BIBLIOTECA DE FILOSOFIE

PETRE PANDREA

CRIMINOLOGIA DIALECTICĂ

FUNDAŢIA REGELE MIHAI I

1945
3500

CRIMINOLOGIA DIALECTICĂ

S'AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE PE HÂRTIE VIDALON VÂRGATĂ DOUĂZECI ŞI ŞASE EXEMPLARE NEPUSE ÎN COMERŢ, NUMEROTATE DELA 1 LA 26.

PETRE PANDREA

CRIMINOLOGIA DIALECTICĂ

BUCUREŞTI
FUNDAŢIA REGELE MIHAI I
39, B-dul Lascar Catargi, 39
1945

DE ACELAŞ AUTOR:

1. **Filosofia politico-juridică a lui Simion Bărnuţiu** (Editur Fundaţiilor Regale).
2. **Psihanaliza juridică** (Editura Cultura Românească).
3. **Deutsche Rechtsquellen bei Montesquieu** (Eine Untersu chung der hinterlassenen Manuskripte).
4. **Germania hitleristă** (Editura Adevărul).
5. **Portrete şi controverse,** vol. I (Colecţia Meridian).
6. **Procedura Penală** (adnotată şi comentată în colaborare c Lucreţiu Bănărescu şi Atanasiu).

PERSPECTIVELE UNEI CRIMINOLOGII DIALECTICE

I. INTRODUCERE TEORETICĂ

Dacă termenul nu ar fi atât de rebarbativ, socotesc că numele disciplinei ştiinţifice a criminologiei ar trebui să fie «bio-sociologia criminală», iar cercetările urmează a fi efectuate prin prisma materialismului istoric şi metoda dialectică.

În «bio-sociologia criminală» s'ar oglindi cele două coordonate ale criminologiei: factorul biologic şi factorul sociologic.

Nu există legi generale criminologice pentru toate timpurile. Fiecare epocă istorică îşi are legile şi regularităţile proprii. Şi, anume, aceste legi şi regularităţi sunt determinate de forţa producţiei şi de tipul de producţie al societăţii respective.

Nu există o singură criminologie, ci mai multe şi anume criminologia fiecărei epoci istorice şi a claselor respective.

Stilul de viaţă socială determină criminologia epocii. Această concepţie este o concepţie marxistă a crimino-

logiei, iar nu o concepţie după şablonul pozitivismulu
comtist atât de curentă în România.

Intre pozitivismul comtist şi marxism sunt diferen
ţieri ireductibile. Pozitivismul este — în substanţa lu
— mecanicism şi materialism vulgar. Marxismul est
materialism dialectic. Aplicându-l în Drept şi în crimi
nalitate, trebue constatat că fenomenele juridice fa
parte din suprastructură *(Überbau)*.

Marxismul este o concepţie generală asupra vieţ
sociale şi asupra lumii istorice. In mod firesc marxismu
are de spus un cuvânt şi în materia criminologică.

Care este acest cuvânt?

Lupta de clasă este cheia istorică şi codul penal
fost o armă de apărare a clasei stăpânitoare împotriv
claselor de jos.

Există o criminologie antică, aşa cum poate fi recon
stituită sumar din textele platonice şi aristotelice. Ma
este o criminologie medievală cu caracter feudal: Sf
Toma din Aquino. A răsărit impetuos o criminologi
burgheză cu Beccaria şi codurile lui Napoleon (codul d
instrucţie criminală şi codul penal), alături de codul civil

De ce sunt mai multe tipuri de criminologie? Est
bine stabilit că — din punct de vedere metodologic —
nu există un singur tip de criminologie. Eventual, s'ar
putea denumi, printr'un abuz terminologic, ansamblu
învăţăturilor din jurul noţiunilor de « crimă » şi « pe
deapsă » drept ştiinţă a criminologiei. Dar, aşa ceva, ar
fi mai degrabă o enciclopedie penală.

Din pricina variabilităţii conceptelor juridice de
« crimă » şi de « pedeapsă », legate de timp, spaţiu şi

ordine economică, disciplina ştiinţifică a criminologiei
se constituie plural în jurul acestor concepte.

Tipul de producţie determină stilul criminologic.

Criminologia se diferenţiază şi de etnologia criminală.
Ce este o etnologie criminală a spus-o pregnant Kautsky:
« L'ethnologie, c'est-à-dire l'étude des divers états
sociaux des divers peuples » (K. Kautsky în Introdu-
cerea la tr. *Capitalului* de Marx de J. Molitor, p. VIII).

Criminologia dialectică şi materialistă pune în centrul
preocupărilor sale studiul repercusiunii crizelor econo-
mice asupra omului. Cu acest prilej ies la iveală mala-
diile de care este atins organismul social şi criminali-
tatea larvată izbucneşte cu violenţă.

Intre curba prosperităţii şi a stabilizării capitalis-
mului şi curbele sinuoase ale crizelor din industrie sau
agricultură, sunt legături permanente dela cauză la efect.

Criminologia dialectică şi materialistă devine în acest
caz, în mod evident, o criminologie sociologică.

Criminologia fundată pe materialismul istoric şi dia-
lectic susţine că societatea iese dintr'un proces econo-
mic, că tipul de producţie economică determină socie-
tatea, care la rândul ei determină Statul, iar Statul
creează legea penală.

Intr'o lege penală se poate ceti structura economică,
această lege fiind, în ultimă analiză, un epifenomen
economico-social, iar aparitiunile de crimă şi pedeapsă
în sânul societăţilor nu sunt decât fenomene de supra-
structură. Evident, că schimbarea infrastructurilor a
adus cu sine automat şi schimbarea suprastructurilor
criminologice la fiecare moment istoric.

Procesul economic este, într'o criminologie fundată pe dialectica materialismului istoric, placenta originară în care se urmăreşte geneza conceptelor.

In *Prefaţa* la ediţia II-a a «Capitalului» apărută în 1872, Marx precizează metoda sa dialectică de cercetare şi expunere.

Metoda dialectică marxistă nu numai că diferă de dialectica hegeliană, în ceea ce priveşte fundamentele ei, ci este, exact la antipod:

«pentru Hegel, procesul gândirii, din care face, sub numele de Idee, un subiect autonom, este creatorul realităţii, realitate care nu este decât fenomenul exterior al Ideii. Pentru mine, lumea ideilor nu este decât lumea materială, transpusă şi tradusă de către spiritul omenesc».

Din cochetărie şi din indignare faţă de Germania oficială şi universitară, care trata pe marele filosof ca pe un «câine mort», Marx s'a declarat discipolul lui Hegel, dar cu reticenţa clară: dialectica hegeliană trebuia răsturnată pentru a descoperi sâmburele ei raţional în haina mistificării.

Care este acest sâmbure raţional al hegelianismului? Hegel a fost la modă, la un moment dat, fiindcă părea că transfigurează ordinea socială existentă, fiindcă făcuse cândva apologia Statului (prusian) ca «marş al lui Dumnezeu pe pământ». Pe urmă căzuse în desuetudine. Sâmburele raţional al dialecticei hegeliene constă în faimoasa construcţie a tezei, antitezei şi sintezei, sau cum spune Marx (în Prefaţa ediţiei II):

«In înţelegerea pozitivă a lucrurilor existente, dialectica hegeliană implică în acelaşi timp înţelegerea negaţiei lor, a distrugerii necesare; ea concepe orice formă în stare de mişcare şi — în consecinţă — pe latura ei efemeră; nu are respect de nimic şi este, prin esenţa sa, critică şi revoluţionară».

Marx a sintetizat moştenirea hegeliană germană cu socialismul utopic francez (Saint-Simon).

Engels a sintetizat dialectica hegeliană germană cu empirismul economiştilor englezi.

Din colaborarea lor, care începe în mod strâns în 1844, a ieşit fuziunea din «Manifestul comunist», publicat împreună în 1848 şi colaborarea ulterioară în emigraţia londoneză, unde s'au pus jaloanele triplei unităţi internaţionale a socialismului: filosofie germană, socialism utopic francez, empirie engleză. Este caracteristic că prima traducere a «Capitalului» — la 1872 — într'o limbă străină, s'a făcut în limba rusă. Lenin a continuat socialismul internaţional în epoca imperialismului, ca ultimă etapă a capitalismului, aducând aportul teoretic şi practic al Europei răsăritene. Prin filosofie germană, utopie franceză, empirie engleză şi leninism rus, socialismul a devenit, într'adevăr, o sinteză a Europei, expresia însăşi a vieţii intelectuale moderne a acestui continent.

Mişcarea muncitorească în fiecare ţară se ocupă la început cu deziderate pur economice, în special cu problema salariilor şi cu cantitatea orelor de muncă. Pe urmă se adaogă problema asigurărilor de boală şi de bătrâneţe. Din mişcarea muncitorească se naşte, apoi, mişcarea socialistă, care are caracter politic (revendicarea puterii pentru transformarea definitivă a societăţii).

Burghezia nu s'a instalat la putere decât cu ajutorul clasei muncitoare şi cu expectativa simpatizantă a ţărănimei. După extincţiunea rolului istoric şi natural al burgheziei, păşeşte în arenă proletariatul ca hegemon şi în alianţă cu ţărănimea, lichidând ultimele resturi feudale, desăvârşind revoluţia burgheză pe latura suprastructurii şi pornind la realizarea socialismului.

Dialectica materialismului istoric completează legea gravitaţiunii universale descoperită de Newton şi cosmosul, aşa cum ni l-a modelat, real, pentru întâia oară, naturalistul Darwin. Linia descendenţei intelectuale se duce mai departe, anume în spiritul ştiinţific inaugurat în lume de către Renaştere, în metoda experimentală preconizată de Leonardo da Vinci şi în inducţia lui Bacon de Verulam.

Sociologul şi economistul german Werner Sombart a utilizat expresia de « Entzauberung der Welt » (devrăjirea lumii), ca punct final al acestei direcţiuni ştiinţifice.

Definiţia socialismului dată de Kautsky este următoarea:

« La science de la société partant du point de vue du prolétariat » (*Le Capital*, tr. Molitor, Introduction par Kautsky, p. XLI).

« Capitalul » lui Marx a apărut la 1867, iar Engels împreună cu Marx au scos « *Manifestul comunist* » la 1848. Acestea sunt două date fundamentale ale socialismului european.

Prima internaţională a fost fondată la 1864.

In « Capitalul », Marx a studiat modul de producţie capitalistă şi condiţiile corespunzătoare ale producţiei şi ale schimbului.

Desfăşurarea economică a unei societăţi este un fenomen natural. Societatea nu este un cristal definitiv, ci un organism capabil de evoluţie.

Determinarea valoarei se face prin egalităţi unde se exprimă valoarea de schimb şi există o conexitate între substanţa valoarei şi determinarea câtimei valoarei prin timpul de muncă socialmente necesar.

Marxismul a pornit din economie politică. A fost punctul de plecare.

Ştiinţa burgheză a economiei politice este ansamblul teoretic asupra problemei, din punctul de vedere şi în interesul clasei burgheze.

Ştiinţa proletariană a economiei politice este ansamblul teoretic asupra problemelor din punctul de vedere şi în interesul clasei proletariene.

Marxismul a pornit din economie politică burgheză şi a ajuns la o cultură a proletariatului.

Care-i misiunea proletariatului? Proletariatul are misiunea istorică — cum spune Marx — de a distruge modul de producţie capitalistă, înlocuindu-l cu producţia socialistă şi a desfiinţa până la sfârşit diferenţele de clasă.

Sociologii, filosofii şi economiştii burgheziei au avut totdeauna pretenţiunea de a construi sisteme pure, desfăcute de placenta clasei, ceva în afară de timp şi spaţiu.

Sociologii, filosofii, juriştii şi economiştii socialişti (în special marxiştii-leninişti) nu se jenează să facă o dis-

tincție între «știința burgheză» și «știința proletariană».

Această distincție a fost necesară pentrucă știința burgheză, adică știința cultivată în institutele și universitățile burgheze, a refuzat să recunoască o serie de adevăruri neconvenabile pentru interesele lor de clasă. A refuzat, de pildă, la început, să recunoască și să ia în mod serios discuția adevărurilor stabilite prin cercetările lui Darwin. După cum odinioară Galileo Galilei și cercetătorii medievali experimentali și realiști erau trași în țeapă sau arși pe rug sub acuzația de «vrăjitorie», tot așa marele naturalist englez Darwin a întâmpinat o opoziție ireductibilă care l-a ținut la periferie științifică a epocii sale. N'a fost ars pe rug, dar știința oficială l-a boicotat și multă vreme numele său a fost nume de rușine în Europa, fiindcă a îndrăznit să susțină ipoteza descendenței omului din maimuțe. A trebuit, pentru a se remedia această stare de lucruri în Anglia, talentul și activitatea impetuoasă a lui Huxley, pentru a impune discuțiunii publice opera naturalistului.

Cazul lui Galileo Galilei și al lui Darwin a fost repetat de Karl Marx.

Știința oficială burgheză a refuzat să ia în discuție și serioasă cercetare problema luptei de clasă și a tipului de producție economică, drept cheie explicativă a istoriei. Faptul că infrastructura determină suprastructura, părea o înjosire a gloriei omenești. Nu se nega întotdeauna împărțirea pe clase, ceea ce ar fi fost dificil și vizibil, dar se predica armonia claselor, trecându-se ușor cu vederea că «lupta de clasă» nu este o judecată de valoare, o judecată de ceea ce este «bine» și ceea ce este «rău», ci o judecată de realitate, o judecată de constatare a fenomenelor.

Știința istorică și sociologia burgheză n'au putut face progresele dela 1848 până astăzi, din cauză că descoperirea epocală a «luptelor de clasă» de-a-lungul istoriei și a societăților umane se profila ca un product intelectual al celor doi luptători sociali — Fr. Engels și Karl Marx — care semnaseră «Manifestul Comunist» și care profetizaseră cu un secol înainte disoluția societății burgheze și transformarea ei fatală în societate socialistă.

Argumentația cu grandoarea omului autonom și cu degradarea lui, în cazul considerării ca simplu product al condițiunilor economice-sociale, era sau o naivitate, sau o auto-apologie inadmisibilă, sau o grandioasă autoînșelare. In toate aceste erori și pseudomorfoze, omul de știință vedea, simțea și auzea glasul instinctului de clasă burgheză, care-și constitue o știință și o cunoaștere separată și parțială, «o știință burgheză».

Distincția între «știință burgheză» și «știință proletariană» n'a creiat-o proletariatul, ci numai a demascat-o, i-a arătat tainicile rădăcini în lupta de clasă firească și în caracterul polemic.

Trei, patru importante discipline europene tipice, ca economia politică, sociologia, dreptul și filosofia, au rămas infecunde aproape un secol din motive de clasă. Efortul depus de gânditorii și cercetătorii respectivi onești este aproape dramatic în tentativa de ieșire din

cleştele luptei de clase. Rezultatul a fost: nerodnicie, pesimism şi interminabile lupte metodologice.

Dacă priveşti istoria, dreptul, economia politică, etica şi sociologia din punctul de vedere al clasei burgheze, nu se poate să nu ajungi la eroare şi la părtinire.

Resolvarea antinomilor necesare creeate în societate prin lupta de clasă, se face pe cale paşnică sau pe cale catastrofică (revoluţionară). Evoluţia în sine este dialectică, adică resolvă antinomiile fatale. Această resolvare se face întotdeauna dialectic, pe cale evolutivă sau pe cale revoluţionară. Evoluţia însăşi este o catastrofă parţială şi momentană, un infinit mic urmat de o serie de infiniţi mici cari formează lanţul evolutiv. Aceste catastrofe momentane formează parcursul evoluţiei. Din când în când antinomiile devin iresolvabile şi acute prin resolvări momentane şi apare necesaritatea Revoluţiei, care este locomotivă istoriei.

Materialismul dialectic este filosofia marxismului.

Social-democraţia germană, condusă în chestiunile teoretice de către Karl Kautsky, avea o poziţie de indiferenţă filosofică. In rândurile organelor de partid se publicau fără alegere studiile neokantienilor, ale empiriocriticiştilor (adepţi ai lui Mach), ca şi ale materialiştilor puri sau ale materialiştilor dialectici.

Plehanov şi Lenin au clarificat situaţia teoretică şi au combătut pe heterortodocşii marxismului, adică ai filosofiei materialismului dialectic.

Din indiferenţa teoretică s'a născut revizionismul lui Eduard Bernstein, care se sprijinea pe lucrările recente

ale neokantienilor. Eduard Bernstein a găsit imitatori pretutindeni, unii chiar cu o mai mare strălucire teoretică, de pildă ca Tugan-Baranowski, Bulgakov şi Struve în Rusia, iar în Franţa pe Jean Jaurès, şeful socialiştilor. Consecinţele de practică politică le-au tras Aristide Briand, Viviani şi Millerand.

Revizionismul a însemnat «ministerialism» şi colaboraţionism în guvernele burgheze ale social-democraţiei, adică etapa politică europeană inaugurată de Briand şi sfârşită în 1933 cu catastrofa social-democraţiei germane colaboraţioniste.

Teoreticienii revizionismului filosofic, pe latura exclusivă a teoriei cunoaşterii, au fost A. Bogdanov şi Anatol Lunatscharski, încadraţi în curentul empiriocriticist al machismului şi împotriva cărora Lenin a scris opera sa intitulată «Materialismus und Empiriokritizismus» (Kritische Bemerkungen über eine reaktionäre Philosophie, traducere germană, ediţia din *Verlag für Literatur und Politik*, 1927, 486 pag.).

Lenin a început să scrie la această lucrare filosofică încă de pe când se afla, în calitate de condamnat politic, în Siberia, în satul Şuşenskoje (în preajma anului 1900).

In epoca 1904—1908, Lenin a lucrat cu Bogdanov, adept al lui Mach şi Ostwald, ca aliaţi pentru revoluţie (1905), mai ales că Bogdanov ducea lupta împotriva revizionismului bernsteinian (A. Bogdanov, *Empiriomonismus* (partea I, 1904), apoi *Beiträge zur realistischen Weltanschauung* (1904) cu studii de Bogdanov, A. Lunatscharski, etc.).

Aflat la închisoare, Bogdanov a scris partea III-a din *Empiriomonismus*. Lenin i-a răspuns cu o epistolă filosofică pe trei caiete, pierdute până azi, unde-şi exprima reflexiile şi indignarea.

După revoluţia din 1905 a început o epocă de pesimism şi religiozitate: Anatol Lunatscharski se numea «ateist religios», «căutător de credinţe», etc. Se depărtau de marxism care este materialist şi ateist, materialismul având ca metodă, dialectica.

Ce cuprindea *Beiträge zur Philosophie des Marxismus*?

Empiriocriticişti, empiriomonişti, empiriosimbolişti, activau laolaltă pe platforma ideologică a combaterii ţarismului.

Basarov: credinţa în realitatea lumii exterioare este o mistică.

Bogdanov, făcea o mixtură de materialism şi kantianism, de agnosticism (empiriocriticism) şi idealism (empiriomonism).

Lunatscharski, exprima o apologie până la zeificare a înaltelor potenţe umane, iar *Berman* spunea, nici mai mult nici mai puţin, că doctrina lui Engels asupra dialecticei este mistică prin esenţa ei.

Juschkevici, lansa o teorie simbolistă a cunoaşterii.

Lenin a intervenit energic în aceste dispute şi crezii, chemându-i, didactic, la ordinea firească a teoriei originare, marxiste, care este o metodă şi nu o dogmă.

Conştiinţa este determinată de situaţia socială şi economică.

Situaţia socială economică nu este determinată de conştiinţă.

Lupta dintre situaţiile social-economice variate, formează conţinutul istoriei şi conţinutul faptelor penale, ca şi al ideologiei, în genere. In aceste probleme delicate, social-democraţia evolutivă este reprezentată de Kautsky, care recomandă «neutralitate şi face din filosofia marxismului o chestiune intimă a membrilor de partid». (A. Duborin, în Prefaţa la ediţia germană a operei lui Lenin *Materialism şi empiriocriticism*, p. XX).

Nu vom intra în miezul polemicei deslănţuite de Lenin cu prilejul epocalei sale lucrări filosofice. Trebue să reţinem, însă, că încercarea de a făuri o teorie a cunoştiinţei pe baze strict marxiste este în curs de elaborare. Construcţia va mai dura un secol, poate două secole.

Dialectica marxistă este o metodă fecundă în rezultate, tocmai prin faptul că face investigaţiuni şi nu încremeneşte în dogme sterile.

Dacă materialismul istoric şi dialectic a dat rezultate atât de fericite în economia politică, în sociologie, în filosofie şi în cercetarea estetică, am putea, fără niciun impediment, să facem aplicaţiuni în domeniul criminalităţii şi al represiunii crimelor.

Aceste pagini sunt simple note de laborator pentru aplicaţiunea metodei.

II. DUBLUL ASPECT AL UNEI CRIMINOLOGII MARXISTE

O criminologie marxistă va trebui să aibă un dublu aspect:

a) criminologie structurată pe baze materialiste;

b) criminologie dialectică.

Ce înseamnă o criminologie structurată în conformaţia sa pe baze materialiste? Insemnează eliminarea idealismului filosofic în definirea fenomenului crimă şi a fenomenului infracţional, în genere. Criminologia face parte din grupa disciplinelor filosofice şi sociologice, nu este o ştiinţă din categoria ştiinţelor naturale (cum este matematica, fizica, chimia, zoologia sau botanica). Din această cauză, pătrunderea în miezul lucrurilor se face cu dificultăţi metodologice, iar posibilitatea de eroare este mult sporită.

Criminologia este — prin însuşi obiectul ei — un fragment de sociologie (pentru infractorii cu etiologia crimei în conformaţia societăţii) şi un fragment de biologie (pentru infractorii cu etiologia crimei în patologie). Din această pricină, criminologia are un aspect complex, este lipsită de unitate organică şi includerea erorii în cercetare este lesnicioasă, dacă nu se fac diferenţierile metodologice necesare.

Criminologia pe baze materialiste înseamnează eliminarea superstiţiilor, a semidoctismului şi a sfertodoctismului sociologic curent în sociologia burgheză şi micburgheză.

Această sociologie nu recunoaşte şi nu vrea să tragă concluziile necesare din legea fundamentală a împărţirii umanităţii pe clase sociale până la instaurarea socialismului în lume. Parcelarea pe grupe, mai mult sau mai puţin omogene, denumite clase sociale, cu interese deosebite şi contradictorii, cu stil de viaţă felurit, cu o sensibilitate variată şi cu o gândire specifică, este fenomenul originar sociologic în lumea antică, în feudalitatea medievală şi în capitalismul modern.

Dacă nu se pleacă dela împărţirea pe clase şi dela lupta de clasă ca dela o premiză indispensabilă a înţelegerii societăţii şi a istoriei umane, efortul de cercetare şi de coordonare ştiinţifică este zadarnic, este falsificat şi iluzoriu.

Criminologia are un aspect primordial sociologic. Crima se petrece în societate şi societatea determină ceea ce este crimă, ceea ce este delict şi ceea ce este contravenţie. Pentru a înţelege ceea ce este crimă, delict sau contravenţie în diferitele etape şi momente istorice, trebue să plecăm dela parcelarea pe clase a acestor etape istorice, dela judecata lor şi dela lupta între clase. Lupta de clasă este cheia înţelegerii fenomenului infracţional, nu numai a fenomenului istoric. Este firesc să fie aşa, atâta timp cât plasezi crima în ţesutul istoric şi al societăţii. Crima nu este fenomen meteorologic. Nu este eventual — ca să zicem aşa — un bolid ceresc, căzut pe Terra, pe care meteorologul dublat de un chimist ni l-ar putea explica în traiectoria parcursă din galacteele celeste spre pământ, în compoziţia lui chimică de fier, zinc şi silicaţi pe care o posedă.

Crima nu cade pe neaşteptate din cer.

Crima nu este ceva neobişnuit în mijlocul societăţii. Orice societate plăteşte un budget anual al crimei. Boala, crima şi bătrâneţea sunt apariţii inexorabile ale societăţilor umane, până când medicina şi economiştii vor descoperi terapeutici care să elimine boala, să prelungească tinereţea şi să extirpe radical crima patologică şi crima sociologică. Aşa ceva este o feerie, un basm

cu cocoşul roşu, o nădejde, deocamdată, irealizabilă a sufletului uman. Această nădejde este necesară ca o iluzie a sufletului tânăr al omului dornic de noui progrese, de noui orizonturi, de nostalgia unor privelişti noui.

Dar priveliştea actuală este momentan aceasta şi omul de ştiinţă nu trebue să se închidă în faţa realităţii:

1. crima are o primă rădăcină în patologie, iar patologia este o realitate a degenerescenţei, fatală în biologia ţesuturilor umane şi această degenerescenţă nu este încă vindecabilă şi nici metode de preventibilitate nu există în medicină;

2. crima are a doua rădăcină în conflictele şi conformaţia societăţii. Societatea burgheză are multe conflicte derivate din împărţirea pe clase şi din lupta de clasă. După cum umbra umblă după soare, tot aşa crima însoţeşte iremediabil lupta de clase. In special, infracţiunile patrimoniale (furtul, delapidarea, excrocheria, şantajul) sunt intim legate de conceptul de clasă. Fără clase sociale şi fără luptele de rigoare nu se poate explica şi înţelege fenomenologia acestor infracţiuni.

Metoda de cercetare va fi metoda dialectică a materialismului istoric.

Vom utiliza metoda dialectică, fiindcă în sociologie a dat rezultate precise, nuanţate şi incontestabile.

De vreme ce criminologia este într'o largă măsură, un fragment sociologic şi de vreme ce metoda dialecticei materialiste a dat rezultate atât de strălucite în aceste aplicaţiuni, de ce o criminologie dialectică pe baze materialiste n'ar putea să descifreze atâtea enigme şi atâtea perplexităţi din acest domeniu?

Fiindcă să ne înţelegem: există mult material criminologic, multe cărţi, multe cercetări de detaliu şi de ansamblu. Au rămas, însă, multe enigme nedescifrate, mult material brut neînţeles.

Când statisticienii germani dela sfârşitul secolului al XIX-lea au stabilit un paralelism între curba furturilor şi curba preţurilor la grâu, şi că, la fiecare variaţie a preţului grâului corepundea o variaţie identică, în plus sau minus, la furt, a fost o consternare generală în criminologia oficială şi universitară burgheză, de factură individualistă şi idealistă.

Se făcea dovada peremptorie că anumite infracţiuni sunt determinate clar, limpede şi iremediabil, de situaţia economică. Asemenea infracţiuni sunt epifenomene ale situaţiei economice. Legea de aramă a marxismului din teoria cunoştinţei că suprastructura este determinată de infrastructură se confirmă din nou într'un domeniu criminologic, unde nu se făcuseră până atunci aplicaţiuni ale metodei dialectice şi materialiste.

Dar, în afară de această descoperire ştiinţifică senzaţională postlombroziană, cercetarea criminologică a alunecat pe alte căi. A alunecat cu Franz von Liszt în diversiunea politicei criminale, adică în susţinerea, desfăşurarea şi discutarea unor deziderate filantropice şi utopice care trebuiau să ia fiinţă legală (şi au luat, dar fără rodnicie, fiindcă dacă nu se schimbă infrastructura, toate grefele epifenomenale se închircesc). A mai alunecat în pozitivismul utopic, fastuos şi cu factură social-democrată al lui Enrico Ferri, mare avocat italian cu cercetări ştiinţifice pline de banalităţi uimitoare la

un om inteligent. A mai lunecat în fenomenul juridicizant francez, fiindcă Francezii, beneficiari ai Revoluţiei dela 1789, dela 1848 şi beneficiari ai gloriei lui Napoleon, ocupând poziţii centrale în industria şi finanţa europeană, erau copiii fericiţi şi rentieri ai Europei. Se ocupau de forma care să le consolideze juridic, dar nu ştiinţific, situaţia privilegiată pe continent. Englezii au organizat latura medicală şi poliţistă a penitenciarelor şi a Justiţiei, care le garanta un imperiu colonial imens. In America de Nord domnea mentalitatea suverană a caritǎţii, făcând uneori penitenciare model tot atât de luxoase cum erau azilurile şi sanatoriile pentru căţei sau pisici. Aceste penitenciare erau rarissime faţă de invazia şi intensitatea criminalităţii. Şi, după cum cu o floare sau cu o rândunică nu se face primăvară, bunăvoinţa caritabilă a fetelor bătrâne şi chiar tinere, elanul văduvelor şi al mamelor generoase cu copii morţi, n'au făcut decât experimente luxoase, trâmbiţate vajnic de o publicitate sgomotoasă şi scandaloasă pentru a ascunde tarele imoralităţii sistemului capitalist şi criminalitatea născută din contradicţiile organice ale acestui sistem.

Cu mult mai sinceră şi mai eficientă a fost poliţia americană: s'a organizat, administrativ, după pilda şi cu metoda bandelor de gangsteri dela Chicago şi dela New-York.

Poliţia, de factura psihică a gangsterilor prelua combaterea criminalităţii cu metode de gangsteri. Criminalităţile, duplicităţile şi complicităţile erau fireşti.

Poliţia, ca orice poliţie, nu vedea cauze, ci numai efecte. Nu face ştiinţă. Nici nu are voie — în sistem capitalist — să observe cauzele, fiindcă poliţaiul ar

deveni filantrop înţelegător sau chiar — Doamne fereşte — ideolog de factură socialistă şi lupul în loc să mănânce micii, devine miel sau măgar, care se alătură turmei. Poliţia americană a perfecţionat dactiloscopia, tehnica urmelor, cercetările grofologice şi tehnologice, modernizând urmărirea şi descoperirea criminalităţii.

Criminologia se refugia ca cercetare ştiinţifică, în ţările mici sau în ţările aflate în efervescenţă: Spania a dat mari criminologi (Saldana), Italia pe Lombroso, Ferri şi Garofalo, România pe Tanoviceanu şi Dongoroz, Bulgaria şi Serbia o echipă distinsă. Criminologii ţărilor balcanice şi mediteraneene sunt de o factură ştiinţifică mai substanţială decât criminologii ţărilor mari, poliţiste şi fericite. Criminologia se creează de către sociologi, medici şi moralişti. Sociologul Marx, medicul Lombroso, moralişti literari ca Beccaria, La Rochefoucauld, Chamfort sau Nietzsche sunt cu mult mai importanţi pentru istoria criminologiei decât milioanele de poliţişti şi miile de profesori universitari cari s'au perindat în faţa acestor fenomene dela Beccaria până astăzi, pentru a camufla cu idealismul lor un poliţism destul de banal.

III. ISTORIA IDEOLOGICĂ A DOCTRINELOR CRIMINOLOGICE

Un capitol de aplicaţie a marxismului în criminologie poate însăşi aplicaţia dialecticei materialismului istoric, faţă de ceea ce s'a lucrat până acum în acest domeniu — ar fi o istorie ideologică a doctrinelor criminologice.

In ce ar consta această istorie?

S'ar lua fiecare moment criminologic, fiecare doctrină și comparând contextura, finalitățile și premizele acestei doctrine cu biografia autorului încadrată în epoca în care a trăit, s'ar surprinde, în mod regulat, legătura între timp și operă.

Opera criminologică este o oglindire a momentului istoric, îndeobște a dezideratelor de politică criminală a clasei pe care o reprezintă, prin origină sau voință, autorul.

Aplicații din Taine (mediu, rasă, moment istoric) și din Mehring sau Gherea la marile opere clasice ale criminologiei, ar forma un capitol de bibliografie literară sociologică.

Creația este aderentă și selectivă a aspirațiilor, credințelor și realităților unei epoci. In criminologie, făcând sistematizări ideologice, ajungem la următorul tablou sinoptic:

Beccaria: iluminismul revoluționar mazzinian.

Lombroso: naturalismul literar zolist.

Ferri: socialismul european de tip Bebel-Kautsky.

Garraud: burghezie liberală de tip Poincaré în criminologie.

Tanoviceanu: democrație liberală, uneori socialistă.

Dongoroz: conservator luminat.

Parhon: auguste Comte în criminologie, minus stringența metodei.

IV. ETICA ȘI CRIMINOLOGIA

Intre domeniul eticei și domeniul criminologiei sunt strânse legături. Faptul criminal este întotdeauna imoral, dar nu întotdeauna fapta imorală intră direct în paragrafele codului penal.

Zona de influență și acțiune a moralei și zona de influență și acțiune a criminologiei pot fi reprezentate grafic prin două cercuri concentrice: un cerc mai mic și un cerc mai mare, având respectiv un r (raza criminologiei) și R (raza etică).

Suprafața criminologiei este $r\pi^2$.

Suprafața eticei este $R\pi^2$.

Ce reprezintă zona cuprinsă între cele două cercuri, zona cu o lungime calculată cu R-r?

Se spune, în mod curent, că această coroană R-r ar fi zona eticei și că suprafața eticei ar fi calculată după următoarea formulă:

$$\pi R^2 - \pi r^2 = \text{zona etică}$$

Această eroare este comisă de moraliști, care nu au gândit și studiat problemele Dreptului și de juriști puri, cari n'au aprofundat substanța conceptelor etice.

Dreptul nu se află deasupra, în afară sau peste morală. Tot ceea ce poartă sigiliul juridic capătă *ipso facto* sigiliul moralității. Evident, că morala și juridicitatea derivă din convenționi, dintr'un consens majoritar și plebiscitar. Violarea Dreptului prin Forță este fapt regretabil și dovadă că Dreptul nu are coerciționea necesară — și coerciționea este o tehnică preluată din domeniul Forței. Violarea Dreptului prin aparențe procedurale și formalisme sunt umbrele disciplinei, dar niciodată procedura și forma n'au fost altceva decât garanții ale substanței juridice. Pentru descoperirea acestor substanțe, ceeace presupune o operațiune de gân-

dire, de cântărire și de logică, s'au impus garanțiile formal-procedurale.

Etica este steaua polară a criminologiei și a Dreptului, în genere. In afară de regulile morale nu există reguli juridice.

Intreg domeniul juridic este hașurat de ordinea morală. Coroana din grafia geometrică a celor două cercuri concentrice este o morală atenuată, uneori simple reguli de politeţe (care intră substanțialmente și ele tot în morală). Crima, delictul și contravenția sunt profund imorale și, deci, teoretic ar fi o eroare patentă să restrângem zona etică la coroana formată de cele două cercuri concentrice.

De altminteri, studiul etnografiei comparate, relativ la capitolul documentelor juridice, ne arată cu claritate că vechile coduri sunt în primul loc coduri de morală și numai în al doilea rând coduri juridice, dotate cu coerciţiune. Respectul Legilor lui Manù, al celor XII Table latine, regulile din cartea egipteană a morților, codurile fragmentare babiloniene, legile moral-juridice ale Vechiului Testament, codificarea lui Lycurg n'au fost respectate și simțite ca simple reguli juridice, dotate cu coerciţiune. In afară de coerciţiune, aceste reguli erau păstrate pentru moralitatea clanului sau a colectivului transcrisă în ele, moralitatea în care individul se integra în mod natural și liber consimțit. Coerciţiunea este numai pentru infractori, adică pentru ceea ce formează patologia colectivității. Regula juridică este comandament de comportare și indicativ pentru insul normal, adică — statistic vorbind — pentru majoritate.

Când cercetezi regula juridică, dai peste regula morală. Când analizezi structura sociologică a acestei reguli etico-juridice, găsești, firește, lupta de clasă și concepţia de clasă. Coerciţiunea se introducea în regula juridică nu numai pentru cota patologic-infracțională a clanului și a grupului, ci și pentru cei de jos, pentru cei robiți, pentru clasele inferioare asuprite. In acest sens, și numai în acest sens, se poate vorbi de imoralitatea regulei și ordinei juridice. Dar acest sens a fost tardiv descoperit pentru oamenii de știință de către Friedrich Engels și de Karl Marx și nu este nici până azi acceptat. Sensul este încă încărcat de polemica luptelor de clasă. Sensul a fost trăit, simțit și vag formulat de nemulțumiți, de rebeli și revoluționari. In mod sistematic și științific a fost exprimat prima oară de către Engels și Marx, cei doi corifei ai socialismului științific, după descoperirea și aplicaţiunea metodei dialectice a materialismului istoric în domeniul fenomenelor social-politice și juridice. Când s'a spus că infrastructura determină suprastructura, a ieșit la iveală și sensul imoral al ordinei juridice, ca schemă de asuprire a claselor muncitoare și ventil de asigurare al plus-valutei și a beneficiilor clasei dominatoare. Până acum, regula juridică nu se confundă cu regula morală. In societatea socialistă, regula juridică se confundă cu regula morală până la absorbția domeniului moralei și transformarea lui în domeniul juridic.

Individualismul burghez cu cultul Statului-jandarm, al unui jandarm benign ocupat cu circulația străzilor și cu prinderea pikpocketilor, a lărgit coroana morală

și a îngustat ordinea juridică dotată cu coerciţiune. O serie întreagă de aparițiuni morbide și desagreabile, cu repercusiuni în igiena colectivelor, rămâneau fără pedeapsă penală. Specula, câștigul fabulos, loviturile de bursă, krahurile financiare, lipsa de igienă elementară pentru lucrătorii din marile și micile fabrici se bucurau de impunitate. Erau deziderate etice numeroase în această privinţă, emanate din cercurile carității private și ale filantropilor sublimi. Legiuitorul nu se amesteca. Piraţii își duceau nestingheriţi viaţa și activitatea lor evident pernicioasă.

Sub influenţa mișcărilor muncitorești dela sfârșitul secolului XIX și din secolul XX, s'au adus corectări acestor stări ale capitalismului burghez de factură extrem individualistă. S'ar putea spune, referind -ne la grafic, că coroana s'a îngustat și juridicul coercitiv s'a revărsat, a înaintat ca o apă până la marginea cercului mare. Nu l-a cotropit în întregime, dar nici mult nu mai are. Se vor contopi în momentul când vor dispare clasele și se va ajunge la societatea socialistă, adică o societate fără clase.

V. ECONOMIA POLITICĂ ȘI CRIMINOLOGIA

Pentru cercetătorul obișnuit azi în știință, dornic de limpeziri, clarificări și delimitări, raporturile dintre economia politică și criminologie sunt raporturi de domenii adiacente, de discipline învecinate, de interpenetrațiuni — și atâta tot.

Mi-e teamă că, a pune problema în acest mod, nu înseamnă o limpezire, ci o confuzionare a problemei, o simplificare până la simplism.

Noi am spus-o dela început că facem criminologie dialectică.

Când vrem să cercetăm raporturile criminologiei dialectice cu economia politică, răsare o întrebare prealabilă:

«Ce fel de economie politică? Care economie politică?».

Economia politică este o disciplină controversată, ca și criminologia. Noi ne vom duce la economia noastră politică, adică la economia dialectică. In acest caz nu mai e vorba de două discipline radical despărțite, fiindcă avem numitorul comun care se chiamă dialectica și anume dialectica materialismului istoric.

In acest caz, economia politică este una dintre coordonatele unei criminologii dialectice, iar nu o disciplină adiacentă și auxiliară. Concluziile economiei politice sunt suporturi ale criminologiei dialectice și materialiste

VI. SOCIOLOGIA ȘI CRIMINOLOGIA

Exact ceea ce s'a spus despre relațiile dintre economia politică și criminologie se poate repeta despre raporturile — ceva mai firești și mai luminoase pentru orișicine — dintre sociologie și criminologie.

Criminologia dialectică se înrudește și se sprijină pe sociologia dialectică și materialistă, după cum criminologia burgheză și idealistă era structurată și con-

struită în dependenţă strictă şi fatală de sociologia individualistă şi aparent libertară a clasei dominante capitaliste. Idealul politic şi social, interesele substanţiale de clasă, dominau şi îndrumau cercetările criminologice respective.

VII. DIALECTICĂ ŞI DISCUŢIONISM

Dialectica criminologică şi discuţionismul dreptului penal sunt teze antinomice, ca între socialism şi liberalism.

Criminologia modernă se caracterizează prin dialectică, în timp ce în dreptul penal domneşte discuţionismul dela începutul condicei de instrucţie criminală a lui Napoleon, până la ultimele reforme ale legiuitorilor disperaţi, efemeri, incoherenţi şi contradictorii.

Criminologia modernă dialectică şi materialistă este ştiinţă, adică se caracterizează prin stringenţă metodologică, prin precizia rezultatelor, prin excluderea oricărei discuţii sau controverse asupra rezultatelor, când se porneşte dela premize verificate şi se fac cercetări conduse cu aparatura omului de ştiinţă contimporan.

Dela discuţia eminamente politică a dreptului penal burghez, s'a trecut la ştiinţa criminologiei dialectice, aplicându-se metoda materialismului istoric şi teoria luptei de clasă, care structurează materialul criminal.

Dreptul penal burghez nu poate fi altminteri decât un drept discuţionist, un drept întemeiat de către Ratio şi trăind ca atare. Clasa burgheză şi-a creat o serie de scheme, o metodă de cercetare şi un stil de gândire

care poartă pecetea sa. Dreptul burghez încadrează o ordine existentă, o ordine pe care o socoteşte şi o vrea intangibilă, o ordine eminamente subiectivă, şi anume un subiectivism de clasă, pe care a decretat-o ordine juridică obiectivă. Ne aflăm în faţa unui fenomen de drapare a intereselor de clasă, destul de banal şi în alte domenii şi alte discipline.

Fără îndoială că între criminologia dialectică şi discuţionismul dreptului penal este o prăpastie de netrecut, este abisul firesc, care separă două clase cu interese antinomice, două clase în conflict istoric, două clase care au putut coexista până când s'au copt condiţiile obiective, două clase care se succed în ritmul istoric, clasa burgheză şi clasa proletariană şi care nu pot coexista multă vreme decât cu preţul prăbuşirii civilizaţiei. Clasa burgheză şi-a avut şi îndeplinit misiunea sa istorică creatoare, a deslănţuit forţele producţiei şi a introdus pe Ratio în incinta vieţii intelectuale. Dar şi-a sfârşit menirea. Proletariatul preia moştenirea materială şi patrimoniul tehnic, o parte chiar din valorile intelectuale, dar vine cu stilul său specific, cu alt elan, cu altă vervă creatoare şi cu altă ordine şi organizaţie a tablei de valori.

Nu este nimic mai firesc ca şi domeniul criminalităţii să se resimtă de aceste transformări. Faptul pare vădit pentru orice minte condusă de bun simţ şi care nu-i obstruată de patima nesăbuită a luptei de clasă burgheză cu orice preţ; avem din Octomvrie 1917 până azi, în lume, concomitent, un drept burghez şi un drept proletarian, o ordine juridică a capitalului şi o ordine

juridică a sfaturilor muncitorești-țărănești. Fiecare societate își zidește ordinea juridică după ce și-a întemeiat și consolidat ordinea economică și politică. In lupta pentru această întemeiere folosește arme *imediate* din tolba unor valori pe cale de constituire sau de răspândire, folosește o argumentație sui-generis și își apără cum poate, mai bine, interesele. După ce și-a întemeiat și consolidat ordinea economică și politică, vine faza a doua a tendinței de satisfacere și a dorinței de perenitate, a lui *status quo* pe calea juridică.

CAP. I.

METODOLOGIA PENALĂ ROMÂNĂ SAU CONTROVERSA TANOVICEANU-DONGOROZ

1. DIFERENȚIERI INTRE «CURS» ȘI «TRATAT»

Tanoviceanu a publicat în 1912 un *Curs de Drept Penal*, iar în 1913 un *Curs de Procedură Penală Română*. Acest *Curs* a fost prefăcut în 1924 într'un *Tratat* publicat de către Vintilă Dongoroz cu alți trei colaboratori.

Intre *Cursul* inițial și *Tratatul* ulterior am sesizat, acum câțiva ani, o controversă juridică dintre cele mai acute și mai interesante, pe care am schițat-o în câteva fragmente publicate în *Repertoriul Penal*. Reluăm această controversă, cu adăogiri și completări, fiindcă socotim că este una dintre cele mai substanțiale și mai hotărîtoare controverse juridice: de modul cum se va resolva, prin orientarea actuală și ulterioară a cercetărilor științifice, depinde, în mare măsură, însuși destinul criminologiei românești.

Notele noastre din *Repertoriul Penal*, unde am cerut reluarea metodei lui Tanoviceanu și eliminarea metodei lui Dongoroz, au avut darul să displacă, să enerveze și să ni se aducă pilda lui Erostat, care a dat foc templului din Efes, una din cele 7 minuni ale lumii antice. După câte știm, doctrinele penale și criminologice nu sunt nici temple și nici minuni, ci explicațiuni ale fenomenului infracțional, fenomen cu variațiuni obișnuite în timp și în spațiu. Atitudinea extatică ori reverențele didactice n'au nicio legătură cu atitudinea științifică. Aici și acolo era vorba de un simplu referat asupra unei « controverse metodologice », controversă unde se face opțiune pentru metoda utilizată de Tanoviceanu în descifrarea și combaterea criminalității din România. Școlarii lui Vintilă Dongoroz, educați în spirit dogmatic și formal, au căzut în extaz și alexandrinism și nici nu mai pot înțelege necesitatea lămuririlor metodologice și a luptelor dialectice, care fac frumusețea disciplinelor noastre juridice. Alexandrinismul este decadența creațiunii originare, degradată în dogmă stearpă și formalism. Alexandrinismul pe plan juridic se mai numește și cameralism, adică biurocrație cu platforma juridicității pure. Cameralismul francez și german dela sfârșitul evului mediu, în epoca abolutismului monarhic, disolvase duelul judiciar, în fața instanțelor, viața pluriformă a opiniei publice și conceptele fundamentale ale culturii, într'un sistem odios de biurocrație și de absolutism de cancelarie regală. Ceva similar s'a instalat în practica dreptului penal din România. O cohortă de procurori și de judecători-instructori, aliată cu altă cohortă, aceea mai

incisivă și mai periculoasă, a judecătorilor de ședință dela tribunale. care sunt, aproape toți, elevi declarați ai profesorului de drept penal dela Universitatea din București, având la subțioară broșura subțire de procedură penală și ultimul comentar din *Jurisprudența Generală*, refuză din principiu și câteodată din ignoranță, orice discuție criminologică, transformând pretoriile judecătorești în grefele unui abator penitenciar, reducând la neant codul nostru penal, atât de modern și de științific formulat.

Atacul frontal și fără menajamente împotriva direcției formaliste și procedural-grefierești împământenite în palatele de justiție române din ceasul de față, îl socotim ca pe o datorie de conștiință, atât ca practician, cât mai ales din convincțiuni teoretice căpătate după îndelungi ocoluri și după îndelungate frecvențe ale dreptului criminal în trei culturi europene contimporane: dreptul francez, drept german și drept italian. *Nicăiri nu se mai utilizează metoda tehnico-juridică.* Școala dongoroziană este o școală retrogradă, comparată cu momentul istoric prin care trecem: este o școală liberal-iluministă și atomizant-raționalistă. Nu este nici măcar o școală specific românească: este un ecou al stammlerianismului german trecut prin stâncile pustii și sgomotoase ale unei școli italienești: tehnico-juridicitatea lui Manzini și Rocco.

Este vorba, deci, de un import intelectual masiv și de inaderență cu durerile și specificitățile noastre la doctrina penală pe care o combatem. Metoda Tanoviceanu era mai adecvată pentru cercetarea și soluționarea « specificului românesc » infracțional.

Şcoala dongoroziană penală, care utilizează metoda tehnico-juridică cu o exclusivitate pe care Vintilă Dongoroz a repudiat-o în bunele sale momente teoretice — *quamquam bonus Homerus dormitat* — este principalul impediment al progreselor criminologice şi penitenciare din ţara noastră, este o primă acordată schematismului de gândire. Siguranţa naivă şi lipsa de perplexitate cu care se resolvă probleme atât de gingaşe, ca infracţiunea şi pedeapsa într'o societate agrariană, au făcut din justiţia penală română — instanţe ordinare civile şi instanţe excepţionale civilo-militare — un instrument comod în mâna aparatului represiv orăşenesc, un aliat odios de condamnare cu orice preţ a unor « primitivi coloniali ». Mâna care aplică sigiliul Statului nu poate fi o mână de gâde sau o mână teoretic-absentă. Judecătorul semnează după îndelungi deliberări şi după ce a examinat tot aportul ştiinţelor criminologice pentru luminarea cauzei. Mâna care semnează o sentinţă este o mână albă de sarcerdot, iar aplicarea unei parafe şi a unui sigiliu este un act de sacralitate, aşa cum am arătat cândva într'un comentar amănunţit asupra art. 393 c. pen.

Dongoroz nu este decât *cum grano salis* un... dongorozian. Dar şcoala dongoroziană luând pe scut metoda tehnico-juridică s'a dispensat de criminologie şi de toată partea generală a codului nostru penal, atât de complex şi de ştiinţific formulat, pentru a simplifica judecata penală şi a transforma această judecată în împlinirea ordinelor date de către puterea executivă. Şcoala dongoroziană este o şcoală de procurori, care sunt mai

mult poliţişti, de poliţişti care sunt mai mult vagmiştri, de vagmiştri ai executivului, care sunt mai mult temnicieri, drapaţi temporar în roba sacră a justiţiei penale.

Împotriva acestei drapări şi a pângăririi ideii de Justiţie penală, devenită anexă poliţienească, se îndreaptă acest referat (iar nu împotriva profesorului Dongoroz care este una din cele mai luminoase figuri dela Facultatea noastră de Drept), prin care se cere chemarea la ordine ştiinţifică şi criminologică. Motivul este simplu şi pornit din corectitudine intelectuală: metoda tehnico-juridică a servit prea mult drept punte a suspinelor şi punte de trecere a măgarului executiv, reducându-se la neant, prin această comportare, ştiinţa criminologică, şi anihilându-se Justiţia tradiţională. Dacă însă se invocă Erostrat, nu trebue uitate nici grajdurile lui Augias.

Modul de distribuţie din ultimii răi ani ai justiţiei penale, cu metoda tehnico-juridică, în materie de infracţiuni comune şi infracţiuni politice, este un capitol dureros, care n'a contribuit la pacificarea spiritelor, prin menţinerea strictă a ritualului judiciar, consemnat în cele trei coduri (cod penal, C. J. M. şi codul de procedură penală) şi nici la combaterea criminalităţii, ci la o subjugare oarbă a puterii judecătoreşti de către puterea executivă (efemer şi variat exercitată). Puterea judecătorească este un fragment de monumentalitate şi de veşnicie al unui Stat. Cuibul de tehnicieni penalişti dongorozieni dela tribunalele militare şi tribunalele civile au aruncat peste bord, din idolatrie formalistă pentru puterea executivă care formulează textele, întreg tezaurul

de permanenţe penale înscris în partea generală a codului şi au devenit robii efemeridei. Au văzut numai latura represivă şi penitenciară a dreptului penal, ignorând latura criminologică. Din crisalida penalistului tehnico-juridic a ieşit fluturele cap-de-mort al gâdelui şi temnicerului.

Cum s'a ajuns, cronologic, la această situaţie?

Intr'o cronologie ideologică era fatal să se ajungă aici: metoda tehnico-juridică a fost întotdeauna o metodă poliţienească de descifrare a realităţilor infracţionale, pe când metoda sociologică şi metoda de biologie criminală a fost mereu tentativa grandioasă a omului de ştiinţă de a explica aceste realităţi, de a preveni şi de a ameliora, pe cât se poate. Abdicarea dela criminologie este dezerţiune şi defetism în folosul temnicerilor.

Din motive programatice, poliţaiul şi procurorul se duc automat la tehnicitate şi la formalism. Acesta este adevărul lor programatic, fiindcă se ştie că pentru pragmatism, adevărul nu este transcendent, ci este adevărat numai ceea ce este util situaţiei speciale a omului într'o anumită circumstanţă. După cum viţelul se duce la ţâţa vacii şi raţa la baltă, înnotând automat, tot aşa şi funcţionarul însărcinat cu tehnica represiunii este dispus, pentru uşurarea situaţiei sale şi pentru comoditatea euforică a unui spirit primar, să eludeze complexităţile, să înlăture analizele, să se ferească de efluviile sentimentale şi teoretice sau de consideraţiuni ştiinţifice, pentru a resolva rapid fără bătaie de cap şi fără niciun fel de îndoială sau bogăţie teoretică, dosarul repartizat.

Metoda tehnico-juridică însemnează, în primul rând, simplificarea tematicei complexe pe care o reprezintă cazul penal, în genere. Această simplificare s'a obţinut prin eliminarea disciplinelor criminologice care au fost proclamate *adiacente* sau *periferice* dreptului penal.

In al doilea rând, simplificarea s'a săvârşit printr'o absolutizare a relativului reprezentat de materie şi printr'o dogmatizare a unor principii penale supuse permanent şi structuralmente discuţiei şi controversei, fiindcă se referă la elaborate determinate de timp, spaţiu, clasă, naţiune, moment istoric, oportunitate statală şi de alte coordonate, care rămân să fie scoase la iveală cu fiecare prilej.

Aplicând o observaţie a psihologiei abisale, noi socotim că am surprins un *lapsus* simptomatic, care aruncă o lumină puternică asupra diferenţelor între doctrina lui Tanoviceanu şi doctrina lui Dongoroz, în titulatura schimbată a *Cursului* lui Tanoviceanu, devenit *Tratat* sub stăpânirea şi construcţia lui Vintilă Dongoroz.

Tanoviceanu îşi întitulează reflexiile sale asupra criminalităţii *Curs*, pe când Dongoroz a pus titulatura de *Tratat*.

De ce?

Nu facem aici şicane: diferenţa între «curs» şi «tratat» nu se reduce la... numărul foilor. Se poate scrie un tratat într'o sută de pagini şi un curs într'o mie de pagini. Clasificarea are alt temei decât numărul paginilor. Este vorba de structuri intelectuale deosebite.

Intr'adevăr, Dongoroz nu poate face decât *tratate*, parafate în capitole, secţii, paragrafe, etc. Este un raţionalist cu tendinţe de sistematizare.

Tanoviceanu n'a făcut un tratat, ci un curs de drept și de procedură penală. Nici nu putea să facă un tratat, din cauza facturei sale intelectuale. Dongoroz este un dogmatic și un apodictic, un procuror al Rațiunii. Poate să facă un tratat, dar nu poate face un curs. Tanoviceanu este un om de știință, un cercetător pasionat și atent, uneori un sceptic, un om frământat adânc de căutarea adevărului, plin de bunăvoință și de omenie, așa cum erau odinioară oamenii dedicați resolvării chestiunilor teoretice. (Azi au devenit jandarmi, vagmiștri și fanatici, puși în slujba unor dogme efemere și a Statului-Leviathan).

Dongoroz nu poate face știință, fiindcă nu are natură de cercetător, nu are pasiunea căutării adevărului, nici nu crede în nevoia acestor căutări. Dongoroz este un exeget și un sistematizant. Pentru Dongoroz, adevărul juridic există: este relevat în coduri și legi speciale, iar penalistul nu are altă misiune decât de a face exegeza dreptului pozitiv și expunerea lui sistematică. Pentru metodologul tehnico-juridic nu mai încap îndoieli la interpretare, nici nu se pune întrebarea prealabilă a interpretării unor termeni și a unor idei pe care legiuitorul le-a luat, de fapt, ca Anton Pann, *dela lume adunate și iarăși la lume date*, fiindcă, pentru asemenea exegeți quasi-polițienești, textul nu se discută, ci se execută, după cum pentru teologi, adevărul este relevat definitiv în Scripturi. Mentalitatea tehnico-juridică ar fi o mentalitate juridică profitabilă pentru desfășurarea științelor criminologice, dacă legiuitorul ar avea grije să ofere supușilor săi texte limpezi, ușor descifrabile

și într'o terminologie unanim interpretabilă. Dar legiuitorul este un biet om, care confirmă, în texte, dotate cu *imperium*, opinii fluente într'o terminologie divagantă, semănând cu o mână ciungă, adevăruri, a căror cultivare, secerare, sistematizare și justă interpretare rămâne pe socoteala juriștilor. Textele de drept penal pozitiv nu sunt texte de Evanghelii, ci texte fomentate și transcrise de Anton Pann, uneori chiar de Păcală și în majoritatea cazurilor, sunt un fel de basme populare transcrise de Petre Ispirescu, adică fragmente populare etice, vag-economice și metafizice, ridicate la rangul de norme juridice, care urmează a fi interpretate și aplicate tot după sănătoasa logică și intuiție național-populară ori cultă de către juriști, care — slavă Domnului! — nu cad în extaz cu multă ușurință.

Consultarea textelor de drept pozitiv penal se face, îndeobște, după două metode:

a) metoda exegetică și polițienească a dongorozienilor, care au transformat România într'un vast penitenciar, uitând că pedeapsa are ceva festiv și sacral în substanța ei.

b) vechea metodă sociologică și psihologică a lui I. Tanoviceanu, care caută să pătrundă măruntaiele sufletești și excepția socială de periculozitate a infractorului, urmărind *dolul* excepțional și pedepsind cu sgârcenie, dozaj și chibzuință, iar, dacă se generalizează infracțiunea și avem teama lipsei de locuri în penitenciare (o pușcărie este o excepție!), atunci facem bogate aplicații din partea generală a codului penal, suspendând pedeapsa, acordând circumstanțele atenuante ale me-

diului criminogen sau achitând pentru lipsă de dovezi ori de elemente constitutive.

Codul penal și codul de procedură penală din 1937 ar putea fi considerate coduri excelente, așa cum sunt în realitate, dacă n'ar confirma încăodată vechiul dicton al sociologilor noștri care au proclamat mereu, dela Gherea până la D. Gusti, că cea mai mare revoluție în România ar fi aplicarea legilor. Decalajul între legea penală și realitatea penitenciară s'a obținut și pe calea unor interpretări exegetice tehnico-penale, prin respectarea literei și eludarea spiritului codurilor penale admirabile, elaborate cu atâta grijă.

Spiritul acestor coduri nu se expune și nu se înfățișează cu fidelitate, dacă este urmărit pe calea lui Ratio. Indeobște, codurile penale nu sunt elaborate rațional, ci fragmente de etică și metafizică populară cu coercițiune și suveranitate statală.

I. Tanoviceanu era un sociolog și un căutător de adevăruri, un moralist dublat de un filosof. Fără morală, sociologie și filosofie, codul penal și de procedură penală se transformă în penibile regulamente de pușcării pentru uzul vagmiștrilor.

In conformitate cu factura sa intelectuală, marele I. Tanoviceanu și-a întitulat rodul reflexiilor sale asupra materiei de drept, *Cursuri*. Asupra acestor *Cursuri* s'a suprapus, până la mutilare, un *tratat* dongorozian.

Din deosebirea între *Cursul* lui Tanoviceanu și *Tratatul* lui Vintilă Dongoroz a ieșit controversa pe care o semnalăm și care are adânci ramificațiuni.

Diferența metodologică între *Curs și Tratat* aparține unui filosof român: lui Nae Ionescu.

In cursurile de *Metafizică* (1942), în primul capitol de metafizică, socotită ca o expresie a echilibrului spiritual, Nae Ionescu vorbește despre un *Curs*, ca despre ceva care «nu este niciodată gata făcut» (p. 5), fiindcă un curs este și «trebue să fie o gândire în veșnică mișcare, o gândire în căutarea unor puncte de sprijin, pentru orientarea noastră spirituală în mijlocul realității» (p. 5). Intr'un manual sau într'un tratat, problemele se formulează sub steaua polară a unor încremeniri statuare și cleate.

De aceea, spune Nae Ionescu, un *Curs* nu este obligator să fie o construcție monumentală și cu linii bine precizate, pentrucă «funcțiunea lui nu este atât de a vă preda anumite adevăruri fundamentale, cât mai ales, de a vă îndemna să *gândiți* în legătură cu anumite probleme fundamentale» (p. 7).

Se poate spune despre Tanoviceanu că n'a dat un tratat dogmatic de drept penal, ci a făcut *un curs de probleme* prin care s'au arătat *mijloacele de orientare în realitatea intelectuală*. Tanoviceanu n'a simplificat realitatea stufoasă a problematicei penale. A cercetat cu osârdie arătând perplexitățile, a ezitat, a mărturisit îndoielile și lipsa de soluțiuni, adică n'a avut atitudinea dogmatică intolerantă și apodictică, demonstrând încă odată că tipul omului științific este o *rara avis*, că nu este un mărturisitor al adevărului, ci un *căutător* al lui. Tanoviceanu nu este un dogmatic ci un sceptic. Nu utilizează Ratio, ci intuiția.

Din fericire pentru problematica penală, aceste dogme sunt cam schimbătoare, fiindcă Statul-Leviathan își mănâncă bisericuțele de două ori pe lună, ca țiganul din poveste, iar metodologia raționalistă și apodictică devine iluzorie.

Să nu se creadă că deosebirile metodologice la construcția doctrinelor penale n'au nicio însemnătate practică.

Doctrina influențează în cel mai înalt grad interpretarea textelor de drept pozitiv. Doctrina penală este ca un reflector care pune în lumină și lasă în umbră anumite interpretări de texte și nuanțe. Jocul circumstanțelor atenuante și al circumstanțelor agravante, prezența în cod a instituției Bérenger a suspendării pedepsei, valabilitatea articolului 206 din procedura penală relativ la deținerea preventivă și atâtea texte care lasă la latitudinea judecătorului să facă sau să nu facă ceva, așa zisele norme juridice oscilante pentru judecător (opoziție sintetizată în dreptul german prin cuvintele expresive *Kannvorschrift* și *Mussvorschrift*), plus libertatea de convingțiune intimă și puterea de apreciere a probelor lăsate la suverana discuție a instanțelor de fond, încât uneori devine regretabil faptul că nu avem probe ierarhizate ca în vechiul drept medieval, iată numai câteva din instituțiile de drept penal care depind, într'un fel sau altul, de orientarea teoretică și metodologică a judecătorilor.

Efectele practice se văd.

Instanțele judecătorești civile și militare, ca și alte instanțe excepționale române, au devenit un soi de

anticamere ale penitenciarelor și ale polițiilor. Inainte vreme, poliția și pușcăria erau anexele subalterne ale parchetului și ale instanțelor penale. De vreo patru ani, între poliție, parchet, instructori și judecători de ședință a fost o cohabitație promiscuă pe platforma tehnicității pure în combaterea criminalității fără discriminare, fie criminalitate comună, fie nobilă delicvență politică, abandonându-se clasica împărțire a domeniilor, atât la judecată cât și în penitenciare. Degringolada s'a continuat. In loc să ajungem la poliție științifică și criminologică, în loc ca judecătorul penal să ridice la nivel științific și uman pe polițai, a căzut la rangul lui de pură tehnicitate represivă.

Și cum scoborîrea nu se oprește la una sau două trepte, am ajuns la o degringoladă stranie și senzațională, pentru cine mai păstrează cultul valorilor și al ierarhiilor juridice. In vara și toamna anului 1942, avocații penaliști bucureșteni, în calitatea devenită inutilă de «auxiliari ai Justiției», puteau obține liberări provizorii, introducând cereri și proferând pledoarii, depunând cauțiuni materiale sau obținând liberările provizorii pe cauțiuni morale, pentru ca organele subalterne polițienești să nu ia în considerațiune, decât după un examen ulterior, ordonanțele de zi de punere în libertate provizorie sau chiar ordonanțele definitive, taxate de inutilități ridicule, față de anumite cartoteci; centrul de greutate al distribuirii justiției penale și combaterea criminalității s'a mutat, așa dar, din somptuoasele palate cu oratorie, retorică și doctrină criminologică, în beciurile «tehnice» polițienești. Să închidem templele și să nu mai vorbim

în ele? Ne ajung regulamentele penitenciare și aparatul represiv?

Acesta este stadiul ultim al procurorului și al instructorului dongorozian, devenit anexă polițienească și vătaf de penitenciar.

Cum s'a ajuns aci?

Acestea sunt consecințele practice fatale ale unei doctrine eronate, care a renunțat la disciplinele criminologice și la orice speculație teoretică, toate având, implicit, pathosul și orgoliul sacerdotal specific, pentru a se degrada în cameralism și biurocratism simplificator, fără etică și fără nicio filosofie.

Deosebirile sunt acelea dintre un episcop onctuos și un țârcovnic, dintre un medic și un sanitar empiric. Nu este vorba de prestigiul social al mandarinului teoretician, fiindcă teoria fără practică este sterilă, ci de degradarea treptată a însăși personalității penalistului, redus la grefieratul paragrafelor, la o degradare intimă, la o închircire și la un vid intelectual, unde abuzul executivului nu mai are rezonanță, nici amploare polemică și unde chiar dogma devine inutilă sau fără semnificație.

Teoria momentului istoric explică, poate, diferențierile dintre aceste doctrine penale: doctrina Tanoviceanu și doctrina Dongoroz.

Ciclul istoric parcurs de Tanoviceanu era un ciclu saturat de liniște socială, de prosperitate a clasei de mijloc, de încredere în progresul științelor, de mândrie cetățenească.

Ciclul istoric parcurs și exprimat în creație de către Vintilă Dongoroz este ciclul primului război imperialist, urmat de convulsiuni violente sociale. Natura conservatoare și eleată a penalistului român a căutat să stăpânească haosul înconjurător și amenințător, prin rigiditate formală și printr'un echilibru de forțe raționale. Indeobște, orice teorie și luarea unei poziții filosofice indică hotărîrea pentru un echilibru de viață, problematica existenței fiind o tematică a resolvării conflictelor ridicate de viață în multiplele și acutele lor forme: problema iubirii, problema conflictului ieșit din lupta dintre individ și societate, problema Ersatzurilor spirituale, etc.

Antim Ivireanul asimila, în *Didahiile* sale, pedeapsa cu educația, spunând:

« Nu iaste sărac cel ce n'are tată, ci cel ce n'are învățătură și bună pedeapsă ». Pedagogul a asimilat învățătura penală cu o pedeapsă, iar stadiul istoric vulcanic parcurs de Dongoroz și esența eleată a destinului și gândirii sale l-au silit la luarea poziției rigide dogmatice și raționale. Școlarii au psitacizat și au caricaturizat această atitudine, aducând servicii reale aparatului represiv, dar punându-se în conflict cu societatea românească și cu știința criminologică, știință care tinde la combaterea criminalității prin explicație, preventibiliate și ameliorare a deținuților.

Controversa între cei doi penaliști ai culturii juridice și ai învățământului nostru universitar n'a avut loc sub forma unui duel științific. Nu s'au încrucișat efectiv spade și peniță. Tanoviceanu a murit de timpuriu, în refugiu, la Odessa, în timpul primului război mondial, iar opera de creație a lui Vintilă Dongoroz s'a desfășurat

amplu și sistematic în perioada 1920—1940. Direcția sociologică și realistă a lui Ion Tanoviceanu și direcția formalistă, tehnico-juridică a lui Vintilă Dongoroz, n'au avut prilejul să dea spectacolul unei polemici metodologice, fiindcă unul dintre parteneri sucombase — *et quand on est mort, c'est pour longtemps.*

Să refacem etapele acestei controverse trecute sub tăcere, fiindcă Tanoviceanu nu merită soarta unui câine mort, iar spiritul său este recurent, adică poate sări peste o generație, două sau zece generații, pentru a renaște sub forme noui. Să notăm, însă, reticent, că, atât Tanoviceanu cât și Dongoroz, aplică împreună cauzalitatea. Un progres, care rămâne de făcut în domeniul criminologiei și al dreptului penal, va fi aplicarea metodei corelațiilor, introdusă în științele noologice, de către un Xenopol sau Rickert, de Leo Frobenius sau Lucian Blaga, adică o metodă unde gânditorii români n'au fost absenți.

Filosofia română modernă are prin Conta, Motru, Nae Ionescu și Lucian Blaga un nivel metodologic european. La rândul ei, Istoria, prin Pârvan, Iorga, Gh. Brătianu și Giurăscu (ambii istorici) au ținut pas cu pas cu progresele disciplinei. Sociologia română prin Zeletin, Andrei și școala metodei monografice au realizat cercetări adânci asupra fenomenului social dela noi. Medicina română prin Marinescu, Parhon și alții, a depășit de mult granițele. Numai disciplinele economice și juridice se află într'o uimitoare carență creatoare și metodologică. Această carență se explică, pe deoparte, prin influența anihilantă a dreptului francez, care avea de

legitimat, acolo în patria lui, o prestigioasă heghemonie continentală și un imperiu colonial armonic, ceea ce nu era cazul României, iar pe de altă parte, prin carența Facultăților noastre juridice, care au abdicat dela misiunea teoretică printr'o defectuoasă recrutare de personal științific, fără vocație înnăscută și pe criterii de «dinastii» și coterii. Dreptul românesc este disciplina cea mai înapoiată în momentul de față, din punct de vedere metodologic și ca realizări creatoare. Prin excepție, dreptul penal a avut norocul unor interesante personalități ca Dongoroz, Pella, Buzea și Traian Pop, care au menținut nivelul ridicat al cercetărilor lui Tanoviceanu. I. Tanoviceanu a avut, în această grupă de cercetări, rolul lui Mihai Eminescu în lirica românească, adică interdicția de a cădea sub un anumit nivel teoretic. Alte ramuri juridice se află pe vremea lui I. Heliade-Rădulescu.

Polemica actuală de metodologie penală nu are, deci, țâlcul demascării penuriei, ci al găsirii adevărului. Este o «controversă» pură și simplă, de acută contemporaneitate și plină de farmec intelectual, iar obiecțiile aduse lui Dongoroz, cât și — parțial — lui Tanoviceanu, pot purta ca motto, ceea ce Barrès a declarat despre diatribele sale împotriva lui Ernest Renan: *bâtonner lyriquement son maître.*

«Controversa» este disensiunea teoretică frecventă mai ales în științele juridice. Matematica, zoologia, botanica sau chimia nu admit nicio controversă. In aceste domenii sunt adevăruri precizate cantitativ, experimental sau descriptiv și imediat ce apar disensiuni între

cercetători, însemnează că ne găsim în faţa unor lipsuri, care pot fi remediate prin adâncirea cercetării ştiinţifice.

Controversa este fenomenul cel mai frecvent în activitatea disciplinelor de relaţie socială.

De ce nu este admisibilă controversa în chimie în timp ce controversa este fenomen curent în Drept?

Pentrucă Dreptul aparţine ştiinţelor noologice, pe când chimia este o disciplină încadrată în ştiinţele naturii. Ştiinţele noologice comportă în cercetare o metodologie deosebită de metodologia ştiinţelor naturii.

Un alt motiv al frecvenţei controversei în disciplinele juridice se poate găsi în modul de organizare şi de distribuţie a justiţiei practice. In faţa barei se găsesc două părţi şi duelul lor este arbitrat de un terţ numit de Stat şi acceptat *volens nolens* de cele două părţi împrocesuate.

Indeobşte, un proces este un conflict. Acest conflict tranşat pe cale judecătorească aduce, în faţa barei, interese divirgente de natură economică sau de factură socială.

Hic jacet lepus! Controversa juridică se naşte din controversele economice ale cetăţenilor şi din împărţirea lor pe clase. Dacă n'ar fi discrepanţe economice şi sociale, atunci controversa juridică şi-ar restrânge suprafaţa imensă, fiindcă i-ar seca două din izvoarele principale. Ar mai rămâne controversa cu izvorul în biologie şi caracterologie, izvor, fără îndoială, etern şi cu un şuvoi bogat, dar incomparabil mai sărac faţă de izvoarele câteodată năpraznice ale discrepanţelor economice şi sociale.

Intr'o zonă omogenă socială, controversa se atenuează până la extincţiune. Este caracteristic că, în anumite familii senoriale, cu tradiţii de economie naturală, cum ar fi boierii şi ţăranii chiaburi, este *shocking*, lipsit de gust, de bon-ton şi de bună creştere, să ai procese. Aşa ceva este mitocănie şi morav al lumii inferioare a negustorilor şi a burghezilor. In anumite secte religioase, procesele membrilor se videază pe cale amiabilă de către bătrânii şi înţelepţii sectei, în schimb, firmele comerciale şi industriale au un contencios permanent organizat.

Rădăcina controversei este în avere şi mentalitate patrimonială. Controversa este eminamente burgheză: ea nu are aderenţe organice şi nici afinităţi intelectuale cu seniorul conservator, cu chiaburul rural, cu omul religios, cu artistul dogmatic, cu tipul militar şi cu omul de ştiinţă din categoria dogmaticilor. Controversa este cultivată de negustori, parlamentari, industriaşi, bancari şi diplomaţi, într'un cuvânt de filosofia liberal-iluministă, care a fost filosofia acestor cercuri.

De-altminteri, încrederea superlativă în Ratio şi în discuţionism (sub forma unui discuţionism de presă, discuţionism parlamentar sau discuţionism de adunări publice) a fost platforma ideologică aruncată în istorie de către revoluţiile paşoptiste de pe continent, cu care au reuşit să câştige posturile supreme de comandă politică şi economică. Această platformă ideologică a fost aruncată la hala de vechituri imediat ce discuţionismul a fost asimilat de alte categorii sociale inferioare şi putea deveni o armă de dărîmare şi disoluţie a actualului

sistem economic. In locul discuţionismului a apărut decizionismul în teoria constituţională şi practica dreptului public, dovedind încăodată că ideologiile şi utopiile sunt arme de luptă lesne schimbătoare, atunci, când nu mai apără suficient interesele substanţiale.

Pentru cercetătorul ştiinţific cu conştiinţă aporetică este o voluptate rară să descifreze mersul marionetelor istorice şi să arunce lumină asupra culiselor platformelor ideologice.

Controversa juridică era floarea favorită a juristului liberal şi iluminist. Se încrucişau florete, după regulile stricte ale unui joc cam naiv, pentru a câştiga floarea controversei, decernată solemn de către jurisprudenţă. Disoluţia dreptului liberal este pe cale să curme aceste controverse. S'a pierdut gustul şi obiceiul controverselor, fiindcă discuţionismul juridic se înlocueşte treptat, treptat prin decizionismul juridic, care este un reflex fatal al decizionismului politic.

Consemnarea aici a controversei I. Tanoviceanu-Dongoroz asupra metodologiei penale are, deci, un interes mai mult *istoric* în cazul când decizionismul juridic a făcut atâtea progrese în România, după cum sunt aparenţele. Această controversă este un fragment de istorie ideologică. Pathosul executivului a cuprins într'adevăr şi pe juriştii noştri contemporani, încât avem deseori impresia că, în practica penală de pildă, parchetul a devenit o anexă poliţienească, iar judecătoreşti penali sunt mai mult procurori, fotoliile judecătoreşti fiind vacante. Aceste transformări s'au făcut pe platforma tehnico-juridicităţii dongoroziene.

Geneza controversei metodologice Tanoviceanu-Dongoroz se află în momentul filosofic variat pe care-l reprezintă fiecare dintre cele două doctrine penale. Controversa Tanoviceanu-Dongoroz este — poate — controversa fatală a două stadii felurite în istoria, filosofia şi cultura juridică românească.

Ce-a fost I. Tanoviceanu din punctul de vedere al teoriei cunoaşterii? Tanoviceanu era eflorescenţa etapei pozitivismului sociologic în România. Jurist de cultură eminamente franceză, părintele său ideologic fusese Auguste Comte.

Dongoroz reprezintă altceva: reprezintă acel *Inapoi la Kant* din teoria cunoaşterii, pe care filosofia germană l-a consemnat în şcoala dela Marburg, filosofia juridică în Rudolf Stammler, iar filosofia juridică română în vasta activitate teoretică a profesorului Mircea Djuvara.

I. Tanoviceanu s'a orientat după steaua polară a lui Auguste Comte şi după criminologia lombroziană.

Vintilă Dongoroz s'a orientat în conformitate cu firmamentul penal italienesc: tehnico-juridicitatea lui Manzini şi Rocco (elevi ai neokantinianilor germani), asimilând şi câteva izvoare hegelianizante.

Aceste orientări teoretice corespund unor orientări noui ale momentului istoric. Orientările lor teoretice au fost, aşa cum se întâmplă, îndeobşte, mai mult intuitive, aproape instinctuale. Perplexităţile metodologice şi îndoielile îndelungate, reflexia acută sau cercetările în teoria cunoştiinţei sunt pe liziera activităţii acestor doi penalişti români. Această absenţă le-a îngăduit masi-

vitatea afirmaţiunilor apodictice şi seninătatea creaţiei juridice. A fost, deci, un plus pentru masivitatea creaţiei. N'avem, însă, impresia că în actualul moment filosofic mai sunt îngăduite şi posibile, pentru însăşi rezultatele creaţiei, asemenea absenţe de *luciditate* metodologică. Nu negăm metodologia acestor două doctrine, care este inclusă automat în orice creaţie autentică şi vie, ci susţinem necesitatea lucidităţii şi conştiinţei metodologice în cercetările penale.

II. TRIPLU EXAMEN AL INFRACŢIUNII

Omul este un zoon politikon care a învăţat, încetul cu încetul, să se supravegheze, să aibă inhibiţiuni, să anticipeze, să promită şi să-şi ţină promisiunea. Pentru a ajunge la acest grad de obligativitate morală şi juridică, a trebuit să treacă prin fierul roşu, prin proba apei şi a roatei, să fie expus la stâlpul negru al infamiei, să fie plimbat gol pe măgar şi arătat cu degetul de sat, să fie legat de coada armăsarilor, să fie rupt în bucăţi, etc. Severitatea pedepselor din vechile coduri este îngrozitoare. Cu aceste severităţi intimidante s'a făcut educaţia omului recalcitrant, care promitea şi nu-şi ţinea promisiunea, care n'avea memoria juridică şi sentimentală. Inhibiţia penală s'a obţinut cu streangul alături, aşa cum aritmetica intră în capul anumitor copii cu ajutorul linealului sau cu varga de alun. Plata datoriilor era garantată cu cambia sinistră a bucăţelelor de carne tăiate după numărul sesterţiilor împrumutaţi. Abstractizarea cambială presupune memorie şi gândire

emoţională. Neplata datoriei a evocat pe prima treaptă a istoriei penale durerea tăierii de viu, apoi, cu mult mai târziu, durerea falimentului şi — prin distilare emoţională — ruşinea protestului, sentimentul penibil al publicităţii datoriei neplătite sau conştiinţa luminoasă a necesităţii împlinirii punctuale a obligaţiunilor contractate.

Când debitorul nu-şi îndeplineşte obligaţiunile luate, creditorul simte nevoia internă să-l facă să ispăşească. Nu mai este vorba de o simplă creanţă congelată, ci de o cohortă emoţională pusă în mişcare.

Rădăcină unitară a dreptului civil şi a dreptului penal în nevoia de a face să ispăşească debitorul şi infractorul pe de o parte, iar pe de altă parte, nevoia infernală psihologică a omului de a face răul, de a contempla suferinţa (rădăcina tragediei) şi de a se purifica prin *catharsis* de aceste zăcăminte ancestrale, preludează întemeierea instituţională a pedepsei în coduri. Dauna suferită de victimă sau de partea civilă este plătită nu numai cu daune-interese evaluate patrimonial, ci şi prin spectacolul suferinţei, aşa cum cer legile sufletului. Răzbunarea inclusă în pedeapsă îşi are sorgintea în mecanismul abisal unde zace, nedescifrată şi neclarificată, suferinţa şi voluptatea de a o îndura, de a face să o îndure şi alţii, sau de a o contempla prin tragedie, dramă sau alte derivative ale jocului şi ale artei: fenomene originare şi de neînlocuit ale sufletului.

Supunerea faţă de moravurile şi de cutumele obştei se exteriorizează prin acceptarea şi trăirea criteriilor ei de viaţă, de gândire şi de valorificare etico-penală.

Dozarea pedepselor este în relaţie directă cu momentul istoric prin care trece societatea respectivă. Nu există un cod ideal, bun pentru toate timpurile şi pentru toate locurile. Istoria dreptului penal este un ansamblu de arabescuri şi de diagrame agitate în materie de evoluţie a pedepsei.

In aceste diagrame de pedepsibilitate se citeşte istoria politică şi socială. Diagramele nu sunt lipsite de anumite regularităţi, fiindcă hazardul este exclus din istorie şi din dreptul penal, iar tot ce este existent devine prin însăşi existenţa sa ceva raţional şi supus explicaţiunilor de ştiinţă noologică.

Pedeapsa a fost draconică în formele inferioare de organizare ale societăţii. Până la formarea unui stil de paşnică şi acceptată convieţuire, societatea a fost silită să recurgă la forme severe de represiune. Când Statul s'a organizat cu poliţie statornică şi armată naţională, când formele represiunii au luat aspectul subtil al educaţiunii populare pe toate treptele, începând cu grădiniţa de copii şi sfârşind până la pensionare, adică utilizându-se imensul aparat de influenţare statală prin şcoala elementară obligatorie şi şcolile de toate felurile şi de toate rangurile, prin ziare, conferinţe, radiodifuziune, teatru şi serbări populare, ca factori de integrare statală, atunci pedeapsa n'a mai avut nevoie de draconicitate şi s'a putut îmblânzi.

In timpurile de criză, când organizarea Statului şi a societăţii în structura lor sunt puse în discuţiune şi pericol, atunci pedeapsa revine la formele ei primitive, intimidante şi severe.

Dacă Statul este puternic, prescrie pedepse blânde pentru infractori, dacă Statul este desorganizat, încearcă să-şi ratrapeze lipsa de ordine, să-şi amelioreze şi să-şi tamponeze slăbiciunea prin pedepse severe.

Infractorii şi infracţiunile nu formează grupe fixe şi staţionare, fiindcă sunt în relaţiune substanţială şi permanentă cu ordinea economică şi ordinea juridică a naţiunilor aflate în permanentă mişcare şi luptă interioară. Cât timp nu vor înceta luptele de clasă şi războaiele imperialiste, ordinea economică şi ordinea juridică nu se vor stabiliza. Caracterul heraclitean al ordinei juridice nu se determină ca atare din consideraţiuni filosofice asupra naturii şi gândirii umane — ca de pildă în bergsonism — ci din motive precise economico-politice, care fac toate referinţă la conflictele permanente, larvare sau faţişe, dintre grupările sociale şi la lupta pentru stăpânirea pieţelor de desfacere şi a izvoarelor de materii prime, care se deslănţuiesc, sub formă de conflicte armate în mod mai mult sau mai puţin periodic, între clasele dominante ale naţiunilor. In special luptele pentru hegemonie formează factorul principal al instabilităţilor economice şi politico-juridice.

După cum infractorul lezează ordinea stabilită şi se cere pedepsirea lui, tot aşa s'a cerut pedeapsă pentru naţiunile infractoare care declanşează războaie şi provocă atâtea daune, ruine şi pierderi de vieţi omeneşti. Penalizarea războaielor şi decretarea lor ca infracţiuni este o veche ideie în Istorie, reluată şi amplificată în studiile profesorului V. V. Pella. Infractorul-om poate fi penalizat fiindcă transgresează regulile ordinei juridice

existente și clarificate prin texte de drept pozitiv, înzestrate cu coerciţiune. Războiul însă nu poate fi decretat infracţiune din lipsa unui drept penal interstatal omologat și recunoscut ca atare și pentrucă un *imperium* suprastatal nu a fost posibil să ia ființă. Popoarele se află încă în stare tribală, mândre și intolerante în ceea ce privește întinderea suveranităţii, gata de luptă și nu acceptă cu niciun preţ ideea de arbitraj inclusă fatalmente în orice judecată. Arbitraj ar însemna hotărîre valabilă, calificări penale și pronunţări de pedepse, care ar trebui aduse la îndeplinire.

Nesoluţionarea pe plan internaţional a acestor conflicte structurează și fizionomia ordinei juridice interioare care nu-și poate găsi un echilibru stabil. Labilitatea ordinei juridice penale se explică, așa dar, prin conflictele interstatale și prin conflictele de clasă existente în sânul fiecărei naţiuni.

Această labilitate determinată de clase și de conflicte naţionale, când nu se știe ce este permis și ce este nepermis, care sunt drepturile și care sunt obligaţiunile, unde este justiţia și unde este infracţiunea, se repercutează fatalmente și în tablele de valori cu criterii penale.

Criteriul etico-penal se împletește cu criteriul politic până la fuzionarea lor în retorta dreptului pozitiv. Atunci se stabilizează pentru o perioadă oarecare de timp, deși sabia lui Damocles a efemerităţii planează mereu deasupra, dreptul penal având funcţiunea de a legitima stări existente.

Infracţiunea a fost supusă îndeobște, unui triplu examen, fiind considerată din următoarele puncte de vedere:

a) *fenomen natural* (concepţia scientistă și naturalistă a dreptului penal). In această concepţie, infracţiunea este fenomen inevitabil și verificabil cu metodele ştiinţelor naturale, ceva din specia vântului, a ploii și a electricităţii; *b*) *fenomen social* (concepţia sociologică a dreptului penal). Fenomenul penal nu se află în natură, ci în societate. Fiind o apariţie socială, fenomenul trebue studiat cu metodele specifice sociologiei; *c*) *entitate juridică* (concepţia purei juridicităţi). După puriștii dreptului, fenomenul penal nu trebue căutat nici în natură, nici în societate, ci este definit de dreptul pozitiv. Cercetarea acestor legi se face cu metoda technico-juridică.

Concepţia scientistă a crimei este reprezentată la noi de patru medici: Vișoiu-Cornăţeanu, Parhon, Kernbach și Vasiliu.

Concepţia sociologică a dreptului penal a fost ilustrată de I. Tanoviceanu.

Concepţia purei juridicităţi a fenomenului penal o găsim oglindită în opera lui Vintilă Dongoroz și a școalei sale recrutate dintre magistraţi. In special, magistratura C. J. M-ului aplică fidel doctrina dongoroziană, care a devenit și evanghelia parchetelor civile.

Primul penalist român cu aparat ştiinţific modern a fost I. Tanoviceanu, care reprezintă în mod eminent concepţia sociologică a dreptului penal, după modelul și influenţa școalei franceze și italiene dela sfârșitul secolului XIX.

Născut la 18 Ianuarie 1858 (comuna Glod, jud. Dolj), Tanoviceanu, a murit la Odessa la 8 Aprilie 1917, după

o carieră rodnică de profesor universitar la facultăţile de drept din Iaşi şi Bucureşti.

Opera sa de sinteză sub forma unui «Curs de Drept şi Procedură Penală» (3 volume) a fost completat până la 5 volume de către Dr. Corneliu Chiseliţă şi Dr. Ştefan Laday (referinţe la legislaţiile din Bucovina şi Ardeal), Eugen C. Decusară (jurisprudenţă) şi cu aportul masiv al lui Vintilă Dongoroz (doctrina). Ediţia 11 revăzută şi completată a tratatului lui I. Tanoviceanu a apărut între anii 1924 — 1927 sub titulatura de *Tratat de Drept şi Procedura penală.*

Moştenirea lui I. Tanoviceanu a fost continuată în litera, dar nu şi în spiritul ei. Doctrina suplimentară intercalată de Vintilă Dongoroz acceptă moştenirea cu un beneficiu de inventar, care merge până la repudiere. In această constatare nu este o judecată de valoare, ci o judecată de realitate.

Cei doi penalişti sunt structuralmente la antipozi. «Metoda technico-juridică» a lui Dongoroz neagă premisele sociologismului instaurat în dreptul penal de către I. Tanoviceanu.

Vintilă Dongoroz nu este un «şcolar» al lui Tanoviceanu în sensul filiaţiunii intelectuale, ci în sens cronologic. Continuitatea intelectuală a fost abandonată. Gândirea şi metoda celor doi penalişti n'au nici o contingenţă şi nici măcar similaritate sau afinitate electivă. Dacă preocupările de teoria cunoaşterii şi de metodologie ar fi fost frecvente în lumea juriştilor români,am fi avut automat una din acele faimoase «polemici metodologice» (*Methodenstreit*), care au făcut gloria ştiinţelor

juridice germane şi italiene. La noi s'a preferat maniera franceză a lui Monsieur Jourdain, care făcea proză fără să ţină cont de Boileau şi de prozodie.

Singurul elev, care a creat ştiinţific, al lui I. Tanoviceanu, a fost I. Vişoiu- Cornăţeanu, doctor în medicină, conferenţiar de drept penal, mort de timpuriu. Lucrarea despre «Premeditarea criminală» — cu o prefaţă de E. Garçon — este absolut remarcabilă. Asupra războiului latent de guerillă dintre metoda sociologică a lui Tanoviceanu şi metoda tehnico-juridică a lui Dongoroz trebue să atragem cu insistenţă atenţia. Vişoiu-Cornăţeanu era un naturalist cu infiltraţii sociologice. Dongoroz abandonează antropologia, sociologia şi psihologia penală. Acest război se regăseşte surd şi feroce, închis în cetatea celor cinci volume «Tanoviceanu — Dongoroz» şi se desfăşoară cotidian, la bară, în faţa justiţiei, cu prilejul retoricei penale la stabilirea jurisprudenţei sau în piaţa publică, cu prilejul confecţionării legislaţiei penale.

Războiul porneşte *ab ovo*: concepţia iniţială despre lume şi viaţă. Orice drept penal are o filosofie, «eine Weltanschauung», cum spune filosofia germană. I. Tanoviceanu este un pozitivist care se inserează la o interferenţă între Auguste Comte şi materialismul istoric, pe când Vintilă Dongoroz este un neokantian de factură stammleriană şi kelseniană. Ştim că Dongoroz se apără de invazia disciplinelor «adiacente» în penal şi izgoneşte orice filosofie din ştiinţa dreptului penal, tinzând la un «juridicism» pur. Dar acel care refuză o filosofie, după adagiul aristotelic, îşi are filosofia sa,

chiar dacă nu o cunoaşte şi nu a sistematizat-o teoretic. Teoria cunoştinţei — în genere — este un adjuvant de lux, un rafinament care nu este neapărat necesar în alte discipline, în afară de metafizică şi sociologie. Practicienii pot ignora uneori metodologia, dar teoreticianul niciodată. Ignoranţa metodologică a practicianului se răzbună prin decăderea în empirie şi cameralism, printr'o birocratizare a activităţii şi a gândirii. Cameralismul a fost molima care a bântuit ştiinţele juridice până la Saleilles, în Franţa şi până la Savigny, în Germania. In preocuparea juridică germinează permanent şi larvar, cameralismul, adică teoarea schemelor şi depărtarea de realitate. Cameralismul penal este primejdia odioasă şi deseori observată în jurisprudenţa instanţelor speciale (C.J.M. şi sabotaj economic, de pildă).

Eroarea lui Dongoroz şi adevărul metodologic găsit mai mult prin intuiţie de către Tanoviceanu se pot rezuma în următoarele puncte:

1. Neo-kantianismul formalist este incapabil să explice problemele centrale, ca Statul şi coerciţiunea (a se vedea critica nimicitoare şi definitivă a lui Erich Kaufmann şi Rudolf Smend).

2. Metoda tehnico-juridică poate fi o metodă bună pentru civilişti — şi încă aplicată prudent şi cât mai restrictiv.

3. In dreptul penal întâlnim, spre deosebire de alte discipline juridice, «infractorul», adică omul pecetluit de un destin tragic sau aflat în conflict cu forţe interne psihologice ori biologice şi cu forţe externe sau social-economice;

4. Coordonatele penale cu valoare de premise sunt societatea (deci sociologia) şi omul (deci psihologia, filosofia şi biologia).

Aceste coordonate influenţează legislaţia penală, deci şi latura formală a penalului. Formalismul neo-kantian al metodei tehnico-juridice săvârşeşte, în mod fatal, erori, refuzând să ia în consideraţie, la rezolvarea ecuaţiilor penale, cele două coordonate.

Au trecut aproape trei decenii dela prima versiune a Cursului de drept penal al lui Tanoviceanu.

Când discută probleme fundamentale îşi păstrează actualitatea. In dreptul penal, ca în orice disciplină asupra omului, există probleme eterne. Tanoviceanu a surprins o parcelă de eternitate.

Un nou cod sau un simplu decret-lege transformă în maculatură o întreagă bibliotecă juridică, spunea un jurist german, dacă biblioteca este lucrată după metoda exegetică tehnico-juridică. Metoda sociologică a lui Tanoviceanu a adus preţioase sugestii la modificarea legislaţiei penale în România. Metoda scolastică ulterioară iniţiată de V. Dongoroz n'a putut fi utilizată în măsura pe care ar fi meritat-o aparatul ştiinţific fără egal în peisagiul contimporan al creatorilor şi interpreţatorilor de ştiinţă penală dela noi.

Mixtura chimică de iluminism liberal cu materialism istoric (în fond, două etape evolutive ale scientismului Renaşterii) adusă ca aport de I. Tanoviceanu în lumea ştiinţelor penale şi penitenciare române, a avut un efect salutar. Ca şi alaunul, a limpezit apele tulburi. Sociologismul pozitivist, lombrozianismul orgolios, accentele

antiplutocratice răspândite în operă, pedagogismul, credința în mediul ambiant care «are de asemenea o mare înrâurire asupra voinței», credința în viitorul științei care va mântui societatea, — ni-l arată ca pe unul dintre intelectualii «generoși» crescuți la școala «Contimporanului» și a «Vieții Românești».

Să notăm, că pozitivismul teoretic și materialismul istoric din opera sa, lipsit de dialectică și impins până la mecanicism, au fost ilustrate printr'un idealism personal și o ținută intelectuală de savant autentic, specie atât de rară pe meleagurile noastre. Moștenirea lui Tanoviceanu nu se va pierde. Ea a intrat definitiv în patrimoniul culturii românești. Restaurarea sociologismului penal al lui Tanoviceanu (filtrat prin technicismul juridic al lui Dongoroz) și continuarea metodei sociologice în dreptul penal va fi, probabil, misiunea generației actuale de cercetători.

III. METODA SOCIOLOGICĂ ȘI METODA TEHNICO-JURIDICĂ

D. Alexandru Gh. Ionescu a pus în discuție în «Repertoriul Penal» (1940), sub forma unui referat asupra «Dreptului Penal» (1939) de Vintilă Dongoroz, tema centrală metodologică a dreptului penal român.

Metodologia penalului român se află într'un impas: însăși tehnico-juridicitatea lui.

Evident, referentul este tot un «dongorozian», un adept al școalei penale tehnico-juridice. Moștenirea lui I. Tanoviceanu pare iremediabil pierdută pentru tânăra

generație de juriști. Sub influența puternicei personalități a actualului profesor de drept penal dela Universitatea din București, amintirea operei lui Tanoviceanu se estompează până la totală dispariție, aproape până la moartea intelectuală. Germenul adevăratei morți a doctrinei lui I. Tanoviceanu (pentru un cercetător științific și pentru gânditor, moartea începe din momentul când metoda sa de cercetare cade în desuetudine) a fost semănat exact în momentul când tratatul sărbătorea apogeul reapariției în ediția nouă postbelică, în vestmânt nou și somptuos, cu prețioase și copioase colaborări.

Nu s'a observat, la început că, metoda tehnico-juridică a lui Dongoroz se afla exact la antipodul metodei sociologice a lui Tanoviceanu.

Am cercetat bibliografia recensiilor și istoriei ideologice al tratatului clasic al literaturii noastre penale. Prefața lui N. C. Schina la primul volum este datată 1924, Noemvrie 1. Al cincilea și ultimul volum a apărut în 1927. Nu văd nici o referință asupra discrepanței categorice de spirit între cele 3154 paragrafe de I. Tanoviceanu și cele 2922 paragrafe de Vintilă Dongoroz în sânul aceleiași fortărețe penale și nici nu s'a remarcat vreodată.

Epoca 1924—1927 era puțin prielnică unor asemenea cercetări metodologice. Până târziu, în 1937, când s'a sfârșit unificarea penală a țării noastre, preocupările unanime de *lege ferenda* împiedecau orice atenție asupra filosofiei penale, asupra spiritului interpretării propriu zise, care face viața unui cod penal, pentru a

se rezuma la elaborarea textelor noui şi la comentarea textelor vechi. In această epocă au fost saturnaliile metodei tehnico-juridice. Exegeza pură de texte era, fatal, metoda preferată.

Dar, în dreptul penal, exegeza de texte, fie ea operată după cea mai sigură dialectică, are o importanţă minoră. Voinţa fluctuantă a legiuitorului şi o descoperire în criminologie transformă în maculatură biblioteci întregi de exegeză, ca să citäm argumentul şcoalei germane libere juridice.

In al doilea rând, spre deosebire de dreptul civil, unde metoda tehnico-juridică este oarecum indicată, în dreptul penal, puterea de apreciere a instanţelor fiind atât de largă, în conformitate cu principiul liberei convincţiuni, libera convincţiune fiind criteriu în materia probelor şi principiu fundamental al judecăţii, metoda tehnico-juridică nu-şi mai păstrează eficienţa civilistă.

Metoda sociologică a lui Tanoviceanu, opusă metodei tehnico-juridice a lui Dongoroz era, fatal, să ducă la acea discrepanţă remarcată în tratatul din ediţia II-a, tratat care face impresia unui *Janus bifrons:* râde şi plânge uneori pe aceeaşi temă. Intre Tanoviceanu şi Dongoroz nu există punţi de conciliere doctrinară.

Incercarea, atât de ieftină şi de frecventă în lumea juriştilor neavertizaţi, de a concilia apa şi focul, pe Ormuz şi Ahriman, principiul binelui şi al răului, urîtul cu frumosul (într'o hidoasă estetică a urîtului) şi de a ajunge neapărat la ecclectisme intelectuale hibride, sunt profanări, nu numai pe planul ideilor, ci şi ireverenţiozităţi faţă de cele două doctrine penale antagonice, atât de

precis şi sigur conturate de cei doi corifei ai ştiinţei penale româneşti.

Diferenţierea dusă până la ireductibil între Tanoviceanu şi Dongoroz provine din poziţiile filosofice originare variate ale celor doi doctrinari. Interpretarea fenomenului juridic este, în ultimă analiză, o problemă de teoria cunoaşterii, deci de metafizică.

Evident, Dongoroz refuză cu obstinaţie etichetarea într'un curent filosofic sau încadrarea într'o anumită sociologie.

Dar ce-i pasă unui istoric al ideilor şi unui analist de ceea ce spune creatorul despre opera sa? In creaţie, intră intuiţii genuine şi colaborarea subconştientului, pe lângă elaboratul raţional. In creaţie intră conflictul momentului istoric, atitudinea faţă de stilul şi de problematica timpului.

Contribuţia hotărîtoare la problematica momentului istoric o aduc naturile profetice, adică filosofii şi poeţii. In special, lirica unei naţiuni este factor determinant în plămădirea şi modelarea sufletului colectiv dintr'o anumită epocă. De pildă, Eminescu a pus sigiliul său elegiac la două generaţii, până la apariţia lui Gh. Coşbuc, a cărui influenţă a durat, apoi, până în 1920. Din 1920 şi până astăzi, lirica plămăditoare a duhului românesc este reprezentată de trinitatea Arghezi — Bacovia — Blaga. In aceste ateliere lirice s'a modelat sensibilitatea şi gândirea elitelor intelectuale, cu largi repercusiuni asupra comunităţii biologice şi asupra Statului.

Lirica momentului studiată istoric ca fragment pedagogic şi ca fragment integrativ şi selectiv în viaţa

obștei este una din cheile explicative în reconstituirea și mersul subteran și public al creației, al ideologiilor și utopiilor, rodnice intelectualmente.

Definiția creației nu poate porni din perspectiva creatorului. De cele mai multe ori, comentatorul știe să definească și să analizeze mai exact substanța creației decât cel care a semnat elaboratul rațional (mai ales că între elaboratul rațional și punctele de plecare nu sunt clare continuități). Punctele de plecare sunt, îndeobște intuiții sau «contemplația esențelor», cum spune Husserl.

La obiecțiile lui Dongoroz, care, pentru a-și apăra metoda tehnico-juridică, elimină *de plano* domeniile auxiliare din știința dreptului penal, opunem un fine de neprimire: metoda tehnico-juridică nu poate fi explicată decât prin discipline zise auxiliare. A ieșit ca Venus din apele mării? Care-i istoria acestei metode? Cum s'a ajuns la ea și din ce considerente?

Formația intelectuală a lui Vintilă Dongoroz cade în ultimii ani decisivi ai primului război mondial, între 1913 și 1916. Gândirea sa juridică se încadrează, firește, în sociologia și filosofia timpului.

Geneza și etapele metodei tehnico-juridice în dreptul penal european sunt capitole scrise și închise. Acest dosar s'a judecat, s'a pronunțat sentința, s'a făcut apel și recurs. Procesul s'a pierdut nu numai în materie penală. Metoda tehnico-juridică s'a abandonat și în civil.

Despre istoria europeană a metodei tehnico-juridice voi da numai două referințe. Voi aminti de lucrarea lui Herbert Krüger despre *Gândire juridică și tehnică*

juridică în dreptul penal liberal (Rechtsgedanke und Rechtstechnik im liberalen Strafrecht, Z. St. W. 54, 591) și de Wilhelm Gallas în *Critica doctrinei infracțiunii ca leziune a unui bun juridic* (Zur Kritik der Lehre, etc., în Festschrift Graf Gleispach, p. 58).

Gallas polemizează, în special, cu doctrinarii și adepții metodei tehnico-juridice, care elimină valorificările social-etice, singurele care fac posibilă priceperea infracțiunii ca fenomen comunitar și care încearcă să scoată aceste preocupări esențiale din dreptul penal, ștampilându-le ca *metafizică* (p. 58).

Această concepție a ieșit și se adaptează comod mentalității liberale.

In liberalismul european sunt două direcții:

a) naturalismul pozitivist de tipul Lombroso, Ferri, Franz von Liszt;

b) pozitivismul normativist.

Intre normativiști, am avut cazul faimos al acelui liberal tipic din filosofia Statului și dreptul constituțional, profesorul Hans Kelsen; în filosofia dreptului a fost Stammler; iar în dreptul penal, adepții metodei zise tehnico-juridice din Italia și Germania.

Istoria ideologică a lui Dongoroz se încadrează în liberalism, situându-se printre normativiști. In problematica Statului, Dongoroz merge pe aceeași linie de pură juridicitate a lui Kelsen și Stammler. S'a adăugat ulterior, un strat de gândire conservatoare, turnată în formele noului cod penal român din 1937, ceea ce poate determina să se definească această fază ca hegelianism ajuns în gândirea sa — să nu uităm că Dongoroz este

unul din autorii codului şi deci importanţa problemei — pe filiera italiană a şcoalei penale umaniste şi a neoidealismului penal (Ugo Spirito), şcoli inspirate de Croce şi Gentile, cei doi mari hegeliani din Italia [1]).

Pentru descifrarea izvoarelor de gândire penală ale şcoalei tehnico-juridice şi pentru situarea ei pe planul general al ideilor în Europa, cazul lui Kelsen rămâne memorabil, odată cu caducitatea acestei metode. Nu vrem să refacem aici fazele acestui proces, pe care-l socotim închis.

Călcâiul lui Achile al metodei tehnico-juridice se află tocmai în ceea ce proclamă mai orgolios: lipsa de sociologism. Se consideră ca o metodă în afară de contingenţele timpului şi ale spaţiului. Din nefericire, ideile, — şi cu deosebire ideile penale — nu cad din cer, ci sunt simple epifenomene. Penaliştii sociologi ca Gallas şi constituţionalişti emeriţi ca Rudolf Smend, Erich Kaufmann şi Carl Schmitt îşi fac o diabolică plăcere intelectuală să sublinieze tocmai rădăcinile filosofice, politice şi sociale ale juridicismului pur reprezentat de Kelsen. « Die reine Rechtslehre » (doctrina juridică pură) a profesorului Kelsen, era o pledoarie (şi numai o pledoarie) *pro domo*, născută din complexul habsburgic pentru a apăra o anumită siguranţă juridică liberală a unei anumite pături saturate din imperiul antebelic austro-maghiar. (Opera centrală a lui Kelsen — « Hauptproblemen der Staatslehre » — datează din 1911). Pentru

[1]) Despre şcoala penală umanistă, Vintilă Dongoroz a făcut un referat în 1925, în Revista Penală Nr. 8.

seniorii economici şi sociali ai liberalismului din preajma primului război mondial, seniorii universitariatului au lansat, poate ca simplă oglindire, dictată de subconştient, o anumită doctrină statală (aplicată la toate domeniile dreptului, inclusiv cel penal).

Fenomenul penal pur sau fenomenul juridic pur nu există. O delimitare teoretică a acestui fenomen, în afară de contingenţe, cum pretinde metoda tehnico-juridică, echivalează cu falsificarea lui.

Dreptul penal este un epifenomen al realităţii statale. Istoria doctrinelor penale este într'o dependenţă continuă faţă de istoria doctrinelor Statului. Intre Stat şi doctrina penală este un paralelism permanent, orice modificare în concepţia popoarelor asupra conducerii Statului reflectându-se automat printr'o modificare în concepţia penală. In istoria ideii de Stat se poate găsi însăşi istoria doctrinei penale.

Explicaţia acestei legături între Stat şi drept penal se găseşte în caracterul coercitiv al penalului, coerciţiunea fiind împrumutată dela organele statale şi învestitura făcându-se prin aceste organe, care deţin o parcelă de suveranitate. Fără fragmentul de *imperium* nu există drept penal.

Autonomia penală nu poate avea o realitate teoretică.

Tendinţa spre autonomie a disciplinelor ştiinţifice este un fenomen tipic al veacului al XIX-lea şi al primei decade din secolul al XX-lea şi a dus la o pulverizare până la anihilare a conştiinţei ştiinţifice; e un fenomen de altminteri liberal-iluminist şi nu mai corespunde în niciun fel cu conştiinţa modernă.

După cum există în chimie formula H^2O, care ne arată compoziţia chimică a apei, tot aşa penalul este un compus al mai multor factori. Apa nu este nici oxigen, nici hidrogen, fiecare luat separat, însemnând altceva, decât apă. Descompunerea în elemente constitutive a fenomenului penal, arată tocmai că penalul pur nu există, ci este un corp mixt, care-şi trage substanţa din sociologie (mediu), din psihologie (sufletul infractorului) şi din biologie (structura fizică a infractorului). Renunţarea la aceste trei discipline — însemnează abandonarea resolvării ecuaţiei penale.

Metoda tehnico-juridică intervine în subsidiar, ca metodă de interpretare a textelor, atât de variate şi de variabile ale legiuitorului, adevăraţi paşi pe nisip şterşi la prima bătaie a vântului politic. Dreptul Penal are, însă, un patrimoniu de experienţe, de concluzii şi învăţături, în afară de textele schimbătoare ale legiuitorului.

Permanenţele penale nu pot fi găsite cu metoda tehnico-juridică. Exegeza de texte nu surprinde eternitatea problematicei penale. Mănunchiul de dogme şi de principii, care formează tezaurul inestimabil al penalului ce începe cu Beccaria şi sfârşeşte cu Nietzsche, se găseşte în afară de fluctuaţiile legiuitorului şi ale exegeţilor lui prea fideli.

Beccaria a ieşit din aventura iluminismului franco-italian cu extazul factice al unui esoterism carbonaric, geometric şi antieclesiastic, dar se orienta după soarele Raţiunii. A dispărut balastul şi au rămas câteva permanenţe raţionale.

Nietzsche se conduce în genialele lui intuiţii despre «Tschandala», infractori, infracţiuni şi funcţiunile pedepsei, după tumultul vieţii iraţionale.

Dela *Ratio* până la *Vieaţă* şi *Existenţă* sunt însăşi cele trei trepte ale desfăşurării gândirii filosofice europene.

Fără a poseda substanţa gândirii europene, nu se poate face drept penal comparat.

Fără filosofie, religie răsăriteană, istorie, specific psihologic şi sociologie românească, nu se poate face drept penal român.

In această privinţă, I. Tanoviceanu rămâne un precursor şi un îndreptar. Cercetările de istoria dreptului penal român, studiile despre criminalitatea rurală, scormonirea trecutului şi a realităţilor prezente româneşti (sub aspecte variate) au reprezentat o metodă eficientă, care a surprins problematica penală în resorturi centrale, cu mai ample lungimi de undă.

Faptul pare cu atât mai curios şi mai meritoriu, cu cât vechiul cod era un cod de o strictete formală liberală categorică, unde metoda tehnico-juridică era mai adecvată.

D. Alexandru Gh. Ionescu, deşi un «dongorozian» pasionat şi un sceptic radical în privinţa utilităţii metodei lui Tanoviceanu (pe care o declară, ironic, bună pentru avocaţi şi... infractori) revendicând în mod just metoda formalistă a lui Dongoroz pentru uzul diformărilor profesionale ale magistraţilor, notează câteva texte (art. 175, 171 al. 2 din pr. pen., plus art. 65 din c. pen.) unde se ilustrează depărtarea noului legiuitor din 1937

de metoda tehnico-juridică şi necesitatea — implicită — a unei alte metode de interpretare a textelor noastre penale.

Metoda lui Tanoviceanu nu ni se pare de loc căzută în desuetudine. Bătălia metodologică în penal Tanoviceanu-Dongoroz abia a început.

In lucrarea sa de *Drept Penal*, partea specială, vol. I, partea I, « Noţiuni generale de infracţiuni contra siguranţei exterioare a Statului » (1929), Dongoroz precizează:

« Atât în studiul infracţiunilor, cât şi în stabilirea calificărilor, ne vom servi de metoda tehnico-juridică, care este metoda de bază a tuturor studiilor din ştiinţa dreptului penal » (p. 19).

Mai departe:

« Ştiinţa dreptului penal, deci a tuturor normelor de legi pozitive care privesc ilicitul penal şi reacţiunea contra acestuia, metoda prin care se va ajunge la acest sfârşit, nu poate fi decât metoda tehnico-juridică, care serveşte la studierea dreptului în general » (*op. cit.*, p. 19).

După ce face distincţia între ştiinţa dreptului penal şi ştiinţa penală, defineşte ştiinţa penală propriu zisă drept « o disciplină de elaborare secundară prin folosirea coordonată a unui imens număr de date procurate de alte ştiinţe » (p. 19).

Apoi, începe o diatribă împotriva unificării celor două discipline, deşi au o necontestabilă unitate structurală, de vreme ce se ocupă de infracţiune şi infractor, ştiinţa penală studiind infracţiunea, infractorul şi pedepsele ca apariţiuni în societate, iar dreptul penal studiind infracţiunea şi pedepsele înscrise în codul penal şi legi speciale. Dar legiuitorul, când a înscris infracţiunile şi pedepsele în texte, de unde le-a luat? Evident, tot de unde le ia ştiinţa penală. Izvorul ştiinţei penale şi izvorul ştiinţei dreptului penal este comun: conştiinţa social-etică a comunităţii. Unificate prin izvoare, de ce să le socotim atât de disparate?

Citãm mai departe din diatriba lui Dongoroz:

« foarte adeseori s'a făcut confuziune între ştiinţa penală şi ştiinţa dreptului penal » (p. 20); « invaziunea ideilor filosofice » — sunt ideile filosofice tot atât de pernicioase ca microbii? — « inutile discuţii », « pretinse probleme fundamentale pe care filosofii le propun fără să cunoască dreptul », etc.

Cele mai fine şi mai adânci analize asupra infracţiunii şi asupra pedepselor, asupra infractorilor şi aproape, asupra tuturor problemelor penale, au ieşit, după Beccaria, din pana unui filosof: Friedrich Nietzsche. Profesori germani faimoşi de drept penal nu s'au socotit jigniţi să înveţe dela Nietzsche şi să-l comenteze ca pe un cod. Se şi vorbeşte despre legiuitorul Nietzsche [1]).

[1]) Citãm — exempli gratia — din penaliştii care au comentat :
1. — Friedrich Mess : Legiuitorul Nietzsche, 1930.
2. — Dietrich Heinrich Kerler : Nietzsche şi ideia de răzbunare, 1910.
3. — Joseph Kohler : Nietzsche şi filosofia dreptului (Arch. R. Philos. 1908, pag. 355 şi urmare).
4. Ernst Stettenheimer: Criminologul Nietzsche, Z. St. W Vol. 20, pag. 385 şi urm. 1900.
5. — Hans Fritz Abraham, Semnificaţia lui Nietzsche pentru

Impletirea dintre filosofie şi disciplina penală este de neînlăturat.

Nici Dongoroz nu înlătură disciplinele auxiliare, cum cred şcolarii săi, discipline pe care le crede necesare, dar periferice şi secundare atenţiunii cercetătorului de drept penal.

Se soluţionează în modul următor relaţia dintre cele două discipline:

«ştiinţa dreptului penal nu este chemată să se ocupe cu resolvarea niciuneia din problemele care fac obiectul celorlalte discipline, ce alcătuiesc ştiinţa criminală; ea va primi, însă, constatările şi soluţiunile oferite de aceste discipline, în măsura în care ele au fost ţinute în seamă şi deci acceptate de dreptul penal pozitiv, adică întru cât legiuitorul, a avut în vedere aceste constatări şi soluţiuni» (*Drept Penal*, 1939, p. 95).

Şi mai departe:

«de asemeni, în studiile dreptului penal, se va recurge la constatările şi soluţiunile oferite de oricare alte discipline, cari se ocupă cu fenomenele crimă şi pedeapsă

---

evoluţia juridică contimporană, Incriminare şi pedeapsă, Juristische Rundschau 1928.

6. — Adalbert Düringer, Filosofia lui Nietzsche din punctul de vedere al dreptului modern, 1906.

7. — Leo Fischmann: Nietzsche şi Dreptul Penal, Oesterreichische Rundschau, vol. 38, pag. 388 şi urm.

8. — Dr. Kurt Heinze: Infracţiune şi pedeapsă la Friedrich Nietzsche, 1939.

Toţi autorii citaţi sunt jurişti, care nu se pot dispensa de filosoful Nietzsche pentru dreptul penal german modern.

când acele constatări sau soluţiuni pot servi la explicarea sau mai buna cunoaştere a rânduielilor şi instituţiunilor de drept penal» (*loc. cit.*, p. 95).

Este realizabil acest deziderat?

Pentru a utiliza aceste cercetări şi soluţiuni, penalistul ca să se adresează ca la un dicţionar, «Constatările» şi «soluţiile» metafizice sau sociologice nu pot «servi», fiindcă nu există ca atare. Aşa ceva se numeşte filosofie raţionalistă sau empirie.

În sociologie şi în filosofie, adevărurile par haotice şi contradictorii unui neiniţiat. Fără iniţiere totală nu se ştie ce să aleagă şi cum să selecteze soluţiile.

În *Curs de procedură penală* (litografiat, 1939), Dongoroz reia tema: «de sigur este greu ca juristul să aprofundeze toate ştiinţele ce-i pot fi de folos în realizarea unei bune justiţii represive: psiho-patologia judiciară, medicina legală, poliţia tehnică, psihologia judiciară, medicina legală, etc. Cei chemaţi să participe la împărţirea justiţiei represive vor trebui să recurgă totdeauna la lumina oamenilor de specialitate pentru a obţine dela ei toate elementele necesare» (p. 27).

Separarea ştiinţei penale de ştiinţa dreptului penal este capătul principal de cerere:

«Să locul aci să repetăm că nu trebue confundată ştiinţa dreptului penal care este o disciplină juridică, cu ştiinţa penală, care este o disciplină vastă şi haotică în care intră deopotrivă preocupări de ordin bio-psihologic, sociologic, politic, juridic şi multe altele, în măsura în care ele interesează fenomenul criminalităţii şi combaterea lui» (*Drept Penal*, 1929, p. 19).

Este ştiinţa penală o ramură « vastă şi haotică? ». Vastă da. Haotică? Nu înţeleg de ce să etichetăm pejorativ, cele mai frumoase cuceriri ale spiritului ştiinţific dela Beccaria până la ultimele cercetări germane asupra criminalităţii geminale. Un doctrinar penalist nu poate refuza partea cu adevărat spinoasă a materiei pentru a se rezuma la exegeză, dogmatică şi critică a dispoziţiilor de lege. Dacă legea n'ar vorbi de crime şi n'ar conţine în texte, atât de lapidare uneori, probleme criminologice, psihologice şi sociologice, atunci scindarea ştiinţei penale de ştiinţa dreptului penal ar fi îngăduită şi motivată.

Materialul cercetat dictează metoda.

Aşezându-ne chiar din perspectiva reclamată de tehnicienii juridico-penali, cari vor cu exclusivitate trinitatea (unificată de formalism) a studiului exegetic, studiului dogmatic şi studiului critic al operei legislative, constatăm că materia cuprinsă în cod, de pildă, n'a fost elaborată de legiuitor prin eliminarea concluziilor criminologiei, filosofiei penale şi ale altor ştiinţe auxiliare.

Legiuitorul penal vorbeşte — în naivitatea lui — chiar despre Dumnezeu şi religie. In art. 153 din procedura penală găsim texte esoterice fenomenului juridic (aşa cum îl separă, farmaceutic, tehnicienii puri) ca « sfânta cruce », « înaintea lui Dumnezeu », « adevărul curat », « confesiuni religioase », « onoarea », « conştiinţa » şi o întreagă terminologie etico-religioasă pe care juristul, pentru a o interpreta just, trebue să o mediteze şi să o soluţioneze singur şi pe care n'o poate lua de nicăieri cu împrumut.

E drept, că legiuitorul din 1937 a dispensat pe jurist să mai cunoască medicina legală hotărînd, prin art. 174 pr. pen., că, în caz de infracţiune contra persoanelor sau în contra pudoarei, atunci, când există divergenţă între opinia experţilor numiţi de judecătorul de instrucţie sau de instanţă şi consilierii tehnici, rapoartele depuse vor fi trimise spre control şi verificare unei comisiuni medico-legale. Avizul acestei comisiuni devine obligator pentru judecător. Dacă ar fi rămas facultativ, medicina legală intra în domeniul juristului penal. Abia acum, a devenit disciplină auxiliară dreptului penal, prin intrarea în vigoare a procedurii penale din 1937, care dispensează pe judecător de a mai da hotărîri în materie de medicină legală şi nu mai este obligat să arbitreze conflictele izbucnite între medicii legişti la o speţă.

Dar codul penal şi codul de procedură penală nu a introdus niciun articol similar cu articolul 174 al. 2, pentru a ne dispensa de sociologie, etică, filosofie şi psihologie.

Separarea disciplinelor, pejorativ denumite auxiliare, de matricea dreptului penal, poate avea o justificare didactică. La prelegeri şi la seminarii se poate trata *ad usum Delphini* — doctrina penală fragmentar şi simplificat. Ştiinţa, în genere, nu are, însă, nimic comun cu didactica. Cercetarea ştiinţifică este pe de-asupra acestor legitime oportunităţi. Creaţia ştiinţifică presupune stringenţă intelectuală, în afară de cadre şi utilităţi.

Fenomenul penal este unitar şi nu poate fi morcelat. El nu poate fi găsit, după părerea doctrinei moderne,

nici cu metoda inductivă sau galileană, cum cred pozitiviștii de felul lui Tanoviceanu și nici cu metoda deductivă sau carteziană, cum socotesc raționaliștii formali de tip Dongoroz.

Fenomenul penal se sesizează prin intuiție, trăiri sau contemplație a esențelor și se explică prin metoda corelațiilor.

Deci, în metodologia penală nu mai este valabilă metoda lui Galileo Galilei, Bacon de Verulam sau Auguste Comte: metoda inductivă și experimentală, așa cum au aplicat-o parțial, la noi, pozitiviștii stringenți, ca Vișoiu-Cornățeanu. (Tanoviceanu era ceva mai complex. Sociologismul l-a salvat dela mecanicism pozitivist). Cât despre metoda deductivă, rațională și formal-logică în dreptul penal român, aplicată de Dongoroz — experiența este în curs. Notăm că gândirea europeană și gândirea românească de azi (Nae Ionescu, Blaga, Cioran, Mircea Eliade, Athanase Joja, Vianu, Bagdasar, I. Gherea, N. Tatu, Claudian, etc.) a părăsit aceste poziții intelectuale pentru a intra în iraționalism, în filosofia vitalistă, în materialismul istoric dialectic sau în existențialism. Dreptul penal fondat pe o nouă metodă, rămâne să fie zidit de acum înainte. Noi nu facem aici decât să aruncăm problema în discuție, să dăm câteva sugestii, prea puține indicații, rămânând ca viitorul cercetător care are timp, vocație, informație și capacitate teoretică, să ducă la bun sfârșit opera penală a timpului nostru printr'o explicație adâncită a codului penal din 1937, care a suprins în capitolele sale, grație împrumuturilor din codul italian, din legile noui franceze și prin amendamentele parlamentarilor, un bogat fragment din viața intelectuală a societății românești și europene din ultimele două decenii. Contribuția prelaților la Senat a influențat mult, accentuându-se caracterul sacral inițial al codului român care coincide cu mentalitatea agrariană a bășinașilor.

Adepții metodei tehnico-juridice, spun: juristul nu trebue să fie nici psiholog, nici sociolog, nici filosof. El preia aceste «rezultate» din disciplinele respective, utilizându-le la capitolele penale, care tratează despre aceste chestiuni.

Acest limbaj dovedește o greșită cunoaștere a disciplinelor despre care se vorbește.

Sociologia, psihologia, etica și filosofia — declarate categoric discipline indispensabile, dar auxiliare dreptului penal — n'au «rezultate» pozitive și palpabile, nu sunt pilule care se vând la farmacie oricărui trecător.

Nu se pot prelua pentru doctrina penală «rezultatele» sociologiei și nici nu te poți adresa dicționarului filosofic, cum s'ar adresa un antreprenor de lucrări la depozitul de var și de cărămizi, pentru a construi știința penală.

Ce «rezultate» pot avea Nietzsche, Husserl sau Durkheim? Așa ceva se numește gândire mecanicistă, dovedind o gravă confuzie asupra fundamentelor teoretice ale dreptului penl.

Rickert și Xenopol au demonstrat — credeam definitiv — incompatibilitatea și distanțele care separă științele spiritului de științele naturii. (Distincția curentă între *Naturwissenschaften* și *Geisteswissenschaften*).

O metodă și «rezultatele» din chimie — ramură aparținând științelor naturii — nu se aplică în științele spiritului.

Dreptul face parte, alături de sociologie, de psihologie și de metafizică, din științele spiritului. Când Dongoroz afirmă că juristul tratează periferic în calitatea lui de jurist *strictissim* disciplinele auxiliare, ca filosofia, sociologia și psihologia, fiindcă juristul nu trebue să fie frământat de probleme filosofice, sociologice sau psihologice, luându-le gata preparate de specialiști, face o judecată valabilă în științele naturii — chimistul se împrumută dela matematician, astronomul dela fizician — dar această judecată este străină științelor noologice. Un penalist nu se împrumută dela un filosof în problema libertății voinței. Aici nu sunt «rezultate» în dicționar, ci aprofundări, clase, experiențe și viață intelectuală. Chiar un țăran poate avea filosofia lui unitară și se poate întâmpla ca filosoful-belfer să nu aibă decât compilații de sisteme haotice.

Ceea ce este penibil la penalistul român fără vocație teoretică și fără conștiința filosofică a dreptului (iar dreptul rămâne, permanent, un fragment din istoria și filosofia culturii) este confuzia doctrinară.

In codul penal sunt 1001 de probleme.

Penalistul român resolvă o problemă după cele mai bune canoane pozitiviste. Alături, se erijează în raționalist convins. Pe urmă, o drege cu ecclectismul (pacostea și moartea însăși a oricărei cercetări teoretice).

Nu există o singură doctrină penală, după cum nu există o singură sociologie. Multiple fiind, ele nu pot fi amestecate la voia întâmplării sau la comandă. Pozitivismul sociologizant al lui Tanoviceanu, de pildă, se deosebește de raționalismul formalist al lui Dongoroz. Sunt două metode care au fost lăsate gânditorului, juristului și infractorului, dela Adam, pentru a se descurca în lume. Ceea ce devine supărător în metoda tehnico-juridică, este exclusivismul feroce, după cum largul orizont metafizic și realismul profund, care merge până la cercetarea izvoarelor iraționale ale vieții devine infatuarea și superficialitatea celorlalți pentru tehnicianul pur în penal.

Ciclul adversităților se închide și n'are soluție amicală.

Noi spunem: nu se poate interpreta codul penal fără filosofie, criminologie și sociologie. Nici nu e nevoie de biblioteci întregi pentru judecătorul de țară. Ajunge înțelepciunea bătrânilor satului, observarea riturilor și trăirea intelectuală convinsă a comunității, pentru a împărți dreptatea cu măsură și înțelepciune. In asemenea mediu ajunge codul, o minte ascuțită, o inimă și câte o jurisprudență. In orice caz tehnico-juridicitatea iluminist-burgheză în lumea agrariană este o catastrofă științifică și o calamitate națională.

Pentru doctrinarii penaliști, lucrurile se complică. Vocația teoretică devine indispensabilă. Rezultatele sociologice, metafizice și psihologice nu pot fi împrumutate *tale quale*. Ele trebuesc gândite și trăite.

Fără aceste premize, un cod penal se transformă în exegeză fals-scolastică și într'o serie de principii îndepărtate de viață, de societate și de etapa istorică prin care trecem.

Cât despre împrumuturile doctrinarului penalist prin vecinii cu discipline auxiliare, putem spune că această

cunoaștere este pur exterioară, descriptivă și formală.

« Imprumuturile » în disciplinele spiritului sunt inexactități și grave erori metodologice.

Școala Dongoroz, este, în momentul de față, numeroasă până la sdrobitoare majoritate. Are vreo valoare numărul în știință? Rezultatele școlii pe linia exegetică sunt excelente. Dogmatica și critica sunt în adormire, fiindcă nu se poate dogmatică penală și politică criminală — ultima disciplină este legată de numele sociologului penalist german Franz von Liszt — fără preocupările de care vorbeam.

Metoda tehnico-juridică aplicată de către Vintilă Dongoroz nu este o apariție singulară, așa cum cred apologeții săi neinițiați în dreptul penal comparat și în teorie juridică europeană. Aderența tehnico-juridicității penale dongoroziene cu filosofia juridică a timpului său și înrădăcinarea în problematica timpului este un lucru absolut natural și departe de a însemna o scădere, reprezintă un plus intelectual, pentru direcția sociologică a dreptului.

O construcție juridică, în afară de contingențe, nu există decât ca o palidă ficțiune a unor penibile sforțări de semidocți care își imaginează că între Viață și Ideie s'ar găsi un divorț. E regretabil, că din alte motive, care țin de sistem pur raționalist, în afară de contingențe, se utilizează și o terminologie inacceptabilă ca aceasta, chiar în paginile lui Dongoroz:

« cu totul altceva este, însă, dacă tehnicismul-juridic trebue să se reducă la simple servicii ale logicei pure sau dacă el trebuia să folosească toate elementele cari

vor avea darul să facă raționamentul juridic cât mai conform cu finalitatea dreptului, cu alte cuvinte, dacă logica juridică trebuia să fie menținută numai în sfera principiilor abstracte sau, dimpotrivă, ea trebue să coboare în lumea realităților ». (*Drept Penal*, 1929, p. 20).

Sau:

« tehnicismul juridic împins până la adâncul abstracțiunilor a dăunat dreptului penal » (*loc. cit.*, p. 20).

Ce însemnează « principii abstracte »? Există principii concrete? Sau « adâncul abstracțiilor »? Sunt abstracții de suprafață și abstracții de adâncuri? Ne amintim de dictonul cu somnul lui Homer.

IV. VALORIFICĂRI SOCIAL-ETICE IN DREPTUL PENAL

Impreună cu Gallas și cu o parte a doctrinei penale moderne, socotim că valorificările social-etice nu pot fi excluse, fiindcă ele sunt « preocupări esențiale din dreptul penal ». Demonetizarea acestor cercetări prin faptul etichetării lor ca « preocupări metafizice », este caracterizată de Gallas ca mentalitate liberală, care drapează sub « tehnicitate », poziția originară anticomunitară, mecanicistă, atomizantă și antistatală, derivativ intelectual al Revoluției franceze dela 1789 și al pașoptismului european.

Cum pot fi eliminate valorificările etice și sociale din dreptul penal, când în pretoriile penale se dau cele mai înverșunate lupte născute din diferențieri și antagonisme ale tablelor de valori etice și sociale? Stam-

pilarea cu «metafizică» a acestor preocupări este o veche puerilitate scientistă. Nu este omul — «un roseau, mais un roseau pensant», cum spunea Pascal? Se poate exclude gândirea şi sensibilitatea din analiza conceptelor penale?

Ce este infracţiunea? O călcare a unui bun juridic? Este dreptul penal o colecţie de norme cu ajutorul cărora se organizează protejarea bunurilor juridice, cum crede doctrina raţionalistă?

Originea liberală a acestei concepţii este evidentă. Paşoptistul german Feuerbach spunea: «cine depăşeşte graniţa libertăţii juridice comite o leziune şi o jignire de drepturi. Cine calcă libertatea asigurată prin contractul social şi prin legile penale, comite o infracţiune» (Lehrbuch des gemeinen peinlichen Rechts, ediţia XII, 1836, Paragraful 21, pag. 42). Birnbaum a extins doctrina drepturilor individuale a lui Feuerbach într'o doctrină penală a bunurilor juridice protejate. Această doctrină pleacă dela premiza că o faptă încriminată ca atare de dreptul pozitiv calcă un bun proteguit juridiceşte.

Schafstein, care împreună cu Dahm, este unul din iniţiatorii şi conducătorii şcoalei penale contimporane germane denumită «Şcoala dela Kiel», caracterizează această doctrină a bunurilor juridice ca o «transformare a concepţiei iluministe de drept natural asupra infracţiunii considerată ca o lezare a unui drept subiectiv oarecare» (Das Verbrechen- eine Rechtsgutverletzung? Deutsch-Strafr. vol. I, pag. 93). Această concepţie porneşte «dela existenţa unei sfere individuale împărţite în drepturi subiective sau bunuri juridice», (op. cit. pg. 42). Walter Schwartz adaugă: «dreptul penal, însă, nu este un complex de norme, artificial creiat, din consideraţiuni de finalitate raţionalistă, ci un fragment al ordinei naţionale morale. In dreptul penal nou, infracţiunea apare ca o expresie a unor mentalităţi josnice şi antisociale şi ca o lezare a datoriei faţă de comunitate» (Industrie-Spionage, pg. 71).

Dongoroz spune:

«Câţiva penalişti moderni au preconizat completa sciziune între ştiinţa dreptului penal şi ştiinţa criminală.

«Aceşti penalişti socotesc că ştiinţa dreptului penal nu poate avea alt obiect decât numai studiul şi interpretarea legilor pozitive penale. Ştiinţa criminală, cu problemele sale, nu preocupă pe penalistul jurist, care nu poate afla materialul de studii decât în legea penală. Pe aceasta o va interpreta cu ajutorul metodelor de interpretare pe care i le oferă tehnica juridică. De aici denumirea acestui curent de tehnicismul juridic penal». (Tratat de drept şi procedură penală, Tanoviceanu-Dongoroz, 1924, vol I, pg. 185).

Dongoroz spune mai departe:

«Greşit se vorbeşte de o şcoală tehnico-juridică, tehnicismul fiind o metodă de care poate face uz orice şcoală, astfel că el nu poate servi pentru a individualiza o grupare anumită». (op. cit. pg. 185).

«In tratatul de faţă, nu vom găsi decât un studiu dogmatic al teoriilor de drept penal şi al legislaţiei noastre penale pozitive. Aceasta nu trebue să ne lase credinţa că studiul dreptului penal, sau cu alte cuvinte,

știința dreptului penal, se mărginește numai la studiul dogmatic «tehnico-juridic» al acestui drept». (vol. I, op. cit. 247).

Apoi:

«Mult timp s'a socotit că disciplina dreptului penal fiind o disciplină pur juridică, are a se mărgini numai și numai la studiul infracțiunilor și al pedepselor, considerate ca simple entități juridice. De-aici acel curent, denumit tehnicismul juridic, inaugurat de penaliștii germani și exagerat de penaliștii italieni, cari reduceau știința dreptului penal la un simplu sistem de principii juridice, elaborate în mod dogmatic cu ajutorul raționamentelor logico-juridice» (pg. 248).

In concluzie, Dongoroz spune:

«Astăzi chiar susținătorii tehnicismului-juridic recunosc că au împins prea departe exagerările și toți autorii moderni admit că știința dreptului penal nu poate fi redusă la un simplu studiu dogmatic, penalistul trebuind să studieze toate problemele de drept penal în raport nu numai cu legea pozitivă și cu principiile abstracte de drept, ci ținând seama de realitatea complexă a fenomenelor ce alcătuesc materialul, din care dreptul penal își trage substanța normelor sale». (pag. 248).

Concluzia acestei critici excelente aduse metodei tehnico-juridice este, totuși, o mărturie de credință față de metoda tehnico-juridică:

«Firește nu se poate cere penalistului să facă sociologie, filosofie, istorie, etc, dar el este obligat să coordoneze studiul problemelor de drept penal cu toate constatările culese de aceste științe, complectând examenul

principiilor juridice, cu tot ceeace poate servi la adevărata înțelegere și elaborare a acestor principii». (pg. 248).

Sociologia și filosofia sunt în acest dispozitiv — care contrazice considerentele — tot discipline auxiliare, ale căror «constatări» penalistul le coordonează pentru a completa principiile penale.

Care este, în fond, operația?

Inițial, penalistul are o atitudine față de lume și viață, filosofia sa. Din acest centru de radiațiune se naște concepția asupra societății și asupra problemelor de drept penal. NISUS FORMATIVUS și fenomen originar — URPHAENOMEN, în sensul goethean al cuvântului, în dreptul penal, rămâne filosofia respectivă în care se încadrează, prin adeziune intimă intuitivă sau după procedee raționaliste, penalistul.

Un penalist pozitivist ca Tanoviceanu sau ca Traian Pop, rezolvă ecuațiile penale într'un spirit unitar, spirit care își are izvorul în metafizica timpului sau a personalității respective.

Un penalist raționalist ca Dongoroz sau un liberal iluminist ca Buzea se apropie de fenomenul penal pe calea lui Ratio.

Un penalist din atmosfera filosofică dominată de Schopenhauer, Bergson, Husserl sau Nietzsche va explica și va rezolva problemele dreptului penal după metodele intuiției sau după metodele filosofiei existențiale.

Metoda tehnico-juridică este o metodă aplicată cu predilecție de către școala penală liberală. Nu este de mirare că cel mai ilustru reprezentant al liberalismului

penal în Germania — Franz von Liszt — se apropie metodologic de punctul de vedere al lui Dongoroz, deşi Franz von Liszt a adus o eficentă corectură formalismului liberal, prin atenţia acordată politicei criminale, disciplină în care a adus contribuţiuni covârşitoare. Liberalismul este raţionalist. Când liberalismul iniţial are tendinţe conservatoare, se transformă — pe planul doctrinei penale — în tehnicism juridic. Când punctul de plecare este liberalismul, dar posedă tendinţe socializante, cum era cazul lui Franz von Liszt, atunci pe planul doctrinei penale, formalismul raţionalist se corectează cu problematică de politică criminală.

Totuşi, formalismul raţionalist al lui Franz von Liszt rămâne clar exprimat:

« Prima misiune a ştiinţei penale este să definească infracţiunea şi pedeapsa, ca generalizări conceptuale sprijinite pe dreptul pozitiv, într'o analiză pur tehnico-politică; comandamentele împrăştiate ale legii să le desvolte într'un sistem omogen, suind până la principii şi supreme concepte fundamentale, să expună în partea generală noţiunea de infracţiune şi de pedeapsă, iar în partea specială a sistemului infracţiunilor izolate şi pedepsele respective ». (Lehrbuch des deutschen Strafrechts, ed. XX.1914, pg. 1).

Metodologia lui Dongoroz nu diferă de metodologia lui Franz von Liszt, fiindcă este metodologia timpului şi a filosofiei raţionaliste, derivate din raţionalism cartezian (la Dongoroz) şi raţionalism kantian (la Franz von Liszt). Accentuăm că hegelianismul lui Dongoroz, luat din izvoare penale italieneşti, nu are nicio contingenţă cu metafizica hegeliană, ci exclusiv cu filosofia Statului la Hegel, latura conservatoare şi formal-birocratică a Statului prusian, acceptată ca ceva firesc de penologii şi directorii de penitenciare din Italia, atunci, când au găsit-o în tratatele numeroşilor penalişti hegelianizanţi italieni.

Poate părea stranie şi exagerată insistenţa pe care o punem în delimitarea izvoarelor şi a influenţelor intelectuale în noul cod şi la autorii lui. Dar o justă interpretare a dreptului penal pozitiv român nu este suficientă, dacă se bazează numai pe lucrările preparatorii ale Consiliului Legislativ, ale comisiunilor care au lucrat la elaborarea codului penal şi la declaraţiunile din Parlament ale celor doi raportori — d-l H. Aznavorian la Cameră şi d-l Tony Iliescu la Senat — pe lângă intervenţiile deputaţilor şi senatorilor. Această lume heteroclită nu făcea decât să psitacizeze mesagiile timpului formulate anterior de gânditori autentici. Pe de altă parte, traducerile *tale quale* de texte italieneşti obligă să mergem mai departe la izvoarele acestor texte, fiind necesară o operaţie de cercetare a izvoarelor italiene care au servit drept pildă izvoarelor române.

Nu numai textele, ci, de pildă, metoda tehnico-juridică, atât de răspândită în dreptul penal italian este, la origină, o metodă germană, fapt consemnat şi de Dongoroz în tratatul « Tanoviceanu-Dongoroz », în următoarea formulare:

« Tehnicianismul juridic a luat naştere în Germania şi a fost amplu tratat de Berner, Hälschner, O. Mayer, v. Liszt, Binding; în Italia, a fost şi este susţinut

de Rocco, Manzini, Civo, F. Grispigni, Bataglini, Vannini, Cecchi, etc. » (vol. I, p. 185, nota c).

Tedeschimul şcoalei penale italiene este, după eclipsa în care a intrat Lombroso, un fapt notoriu. Pentru explicarea doctrinei penale italiene, devine indispensabil studiul şcolilor penale germane. La temelia codului penal român actual se află şcoala italiană, şcoala germană jucând rolul unui izvor subteran îndepărtat, dar real şi abundent. Inspiraţia primă rămâne în şcoala germană.

Un caz similar am avut cu Constituţia noastră dela 1866 şi cu Constituţia din 1923 în al căror conţinut se specifică tripartita împărţire a puterilor. După cum se ştie, Constituţia din 1866 era redactată după textele pactului fundamental belgian din 25 Februarie 1835.

Clasificarea tripartită a puterilor în Stat, înscrisă în Constituţia belgiană din 1835 şi în Constituţiile române din 1866 şi 1923, îşi avea izvorul în *L'Esprit des Lois* de Montesquieu. Autorul *Spiritului Legilor* prelucrase scheme după modelul găsit în instituţiile de drept public din Englitera şi într'o serie de vechi legi germanice [1]).

Un constituţionalist exigent nu s'ar putea mulţumi — într'un studiu al izvoarelor clasificării puterilor în Statul român — numai cu referinţe la Constituţia bel-

[1]) Vezi amănunte în lucrarea noastră « Beiträge zur Montesquieus deutschen Rechtsquellen. Eine Untersuchung der hinterlassenen Manuskripte », 1934.

giană din 1835, ci trebue să meargă mai sus la Montesquieu şi la dreptul englez din secolul al XVII-lea, deşi în psitacismul său, legiuitorul român poate nu-şi dădea seama de izvorul îndepărtat.

Trebue să ţină cont doctrinarul juridic exclusiv de izvoarele cunoscute de legiuitorul care a tradus textele? Sau să facă paleontologia ideologică a acestor texte? Legiuitorul este uneori ca un ţăran care repetă « Tatăl nostru » ori o formulă liturgică pentru necesităţile sale sufleteşti. Juristul este teologul emerit care restabileşte diferenţierele precise; dogma şi Ecclesia fiind altceva decât religiozitatea amorfă şi polimorfă. Juristul adevărat este ca doctorul în teologie, care are aceeaşi bază a credinţei, ca şi ţăranul, credinţa sa pătrunzând, însă, în toate domeniile, pentru a despica, preciza şi stabili un sistem.

Interpretarea codului penal român de până acum se mărgineşte la o interpretare curentă în spiritul şcoalei tehnico-juridice, fără a se ocupa de problematica europeană din veacul al XX-lea, turnată, uneori papagaliceşte, alteori conştient, în aceste texte. Sorgintea italo-germană a codului nostru penal şi reminiscenţele franceze din vechiul cod, impun doctrinarului penalist român nu numai misiuni de drept pozitiv comparat, ci şi cunoaşterea acestor trei culturi europene.

In afară de *Principiile de Drept Penal* (1937) ale profesorului N. T. Buzea şi de *Dreptul Penal* (1939) de Vintilă Dongoroz, ambii dascăli păstrându-se, în mod natural, pe poziţia intelectuală a unui raţionalism cartezian şi a unei metafizici iluministe, cu tehnica juridică

aferentă, ceea ce s'a scris şi se produce asupra noilor coduri de drept şi de procedură penală, dovedeşte, chiar la cei tineri, inaderenţă cu problematica veacului şi cu dreptul penal pozitiv, atât de complex, pe care legiuitorul l-a promulgat, împins de necesităţile strigente ale societăţii româneşti din etapa istorică prin care trecem.

O trăsătură caracteristică a raţionalismului penal (cartezianism în Franţa şi kantianism sau neokantianism în Germania) este încercarea de a da o independenţă dreptului penal faţă de alte discipline. Tendinţa a fost repede părăsită. Şcoala penală dela Marburg a adus o tratare a dreptului penal ca un fragment din disciplinile culturii. In această şcoală «se recunoaşte iarăşi imperiul valorilor şi al relaţiilor dintre valori în specificul lor. O mare influenţă asupra formulării conceptelor juridice a exercitat descoperirea gândirii emoţionale a lui Heinrich Mayer din 1908. In rezumat, nu se poate nega o acută tendinţă spre orientare filosofică, atât în ceea ce priveşte teoria cunoaşterii, cât şi în teoria valorilor. Această tendinţă nu se confundă cu o simplă reîntoarcere la vechile fundamentări speculative ale dreptului penal» (Edmund Mezger, *Strafrecht*, 1933, p. 33).

Din această direcţie de cercetare a fundamentelor metafizice ale dreptului penal, citâm următorii profesori de drept penal german din secolul al XX-lea: Sauer (Königsberg), Max Ernst Mayer (Frankfurt), Radbruch (Heidelberg), Erik Wolf (Freiburg), Dahm (Kiel), Helmuth Mayer (Rostok, etc.).

V. UNIVERSALISMUL DREPTULUI PENAL

Programul penal stabilit de Franz von Liszt a dominat disciplina dreptului şi a procedurii penale germane în ultimele două decenii ale secolului trecut până în 1930, deci aproape o jumătate de veac, fără concurenţă şi fără rebeliune generalizată. N'au lipsit evident criticile acerbe împotriva acestei stăpâniri. Dar ele n'au avut răsunetul aşteptat. Au fost nuclee de controversă doctrinară, fără a forma propriu zis curente penale adverse.

Ulterior, pozitivismul lui Franz von Liszt a fost din nou pus în discuţie, mai exact a fost pus pe masa de disecţie, pentru a-i afla, cu ajutorul scalpelului, resorturile interne, premizele şi specifităţile.

Friedrich Schaffstein în lecţia inaugurală *(Politische Strafrechtswissenschaft)* ţinută la Leipzig (3 Ianuarie 1934) s'a însărcinat cu disecarea acestei dogmatici penale, operaţie săvârşită cu virtuozitate şi talent.

Schaffstein, deşi penalist, este unul din elevii profesorului de drept constituţional Carl Schmitt (juristul care va rămâne alături de Savigny şi Ihering, una din personalităţile care au tras o brazdă adâncă în domeniul dreptului german şi european).

Friedrich Schaffstein — actualmente profesor tânăr de drept penal la Leipzig — este (după modelul maestrului) unul din acei penalişti cu o solidă pregătire filosofică şi sociologică, aşa cum se obişnueşte, de-altminteri, tot mai des în ultimele decade în Germania. Înţelegerea exactă a problematicei penale nu mai este posibilă fără disciplinile «adiacente» ale filosofiei şi

sociologiei, dreptul penal fiind doar un aspect fragmentar de istorie a culturii moderne.

In lecţia sa inaugurală, Schaffstein aminteşte de faptul că o serie întreagă de discipline căpătând autonomia şi refuzând să se mai considere fragmente dintr'o universalitate culturală a epocii, s'a distrus înţelegerea exactă a acestor discipline autonome. S'a pierdut simţul pentru ceea ce Renaşterea numea *Universitas literarum*, în dauna nu numai a acestei viziuni universaliste, ci chiar pentru resolvarea temelor tehnice şi mărunte.

Cultul idolatru al autonomiei fiecărei ştiinţe — nu numai independenţă, ci uneori separatism — este specific liberalismului politic şi mentalităţii sale filosofice care se încadrează într'un searbăd şi nerodnic raţionalism. După cum aminteam, în raţionalism se încadrează cele două mari şcoli penale din secolul al XIX-lea şi secolul al XX-lea:

a) şcoala clasică a pozitivismului normativist;

b) şcoala (zisă modernă) a pozitivismului de tip naturalist.

Şcoala pozitivismului normativ cultivă o concepţie statică a Dreptului. Evident, o concepţie eronată. Dreptul nu există sub forma unui cristal, ci se află într'o permanentă devenire. Pentru normativişti, juristul se ocupă numai cu dogmatica, fixând pe cale logică regulile dreptului pozitiv. Pentru pozitivismul normativ nu interesează cercetarea *de lege ferenda* (aşa ceva este meta-juridicitate), ci numai cercetarea *de lege lata*.

Nici măcar istoria dreptului penal nu intră în zona de cercetare, ca o contribuţie la înţelegerea dreptului

contemporan. Profeţia penală, metajuridicitatea şi istoricitatea sunt sfere neglijate. Binding nu acceptă decât dogmatica pozitivă, la fel ca Dongoroz, stabilind o teorie a normelor, după care infracţiunea nu este altceva decât o călcare a normei fixate de Stat. Cum se ajunge la normă, de ce s'a ajuns la o anumită normă, cum se vor modifica normele, erau probleme esenţialmente nejuridice.

Analizând climatul intelectual şi politico-economic în care a luat naştere şcoala pozitivismului normativ, Schaffstein notează că această obiectivitate normativă şi severă jurisprudenţă formală corespundea, oglindind fidel, cu Germania imperiului bismarckian, cu concepţia sa de Stat autoritar-conservator, cu sufletul şi mintea burgheziei naţional-liberale. Această lume avea nevoie de siguranţă juridică. Siguranţa o găsea în normativism. Izvorul tainic era raţionalismul iluminist liberal.

Şcoala modernă a lui von Liszt era de similară structură intelectuală, avea o geneză identică, dar ţinea cont de o nouă treaptă în evoluţia europeană.

Programul lui Franz von Liszt se caracterizează printr'un pozitivism naturalist, după modelul italian penal şi modelul literar francez (Lombroso şi Emile Zola), considerând infracţiunea ca un element natural, cu cauzalitate distinctă în predispoziţia ereditară şi mediul social. Nu se mai pune accentul pe interpretarea dreptului pozitiv, ci pe politica criminală. Se excludea şi aici metajuridicitatea penală, politica criminală făcându-se fără criterii politice de valorificare, ci ca o cercetare de ştiinţe naturale. Cercetările indicau reformele.

Şi fiindcă reformele întârziau (reformele se fac cu decizie şi credinţă politică) s'a ajuns la o interpretare jurisprudenţială zisă «reforma penală imanentă», umplându-se textele vechi cu spirit nou, amestecându-se dogmatica normativistă cu pozitivismul naturalist la interpretarea legilor, fuzionând *sui generis*, *lex lata* cu *lex ferenda*.

In atmosfera Statului liberal, neutral, tolerant şi de un relativism etic, care merge până la agnosticism şi anarhism intelectual, au luat naştere, au crescut şi au înflorit atât pozitivismul clasic normativ (necesar primei epoci de conservare), cât şi modernismul pozitivismului naturalist, care reflecta disoluţia lumii şi a valorilor liberale, fără a renunţa categoric la ele, aşa după cum alexandrinismul nu poate renunţa la clasicism, formându-i umbra fatală.

Premizele dogmaticei raţionaliste erau, în fond, premize tot iraţionale, premize politice şi premize religioase.

Premizele dreptului penal sunt totdeauna de natură iraţională, adică de mentalitate sau de decizie politică, religioasă, sau morală.

Dreptul penal este în funcţiune de ideea Statului. Odată cu schimbarea ideii de Stat în sânul unei naţiuni, se schimbă automat şi dreptul penal.

Valorile penale nu pot fi descoperite empiric şi nici ştiinţific. Ele sunt valori iraţionale. Prin acceptarea şi trăirea lor de către obşte, capătă dreptul de cetate şi în lumea penală, care face doar operaţia de înregistrare.

Adolf Rein spune: «ideea Statului este principiul intern al dreptului penal». Transformările şi problematica Statului modifică însăşi temele centrale de drept şi procedură penală.

Valorile supreme penale sunt valori de filosofia Statului, anume valorile iraţionale carismatice şi de filosofie statală.

Dacă în liberalism se vorbea de autonomie, Schaffstein vorbeşte clar de «primatul politicului» (*op. cit.*, p. 6) asupra penalului, de imposibilitatea găsirii unor dogme în afară de timp şi spaţiu, de misiunea cercetătorului care nu este doar aceea de a înregistra evoluţia dreptului penal, ci de a contribui la creiarea lui.

Din variaţiunea ideilor politice se explică şi varietatea ideilor penale. La fiecare tip de Stat corespunde un alt tip de drept penal. Fiecare noţiune juridică are tratament variat după tipul Statului în care se integrează.

De pildă, avortul disciplinat în codul penal român în art. 482—485 are o altă disciplinare în codul penal german (paragrafele 217—220) şi se pregăteşte alt text pentru noul cod penal.

Când mama este în pericol iminent sau când sarcina agravează o boală de care suferă femeia, nu s'a considerat avort întreruperea cursului normal al sarcinei făcută de un medic. Tratamentul juridic al avortului în codul penal român porneşte dela o cântărire a bunurilor: mama sau copilul. Care este bunul cel mai preţios? Intr'un Stat teocratic-catolic, mama n'are dreptul să în viaţa copilului şi multă vreme codurile n'au îngăduit

avortul, nici chiar în caz de pericol iminent pentru viaţa mamei. Pentru a remedia aceste lacune, jurisprudenţa, îndeobşte, a creat teoria cântăririi bunurilor.

Evident, că într'un Stat cu o politică energică demografică, dreptul pozitiv va interzice jurisprudenţei şi această cântărire de valori. In orice caz, decizia filosofico-politică este necesară nu numai din partea legiuitorului, ci şi din partea judecătorului.

Ştiinţa penală trebue să aibă, între alte obligaţii şi căutarea tablei sale specifice de valori cu criteriile respective. Aceste valori sunt derivaţiuni din domeniul credinţei şi deciziunilor statale, adică valori eminamente iraţionale.

Pe calea logic-formală a metodei tehnico-juridice nici nu se poate ajunge la o teorie a cunoaşterii fenomenului juridico-penal.

Gânditorii mai tineri al Dreptului român au abandonat categoric raţionalismul juridic.

S'au publicat în ultimii ani câteva studii care militează împotriva desuetului cartezianism şi în literatura noastră juridică.

D-l Traian Broşteanu în *Le Sylogisme judiciaire* din *Revue roumaine de droit privé* (Bucureşti, Avril-Septembre, 1937), spune:

« Comment établit-on la situation juridique concrète, l'état de fait de l'espèce? Est-ce que par la logique? Certainement non. Quel poids et quel sens doit-on attribuer à des dépositions de témoins, comparées entre elles et avec d'autres preuves apportées au procés, quel but doivent être reconnus au texte d'un écrit qu'est-ce

qui résulte d'une série d'indices et de présomptions, et, surtout, qu'est-ce qui résulte d'un ensemble de preuves diverses et souvent contradictoires — tout cela *le juge le constate par intuition* » (p. 110).

Iar d-l Vasile V. Georgescu în studiul *Obiect şi metodă în interpretarea Dreptului* — studiu de metafizică şi de logică a juridicităţii (*Pandectele Române*, 1939, IV, 41—71), socoate că « pentru interpret este necesar să cunoască minora silogismului juridic şi judiciar în toate amănuntele ei şi, după cum am spus şi mai înainte, această adâncire este de ordin intuitiv, căci numai intuiţia cunoaşte « viul temeinic » (p. 68).

Metoda intuitivă a fost aplicată şi denumită de Fr. Gény metodă liberă şi ştiinţifică.

Aceeaşi metodă, « pe care noi, încercând să o aşezăm pe bazele mai largi şi în perspectivele mai vaste ale metafizicei şi să o verificăm cu luminile mai exigente ale logicei de consecinţă, am numit-o metoda prezenţei interpretului » (p. 71).

« Raţionalismul juridic, în genere, şi cu deosebire metoda dogmatică, au dus şi duc încă pe alocuri o luptă înverşunată împotriva acestei prezenţe » (p. 71).

Cele două cercetări de filosofie juridică ale d-lor Traian Broşteanu şi Vasile V. Georgescu inaugurează în acest domeniu o insurecţie vădită împotriva raţionalismului juridic neokantian al profesorului Mircea Djuvara.

Se va întâmpla ceva analog şi în dreptul penal, împotriva şcoalei tehnico-juridice?

Din punct de vedere al unei cercetări penale de drept comparat, constatăm că direcţia tehnico-juridică din doctrina penală germană a dispărut odată cu peisagiul intelectual, economic şi moral în care luase naştere şi se desvoltase atât de frumos. Se mai păstrează acest curent în Italia, ca o contrapondere la exagerările antropologiei lombroziene.

După pozitivismul lui I. Tanoviceanu, cu incursiuni atât de substanţiale în sociologie, istorie şi materialismul istoric dialectic, ulterior, timp de aproape două decenii, s'a desfăşurat în penal raţionalismul dongorozian ajuns în momentul de faţă la heghemonie intelectuală.

Admiraţia pentru operă şi creator nu trebue să ne împiedice de a vedea fragilitatea pilonilor de susţinere ai heghemoniei (inaderenţa cu veacul).

Impreună cu opera lui I. Tanoviceanu, opera lui Dongoroz au intrat ca bunuri valabile în patrimoniul istoric al ştiinţei juridice româneşti.

Filosoful italian Vico spunea că mersul istoriei cunoaşte pendulări şi se face în formă de spirală, mersul ei notând *Corsi* şi *Ricorsi*, mergând într'o direcţie, pentru ca treptat, fluviul istoric să părăsească o albie şi să se îndrepte spre alta.

Spre ce albie se îndreaptă cursul dreptului penal român?

Anumite simptome indică o îndrumare spre alte orizonturi, decât cele indicate de Dongoroz şi şcolarii săi. Dela metoda tehnico-juridică, evoluţia arată o reîntoarcere la sociologismul penal, iar prin Parhon-Kernbach, spre antropologie şi biologie criminală.

VI. INTERMEZZO NEO-CLASIC ROMÂN

Un intermezzo neoclasic, posterior şcoalei dongoroziene, a fost figura penalistului Jean Rădulescu, prematur decedat. Obiectiv judecat, din cauza circumstanţelor vitrege, valoarea lui este minoră.

Jean Rădulescu şi-a trecut doctoratul în drept la Paris cu o teză despre *Influenţa onoarei asupra responsabilităţii*. Reîntors în ţară a fost numit, după câtva timp, la Consiliul Legislativ, unul dintre cei dintâi referenţi, pe data de 1 Ianuarie 1926, lucrând aproape neîntrerupt până la 1940 la elaborarea legilor cu caracter penal. Poate fi considerat ca mentor al Consiliului Legislativ, această uzină intelectuală a legislaţiei noastre. A mai funcţionat în calitate de secretar general şi de membru în comitetul de conducere al « Cercului de studii penale, penitenciare şi de poliţie ştiinţifică », alături de penalişti, ca: Vintilă Dongoroz, Vespasian Pella, Traian Pop, Nicolae Buzea, Viforeanu, General Manolache, I. Gr. Perieţeanu, Procop-Dumitrescu, Ionescu-Dolj, etc.

A participat cu lucrări substanţiale la numeroase congrese internaţionale de drept penal. La Congresul dela Varşovia pentru unificarea dreptului penal a fost ales raportor la problema *Tentativei* în dreptul comparat, iar la Congresul internaţional de drept penal ţinut la Bucureşti între 6—12 Octomvrie 1929, a ţinut raportul asupra *Responsabilităţii penale a persoanelor morale*, problemă despre care a scris şi un erudit studiu într'o revistă de limbă franceză (*La responsabilité des per-*

sonnes morales în *Revue internationale de droit pénal*, 1929.).

Lecţiile de criminologie la Facultatea Juridică din Cernăuţi şi interpretările asupra dreptului penal pozitiv la Facultăţile de Drept din Iaşi şi Bucureşti formează un interesant material din care se desprinde o concepţie unitară şi sistematică asupra dreptului penal.

Care este concepţia lui Jean Rădulescu în doctrina penală? Din ce şcoală şi în ce curent s'a integrat?

O clasificare a curentelor penale în România a făcut-o d. Alexandru Gh. Ionescu consilier la Curtea de Apel din Bucureşti în studiul despre *Şcoala tehnico-juridică*, publicat în *Repertoriul Penal*, numărul din 1 Noemvrie 1939.

D-l Alexandru Gh. Ionescu face următoarea clasificare pe şcoli şi curente a doctrinelor penale în România:

« şcoala pozitivismului juridic, reprezentată de I. Tanoviceanu şi mai recent de d-l Traian Pop;

« şcoala liberală a leziunii bunurilor juridice în frunte cu d-l profesor Nicolae Buzea;

« şcoala clasică a defunctului profesor Iulian Teodorecu;

« direcţia antropologiei criminale a lui Vişoiu-Cornăţeanu şi a d-lui profesor Kernbach;

« direcţia neoclasică în fundamentarea pedepselor cu aplicaţiuni ale filosofiei,psihologiei şi psihanalizei moderne (Pandrea);

« şcoala tehnico-juridică a d-lui Vintilă Dongoroz, care însumează, fără îndoială, apogeul ştiinţei penale româneşti dela fundare până azi ».

Penalistul Jean Rădulescu se încadrează în curentul neoclasic al literaturii noastre juridice. In cursul său de drept penal, profesorul Rădulescu, unul din legiuitorii codurilor din 1937, o spune categoric:

« Legiuitorul actual, pus în alternativa de a alege între concepţia clasică şi cea pozitivă, a adoptat concepţia clasică »[1]) asupra infracţiunilor şi a pedepselor.

Şcoala clasică şi neoclasică pornesc dela principiul libertăţii interioare a omului, dela capacitatea de a distinge între rău şi bine, dela datoria morală pe care o are fiecare individ de a respecta drepturile semenilor şi drepturile Statului.

Clasicismul penal afirmă libertatea voinţei şi responsabilitatea umană.

Antropologia penală iniţiată de italianul Cesare Lombroso şi continuată de numeroşii săi şcolari din întreaga lume a adus în ştiinţele penale o optică medicală. Pe delicvent l-au făcut un bolnav, iar penitenciarele au vrut să le transforme în sanatorii de odihnă. Se elimină diagnosticul moral şi social. Se caută la asasini, hoţi, delapidatori, escroci sau falsificatori stigmate fizice, anormalităţi sufleteşti, analgezii şi defecte fiziologice. Această concepţie denumită « pozitivistă » nu mai caută vina morală a infractorului, ci consideră activitatea criminală « dincolo de bine şi de rău », cu o expresie nietzscheană, ca un produs chimic, aşa cum e zahărul şi vitriolul. Este vinovat vitriolul, pentru arsurile pe care

[1]) Curs litografiat, pag. 518.

le produce, ori zahărul, pentru dulceaţa cuprinsă în moleculele sale?

Doctorul Lacassagne din şcoala lioneză a sociologismului pozitivist penal aseamănă pe infractor cu microbul. Când microbul găseşte un bulion favorabil pentru cultură, atunci se desvoltă vertiginos. Bulionul pentru criminal este societatea. Dacă societatea îi oferă un teren proprice, atunci avem o abundenţă de criminalitate. Nu este vinovat hoţul, ci societatea, adică... păgubaşul.

Evident, că asemenea teorii fantasmagorice şi antisociale de politică criminală nu erau menite să ajute la represiune şi la combaterea criminalităţii.

A trebuit un efort remarcabil depus de penaliştii moderni ca să înlăture teoriile funeste medicale asupra delicvenţei.

Infractorii nu sunt întotdeauna mieluşei blânzi, ci vipere rănite, care trebuesc izolate de societate. De sigur, judecătorii au misiunea de a deosebi vinovaţii de nevinovaţi, cabala de realitate, acuzaţiunea fundată de acuzaţiunea atroce injustă, pe responsabili de irresponsabili.

Un vechi dicton din doctrina penală spune că este preferabil să scape de pedeapsă 100 de vinovaţi, decât să primească pedeapsă un singur inocent.

Pedeapsa îşi are rostul său purificator. Ispăşirea este o terapeutică indicată de milenara experienţă a religiilor şi de toţi cunoscătorii sufletului uman.

Reîntoarcerea în societate a infractorului se face prin ispăşirea pedepsei, care are rolul purificării celui pedepsit şi al intimidării celor care ar fi dispuşi să ia calea crimei.

Codurile penale române au luat din doctrina pozitivistă [1]) o serie de măsuri de siguranţă cu caracter medical şi izolatoriu, dar n'au uitat principii fundamentale în materie de definire a infracţiunilor şi de stabilire a pedepselor, care au format tezaurul clasicismului penal.

In chestiuni de crimă şi represiune nu se inventează. Invenţiunile se dovedesc repede erori sau condamnabile uşurinţe. Nicăiri nu s'a experimentat mai amplu în penal decât în Statele-Unite ale Americei. Rezultatul a fost mediocru. Creşterea criminalităţii în faza penitenciarelor medicale luase proporţii îngrijorătoare. Reîntoarcerea la clasicitatea dreaptă, dar severă, a adus îmbunătăţire.

Menţinerea clasicităţii penale şi evitarea experienţelor funeste în noile legiuiri române este un merit al doctrinarului penal neoclasic Jean Rădulescu, în dubla sa calitate de dascăl universitar şi de specialist al Consiliului Legislativ.

In *Cursul de Drept Penal* (litografiat, 1937), profesorul Jean Rădulescu insistă — după obiceiul tipic neoclasic — asupra împletirii dintre tabla de valori penale şi tabla de valori morale:

«In ceea ce priveşte raporturile dreptului penal cu morala constatăm, că, dacă nu totalitatea, majoritatea

[1]) Despre aceste împrumuturi a vorbit Jean Rădulescu într'o conferinţă din 1935, ţinută la Cercul de Studii Penale, în prezenţa ministrului italian Ugo Sola, conferinţă intitulată «Influenţa pozitivismului italian asupra codificării penale actuale».

cel puțin a actelor care cad sub incidența legii penale sunt contrare moralei. Cu alte cuvinte, marea majoritate a faptelor incriminate și sancționate de codul penal sunt sancționate în același timp și de morală » (p. 32).

Și mai departe:

« astăzi, mișcarea legislativă din anumite țări, subliniază o apropiere din ce în ce mai afirmată între dreptul penal și morală. Ca exemplu, voi spune că în Italia a luat ființă un nou curent în doctrina penală, care poartă denumirea de « școală umanistă », curent creat de profesorul Vincenzo Lanza, care susține identitatea domeniului moral cu a dreptului penal » (p. 33).

Sau:

« atât morala cât și dreptul sunt produse ale societății. Există prin urmare, o armonie între drept și morală. Aceasta din urmă indică drumul pe care îl urmează dreptul. Indicând un asemenea drum, nu poate fi niciodată conflict între drept și morală » (p. 34).

Dreptul penal vechi — dreptul de tip liberal — și dreptul penal nou — dreptul Statului modern — pot fi definite în modul următor:

a) dreptul penal liberal este un drept zis al leziunii bunurilor juridice;

b) fundamentul pedepsei se va cerceta în existența unui act injust îndreptat împotriva sferei juridice a unui terțiu. Pedeapsa apără drepturile individuale lezate;

c) dreptul penal al unui Stat modern se definește ca un drept al periculozității și al voinței. Nu se mai apără în principal individul, ci societatea care zăgăzuește ofensiva membrilor periculoși.

Diferențierile sunt categorice. Dreptul penal al leziunii aplică coercițiunea numai pentru o faptă plină. La tentativă se aplică pedeapsa atenuată, și nu întotdeauna și la toate infracțiunile se pedepsește tentativa.

Un drept penal al periculozității și al voinței pedepsește și lovește cu aceeași energie infracțiunea consumată și tentativa.

După cum spunea cu exactitate Dr. Freisler: « linia de apărare a Statului trebue împinsă cât mai înainte, în primele tranșee ».

Nu numai între doctrina codului penal de tip secolul al XIX-lea și doctrina codificărilor din secolul al XX-lea, ci și între procedura penală a secolului al XIX-lea și procedura penală a secolului al XX-lea, în special procedura celui de-al treilea și al patrulea deceniu al secolului nostru, există diferențieri substanțiale.

Procedura penală a secolului al XIX-lea este condusă de principiul duelului judiciar și de principiul zis acuzatorial. Nu se poate deschide o acțiune publică împotriva unui bănuit sau învinuit fără un acuzator, fără Ministerul public, care deține monopolul acuzării.

In același timp, acuzatorul oficial n'are drepturi mai mari și nici mai mici decât acuzatul, aflați în perfect echilibru al puterilor și pe picior de egalitate. Sunt două partide conduse la luptă de norme cavalerești cu reminiscențe medievale. Judecătorul este un terțiu obiectiv, fondul procesului fiind discutat și comentat (de pildă, interogatoriile și declarațiile martorilor), din inițiativa și prin provocarea procurorului și a păr-

ţilor, iar judecătorul asistând la proces ca spectatorul la teatru, fără a interveni, ci numai prin formarea convingţiunii sale libere şi intime. Avem de-a-face cu o concepţie agorală şi aproape sportivă a procesului penal. Judecătorii nici nu trebue să cunoască actele dosarului, pentru a nu se lăsa înfluenţaţi de cercetările prealabile ale instrucţiei şi pentru a nu intra în pretoriu cu o opinie formată.

In procedura penală modernă, judecătorul devine un arbitru al duelului, care-şi păstrează dreptul de energică intervenţiune nu numai în cazuri de flagrantă călcare a ritualului procedural, călcările de ordine publică formând nulităţi neacoperibile, ci şi pentru căutarea şi aflarea adevărului necesar formării convicţiunii sale.

Scopul procedurii moderne penale nu se reduce exclusiv la arbitrarea duelului judiciar între procuror şi părţile implicate sau alăturate în proces, ci se extinde la restabilirea ordinei periclitate de către infractori.

Procedura a devenit şi va deveni tot mai mult o procedură a purificării. Cum spune Höhn, un mare procedurist german, în mod alternativ, colectivitatea naţională este purificată de un membru al său care iese din norme şi este însufleţit de o josnică mentalitate, sau, prin procedura penală, prin al doilea aspect al alternativei, se dă ocazie unui inculpat să se spele şi să se purifice de acuzaţia adusă.

Procedura are în acest caz trei trepte:

1. procedura de luminare: cercetările prealabile.

2. judecarea: momentul esenţial e judecarea fondului.

3. **execuţia**: se aplică pedepsele şi măsurile de siguranţă dictate de justiţie.

Altă deosebire: în doctrina neoclasică, prevenţiunea generală îşi reia rolul principal.

In doctrina pozitivistă se aştepta totul dela prevenţiunea specială, căutându-se a se găsi mijloacele de combatere a delicvenţei, mai ales prin acele « substitutive ale pedepsei », care sunt măsurile de siguranţă, sancţiuni ingenioase cu ajutorul cărora se realizează principiul individualizării pedepsei şi necesitatea de apărare a societăţii, dar ţinându-se cont şi de capacitatea plenară sau numai diminuată a infractorului.

Să notăm că după mai mulţi ani de experienţă de cod penal şi procedură penală română, această latură pozitivistă a fost suveran neglijată şi devenită desuetă, atât din cauze administrative, cât şi din cauza unei diferenţieri excesive de ceea ce se chiamă specificul naţional în materie penală. Un cod penal lucrat după metoda sociologică n'ar fi ajuns la aceste erori în care textele sunt înfrânte de realităţi.

VII. CRIMINOLOGIA OCCIDENTALĂ ŞI CRIMINOLOGIA ROMÂNEASCĂ

Odată cu desfiinţarea juraţilor şi prin introducerea secţiilor criminale la Curţile de Apel dreptul penal din România a intrat într'o gravă criză. Curţile cu juraţi judecau mai mult sau mai puţin după « sănătosul instinct popular », ca să utilizăm textul din § 2 al codului penal german, iar apărarea făcea apel la lirism şi la retorica

filantropiei inimii cetăţeanului pentru infractorii cei mai periculoşi.

Epoca frazeologiei penale s'a înmormântat pentru totdeauna şi a sosit momentul utilizării patrimoniului european criminologic în judecarea, apărarea şi combaterea criminalităţii.

După pericolul lirismului filantropic, al doilea pericol pândeşte dreptul şi judecata noastră penală: rabulistica procedurală şi formalismul fără substanţă. Dreptul penal român fuge de criminologie şi de aparatul ştiinţific modern după care se interpretează legile penale astăzi pretutindeni, în Europa. Respectul îndreptăţit şi obligatoriu al legii s'a transformat în idolatrie formalistă, fără a se mai cerceta şi aplica miezul conceptelor criminologice incluse în legi.

Această lucrare poartă, deci, din cauza situaţiei ideologice în România un « caracter ocazional », în sensul goethean al creaţiei, deşi cuprinde, fragmentar, câteva din elementele unui sistem unitar de sinteză criminologică (Gœthe distinge între *cartea plănuită* şi *Gelegenheitsbuch* sau cartea ocazională).

Trei piloni pot sta la o sinteză a criminologiei timpului nostru:

a) iraţionalismul şi importanţa miturilor în dreptul public şi în viaţa juridică a statelor, inclusiv în codurile penale;

b) metodologia ştiinţelor noologice în locul ştiinţelor naturale, criminologia fiind o ştiinţă normativă;

c) concepţia sacrală a infracţiunilor şi pedepselor, care este specificul românesc în această materie şi contribuţia lumii agrariene în desbaterea criminologică modernă.

Aceste trei idei-forţe sunt menite să transforme radical gândirea şi tehnica penală românească. Nu expunem nici rezultate definitive (fiindcă n'a sosit vremea), ci sugestii, reflexii parţiale, note de laborator intelectual, îndoieli şi critici, unele cu intenţii constructive şi oarecari indicaţii cu carater metodologic.

Problema miturilor juridice care străbate dreptul public modern am tratat-o prin 1926 şi 1927 în lucrări fragmentare şi de intuiţii, cu aplicaţii la conceptul de suveranitate statală, în revistele *Viaţa Romînească*, şi *Pandectele Române*.

Cronologic, metodologia penală noologică aflată în conflict cu metodologia ştiinţelor naturale am făcut-o, pentru prima oară la noi, în *Repertoriul Penal*, într'o polemică ocazionată pe tema tratatului Tanoviceanu-Dongoroz. Era un proces pe care-l cerea filosofia istoriei cu insistenţă dreptului penal român, cu atât mai mult, cu cât metoda a plecat de pe meleagurile noastre prin istoricul Xenopol, singura contribuţie românească până azi în filosofia Istoriei din Europa.

A treia idee centrală asupra sacralităţii pedepsei este specificul cosmosului social ţărănesc şi va trebui verificată pe bază monografică, prin utilizarea materialului sociologic adunat de şcoala D. Gusti, cu ajutorul imensului material folkloristic care zace necercetat în biblioteca Academiei Române, strâns în urma activităţii « Semănătorului » şi a profesorului N. Iorga.

Pe această cale se poate ajunge, eventual, la o delimitare a criminologiei românești de criminologia occidentală. Este probabil, singura cale, în afară de intuiții singulare puternice, care nu se cunosc până astăzi.

Codul penal din 1937, prin faptul brut al apariției și prin tehnica avansată, reprezintă un salt rodnic în domeniul aplicabilității criminologiei și a disciplinelor zise auxiliare.

In 1882, Frantz von Liszt scria:

«faptul că există o antropologie criminală, o psihologie criminală și o statistică criminală ca discipline separate, stând mai mult sau mai puțin departe de știința dreptului penal, este dovada vinei grele pe care o poartă reprezentanții științifici ai dreptului penal».

Ceace spunea von Liszt pentru Germania în 1882 nu se poate schimba cu o iotă în România. Rezultatul se vede: nivelul scăzut al desbaterilor penale, injustiții sau discrepanțe între numărul index negru al criminalității reale și numărul-index luminos al criminalității condamnate, poziția de inferioritate a dreptului penal român față de dreptul civil, neglijarea din principiu a acestei ramuri aflate, totuși, în corelație cu centrele vitale ale culturii și Statului. Intre tribunalele române și școala Parhon-Kernbach sunt cele mai vagi legături. Răul se poate îndrepta numai prin colaborarea acestei școli cu școala Dongoroz dominantă în pretorii.

Firește, criminologia este o disciplină științifică recentă față de vechimea milenară a dreptului civil, societățile de până acum interesându-se în primul rând de avere și patrimonii lăsând în umbră suferința, mala-

diile sociale și combaterea criminalității. Coeficientele de suferință ale părții lezate, ale familiei infractorului și ale înfractorului însuși cădeau pe planul al doilea față de interesele cupide patrimoniale.

Veacul nostru a adus profunde modificări de mentalitate. Criminologia pornește dela ceeace etica actuală numește «grija sufletelor», din singurătatea spirituală și din intregrarea în societatea dăruită individului prin destin, «grija sufletească» în sensul lui Nicolai Hartmann Heidegger și Dostoiewski, aplicându-se tocmai acolo unde-i suferință, discrepanță de stiluri și conflicte acute între individ și destin. Geografia românească și suferința regională implică o criminologie românească, o disciplină care să deseneze harta suferințelor vechi și noui, harta suferințelor nevindecabile și a suferințelor efemere.

Criminologia internațională este o criminologie relativ tânără, deși preocupările și cercetările criminologice sunt concomitente cu apariția omului în societate (Robinson nu poate comite crime).

Garofalo a fost primul cercetător științific care și-a intitulat o operă a sa «*Criminologia*» (1885).

Zona de activitate a criminologiei este disputată. La fel se întâmplă cu sociologia și cu orice disciplină nouă.

Hagemann, de pildă, exclude din criminologie atât poenologia, cât și politica criminală, pe care la tratează ca pe discipline independente. Noi socotim poenologia și politica criminală ca două tipice capitole criminologice. Franz von Liszt restrânge domeniul criminologiei la cercetarea cauzală a criminalității (etiologia criminală).

După falimentul metodologic al doctrinei cauzalității în criminologie, ca aplicație inadecvată din științele naturale, s'a introdus, în locul «cauzei», simpla «înțelegere» a fenomenelor criminale și metoda corelațiilor.

Inlocuind doctrina *cauzalității* cu *înțelegerea* fenomenologică, criminologia și-a sporit zona de activitate la următoarele capitole:. 1. — *Filosofia pedepsei* sau *Ponologia* drept capitol introductiv pentru a se consemna fenomenul originar al societăților de a pedepsi pe cei care cad sub incidența legilor penale, 2. — *Metodologia penală* în care se arată mersul cercetărilor, 3. — *Biologia criminală*, unde se tratează corelația dintre destinul biologic al infractorului și societate, 4. — *Sociologia criminală* se ocupă de corelația dintre mediu și infracțiune, 5 — *Psihologia criminală* cercetează sufletul infractorului și tipizările inerente derivate din uniformitatea materialului uman, 6. — *Statistica criminală*, stabilește regularitățile în geneza, natura și activitatea criminală, 7. — *Criminalistica* tratează și fixează relația între probă și infracțiune, 8. — *Politica criminală* urmărește combaterea criminalității, iar 9. — *Știința penitenciară* este tehnica aplicării pedepselor.

Aceste nouă capitole constituesc «criminologia» sau «știința criminală» care sunt doi termeni sinonimi.

Termenul de criminologie a căpătat drept de cetățenie internațională fiind folosit în titlul principalelor organe periodice de specialitate ca: Archiv für Kriminologie în Germania, Etudes Criminologiques unificate cu Révue Pénitencière et de Droit Pénal în Franța, Journal of Criminal Law, Criminology în U. S. A., Revista de Criminalogia în America de Sud, Revista Espanola de Criminalogia y Psihiatria forense în Spania, etc.

Criminologia occidentală are două rădăcini:

a) rădăcina medicală și psihiatrică,

b) rădăcina judiciară, care poate fi fixată în timp în colecția de cazuri de crime celebre a francezului Pitaval și a marelui penalist german Feuerbach.

Rădăcina medicală și psihiatrică datează din vremea feudalității, când medicii și astrologii au fost chemați ca experți la judecățile penale. Codificarea penală germană zisă Carolina (1532) prevede amănunțit cazurile de crime expertizate de medici.

Rădăcina judiciară a antropologiei se află în opera «Causes célébres et intéressantes» a avocatului François Gayot de Pitaval (1693—1713) apărută în 24 volume și continuată de J. C. de Laville în 4 volume. O culegere din aceste cazuri tradusă în limba germană s'a bucurat de prefața poetului și dramaturgului Fr. Schiller. După «Pitavalul» s'a scos în Germania «Noul Pitaval» (60 volume) de Hitzig und Haring, iar literatul contemporan Egon Erwin Kisch a scris «Pitavalul din Praga», savuros reportaj de psihologie judiciară.

După modelul lui Pitaval, autorul codului penal bavarez Feuerbach a dat la iveală «Expunerea pe bază documentară a unor crime stranii» (2 volume), care a servit de model unei întregi literaturi criminologice. Asemenea literatură pleacă dela descripția și observația individuală de crimă și a servit la generalizările și tipizările ulterioare. In cazurile izolate se studiază feno-

menul *crimei*, scoţându-i în evidenţă substanţa şi diferenţierile.

Din beletristică şi diletantism, criminologia a făcut prin Lombroso şi Quetelet primii paşi spre ştiinţă. Un antropolog şi un statistician au sistematizat materialul amorf, încercând să-l supună legilor şi regularităţilor numărului. Prin Franz von Liszt şi Ferri, criminologia a ieşit timid din antropologie şi statistică, integrându-se în sociologie şi filosofie, păstrându-şi relaţiile naturale cu disciplinele din care s'a născut.

Cu Hans Gross, criminologia a primit un accent de tehnică criminalistică în « Manualul pentru judecătorul instructor » (1893) şi în « Psihologia criminală » (1897), profesorul austriac înfiinţând şi primul « Institut criminalistic » din lume pe lângă Universitatea din Graz, (posedă o colecţie criminologică, un laborator de tehnologie criminală şi unul de biologie criminală). Din « Institut criminalistic » s'a transformat în 1917 în « Institut criminologic ».

In urma lucrărilor lui Binet, Gross, Marbe, O. Lipmann, F. Gorphe şi Stern, criminologia s'a îmbogăţit la capitolul psihologiei criminale (martori şi interogatorii). Din lucrările militare ale Biroului II Statul Major al armatelor moderne a ieşit tehnica cifrului în spionaj şi a descifrărilor. Grafologia a fost anexată la materia falsului. Cazierul judiciar s'a perfecţionat începând cu Bertillon şi sfârşind cu dactiloscopia lui Vucetici. Din chimie s'a împrumutat tehnica zisă a cercetării urmelor. Psihologia individuală şi psihologia abisală (Adler, Freud, Dostoiewski, Nietzsche), caracterologia lui Hartmann şi Heidegger au luminat, rând pe rând, obiectul criminologic, obţinându-se o subtilă explicaţie a personalităţii infractorului şi a corelaţiilor cu societatea şi destinul.

Studiul personalităţii infractorului se face actualmente cu tot aparatul criminologic în Belgia de către medicul Vervaeck, de profesorul Pende în Italia, de Viernstein în Bavaria, de Adolf Lenz la Viena, de Parhon, Vasiliu şi Kernbach la Bucureşti şi Sibiu, de Quintiliano Saldana la Madrid, etc. Fiecare ţară civilizată posedă institute oficiale universitare, poliţieneşti, administrative sau private, aducând contribuţii la harta criminalităţi mondiale şi la înţelegerea fenomenului criminalităţii.

In România, sociologia criminală cu metoda unei sociologii pozitiviste (desigur depăşite) a fost încoronată prin cursul lui Tanoviceanu. Lucrări de antropologie criminală au fost date la iveală de Vişoiu-Cornăţeanu, Parhon, Vasiliu şi Kernbach. Şcoala Dongoroz, dominantă în dreptul penal actual, n'a luat contact, sub nicio formă cu criminologia, din timidităţi metodologice şi structură teoretică.

Ce poate fi o criminologie românească?

Criminologia este o disciplină care face parte din grupa ştiinţelor noologice. Se ocupă cu geneza şi natura fenomenului bio-social al criminalităţii.

Criminologia este aşa dar:

a) ştiinţă noologică tratând despre viaţa infractorilor;

b) fragment sociologic, adică în acest fragment se reflectează toate regularităţile găsite şi studiate de sociologie, criminalitatea fiind un fenomen social. Societatea

fixează prin legi conceptele de crimă, de delict şi contravenţie.

Domeniul specific al criminologiei este determinat şi se structurează după stilul societăţii respective, deci criminologia nu cunoaşte legi cu caracter universal, ci regularităţi în legătură cu spaţiul şi timpul. Regularităţile sunt produse de uniformitatea şi banalitatea omului şi a infractorului.

Domeniul specific al criminologiei este studiul despre geneza şi natura criminalităţii într'un spaţiu şi într'un timp determinat. Există aşa dar, o criminologie franceză, o criminologie germană, o criminologie italiană şi o criminologie americană, pentrucă există o biologie şi o viaţă socială morcelată pe naţiuni.

Ce poate fi o criminologie românească?

Ce însemnează, în fond, a fi infractor?

A fi infractor însemnează a fi în conflict cu ordinea juridică existentă. Criminologia este Logos despre *crimen*, vorbire despre crimă şi criminalul individualizat apoi, sintetizând concluziile despre crime şi biografii criminale, Logos asupra criminalităţii tipizate.

Elementele constitutive ale crimei sunt descrise în coduri naţionale, deci şi în ordinea juridică românească. Criminalul este prins, instruit, judecat şi execută pedeapsa într'un spaţiu geografic cu caracteristici de moravuri, de forme vitale, de gândire şi de emoţionalitate tipică.

Ordinea juridică şi geografia criminală sunt împletite cu suveranitatea naţională aflată permanent în corelaţie cu structura Statului, suveranitatea fiind

însăşi mitul propulsiv al vieţii politice şi al dreptului public.

O criminologie românească descrie ordinea juridică relativă la capitolul incidenţei penale şi interpretează fenomenul criminalităţii în cadrul geopoliticei naţionale. Pericolele unei criminologii româneşti sunt: *a)* pauperismul intelectual şi *b)* şovinismul. Pauperismul s'ar putea reflecta prin disolvarea disciplinei într'o etnologie criminală, cum s'a întâmplat cu câteva discipline înrudite, harnic prelucrate, în România. De pildă, sociologia actuală română este ameninţată să devină capitol etnologic

Şovinismul ştiinţific este o demodată şi stranie armă în lupta naţionalităţilor din sec. XIX şi sec. XX, utilă — poate — oamenilor de Stat, dar nedemnă pentru etica profesională a cercetătorului. Ca şi în creiaţia artistică, intenţia propagandistică în ştiinţă şi filosofie devine delict. Caracterul iraţional se reflectează în creaţia de toate soiurile, pe căile regale ale subconştientului, în orizontul stilistic şi în caracterul limbii care infuenţează tiparele gândirii. Orice altă intenţie strictă seninătăţii creaţiei.

O criminologie românească va trebui să aibă aceleaşi preocupări şi o identică stringenţă filosofic-ştiinţifică, după modelul general, utilizând doar materialul general pe care-l va compara cu materialul european. Metoda criminologică este, în primul rând, o metodă descriptivă (utilizează statistica) şi în al doilea rând metoda de interpretare a materialului statistic, biologic, sociologic şi psihologic prezentat de criminalitatea naţională.

In acest sens se poate vorbi de o criminologie românească şi numai în acest sens. Restrângerea conceptului

nu însemnează sărăcirea lui. Dimpotrivă. O criminologie românească verifică în lumina realităţii autohtone rezultatele criminologiilor străine. In afară de aceste utile verificări şi contribuţiile la statistica mondială a criminalităţii, prin scoaterea în evidenţă a localismelor, criminologia românească ar putea să aducă valorile sale la interpretarea temelor fundamentale.

Temele fundamentale ale criminologiei moderne sunt interpretate sub unghiul industrialismului, al citadinanţei şi al mentalităţii vest-europene. Acest punct de vedere cu asemenea mentalitate nu sunt proprii regiunilor din Sud-estul european şi din Orientul balcanico-asiatic unde ne încadrăm prin tradiţii şi vicisitudini etico-istorice. România se află la interferenţa dintre Vest şi Est, iar disciplinele ştiinţifice cultivate la noi cu osârdie, vor reflecta, în mod natural, situaţia obiectivă spirituală. Efortul de delimitare şi de sinteză (o operaţie în fond unică) se loveşte de prejudecata retrogradă (orgoliu naţional) şi de asimilismul vestic (psitacism intelectual şi moral).

Peste orgoliu şi dincolo de psitacism se găseşte o regiune a sintezei, pe care, câteva discipline ştiinţifice româneşti, au găsit-o cu uşurinţă, aducând contribuţii valabile.

Criminologia românească va descoperi această regiune!

CAP. III

POENOLOGIA
SAU
ESENŢA, TEHNICA ŞI FUNCŢIUNILE PEDEPSEI

1. *De ce se pedepseşte*? Sergius Hessen a clasificat în două categorii justificările găsite pentru valabilitatea pedepsei:

a) justificarea kantiană a autonomiei pedepsei, pedeapsa fiind corelatul infracţiunii, aşa după cum copacul însorit aruncă umbra sa, deci pedeapsa n'are scop, ci e o valoare de sine stătătoare;

b) justificarea eteronomă a pedepsei. In această categorie intră teoriile despre valoarea socială a pedepsei şi despre utilitatea ei pedagogică.

Intrebarea justificată «de ce se pedepseşte?» şi răspunsurile de legitimare filosofică au apărut târziu în istoria dreptului penal.

Răspunsuri la întrebarea «de ce se pedepseşte?» se pot afla, de sigur, în multiple texte străvechi din Biblie sau în Vedele indice, în Cartea egipteană a morţilor, ca şi în textele civilizaţiei elino-romane sau ale teologiei

medievale, dar întrebarea în sine, ridicată ca o *dogmă* la poarta de intrare a dreptului penal (de altminteri singura dogmă păstrată) pornește din inițiativa lui Cesare Beccaria și a scriitorilor iluminiști cari au prefațat revoluțiile burgheze dela 1789 și 1848.

Intrebarea asupra cauzelor pedepsei a avut în sine ceva «subversiv» și revoluționar. Pedeapsa exista în societate considerată ca fenomen natural, aproape ca ploaia, lumina soarelui și întunerecul nopții.

Discuția asupra fundamentelor pedepsei păstrează până acum un iz iluminist. Spiritul științific postbeccarian, cu cercetările lui minuțioase asupra genezei criminalității, când a pus în discuție întrebarea «de ce se pedepsește?», a pus concomitent la îndoială și sistemul existent de pedepsire.

Epocile în care se nasc întrebări asupra cauzelor, legitimărilor și fundamentelor unei instituțiuni sunt epoci revoluționare sau reformiste. Asemenea întrebări dovedesc că instituțiunile respective nu mai corespund funcțiunilor originare, că ele împiedică viața și în loc să fie instrumente vitale, au ajuns instrumentele morții.

Este pedeapsa autonomă sau eteronomă?

Se răspunde, în deobște, eteronom, cu valoarea socială și utilitară a pedepsei.

Dar dacă, cum observa Grünhut, «patosul moral este imanent conceptului de pedeapsă», cum poate fi pedeapsa un simplu mijloc pentru atingerea unui scop? Poate fi utilizat omul — rege al creațiunii — ca simplu instrument? Să jertfești pe unii pentru a intimida și a educa pe alții? Pentru atingerea scopului *prevențiunii generale* trebue să se aducă jertfa unor infractori cari nu cad decât sub unghiul *prevențiunii speciale*?

2. *Stilurile juridice ale pedepsei.* Infracțiunea nu este decât în subsidiar o entitate juridică. In principal, e un fenomen social. Entitatea juridică se obține prin procedee legislative, după ce conștiința socială și-a sedimentat opiniile și nevoile specifice de pedepsire.

Fundamentele pedepsei pot fi clasificate numai după stilurile juridice ale fiecărui Stat.

In stilul juridic al statului conservator, din orice epocă, regăsim fundamentarea metafizică și morală a pedepsei. Pedeapsa este răzbunarea societății pentru norma călcată. Norma are caracter sacral. Pedeapsa corespunde nevoiei de justiție absolută și de retribuție. *Punitur quia peccatum est*, cum s'a spus.

In stilul juridic al Statului iluminist, pedeapsa se naște concomitent cu noțiunea de penalitate contractuală, Statul fiind încheiat pe baza unui contract între cetățenii (*ut singuli*) cari au renunțat la autonomia individuală, pentru a forma legământul unei suveranități și a întemeia contractul social.

Din fluturele diafan al Statului iluminist a ieșit, în scurt timp, stilul juridic greoi și armura Statului mercantil-liberal și al manchesterianismului economic. Aci pedeapsa nu are decât valoare utilitară. Ideologia mercantil-liberală se reclamă dela scientism și «obiectivitate» (în fond, utilitarism). Teoria pedepsei este o teorie «obiectivă» (în fond, pragmatică). *Punitur ut ne peccetur.*

Stilul penal conservator pune accentul pe prevenţiunea generală.

Stilul penal mercantilist accentuiază prevenţiunea specială.

In stilul juridic al Statului democraţiei socializante (Anglia şi Franţa dela 1920—1940, Germania între 1919 şi 1933, Italia între 1919 şi 1924, România între 1928 şi 1938) se oglindeşte caracterul dual şi contradictoriu până la hibriditate al acestui stil: democraţia este fiica liberalismului mercantilist, iar socialismul îşi are geneza în idealurile politice ale proletariatului, care tinde la lichidarea sistemului demo-capitalist. In acest stil juridic înfloresc teoriile mixte şi ecclectice ale pedepsei, amalgamându-se metafizica justiţiei absolute cu principiul politicei criminale a utilităţii. Se pedepseşte atât cât este just şi cât este util: *punitur quia peccatum est et ut ne peccetur.*

Welcker a notat, în acest sistem, şapte efecte ale pedepsei:

1. ameliorarea morală a infractorului;
2. ameliorarea politică;
3. restabilirea încrederii celorlalţi cetăţeni în legea călcată prin infracţiune;
4. intimidarea celor cari ar fi dispuşi să urmeze exemplul infractorului;
5. restabilirea onoarei părţii vătămate;
6. restabilirea încrederii în lege şi supunerea paşnică faţă de lege a părţii vătămate, care renunţă la răzbunarea individuală;

7. purificarea Statului de infractorii cari sunt izolaţi prin faptul pedepsirii.

3. *Vindicta et Ratio.* Sentimentul de răzbunare şi lumina raţională sunt cei doi poli între cari pendulează dreptul pozitiv şi politica criminală: avem stiluri juridice raţionale şi stiluri juridice iraţionale.

Epocile luminilor raţionale sunt scurte în decursul istoriei. Omul se răzvrăteşte şi nu acceptă cu inimă uşoară ca să fie tratat ca un fenomen natural, cu regularităţi sau legi. Depozitele iraţionale ale subconştientului şi sugestibilitatea crescută în urma tehnicizării materialului de înrâurire a voinţelor colective, scot pe omul contemporan din regularităţile observabile în fenomenele naturii, aruncându-l în domeniul imprevizibilului şi al iraţionalului.

Funcţiunile, esenţa şi tehnica pedepselor nu pot fi definite numai prin cercetări asupra infractorului. Pe lângă cel pedepsit, al doilea termen al problemei este psihologia celui care pedepseşte, pedepsele fiind necesare atât infractorului, pentru ispăşire şi pentru eliberarea de sub presiunea fricii, cât şi celui care ia asupră-şi misiunea de a pedepsi (odinioară *vindicta privata*, azi *vindicta publica*).

Psihologia celui care pedepseşte este uneori mai complicată decât a pedepsitului. Dacă facem abstracţie de infractorii ocazionali, cei pedepsiţi formează o categorie de dejecţiune socială ori de estropiere biologică, având o psihologie poate singulară, dar în fond simplă, cu excepţiuni uşor sezisabile prin însăşi monstruozitatea lor. Psihologia omului banal — fiindcă el pedepseşte, în

ultimă instanţă, în epoca democraţiilor şi a regimurilor suverane sprijinite plebiscitar pe mase — este mai greu de definit decât psihologia criminalului excepţional.

De ce omul-de-pe-stradă (Herriot a spus « *le Français moyen* », iar în Germania se chiamă « *Durchschnittsmensch* ») pretinde imperios pedepsirea celui care calcă normele penale?

Intre judecătorul penal (ambasador al conştiinţei colective) şi inculpat se formează o osmoză temporară. Un proces penal este un microcosm în care vom regăsi reflectată, micşorată şi clară, dinamica macrocosmului unei naţiuni şi chiar a întregii umanităţi.

Nu pare straniu că o pedeapsă oarecare se regăseşte şi în forma cea mai odihnitoare şi mai inocentă a spiritului, adică în joc?

Se cunosc penalităţile din foot-ball, cricquet, oină şi jocurile de cărţi. Jocurile sunt forme contractuale, contractele civile întrupând mii de forme. Dar şi în contractele civile găsim clauza penală.

Revenind la jocurile pure, ca foot-ballul, vom mai constata că o călcare, voită sau întâmplătoare (din dol sau culpă), aduce cu sine, după reguli prestabilite, o pedeapsă. Depăşirea normei jocului se pedepseşte, şi în dreptul penal, indiferent dacă a avut loc cu intenţie *(animus)* sau fără intenţie *(omisiune, culpă)*.

Aici avem o dovadă peremptorie că pedeapsa corespunde unor cerinţe fundementale ale sufletului şi intelectului fiecărui individ, fără nevoia intervenţiei apărării sociale.

Regulile jocului se stabilesc pentru a fi respectate cu reciprocitate de către parteneri.

Călcarea normei provoacă o nemulţumire.

De ce natură este nemulţumirea călcării normei jocului? O nemulţumire de ordin estetic, firește, jocul fiind forma iniţială a artei.

Simetria stricată şi norma lezată nasc o jenă sufletească.

Puritatea fixată în norme, terfelită prin călcarea jocului sau prin infracţiune, devine impuritate, urîţenie, durere psihică sau neadevăr intelectual.

Sentimentele şi gândurile cer exprimare.

Comiterea unei infracţiuni provoacă sentimente vii şi gânduri multiple, atât la infractor şi la partea vătămată, cât şi la cei cari au luat cunoştinţă de faptul incriminat. Această învălmăşală emoţională caută expresia.

In caz de infracţiune, expresia emoţională este pedeapsa, proiectare simbolică şi satisfacere psihică. Răzbunarea cere expresia. In loc ca răzbunarea să rămână act individual, consumarea ei se face pe treptele procedurale penale.

Expresia este izvorul comun al artei şi al pedepsei.

Afinitatea electivă dintre formele artistice şi formele penale se poate măsura şi din caracterul oarecum teatral al desbaterilor penale de-a-lungul tuturor timpurilor, desbateri care s'au caracterizat şi se caracterizează până azi prin solemnitate şi publicitate. Modalitatea de expresie în dreptul şi procedura penală este oralitatea, iar materialul întrebuinţat este *Logos*-ul desfăşurat într'un cadru de hieratism formal.

Judecata penală cere solemnitate.

In afară de pedeapsă, toată procedura penală este expresie, forme ale expresiei şi ale artei.

Se mai cunoaşte corelaţia dintre artă şi joc.

Geneza pedepsei la călcarea regulilor jocului pare a fi nevoia de puritate, de onestitate intelectuală şi de frumuseţe.

Fair-play, termen care caracterizează jocul, echivalează cu eleganţa morală şi este o axiomă a lui. Arta şi morala sunt deci două surse ale pedepsei în materia jocurilor.

Se ştie că substratul străvechi al artei şi al moralei se află în comandamentele magic-religioase. Arta s'a născut din joc şi mister (dans ritual, mister liturgic şi incantaţii magice). Morala este şi ea indisolubil legată până azi, ca sedimentare, tendinţe şi sistematizare, de dogme religioase şi coduri sacrale.

De vreme ce pedeapsa jocului este determinată de valorile eleganţei morale *(fair-play)*, adică de necesitatea artei şi a ordinii morale în viaţa omului, vom găsi cu necesitate în analiza pedepsei pur penale, substraturi şi tendinţe paralele, ale acelorași elemente, în cantităţi variabile, dar cu caracter permanent.

Dacă arta s'a născut din joc şi mister (dans ritual, mister liturgic, incantaţii magice), dacă jocul şi pedeapsa lui repetă aceleaşi elemente, în pedeapsa penală regăsim în adâncuri, cu o virulenţă rău mascată, fundamentele sacrale şi magice.

Pedepsele de odinioară ca decapitarea, crucificarea, tragerea pe roată, moartea pe rugul aprins, lapidarea,

blestemul, precum şi pedepsele moderne ca împuşcarea ori moartea prin securea gâdelui (în Germania), biciuirea (în ţări anglo-saxone), relegaţiunea (în Italia şi U.R.S.S.), domiciliul forţat (în România, U.R.S.S., Italia, etc.), pedepsele privative de libertate, castrarea sau sterlizarea (U.S.A. şi Germania), pedepsele pecuniare ori măsurile de siguranţă prescrise de codurile europene şi extra-europene păstrează, indelebil, sigiliul necesităţilor sacrale ale masselor conduse de furtuni iraţionale, cari cer pedeapsa nu numai pentru eliminarea infractorului, cât pentru necesităţile psihologice ale colectivităţilor.

Tehnica pedepselor corporale (moartea, castrarea) este o tehnică a primitivităţii emoţionale.

Pedeapsa cu moartea era o jertfă adusă zeilor ofensaţi de crimă, o jertfă pentru îmblânzirea lor. Supărarea zeilor se resfrângea asupra comunităţii, nu numai asupra criminalului. Expierea crimei era necesitate psihologică pentru individul infractor şi necesitate magică pentru seminţia sa, peste care se abătuse năpasta cerească.

Din dubla finalitate sacrală a pedepsei cu moartea a rămas azi viu sentimentul necesităţii expiaţiunii, vizibil la omor şi asasinat, prin frecvenţa sinuciderii celor care ridică viaţa altora. Statisticile europene sunt în această privinţă de o luminoasă elocvenţă. Statistica Prusiei din 1930, de pildă, arată un procent de 32,9% sinucigaşi din totalul asasinilor.

Curmând viaţa semenului, asasinul îşi pune singur problema expiaţiunii simetrice.

Teoria expiațiunii în dreptul penal este o teorie cu elemente scoase din observația fenomenului criminal, iar nu o construcție de cabinet. Infractorii asasini exercită asupra lor un *jus talionis* în proporție de aproape 1/3, înainte ca societatea să purceadă, pe trepte procedurale, la punițiune, pentru exemplaritate sau siguranță, cu o procedură mai rapidă decât procedura flagrantului delict, care este procedura ideală a oricărei represiuni.

Multe accidente mortale sunt sinucideri mascate, după cum pentru mulți candidați la sinucidere pedeapsa nu mai are efect intimidant, ci este o ispită, odată cu ispășirea infracțiunii putând să se altoiască și dorința extincțiunii personale.

Pedepsele corporale au dispărut nu numai din codurile contemporane — recrudescența lor pare efemeră — ci și din aplicarea pe cale judecătorească și penitenciară acolo unde codurile îngăduesc. Pedeapsa cu moartea, castrarea și bătaia, din codurile unde se află în vigoare, reprezintă, procentual, cifre derizorii.

Pedepsele corporale din vechiul drept — decapitarea, fustigarea, tăierea părului, tăierea nasului și a urechilor, ștampilarea cu fierul roșu, etc. — au fost înlocuite cu pedeapsa privativă de libertate. Elaborarea codurilor s'a înfăptuit sub regim liberal. N'au fost *Libertas et Ratio* cele două zeițe iluministe? Pedeapsa privativă de libertate stânjenea și răpea ceea ce era mai scump tipului liberal.

La rândul ei, pedeapsa privativă de libertate a manifestat tendința de a se lăsa înlocuită cu pedeapsa

pecuniară. N'a mers în iluminism, libertatea, mână în mână, cu capitalismul? Prima fază a fost faza utopică pur libertară: a corespuns în dreptul penal pedeapsa privativă de libertate. In ultima fază a liberalismului s'a instaurat capitalul monopolistic: pedeapsa pecuniară corespunde mentalității acestei trepte istorice.

Pedeapsa privativă de libertate, care a înlocuit pedepsele corporale, are, firește, și efecte corporale insidioase, datorite inactivității silite și abstinenței. Poenologii, personalul și medicii penitenciarelor cunosc prea bine așa numitele « psihoze de închisoare » care iau câteodată forme înrudite cu demența (aspecte furioase ori depresiv-melancolice).

Gratiile pedepsei privative de libertate au efecte variate după caracterologia respectivă a deținuților. Tipul picnic suportă lipsa de libertate mai cu ușurință, spre deosebire de tipul atletic sau leptosom, după cum sedentarismul profesional și infuzat caracterologic pe calea formării reflexelor la plugar nu este — psihic — atât de grav atins de stilul sedentar al închisorii, cât este atins tipul ambulatoric al omului de munte și al păstorului.

Pedepsele pecuniare au o valoare diferită după cum se aplică unui bărbat sau unei femei, unui tânăr sau unui bătrân, bogatului sau săracului. Copiii, femeile și bătrânii sunt mai chivernisiți și mai strângători. Bărbații tineri sunt mai risipitori. Aceste diferențieri caracterologice naturale din materia proprietății și a posesiunii sunt potențate până la absurd în anumite psihoze. In dozarea pedepselor pecuniare, judecătorul

nu poate individualiza pedeapsa decât ţinând socoteală de aceşti factori caracterologici.

Femeia este mai econoamă decât bărbatul, ca un derivativ al instinctului matern, care-i porunceşte să strângă provizii pentru «cuib» şi să-l apere cu vigilenţă. Fetele bătrâne şi femeile singure (văduve sau divorţate) cad mai de grabă pradă tâlhăriilor şi furturilor, după cum consemnează statisticele, fiindcă inconştient, hoţul se adresează liniei mai slabe de rezistenţă şi locului unde ştie că va găsi un «cuib» garnisit ca un hambar.

Doctrina penală pozitivistă defineşte pedeapsa, în deobşte, ca o măsură de apărare socială, iar temibilitatea pe care o inspiră infractorul, criteriul ei de selectare. Această definiţie este, de fapt, idealul către care tinde pedeapsa prin purificarea ei de către toate resturile de vindictă publică, pe care le conţine, şi de iraţionalitatea primitivă a psihologiei maselor. Poate că la început, pedeapsa a fost o simplă măsură de apărare a clanului şi numai ulterior, prin desvoltarea, rafinarea şi adâncirea dogmelor religioase, pedeapsa a împrumutat caracterele actuale simbolice şi sacrale. Odată cu dispariţia vrajei şi tehnicizarea lumii se va ajunge, probabil, la ţeluri de pură utilitate socială a pedepsei, la o tehnică a izolării sau reeducării elementelor care turbură liniştea publică sau care calcă un cod prestabilit de valori şi de comportări în societate.

Temniţa pedepselor privative de libertate (privarea ca pedeapsă, iar nu ca instrucţie) este o instituţie de câteva secole. Generalizarea temniţei este recentă.

In locul temnicerului vor apare, probabil, medicul şi pedagogul.

In locul funcţiunii de vindictă comunitară, pedeapsa va împlini, abia atunci, funcţiunea de apărare socială.

4. *Criminalitatea sintetică.* Criminalitatea sintetică este criminalitatea provocată pe căile şi cu ajutorul legii. Uneori legiuitorul are nevoie, din motive de politică criminală, să eticheteze drept infracţiuni şi să facă represiunea aferentă, împotriva unor comportări, la care conştiinţa etico-penală a epocei rămâne indiferentă. Existând o discrepanţă între teleologia statală şi asemenea comportări, legiuitorul intervine prin creaţia unei criminalităţi sintetice, ca metodă de intimidare şi pedagogie.

Ştampilarea unui fapt ca o crimă, delict sau contravenţiune, se face, în prealabil, de către conştiinţa colectivă. Aceasta este tehnica obişnuită. Apoi vine legiuitorul şi etichetează în articole şi paragrafe speciale, ceea ce, conştiinţa colectivă elaborase, nebulos sau clar, prin stabilirea unor precepte morale.

Legiuitorii secolului al XX-lea nu mai ţin socoteală de aceste reguli. Pornind dela necesităţi ale Statului, aflat de atâtea ori în război cu individul, se iau măsuri cu caracter penal, deşi conştiinţa colectivă nu şi-a format sensibilitatea corelativă. Pentru a penaliza, trebue la geneza legii, o sensibilizare acută şi o fundamentare clară de etică populară.

Ţinând socoteală numai de interese proprii, Statul crează o criminalitate sintetică. Expresia lui Hans von Henting este opusă criminalităţii naturale.

Dreptul penal se construeşte de jos în sus. Guvernaţii simt nevoia pedepsirii unor anumite comportări, iar guvernanţii fixează elementele constitutive ale infracţiunii. Aceasta este calea represiunii criminalităţii obişnuite.

Dreptul penal al criminalităţii sintetice se construeşte de sus în jos, fixându-se pe cale statală, şi decretându-se infracţiuni, comportări pe care conştiinţa etico-penală nu le simte ca atare.

O pildă de criminalitate sintetică avem în criminalitatea devizelor.

Dreptul valutar a fost o creaţie a economiilor autarhice instaurate în vederea pregătirii războaielor şi în urma falimentului liber-schimbismului economic.

Crima valutară pare incomprehensibilă cercurilor posedante. Nu mai eşti stăpân pe banul propriu? Nu mai poţi ieşi în străinătate cu mijloacele muncii şi agoniselii personale? Nu mai funcţionează plus-valuta? Nu mai poţi transfera contul bancar? Aceste întrebări primesc răspunsuri formulate de economişti. Conştiinţa etico-penală nu mai determină elementele constitutive ale infracţiunii, ci ele sunt fixate de către gândirea economică a specialiştilor respectivi.

5. *Psihologia răzbunării.* In Homer se spune că răzbunarea este mai dulce decât mierea zeilor.

Pe anumite trepte istorice, vindicta legitimează cu exclusivitate pedeapsa.

Vindicta privată s'a exercitat şi se mai exercită pe căi inedite şi mascate, prin *vendetta*, care este răzbunarea sângelui înrudit, vărsat.

Cauzele dispariţiei vendettei flagrante stau în diminuarea şi raţionalizarea legăturilor de familie. « Vocea sângelui » a ajuns pentru societatea modernă un mit romantic. Familia nu mai este ca o legătură indestructibilă de sânge, ci ca o formă de organizaţie economică (muncă şi întreprindere cu scopuri de rentabilitate), precum şi ca formă de asigurare socială pentru cazuri de boală, bătrâneţe, invaliditate şi şomaj. Odată cu progresul asigurărilor sociale, familia nu mai are nici această ultimă funcţiune, rămânând o instituţiune întemeiată pe afinităţi elective, pe împlinirea instinctelor de procreaţie şi pe nevoile de afecţiune. Forma severă de esclusivitate socială, legată de noţiunea proprietăţii absolute (*jus utendi, fruendi ac abutendi*), de trăirea emoţională integrală în limitele ei, s'a consumat. Profesiunea, grupa electivă, şcoala sau clubul au înlocuit celula familiară. Odată cu familia a murit şi vendetta, acea răzbunare a sângelui vărsat al unui membru familiar, precum şi obligaţia etico-penală pentru ceilalţi membri de a pedepsi tot cu sânge, în virtutea lui *jus talionis*.

A dispărut practicarea vendettei. Dar n'au dispărut efectele psihologice subterane cari porunceau vendetta. Familia de sânge s'a lărgit prin înglobarea ei în familia Statului.

Când fiecare cetăţean cere energic pedepsirea unei anumite infracţiuni, care nu-l priveşte personal şi pretinde represalii împotriva unui infractor pe care nu l-a văzut niciodată, nu face decât să asculte, fără a-şi da seama, de vechile zăcăminte sufleteşti ale răzbunării prin vendetta.

Răzbunarea este o primitivă stare de legitimă apărare intelectuală şi familiară.

Popoarele vechi şi primitivii trăiau în duh magic. Acest duh era o realitate care-şi impune comandamentele sale. In caz de vărsare a sângelui intervenea *vindicta privata*. Sângele vărsat cere sânge.

Ulterior, *vindicta privata* s'a transformat în *vindicta publica*.

Rădăcina legitimei apărări (art. 132 c. pen.), a provocării (art. 155 c. pen.), a stării de necesitate (art. 131 c. pen.) şi a noţiunii penale de constrângere fizică (art. 133 c. pen.) se află în *vindicta privata*.

Terminologia acestor instituţiuni juridice aminteşte clar de epoca justiţiei personale.

Starea de necesitate: nu se socoteşte infracţiune faptul pe care cineva îl săvârşeşte pentru a scăpa dela un pericol grav, iminent şi fortuit, viaţa sau integritatea sa corporală sau a unei *rude*, ori a unei persoane de are este legat prin temeinică afecţiune, dacă pericolul nu putea fi înlăturat altfel. *Legitima apărare*: nu se socoteşte infracţiune faptul aceluia care comite un act *necesar* pentru a apăra viaţa, integritatea corporală, sănătatea, libertatea, onoarea sau averea, fie ale sale, *fie ale altora*, în contra unui atac material direct, imediat şi injust. Se consideră ca legitimă apărare şi cazul când agentul, sub imperiul turburării, temerii sau teroarei, a trecut peste marginile apărării.

Constrângerea fizică: nu răspunde de infracţiune acela care a comis-o, fiind supus unei constrângeri fizice, căreia *nu i-a putut rezista*.

Provocarea: scuza provocării există: *a*) când crima sau delictul au fost provocate prin lovire sau violenţă, asupra persoanei infractorului, sau asupra *altei persoane*; *b*) când crima sau delictul au fost provocate prin injurii orale grave, adresate de victimă autorului, în împrejurări de natură să determine acestuia o *puternică turburare sau emoţiune*.

Aceste instituţiuni penale sunt reminiscenţe ale vindictei private şi corective la dreptul exclusiv al Statului de a aplica pedepse.

Cum s'a născut dreptul exclusiv al societăţii la pedepsibilitate?

Din excesele legitimei apărări şi ale vendettei. Aceste excese turburau comunitatea şi-i scădeau valoarea economică şi războinică.

După cum excesul derivat fatal cu prilejul exerciţiului legitimei apărări formează şi azi o problemă permanent legată de problema însăşi a legitimei apărări, tot aşa excesele vendettei au dat de gândit comunităţii în care se exercită. Instituţia etico-penală a vendettei a pierit prin însăşi excesele ei, comunitatea organizând pedeapsa şi apărarea individuală pentru o economie a forţelor comunitare. Prin exces piereau prea multe energii şi se năştea o prea mare turburare, pentru ca o comunitate să nu tindă *ipso facto* la limitarea, transformarea şi organizarea obiceiului.

Orice ofensă adusă unui membru al stirpei ereditare era considerată ca o ofensă comună tuturor celor cari aparţineau spiţei. Până azi, ofensa adusă unui frate sau unei rude are repercusiuni emoţionale în sânul întregii spiţe.

Dela spiţă s'a trecut la neam, iar dela neam la Stat. O crimă sau un delict împotriva unui membru solitar, atinge şi ofensează emoţionalitatea colectivă. Dreptul şi datoria la vindicta a stirpei ereditare s'a transmis patrimoniului statal. Exerciţiul acestui drept şi *datoria* de a urmări infracţiunile se află în mâinile Ministerului Public, care reprezintă societatea.

Apartenenţa la stirpă obliga printr'un *vinculum juris* de natură magică la răzbunarea sângelui vărsat sau la spălarea ruşinii unui delict suferit de un membru al său.

Ministerul Public a preluat aceste străvechi obligaţiuni. Forţa interioară a mandatului de procuror se alimentează din izvoarele subterane ale vendettei devenită instituţie colectivă, din instituţie privată.

In folclor se găseşte credinţa că sufletul nerăzbunat şi sufletul căruia i s'a făcut pe pământ o mare nedreptate, nu are odihnă. Nu poate muri şi nici nu trăieşte omeneşte: devine strigoi sau vampir.

Răzbunarea sângelui vărsat era o tehnică împrumutată ritualului din cultul morţilor. Larii familiari nerăzbunaţi ai părţii vătămate, nu se odihneau până când nu se vărsa şi sângele infractorului, ca un comandament divin. Sufletul neodihnit din imperiul umbrelor turbura liniştea celor rămaşi acasă până la împlinirea cultului vendettei.

Obiceiul de a acoperi cu pânză neagră geamurile, oglinzile şi pridvorul este o reminiscenţă a acestui cult al sufletelor. Se împiedecă astfel duhul mortului, eventual nedreptăţit sau nerăzbunat, de a se reîntoarce în casă. Reîntoarcerea lui ca duh ar turbura liniştea

restului familiei, fiindcă mortul nedreptăţit şi nerăzbunat devine vampir ori strigoi. Vampirul suge sângele celor vii şi strigoiul provoacă morţi noui în familie.

Cadavrul celui care nu găseşte odihnă, scos din sicriu şi din mormânt, este cu faţa întoarsă, rumen la figură şi neintrat în putrefacţie. Rumeneala şi svârcolirea în cosciug fac dovada că el este strigoiul care a provocat neliniştea şi moartea în familie. Riturile obligă moralmente pe un membru al familiei să vâre un piron în inima cadavrului, să-l decapiteze, sau să-l ardă pentru a-i provoca extincţiunea definitivă. Numai atunci familia mortului devenit strigoi sau vampir, va fi ferită de urmări funeste, iar sufletul mortului va afla odihnă.

Luând în consideraţie aceste rituri şi eresuri populare, se explică virulenţa practicelor vendettei, linşajului şi elementele vindictei publice din componenţa oricărei pedepse.

Când un sat prindea hoţul în flagrant delict, îl spânzura de copac şi fiecare ţăran atingea curmeiul spânzuratului. Prin atingere, răspunderea se difuza şi pedeapsa devenea simbol colectiv.

In Biblie, lapidarea este minuţios reglementată: fiecare se înarmează cu o piatră, iar martorul principal dă semnalul execuţiei.

Ruda cea mai apropiată a victimei dintr'un asasinat nepedepsit era considerată ca ciumată până în momentul când lichida pe asasin. Vărsându-i sângele, se purifica.

In baladele germanice se povesteşte răzbunarea lui Baldur: fratele său nu s'a spălat pe mâini şi nu s'a

pieptănat până când nu și-a împlinit misiunea răzbunătoare și expiatoare. Iar în balada regelui Beowulf se povestește de cei doi feciori pe cari îi avea, dintre cari unul a omorît pe celălalt. Nu era cazul unui frate asasin din invidie al lui Abel. Nu era Cain, fratele urît și netalentat, primul născut, gelos pe Abel fecioriul mai mic, zăpârstea îndemânatecă, iubită de toți și alintată. Feciorul regelui Beowulf și-a omorît fratele din imprudență. Un simplu și banal omor din imprudență.

Sângele victimei trebuia răzbunat. Ruda cea mai apropiată a fiului era... tatăl, care avea obligația etico-juridică a vendettei, în dubla calitate de rudă cea mai apropiată și de rege, adică de păstrător al legilor și al datinelor. Regele nu s'a decis cu ușurință să-și omoare feciorul. Indoiala i-a turburat mințile. Neputându-se hotărî să-și omoare fiul, s'a sinucis.

Psihologia penală a primitivilor este o psihologie eminamente magică. Mentalitatea primitivă este o mentalitate alogică și se deosebește de mentalitatea civilizaților (care operează permanent în tehnica gândirii cu principiul cauzalității).

Distincțiunea între mentalitatea primitivă și mentalitatea civilizată este categorică, în dreptul penal, ca deosebire la capitolul crucial al probatoriilor.

Proba cu martori este instrument esențial de descoperire a adevărului real în procedura penală modernă.

Spre deosebire de procedura catolică inchizitorială medievală, care căuta să stabilească adevărul *formal*, procedura penală modernă, de caracter laic și iluminist, tinde la stabilirea adevărului *real*, dând judecătorului

de instrucție, judecătorului de fond și președintelui instanței (în procedura acuzatorială) puteri largi pentru constatarea, descifrarea și precizarea realității faptului penal.

Probatoriul cu martori are în decursul istoriei procedurii penale utilități variate.

In procedura inchizitorială avem principiul *testis unus, testis nullus.* A avea un singur martor, este ca și cum a nu avea niciunul.

In vechiul drept românesc a existat instituția cojuratorilor. Cu cât un acuzat sau inculpat avea mai mulți martori, cu atât creșteau șansele de a câștiga procesul. Proba veracității alegațiunilor sale primea sigiliul confirmației altora. Instituția se explică, dacă ne amintim că într'o lume de stil magic sau religios, sperjurul e o crimă rară. Tratamentul juridic al sperjurului în codurile liberale (simplu delict) și în codurile penale moderne (crimă), indică trecerea dela un stil laic la un stil primitiv.

In procedura penală actuală, cu un singur martor se pot dărâma alte zece mărturii, fiindcă probele nu se adună, ci se cântăresc, în conformitate cu principiul liberei convingeri a judecătorului (cu singura restricție și obligație de a motiva hotărîrea).

Dacă probatoriul cu martori în dreptul penal medieval și modern este instrument principal, în dreptul penal antic sau în dreptul penal al primitivilor de azi joacă un rol subsidiar până la inoportunitate.

Proba se face, în asemenea lumi și stiluri juridice, cu mărturia învinuitului (care este mai frecventă, fiindcă

aşteaptă singur expiaţiunea), cu oracolul şi după indiciile lăsate de *instrumenta ac producta sceleris*. Etnologul Thurnwald constată falimentul procedurii probatorii lui cu martori introdus de tribunalele coloniale la anumite popoare indigene. Melanezienii sau Papuaşii fac mărturii în faţa tribunalelor coloniale, compuse din judecători autohtoni şi europeni, asupra unor fapte pe cari nu le-au cunoscut, cu o seninătate neturburată de jurămintele depuse după ritualul indigen. Mentalitatea primitivă nu cunoaşte cauzalitatea şi nu poate face legătura între faptul penal, jurământ şi mărturie.

In mentalitatea primitivă, aflarea faptului şi corelaţia cu mărturia sunt problemele care pot fi stabilite pe alte căi decât pe căile raţionale, anume pe căile oracolului şi prin puterile magice ale preotului care vede prin intuiţie vrăjitorească, atât fapta aşa cum s'a petrecut, cât şi pe vinovatul care a comis-o.

6. *Dogmatica şi sistematica Dreptului.* Dreptul pozitiv este dreptul valabil astăzi învestit cu obişnuita autoritate coercitivă. El este însă, un moment de devenire. Prin procedee de calcul ale gândirii se poate izola o parcelă din realitatea care curge necontenit. Această încremenire temporară — fără o existenţă substanţială, ci una exclusiv virtuală — dă posibilitatea unei descompuneri în elemente prime. Din analiza lor se constată că un moment din devenire are componente din ceea ce a fost şi termenii originali de anticipare. Formele astăzi stinse n'au dispărut fără urmă, ci s'au sedimentat. Ca să exprimăm în limbaj hegelian, pe ele se clădeşte de-

venirea, pentrucă luate ca punct de plecare, direcţionează curgerea prin saltul iniţial; fenomenologia juridică informă în datele ei primordiale, este prelucrată apoi de sistematica dreptului îm concepte, filiaţiuni de concepte şi reguli normative.

Metoda după care ordonează sistematica Dreptului este de natură logic-raţională? Răspunsul variază după caz la caz. Silogismul şi logica juridică aplicate regulat pot veni în conflict cu însuşi conţinutul femonenului juridic. Din cele două aspecte: *a)* inform şi vital, *b)* regulator şi teoretic unde intră Sistematica, aplicaţiunile logice se referă generalmente numai la ultimul aspect. Dar cum în dualitatea juridică un element este încărcat de efluviile iraţionale ale vieţii, extinderea raţionalului şi logicei îi violentează natura lui proprie. De aceea nu pe plan raţional se poate înţelege desvoltarea problematicei şi tehnicei dreptului, ci pe unul exclusiv istoric. Aspectul formal logic al conceptelor şi tehnicei juridice este înşelător. Comprehensiunea exactă nu poate fi realizată, decât prin luarea în consideraţie a tuturor complexelor de viaţă, care i-au determinat apariţia şi transformarea. Prin natura sa istorică şi organică, dreptul formează o unitate care poate fi uneori interpretată logic în mânuirea textelor şi tragerea concluziilor din texte. Refuză însă o metodă bazată pe date exclusiv formale. Dinamismul inclus în conceptele sale, în mituri, în transformarea infra-structurală urmată de schimbarea legislativă, indică natura alogică a fenomenului juridic. Comprehensiunea se realizează exact numai sub unghiul istoric.

Înţelegerea istorică a fenomenelor juridice este fruct al veacului al XIX-lea. Problematica dreptului a fost până atunci rezolvată exclusiv pe latura absolutului dreptului natural. Circumstanţierea istorică şi considerarea diverselor contingenţe în definirea structurii organizaţiei juridice este imposibilă din cauza predominării concepţiei dreptului etern, unic şi virtualmente ideal — de origine raţională, — aplicabil în toate vremurile şi tuturor popoarelor. Acele presupuse principii de idealitate pură îşi găsiseră o temporară şi parţială întruchipare în dreptul antic al Romei. Direcţia dreptului natural — cu nesfârşitele ei ramuri, începând cu cele catolice şi sfârşind cu cele iluministe — caută să definească şi să apropie maximum din substanţa acelui drept unic. Cu ivirea istorismului luat ca bază în priceperea şi definirea naturii fenomenului juridic, problema legiferărilor şi interpretărilor capătă aspecte inedite. Nu urmărirea unui Drept abstract şi schematizant este ţelul primordial al legii, ci sublimarea concretului local în tehnică adecuată şi elastică. Încremenirea în principii inebranlabile se disolvă în curgerea istorică.

Intrebarea dacă structura dreptului este de natură logică sau alogică, are pe lângă importanţa tehnic-legislativă, una teoretică pentru problema în sine şi a doua practică cu ocazia interpretării judecătoreşti. In răspunsul la această ultimă întrebare se implică o serie de reguli după care se va modela materialul amorf prezentat în distribuirea cotidiană a justiţiei. Din diferenţele teoretice — ignorarea totală sau parţială ori respectarea tehnicei logice la interpretare — rezultă o schimbare importantă a soartei bunurilor sau persoanelor ce trec pe sub furcile caudine ale hotărîrilor judecătoreşti. Intuiţia ori aparatul logic trebue să determine (pe lângă cunoaşterea prealabilă a elementelor) balanţa instanţei sesizate? La luarea interogatoriilor, simţul nuanţelor psihologice (de natură afectiv-iraţională) şi instinctul cunoaşterii directe umane să predomine sau textul declaraţiei formale a delicventului şi martorului? Care-i semnificaţia textului legal? Care-i perspectiva istorică a unei codificări?

Apariţia dreptului în ordinea socială împleteşte în sine elementul de realitate cu cel de valoare. Raportul dintre fapte la categoria valorilor este dela infra la supra-structură, valoarea fiind în dependenţă, dar având calitatea de a ordona faptele. Substratul fiind o parcelă din viaţa fluidă şi nedeterminabilă, deci cu motive alogice, suprastructura va purta stigmatele iniţiale.

7. *Valoarea indicativă şi valoarea constitutiv-dogmatică.* Legea este «voinţa permanentă a poporului» (Eugen Huber). Interpretul penal va căuta să afle voinţa specifică dintr'un timp şi un loc dat, adică «voinţa sociologică», sau va găsi, ineluctabil, «voinţa dogmatică»?

O lege penală nu exprimă voinţa dintr'un anumit timp (anul, luna, ziua, ora), ci voinţa permanentă a poporului.

Ceea ce au spus persoanele care au patronat sau au confecţionat legea, are o valoare indicativă, dar nu o valoare constitutivă.

Valoarea pur indicativă a spuselor persoanelor care au confecţionat legea derivă din faptul că elaboratul legal nu oglindeşte opinia personalităţii, care poate fi coincidenţă, ci precipitatul raţional al unei exponenţe.

Cine lucrează la construcţia unei legi, lucrează în calitate de exponent al unei situaţii politico-sociale. Acest exponent nu se reprezintă pe sine, ci pe alţii, prin obţinerea unei delegaţii (mandat de deputat) sau prin primirea unui mandat constituţional de a participa la elaborarea tehnică a legilor (miniştri sau membrii Consiliului legislativ).

Exponenţii concretizează nevoile momentului politic. Conştiinţa etico-penală le dictează textele, iar nu conştiinţa lor subiectivă, care este numai un inel din lanţul devenirii. In ei, spiritul se obiectivează.

Dacă legiuitorul ar lucra cu misiuni subiective şi în calitate de personalitate, atunci opinia sa ar avea valoare dogmatică. Insă, cum în materie de legiferare, persoana legiuitorului întruchipează exponenţa tipică a unei situaţii ideologice, şi a unui moment istoric, asemenea opinie are exclusivă valoare indicativă.

Distincţia între conceptul de «exponent» şi conceptul de «personalitate» este extrem de fecundă în teoria politică şi, cu deosebire, în problematica subtilă a conducerii.

In afară de latura charismatică şi chiar pentru împlinirea charismei, conducătorul trebue să îndeplinească şi să cuprindă în esenţa sa, exponenţa. Personalitatea conducătoare prea puternic diferenţiată de cei conduşi devine neconcludentă şi factor de desintegrare, atâta

timp cât nu reflectează cu fidelitate potenţată interesele şi aspiraţiile celor conduşi. Charisma conducătorului este similitudine structurală, înrudire electivă şi comunitate de clasă. In conducător se integrează şi se oglindeşte comunitatea celor conduşi.

Legiuitorul exprimă voinţa conducerii.

Descifrarea voinţei comunitare şi, apoi, concretizarea voinţei în drept pozitiv, surprinde permanenţele conştiinţei etico-penale, alături de contingenţele timpului.

Concretizarea voinţei are valoare dogmatică, iar ceea ce spune exponentul întâmplător, are o valoare indicativă.

In legea penală, ca de altmintrelea în orice lege, nu se regăseşte voinţa personalităţii legiferante, ci «voinţa permanentă a poporului», tehnic formulată de către exponent.

8. «*Tipizarea*» *prin elemente constitutive.* Comportările umane, hotărîte de legiuitor să fie reprimate, sunt tipizate de către dreptul pozitiv sub forma elementelor constitutive ale infracţiunilor.

Din aspectele multiforme ale realităţii penale se extrage sinteza elementelor constitutive.

Procedeul de tipizare este procedeul obişnuit al definirii realităţii prin mijloace intelectuale. Norma conţinută în elementele constitutive sintetizează realitatea, structurând-o şi îndrumând-o prin aplicarea coerciţiunii.

Teoria elementelor constitutive face parte din dogmatica dreptului penal pozitiv.

Teoria elementelor constitutive se ocupă de stabilirea conceptelor şi formelor acestor elemente constitutive,

precum şi de modalitatea de ulterioară aplicare a lui în lumea realităţilor.

Procedeul tipizării este specific lumii juridice, care aparţine prin esenţa sa lumilor noologice. Tipizările sunt regularităţi impuse comportărilor umane căzute sub unghiul incidenţei penale.

Garofalo a încercat să opună tipizării de natură juridică o categorie de infracţiuni permanente existentă şi comună tuturor statelor civilizate. Este aşa numitul «delitto naturale».

Conceptul de infracţiune este un concept juridic determinat de dreptul pozitiv.

Nu există, istoric, un «delict natural», ci infracţiuni simţite şi gândite ca atare de conştiinţa colectivă pe cari legiuitorul le extrage şi le defineşte, în texte de drept pozitiv, cu metoda tipizării.

9. *Minimum de normalitate, premiza oricărei pedepse.* Un minimum de sănătate fiziologică şi de normalitate morală este premiza oricărei pedepse.

A pedepsi însemnează a inflige o suferinţă unui individ care a călcat norma. Individul care primeşte pedeapsa trebue să aibă nu numai capacitatea penală pentru a se pronunţa o pedeapsă împotriva lui, o pedeapsă plină în conformitate cu elementele constitutive ale infracţiunii, dacă a avut capacitatea penală deplină, sau numai o pedeapsă micşorată, dacă s'au constatat cauze care micşorează capacitatea penală, ci şi sensibilitatea necesară pentru a primi şi a asimila suferinţa.

In afară de analgeziile fizice, adică de insensibilitatea dermatologică la durere, există şi analgezii morale.

Grupele de infractori moralmente analgezici la pedepse nu pot fi subiecţi valizi de drept penal. Pedeapsa nu-şi mai poate produce atunci efectele presupuse de legiuitor şi implicate în norma edictată.

Lipsa de eficacitate a pedepsei are loc pe toate registrele ei, dela condamnarea la moarte suportată de asasinii caracterizaţi prin analgezie sau prin forme de *moral insanity*, cu o seninătate depărtată de stoicism şi apropiată de mineralitate, până la contravenţiile automobilistice care nu-şi produc niciun efect pentru risipitorii congenitali.

Pedepsele pecuniare au efecte proporţionate după caracterul infractorului: sgârcenia sau risipa determină eficacitatea.

Pedepsele privative de libertate presupun preţuirea libertăţii: un şomer sau un *outlaw* decrepit pot considera închisoarea ca o binefacere, după cum vagabondul atins de manie ambulatorie o suportă mai greu decât un bogătaş sedentar de tipul picnic.

Pedeapsa conţine în esenţa sa o condiţiune subînţeleasă: instinct sănătos de conservare.

Obosiţii de viaţă sau cei atinşi de *taedium vitae* văd în pedeapsă un toxic înviorător. Fenomenul este generalizat şi cu alt substrat psihologic în infracţiunile politice: închisoarea aureolează şi morfinizează dificultăţile sau durerile personale. Infractorul politic caută pedeapsa ca un piedestal la statuia viitoare. Pedeapsa este o atrăgătoare ispită, iar nu o ameninţare intimidantă.

Premiza sănătăţii infractorului este premiza oricărei pedepse. Aplicarea de pedeapsă unui condamnat bolnav

sau insensibil nu atinge teleologia originară a oricărei pedepse şi se transformă automat, chiar fără etichetă şi fără condiţiile ei, în măsură de siguranţă.

10. *Codul penal, tabla de valori a omului mediocru.* Codul penal este tabla de valori a omului mediocru. Codul penal nu înscrie printre valorile sale valori maxime, ci valorile pe cari poate şi trebue să le respecte categoria umană etichetată de Horaţiu sub titulatura de *aurea mediocritas.*

Tabla de valori a eroului, a sfântului şi a savantului nu se aplică în lumea de valori a omului mediocru şi nu-l leagă prin prescripţiile ei, care-i apar exigente şi excepţionale. In codurile penale sunt cuprinse valori minime etice ale omului mediocru. Intre oamenii de valoare şi de construcţie intelectuală mijlocie şi oamenii excepţionali ai societăţii sunt rivalităţi şi lupte crâncene, soldate deseori în defavoarea tipului uman de excepţie. Eroul, sfântul şi savantul (voinţa, credinţa şi cunoaşterea) încearcă să antreneze pe piscurile activităţii lor şi pe ceilalţi semeni. Aceştia rezistă, fiindcă sunt deranjaţi în confort şi habitudini.

In special, eroul şi sfântul duc o luptă acerbă cu mediocritatea socială. Eroul şi sfântul formează categorii revoluţionare de cari omul mediocru are oroare, pe cari le urmăreşte cu vindicta sau încearcă să le izoleze. Savantul vine în numele progresului ştiinţific sau descopere zone intelectuale noui. Progresul şi zonele noui înspăimântă rutina intelectuală a omului mediocru, de aceea existenţa socială a savantului este o luptă care sfârşeşte sau în tragedie sau în farsă; târziu, învăţă-

turile savantului sunt selectate, venerate şi utilizate de societate.

Omul mediocru a instituit, într'adevăr, cu ţeluri pedagogice, un cult al oamenilor excepţionali ca eroii, sfinţii şi savanţii, dar de fiecare dată a apariţiei lor în societate, conflictul este inevitabil.

Acest conflict între omul mediocru şi omul excepţional se resolvă frecvent pe cale penală: procesele lui Socrates, Galileo Galilei, Huss şi ale oamenilor politici geniali, trecuţi prin închisori pentru a fi, apoi, aclamaţi.

In numele tablei de valori comune se condamnă omul de excepţie care a călcat în activitatea sa valori tabù. In acest caz, omul de excepţie apare societăţii ca un « căpcăun », sosit în mijlocul ei pentru a devora valorile sacre. Pe « căpcăun », oamenii mediocri îl pedepsesc şi-l izolează.

Pentru « infractorul palid » al lui Nietzsche şi pentru « căpcăunul » lui Leo Frobenius şi al mitologiei populare româneşti, crima iese din impulsiuni de nestăvilit şi se încadrează în seria tragediilor antice, unde voinţa destinului suplineşte voinţa individuală.

Fiecare fiinţă îşi are legea proprie vitală. Legea de viaţă a infractorului palid sau a căpcăunului contrazice legea cu caracter de generalitate etico-penală a colectivităţilor. Inhibiţia şi reţinerea dela incidenţa legii penale echivalează cu mutilarea fiinţei.

Căpcăunul este o formă camuflată — sau depravată în esenţa sa — a sfântului, a eroului ori a cercetătorului original.

Folklorul românesc cunoaşte tipuri pregnante de căpcăuni ca Sfarmă-Piatră, Setilă, Gerilă, Strâmbă-Lemne, a căror semnificaţie filosofico-penală rămâne a fi descifrată, în corelaţie cu alianţa sau lupta pe care o duc în basme cu Făt-Frumos, principiul Binelui.

Răzvrătirea căpcăunului şi tehnica de domesticire a căpcăunului (domesticirea vulturului) sunt cele două probleme centrale ale codului penal privit ca tabla de valori a omului mediocru.

Să notăm că liberalismul economic a dus la declanşarea puterii răului la căpcăun şi la organizarea tipului de mamut economic. Libertăţile morale aferente duse până la anarhie intelectuală au născut gangsterismul (formă minoră de căpcăunism) în paradisul libertar american.

Epopeia gangsteriadei a înlocuit şi în Europa litania morală a patriarhalismului medieval şi psalmii pietismului.

11. *Pedeapsa la Dostoiewski.* Dacă este adevărat că viaţa reală imită uneori ficţiunea artistică, ajungând mai ireală şi mai complicată decât literatura cea mai fantezistă, există în literatura universală ficţiuni, aşa cum este cazul lui Rascolnikoff, eroul lui Dostoiewski din *Crimă şi Pedeapsă*, care interesează pe penalist şi pe psiholog în acelaşi grad de intensitate şi pe acelaşi plan cu personagiile istorice care au trăit în carne şi oase.

Landru, Peter Kürten — straniul asasin sanguinar multiplu dela Düsseldorf — şi paricidul Sile Constantinescu sunt parcă palide realităţi pe lângă intensa realitate a lui Rodion Rascolnikoff.

Experienţele de închisoare siberiană ale lui Dostoiewski fac parte integrantă şi decisivă din biografia şi creaţia sa artistică.

Condamnat în tinereţe pentru o puerilă tentativă de complot politic; scăpat dela execuţia prin împuşcare, la care fusese condamnat, în ultimul moment, după ce aşteptase câteva lungi ceasuri în faţa plutonului de execuţie; trimis la catorga împreună cu condamnaţii de drept comun, anume cu criminalii şi cu o faună delicvenţială de recidivişti dintre cele mai variate şi socialmente mai degradate categorii, toate aceste experienţe au fost condensate şi sublimate ulterior, după ispăşirea pedepsei, în creaţiuni artistice măreţe, unde realităţile de închisoare sunt fidel redate în puritatea şi decantarea specifică a fenomenului estetic.

Dreptul penal modern a ţinut socoteală de experienţele şi de concluziile omului de geniu Dostoiewski, amestecat în secolul al XIX-lea în promiscuitatea penitenciarelor Siberiei. Deşi delicvent politic, Dostoiewski a fost ţinut laolaltă cu infractorii de drept comun, atunci ca şi astăzi, regula strictei separaţiuni dintre cele două categorii neţinându-se în seamă. De-altminteri, dispreţul său ciudat, dar organic, pentru infractorii politici, consideraţi de literat ca banale paiaţe umane sau ca pitoreşti oameni de excepţie (la fel cu Nietzsche, Dostoiewski nu preţuia pe oamenii pitoreşti), i-a uşurat observaţia în penitenciarele Siberiei. S'a resemnat chiar cu o oarecare voluptate în mediul infractorilor de drept comun, de unde a cules perlele unei psihologii noui şi învăţăminte nemuritoare pentru criminologia modernă.

Pentru infractorul politic — infractorul din convingeri morale — Dostoiewski nu găsea decât un interes mediocru. Nu-l învăţa nimic nou. El însuşi infractor politic, această psihologie catilinară a infractorului din convingeri morale şi intelectuale a fost desenată în profilul şi turnată în tiparul moral şi intelectual al lui Ivan Karamazoff.

Sediul materiei asupra infractorilor de drept comun se află în *Crimă şi Pedeapsă*.

In timpul confecţionării romanului, Dostoiewski a pus pe eroul său să ţină un jurnal intim în care îşi notează drama şi peripeţiile sufleteşti născute cu ocazia şi după comiterea crimei.

Jurnalul intim al lui Rascolnikoff este un şantier de lucru pentru romancier. Aici îşi pregăteşte materialul prim, din care prelucrează ulterior în substanţa operei, observaţiile şi trăsăturile cele mai caracteristice.

Memorialul lui Napoleon, scris în exil la Sfânta Elena sau jurnalul intim al lui Fr. Amiel, pasionează mereu, unul prin personalitatea autorului, al doilea a făcut celebru pe autor prin introspecţia rafinată şi prin noutatea observaţiilor.

Jurnalul intim al lui Rascolnikoff luminează tocmai abisurile sufleteşti ale criminalului ocazional, incitat la crimă din convingeri morale şi intelectuale.

R. Fülöp-Miller şi Fr. Eckstein spun în prefaţa traducerii germane a acestui op dostoiewskian numit *Jurnalul lui Rascolnikoff*:

«Apariţia lui Rascolnikoff echivalează nu numai cu o psihologie nouă, ci şi cu o etică profundă pe care n'a

bănuit-o anterior nicio epocă şi nicio naţiune» (Rascolnikoffs Tagebuch, 1928, p. 5).

Şi mai departe:

«In *Crimă şi Pedeapsă* a lui Dostoiewski s'a arătat pentru prima oară cât de strâns împletită este psihologia infractorului cu motivele sociologice, după cum salvarea pentru criminal din insuportabila singurătate, determinată de izolarea socială, nu poate fi decât în reîntoarcerea în obşte prin suportarea voluntară a pedepsei, ba chiar prin cererea acestei pedepse» (*op. cit.*, p. 5.).

Necesitatea ispăşirii pentru infractor — necesitate a cinesteziei sale psihice — precum şi «drumul reîntoarcerii în societatea umană pentru infractor este arătat în dialogul patetic dintre asasin şi prostituată, dialog în care se discută cele mai profunde probleme de morală» (*op. cit.*, p. 5).

In Rascolnikoff sunt vizibile cele două motive fundamentale care conduc la crimă: motivul sociologic şi motivul psihologic, analizat cu luxuriante amănunte. Infractor din convingeri morale şi cu o argumentaţie intelectuală subtilă, Rascolnikoff cade, după comiterea crimei, în aceeaşi singurătate spirituală de care suferă majoritatea infractorilor ocazionali, lipsiţi de insanitate morală. Pentru a ieşi din singurătate şi pentru a se reintegra în legile societăţii, Rascolnikoff simte, inconştient la început, apoi conştient, nevoia pedepsei ca o ispăşire şi ca fenomen de integrare în comunitate şi în destinul uman.

Rascolnikoff este un tipic infractor ocazional cu psihologia respectivă potenţată de intelectualitate şi imple-

tită cu motivaţia specifică a infractorului din convingeri morale.

In panica ivită la infractorul ocazional după comiterea crimei, inteligenţa încetează să mai funcţioneze în mod continuu, instinctul călăuzind singur pe infractor în situaţiuni dificile.

In *Jurnalul intim*, Rascolnikoff notează următoarele:

« Mă minunam singur; aveam impresia că raţiunea, capacitatea logică şi forţele fizice mă părăsiseră. Numai instinctul meu de conservare lucra încă, turbure şi inconştient, ca un instinct animalic. Aşa scapă probabil, o căprioară de urmărirea vânătorului, aflat pe urmele ei, în imediata apropiere » (*op. cit.*, p. 32).

In scrisoarea explicativă către editorul său Katkoff, Dostoiewski povesteşte subiectul romanului plănuit: după jaf, studentul are intenţia să ajute pe mama şi pe sora, « să termine universitatea şi să plece în străinătate, pentru a trăi ca un om onest ». Totuşi « adevărul divin şi legile pământeşti învinge » şi chiar Rodion Rascolnikoff se hotărăşte « să suporte toate chinurile pentru a ispăşi vina ».

Avem următoarea dublă motivaţie a crimei comise:

a) îmbogăţirea în dauna şi cu suprimarea unui « păduche », cum numeşte pe cămătăreasă, pentru a putea face binele;

b) proba forţei sale sufleteşti de supra-om.

In dialogul cu Sonia, candida prostituată, studentul exclamă în textul romanului (la p. 622 în trad. rom.):

— « Vreau să devin un Napoleon. Din această cauză am omorît! ».

Apoi se contrazice:

— « Am vrut, Sonia, să omor fără cazuistică, în interesul meu. Nici n'am vrut să mă mint. N'am asasinat pentru a ajuta pe mama, asta-i o prostie! N'am asasinat pentru a avea mijloace şi putere ca să ajung un binefăcător al umanităţii. Prostii! Am ucis pur şi simplu. Am ucis pentru mine. Dacă aş fi devenit ulterior un binefăcător, sau dacă toată viaţa mea aş fi trăit ca un păianjen sugând din toate sucurile vieţii, în acel moment mi-a fost absolut indiferent! ».

Şi mai departe:

— « Trebuia să aflu cât mai repede, dacă sunt un păduche, ca toţi ceilalţi, sau un om? Sunt în stare să rezist sau nu? Voi îndrăzni să mă aplec pentru a culege puterea sau nu? Sunt o creatură fricoasă sau am dreptul...? ».

Comparaţia cea mai frecventă pe care o face între persoana sa şi altă personalitate istorică, este comparaţia cu Napoleon. Rascolnikoff suferă de bovarism napoleonian. Din acest bovarism s'a născut intoleranţa şi despotismul personalităţii sale. Caracteristicele psihologice sunt: orgoliu, dispreţ pentru oameni, foamea de putere. La un moment dat spune Soniei:

— « Nu vreau Binele, nu sunt pentru Bine, ci pentru Putere ». Rascolnikoff prefaţează în literatura universală supra-omul lui Nietzsche.

Sonia întreabă:

— « In ce constă fericirea? ».

Rascolnikoff răspunde:

— « Fericirea este Puterea! ».

Şi în alt răspuns:

— « Nu pot trece indiferent pe lângă mizeriile şi durerile înfiorătoare ale lumii. Vreau puterea! ».

Sau:

— « N'am omorît bătrâna cămătăreasă, ci Principiul! ».

Sora lui Rascolnikoff îi spune:

— « N'ai ispăşit crima ta pe jumătate cu suferinţele pe cari le înduri? ».

Rascolnikoff răspunde mânios:

— « Crimă? Care crimă? Poate fiindcă am ucis un păduche pernicios, de care nimeni nu avea nevoie, pentru a cărui ucidere ar trebui să ţi se ierte patruzeci de păcate, un păduche care sugea săracilor ultimii stropi de sânge — asta-i o crimă? Nu mă gândesc să ispăşesc » (p. 773).

In închisoare, spune la fel:

— « Conştiinţa mea e liniştită ».

Mânia şi ruşinea de a nu fi trecut proba puterii, de a nu fi fost un Napoleon, ci un păduche oarecare, i-au creat tulburările sufleteşti:

— « N'am ucis bătrâna, ci pe mine m'am ucis ».

Imediat după asasinat, asistăm în *Jurnalul intim* la desfăşurarea forţelor morale, în care rolul durerii este acela de catalizator.

Sonia spune lui Rodion:

— « Pe cine îl iubeşte şi-l alege Dumnezeu, dela cine El aşteaptă mult, aceluia îi trimite multă nenorocire, pentru a afla şi a cunoaşte pe cât mai mult posibil prin sine; fiindcă acela care este nenorocit, acela vede

mai mult din durerile oamenilor decât cel fericit... Câteodată însă din durere se naşte o fericire superioară ».

Intr'o notă din manuscriptele lui Dostoiewski despre *Crimă şi Pedeapsă*, se spune:

« adevărata filosofie a religiei creştine răsăritene este că fericirea nu se găseşte în prosperitatea materială, fericirea se răscumpără prin suferinţă. Omul nu-i născut pentru fericire. Omul îşi câştigă fericirea sa întotdeauna numai prin suferinţă. Nu-i aici nicio nedreptate, fiindcă ştiinţa vie şi conştiinţa, găsite integrale, nu se pot câştiga decât prin *Pro* şi *Contra*, care trebuesc acceptate ca atare ».

Mai departe:

« Prin suferinţă, aşa vrea legea planetei noastre, dar această conştiinţă, directă, simţită în procesul vieţii, este acea mare bucurie pentru care trebue să plăteşti cu ani de durere ».

Rascolnikoff săvârşeşte un omor cu premeditare, având jaful ca mobil.

Răscolind şi analizând acest jaf, consumat după un omor cu premeditare, ţinând socoteală de personalitatea infractorului (un intelectual sguduit de febră nihilistă), ajungem la concluzia că ne aflăm, în fond, în faţa unei crime ideologice.

Intre Rodion Rascolnikoff şi Ivan Karamazoff (figura centrală a celuilalt roman dostoiewskian) nu sunt diferenţe. Sunt două portrete ale aceleiaşi drame ruseşti: drama « inteligenţei » slave în secolul al XIX-lea. Turghenieff a relatat aceeaşi dramă în figura sumbră a lui

Bazaroff și Tolstoi în Petru Bezukoff din *Război și Pace.*

Crima ideologică — crima «infractorului palid» — este drama nihilismului european din secolul al XIX-lea, a aceluiași nihilism din care purcede și Nietzsche.

Diagnosticul penal la Dostoiewski și Nietzsche are alte premize. Psihologia penală clasică a infracțiunii abstracte, a fost reconstituită pe bazele concretului psihologic valorificat după criterii moral-religioase.

Problematica infractorilor morali, adică a acelor infractori cari au purces la înfrângerea normei juridice condași fiind de valori morale și de rezoluțiuni intelectuale de natură ideală, este un capitol controversat.

Convingerea morală și infracțiunea se află în conflict în lumea istorică. Numai pe acest plan poate fi întreprinsă cercetarea. Infractorii morali se înmulțesc în epocile de criză politică și socială. Polemica politică ia aspectele represiunii penale, transformând direct sau indirect codul penal, care este un cod de minimum etic cetățenesc, într'un cod extins la maximum etic cetățenesc, dictoanele etice fiind lipsite, în mod fatal, de preciziunea și de condițiunile tipice ale normei penale. In momentele de criză politică și socială, conștiința colectivă nu mai este unitară și sedimentată, ci bântuită de furtuni ideologice. Convingerea care este sentimentul siguranței, după definiția logicianului Sigwart, devine îndoială labilă, iar codul penal, care este tabla de valori a omului mediocru se transformă de Stat în tablă de valori a omului eroic.

Erik Wolf a cercetat problema recunoașterii de către știința penală și de către dreptul pozitiv a infracțiunilor din convingeri morale și intelectuale, precum și nevoia unei pedepse speciale, ca și a unui regim penitenciar separat, atunci când motivele faptei încriminate derivă dintr'o convingere asupra unei datorii de îndeplinit.

Erik Wolf definește infracțiunea din convingeri morale «ca faptă încriminată a cuiva, a cărei motivare se găsește în convingerea lui despre o datorie de a acționa ca atare» *(Überzeugungsverbrechen,* p. 5).

In expresia de «infracțiune din convingeri morale» găsim o *contradictio in adjecto:* 1) convingerea morală, fenomen superior aprobat de conștiința societății, care conduce și se află în nexum cauzal direct; 2) o infracțiune, fenomen energic desaprobat și combătut cu pedeapsă și măsuri de siguranță, de către aceeași societate. Dinamica acestui concept penal conține teza și antiteza într'o sinteză conceptuală.

12. *Limitele pedepsei.* A vorbi despre individualizarea pedepsei înseamnă, între altele, a-i arăta limitele și eficacitatea.

Teoriile emise asupra pedepsei se împart în trei grupe:

a) teorii absolute; *b)* teorii relative și *c)* teorii sincretiste (eclectice sau mixte).

Teoria absolută socotește că infracțiunea este însăși motivarea pedepsei și că la pedepsibilitate nu intră niciun coeficient de utilitate. Pedeapsa este o valoare în sine, născută automat în momentul consumării infrac-

țiunii, reprezentând răzbunarea societății împotriva individului care calcă norma.

Trei filosofi germani au conturat teoria absolută a pedepsei: Kant, Hegel și Stahl.

La Immanuel Kant, norma juridică este un imperativ categoric și anume un postulat al rațiunii practice. Fundamentul pedepsei este răzbunarea organizată juridic, de aceea teoria kantiană a pedepsei mai poartă și numele de teoria răzbunării juridice.

Refutarea explicațiunii de utilitate a pedepsei, scoasă în evidență de filosofia engleză (Hume a deșteptat pe Kant din somnul dogmatic) se face aici pe temeiul că omul nu este «un lucru», numai lucrurile putând fi utile sau inutile. Omul posedă suveranitatea ființei sale care depășește ideea de scop și pedeapsa aplicându-se omului, nu mai este nevoie de o fundamentare pe noțiunea de «scop» sau de «utilitate». Pedeapsa e fără scop și o valoare în sine. De ce se pedepsește? Fiindcă s'a comis o nedreptate și s'a călcat o lege. Nu interesează nevoile societății de a pedepsi sau de a ierta. Chiar dacă o societate este pe cale de disolvare, ultimul criminal trebue pedepsit cu spânzurătoarea, dacă prescrie legea, înainte de disolvarea societății, pentru a împlini imperativul categoric al legii și postulatul rațiunii practice.

Societățile umane pedepsesc din două necesități: *a)* necesitatea justiției și a domniei legilor în sânul societății; *b)* necesitatea expiațiunii pentru psihologia individuală a infractorului și a lui *jus talionis* pentru psihologia colectivelor.

După Julius Stahl, pedeapsa este arma divinității pentru organizarea ordinei etice pe pământ, iar după Hegel o necesitate dialectică.

Teoriile relative caută fundamentul pedepsei în necesități utilitare, fie pentru utilitatea societății, fie pentru corijarea infractorilor. Finalitățile lor sunt finalități de politică criminală.

Sincretismul amalgamează cele două poziții de contemplare și explicare a fenomenului pedepsei.

Pedeapsa nu se aplică *in abstracto* de către judecător.

Codul penal conține, într'adevăr, o schemă abstractă de pedepsibilitate pentru fiecare crimă, delict sau contravențiune, dar aceste scheme se umplu cu viață concretă, la fiecare caz penal.

Pentru a ușura aplicabilitatea schemei abstracte, în conformitate cu justiția și utilitatea, asupra materialității faptelor încriminate, legiuitorul modern a prevăzut o serie de instituțiuni procedurale și de drept penal substanțial, prin care pedepsele pot fi individualizate și limitate. In această serie de instituțiuni și expediente penale limitative de pedeapsă sunt înglobate circumstanțele atenuante și agravante, condamnarea cu suspendarea executării pedepsei, liberarea provizorie pe cauțiune morală sau materială, executarea unui cuantum de pedeapsă în coloniile penitenciare sau în stare de completă libertate, reabilitarea, etc.

Pedeapsa crează o dificultate pentru infractor, o stare de pericol echivalentă cu starea de pericol, provocată prin fapta sa, comunității. Această stare de

pericol este mai gravă în societăţile primitive, unde izgonirea din comunitate devine viaţa de pădure a unui animal fugărit. De aceea, pedeapsa excomunicării din colectivitate — exilul în insule nelocuite sau oaze şi expulsarea în ţări străine — avea un caracter extrem de grav.

Pedepsele privative de libertate din codurile de azi, trebue, în aplicarea lor concretă penitenciară, să creeze dificultăţi şi pericole pentru a avea realmente caracter aflictiv, în cazul când societatea doreşte a menţine caracterul aflictiv al pedepsei.

Se poate vorbi de o economisire a pedepsei. A economisi pedeapsa înseamnă a-i întări valoarea circulatorie. Legea lui Gresham din economia politică se aplică şi în dreptul penal: moneda proastă are tendinţa de a elimina din circulaţie moneda bună, după cum pedeapsa eficientă este înlocuită de pedeapsa proastă (cum ar fi pedepsele pe termen scurt).

Pedeapsa este un caz de excepţie.

Banalizarea pedepsei prin generalizarea ei la delictele-bagatele echivalează cu ridicarea caracterului ei festiv, pedeapsa fiind o *ultima refugio* a Statului. Pedeapsa a avut cândva caracterul de jertfă adusă zeilor ofensaţi. Pot fi invocaţi zeii cu prilejul bagatelei?

13. *Limitele instituţiei penitenciare.* Instituţia penitenciară ca instrument de represiune în mâna Statului are două limite naturale:

a) prevenţiunea generală nu poate fi fixată în date statistice şi nu întotdeauna pedepsele privative de libertate ispăşite în penitenciare, sunt instrumente de prevenţiune generală şi nici de prevenţiune specială. Fără dubla funcţiune preventivă, conţinutul instituţiei se goleşte;

b) orice infracţiune presupune o agresiune, dar nu orice agresiune infracţională presupune un simptom de morbidezza socială. Instinctele de agresiune sunt fenomene originare. Pe aceste instincte se sprijină declanşarea şi conducerea războiului, iar războaiele sunt departe de a fi considerate ca o «criminalitate colectivă a statelor» (propunerea V. V. Pella). Pe instinctele agresive se grefează majoritatea activităţilor creatoare burgheze. Progresul burghez este act de agresiune, act de violentare a concepţiilor, a formelor sau a tehnicei anterioare.

Societăţile umane de totdeauna urăsc mişcarea şi noutatea chiar când impun ameliorări: sunt iniţial conservatoare şi eleate.

Infracţiunea politică este act de agresiune împotriva tablei de valori stabilite. In numele altui cod de valori, infractorul politic încearcă să schimbe vechile table. Codul penal în vigoare este decretat vetust şi fără valabilitate morală.

In afară de aceste două limite (penitenciarul nu corespunde prevenţiunii speciale sau generale şi nu orice agresiune pedepsită cu închisoarea este substanţialmente antisocială), instituţiunea penitenciară, în sine, suportă patru critici:

I. dispariţia sentimentului de onoare în penitenciare din pricina promiscuităţii care scade nivelul moral;

II. apariţia complexelor antisociale;

III. capacitatea de adaptare la mediu se diminuiază în penitenciare din cauza atmosferei artificiale;

IV. penitenciarul se transformă prea lesne în «şcoala crimei».

Să analizăm aceste critici.

I. In închisoare se formează o asociaţie *sui generis*. Ce fel de asociaţie? Nu este condusă de niciun ideal şi n'are o tablă comună de valori. Nu are interese solidare. Nu este legată de similaritate profesională. Nu are o disciplină prealabil acceptată, înainte de a intra în grupare, cum sunt ordinele monastice şi armata. Asociaţia penitenciară este o asociaţie întâmplătoare. Hazardul şi repudierea socială prezidează la formaţia ei.

Ca la toate asociaţiile întâmplătoare (transportul în comun, birtul, cârciuma, cafeneaua, bordelul), nivelul moral şi intelectual al asociaţiei nu se determină de către cei mai dotaţi şi cei mai virtuoşi, ci de cei mai decăzuţi şi cu fantezie mai aprinsă. Tabla fixă socială de valori este supusă criticei virulente. Principiul datoriei este înlocuit cu principiul plăcerii.

Inchisoarea naşte un cosmos nou, cu moravuri specifice, cu idealuri etice şi sociale diferenţiate. Construeşte, în special, un cod etic separat de cel obişnuit. Acest cod se transmite de cei cu stagiu la închisoare, noilor veniţi.

Se observă un fenomen constant: neofitul este bătut sau supus unei carantine morale, dintru început şi fără nicio vină.

Un nou sosit la închisoare ar putea strica codul «etic» penitenciar prin nesupunere, sau l-ar pune în discuţiune d'acapo. Dar, orice asociaţie este, prin natura ei, conservatoare.

Pentru a supune pe răzvrătitul eventual şi pentru a omogeniza pe străin (orice străin este prin definiţie şi până la proba contrarie un duşman în societăţile primitive sau primitivizate), societatea conservatoare şi primitivizată a penitenciarului supune pe neofit ritualului bătăii, transformându-l, psihologic, cu această metodă, brusc şi fără cale apelativă, în pastă omogenă. Neofitul pierde orice personalitate. Codul etico-penal al infractorilor din penitenciare, ca orice cod etico-penal, are oroarea originalităţilor de caracter, face o selecţiune în sensul directivelor proprii. «Căpcăunul» neofit este transformat în «căpcăun» obişnuit de închisoare, iar «infractorul palid» nietzschean, plin de vitalitate şi de elan agresiv, ajunge infractor cenuşiu de închisoare, cu instincte lenifiate şi cu o agresiune stângace.

După ce s'a omogenizat prin şocul psihologic al bătăii în închisoare — pedeapsă suplimentară *sui-generis* a tovarăşilor de suferinţă — deţinutul revine, ca într'o societate perfect organizată, la vocaţia sa originară. (Internatele cunosc şi ele obiceiul baterii neofiţilor).

Se observă că la închisoare şi cazarmă, aceste două instituţiuni cu teleologie variată de pedagogie socială, dar cu unitate selectivă după interesele specifice ale societăţii, se arată clar vocaţiile originare ale individului.

In mecanismul şi funcţionalitatea comunitară care se instaurează la închisoare, vocaţia originară se înşurubează automat şi mai cu uşurinţă decât în societatea

cinstită, fiindcă dispar diferenţele de clasă şi hazardul nu mai operează pe o scară atât de întinsă. Se pot observa miniştri sau faimoşi jurişti decăzuţi, revenind la meşteşuguri simple, ca reparatul încălţămintelor sau preparatul cafelei, pe când escroci cu fantezia permanent fertilă dau consultaţii juridice de procedurişti consumaţi; tâlharii devin duhovnici cu prestigiu, iar asasinii pot fi blânzi ca turturelele.

La închisoare dispare o tablă de valori — tabla societăţii de afară — şi se naşte alta.

Din noua tablă, lipseşte o valoare esenţială: ruşinea (sentimentul onorabilităţii personale, jena). Acest sentiment este sugrumat la condamnat, înainte de a intra în penitenciar, cu prilejul judecăţii. Prin aducerea în faţa pretoriului penal se lichidează onoarea individuală. Uneori, efectele se văd la o simplă instrucţie; aproape sigur în faţa instanţelor, ca inculpat pentru delict ori acuzat pentru crimă. In penitenciare, după condamnarea definitivă, se îngroapă ultimele resturi de ruşine şi de simţ al onorabilităţii personale. Treptat, treptat, asistăm la o decădere a formelor de politeţă elementară şi, să nu se uite, că politeţa este strictă, atât în mediul ţărănesc şi la aristocraţi, cât şi la clasele de mijloc stratificate. In special, ţăranii şi aristocraţii posedă coduri severe ale manierelor şi comportărilor elegante în societate.

Părăsirea formelor indică degradarea treptată.

Care-i valoarea formelor pentru echilibrul interior al omului? Ajută la inhibiţii prin mecanizarea şi educarea reflexelor. Pârghia arhimedică a comportării

bune etico-penale în societate este acceptarea şi cultul formelor. Nu s'a definit ipocrizia ca un omagiu adus virtuţii (La Rochefoucauld)? Din cultul formelor se naşte conduita justă în societate. O societate fără forme este condamnarea anticipată la anarhie şi imprecizie interioară a membrilor ei. Decăderea din forme este decăderea din tipul societar, iar degradarea formelor — cum se întâmplă în penitenciare — egalează cu degradarea creaturală. Omul devine antiuman şi neuman. Reclasarea ulterioară ajunge o imposibilitate.

II. Apariţia complexelor antisociale este fenomenul cel mai îngrijorător al vieţii de penitenciare şi al pedepselor privative de libertate. Valorile sociale ne mai având nicio eficienţă, ranchiuna creiază arabescuri fantastice psihologice. Asupra ranchiunei în viaţa morală a atras atenţia Nietzsche. Psihologia abisală (Jung, Adler, Freud) a denumit ranchiuna «complex de inferioritate», şi i-a scos în evidenţă compensaţiile agresive (lăudăroşenia, vanitatea, pierderea funcţiunii realului). Inchisoarea este teren fertil pentru ranchiună şi pentru toate complexele antisociale.

III. Capacitatea de adaptare la mediu este diminuată din pricina atmosferei artificiale din închisoare. Dacă inteligenţa este o funcţiune a realului, penitenciarul diminuiază inteligenţa.

Penitenciarul ridică deţinutului grija pentru existenţă, grija centrală a omului din societatea modernă. *Vis activa* devine, vrând-nevrând, *o vis contemplativa.* Legea de aramă a selecţiunii naturale şi luptele pentru pâine, îmbrăcăminte, locuinţă şi femeie sunt înlătu-

rate. Se face chiar o selecţiune *à rebours:* în penitenciar reuşeşte să obţină foaia calificativă favorabilă cel mai slab ca vitalitate (care este şi cel mai supus), cel mai şiret şi cel mai experimentat în tehnica supunerii. Calitatea individuală în «casa morţilor» este supleţea de penitenciar, pe care o posedă superlativ recidiviştii, elemente — uneori — ideale ca disciplină şi supunere penitenciară, în timp ce condamnatul primar dă semne de enervare, rebeliune şi turburare sufletească. Supunerea necondiţionată distruge spiritul de iniţiativă. Din supunerea fără convingţiune exală atmosfera artificială, fiindcă viaţa socială este luptă, concurenţă şi supunere din convingere sau din mulţumire intimă. In penitenciar, pactul supunerii este neroditor prin mortificarea oricărui spirit de iniţiativă. La ieşirea din închisoare, fostul condamnat, până când prinde rădăcinile reclasării, are nevoie de un plus de iniţiativă.

Pentru a preîntâmpina paralizia definitivă a spiritului de iniţiativă şi pentru a facilita reclasarea, poenologii moderni au recomandat şi au experimentat, în locul penitenciarului închis, penitenciare semi-deschise sau cu muncă exclusiv în afară, infractorul efectuând munca fără gratii, fiind obligat să vină numai seara la penitenciar ori de loc, evident, munca şi comportarea lui afându-se sub vigilentă supraveghere penitenciară.

IV. Penitenciarul este o şcoală a crimei.

Această faimoasă alegaţiune a fost lozinca iluministă şi beccariană. Sub acest stindard se duc toate războaiele pentru reforma penală şi penitenciară.

Ce este adevăr şi ce este exagerare în alegaţia: penitenciarul = şcoala crimei?

Instituţia penitenciară prezintă *ab ovo* o stare de labilitate structurală, care o face să nu-şi realizeze uşor scopurile propuse. Fiind un compus de chimie psihică (oameni încremeniţi în sedentarism), iar nu o formă naturală a vieţii (n'ar mai prezenta caracterul aflictiv), labilitatea instituţională, iniţială, prezintă rapid forma intenţională de institut de reeducare a crimei la viaţă, ca şi pe cel de şcoală a vieţii criminale.

Şcoala vieţii moderne este munca pentru existenţă. In penitenciar, infractorul este un bursier al vieţii. Chiar când s'a introdus obligativitatea muncii, ea nu are loc în condiţiunile naturale: concurenţă, emulaţie, libertatea relativă a muncii, etc. Munca de penitenciar capătă o vagă şi nefastă aureolă de muncă a lui Sisif. Oricât ar fi de reorganizată după tipul muncii din afară, munca de penitenciar păstrează, ca un demonic sigiliu, caracterul de sisifism.

14. *Condiţiile pedepsei.* Pentru ca pedeapsa să-şi atingă ţelurile fireşti, este necesar să îndeplinească anumite condiţiuni care ţin de însăşi esenţa oricăror pedepse.

In codurile moderne pedepsele cuprind, în principiu, următoarele aspecte: 1) legalitatea; 2) personalitatea; 3) proporţionalitatea; 4) dozabilitatea (elasticitate şi divizibilitate); 5) aflictivitate; 6) exemplaritate (moralizare şi intimidare); 7) justiţia; 8) conformismul şi 9) reparabilitatea (remisibilitatea).

1. *Legalitatea* pedepselor, în sensul egalităţii în faţa legilor penale şi a pedepsibilităţii după criterii legale, este o cucerire a legislaţiei Revoluţiei franceze dela 1789, concretizată în preceptul juridic *nulla poena sine lege*. Pedeapsa atinge în chip egal pe nobil şi pe roturier. Evul Mediu nu pedepsea legal în chip egal. Legea recunoştea, fără ipocrizie, distincţia de clasă şi de confesiune religioasă. Dreptul canonic desvoltase o întreagă arhitectură penală pentru membrii săi. Dreptul penal burghez, în lupta de abolire a privilegiilor feudale, a proclamat, pe lângă legalitatea încriminărilor, şi o egalitate a pedepselor, care nu s'a aplicat, în realitate, niciodată. Impărţirea pe clase a continuat, clasa burgheză de mijloc, luând conducerea, în locul nobleţei. In aplicarea cotidiană, justiţia penală a ţinut socoteală de tabloul claselor şi de tabloul personalităţilor, după criteriul rangului şi al averii. Codul penal s'a aplicat cu stricteţe ţărănimii, muncitorimii şi elementelor declasate, cu provenienţa din clasele superioare. Lipsa de organizare a apărării din oficiu denotă inaplicabilitatea principiului de egalitate a pedepselor. Inscrierea acestui principiu şi ridicarea lui din starea *de lege ferenda* la rangul *de lege lata* este o ipocrizie care aduce omagiile ei virtuţii unei pedepse egalitare. Dreptul pozitiv din câteva ţări a renunţat la ipocrizie, infirmând — parţial — principiul *nulla poena sine lege* şi egalitatea pedepsibilităţii prin formule preferenţiale faţă de anumiţi membri cu merite speciale faţă de organizaţia statală. Noţiunea de cetăţean (citoyen, Bürger) dispare pentru a-i lua locul cetăţeanul (de diverse categorii profesionale) şi membrul de partid (cu drepturi preferenţiale). Distincţia era vizibilă şi în justiţia liberal-democrată, la capitolul pedepselor pentru infracţiunile politice: activitatea politică de factură evoluţionistă şi reformistă nu cădea sub incidenţa legii penale, în timp ce promotorii ideilor revoluţionare erau decăzuţi din drepturi şi trataţi cu regimul infractorilor de drept comun. Aici s'a operat prima breşă în sistemul legalităţii şi egalităţii pedepselor.

2. *Personalitatea* pedepselor a fost cucerirea cea mai sgomotoasă a dreptului penal iluminist. Ce însemnează că pedepsele sunt personale? Că nu ating în efecte averile, ci numai persoanele. Patrimoniul este decretat sacrosanct (Pedepsele pecuniare în liberalism sunt insignifiante). Codul penal apără cu tărie averile, chiar dacă proprietarul intră la puşcărie. I se ia libertatea, dar nimeni nu se atinge de avere, care aparţine firmei sau familiei.

In dreptul roman, confiscarea averii şi exilul erau pedepsele favorite ale împăraţilor şi o armă politică de o rară eficienţă.

In epocile revoluţionare dela 1789 şi 1848, confiscarea averii era pedeapsă pentru infracţiuni şi opinii politice neconformiste aplicată în mod curent.

Liberalismul a căutat să stabilizeze averile, având nevoie de echilibru şi linişte pentru prosperitatea sa, punând capitalul la adăpost de tribulaţiile titularului efemer. Secularizarea familiei din legăturile organice a uşurat principiul răspunderii individuale în faţa legii penale. Pedeapsa devine personală şi nu se mai abate asupra soţiilor dotale şi asupra progeniturilor.

Principiul personalității pedepselor a avut valabilitate numai pentru familiile avute. Acolo se aplica integral. In familiile țărănești, muncitorești și în mica burghezie, lipsa capului de familie, aflat la închisoare, lovește în întreaga familie. Când cade unicul reazem, cade întreg bordeiul, inclusiv progeniturile și soția. Pedeapsa aplicată acestor medii nu mai este personală, ci are repercusiuni familiare. Personalitatea pedepsei în secolul al XIX-lea și al XX-lea are cap de Ianus: râde și plânge, după clase sociale. Dreptul pozitiv contemporan a tras cu curaj aceste consecințe și a reinstalat confiscarea averilor, lovind fățiș în prevaricatori și oameni politici (se aplică, în deosebi, la delapidările de bani publici, la spionaj și la adversarii politici ai regimurilor instaurate). O pedeapsă nu poate fi strict personală, ea lovind indirect și stirpa.

3. *Proporționalitatea* unei pedepse este cerința naturală a lui *Ratio* aplicat în represiune. Scara pedepselor este în funcțiune de stilul de gândire și emoție al epocii.

Termenul de « proporționalizare » în materie de pedeapsă a fost promovat de Beccaria, inițiatorul teoretic al mitigărilor. Pedepsele severe medievale se refereau la sectorul superstițiilor vrăjitorești, la erezii și la infracțiuni considerate ca atare de bigotism. Ateismul lui Beccaria și al enciclopediștilor francezi au impus o îndulcire a pedepselor ca un reflex al labilității religioase. Pedepsele capitale s'au împuținat, ca și lungimea pedepselor privative de libertate. In locul prevenției generale agonizânde, s'a subliniat prevenția specială.

Dreptul penal pozitiv recent a răsturnat pozițiile teoretice, preconizând pedepsele pe termen lung și abolirea pedepselor pe termen scurt, înmulțirea pedepselor capitale și sever aflictive, o altă selectare a criteriilor de proporționalizare a pedepselor. Infracțiunibagatele de odinioară (ca acelea conținute în legile asupra metalelor prețioase sau simple contravenții valutare ale capitalului vagabond) au ajuns crime pedepsite cu moartea. Scara valorilor penale s'a răsturnat, fiindcă și substratul lor economic s'a volatilizat.

4. *Dozabilitatea* pedepselor are două aspecte: divizibilitatea și elasticitatea.

Dozabilitatea derivă din proporționalizare. Este o proporționalitate a pedepsei gândită întâi abstract, și apoi, aplicată concret de judecător.

Legiuitorul fixează cadrul dozării între un minimum și un maximum.

Judecătorul chibzuește aplicarea între aceste două limite. Intre maximum și minimum, o bună pedeapsă trebue să fie divizibilă. Idealul pedepsei divizibile este pedeapsa pecuniară.

Elasticitatea pedepsei este o noțiune care se referă la capacitatea pedepsei de a individualiza. Nu se judecă infracțiunea, căreia i se cuvine un prototip de pedeapsă, ci infractorul. Individualizarea se face în două reprize: o individualizare judiciară, cu prilejul condamnării, și o individualizare penitenciară, cu prilejul comportării în penitenciar.

Individualizarea și elasticitatea pedepsei sunt operațiuni calitative.

Pedeapsa pecuniară poate fi divizibilă, dar nu poate fi elastică. Pedeapsa pecuniară este de natură cantitativă. Pedepsele privative de libertate sunt idealul pedepselor elastice.

5. *Aflictivitatea* este de esența pedepsei. O pedeapsă îmbucurătoare sau o pedeapsă indiferentă îi ridică însuși caracterul de pedeapsă. Baudelaire a cântat pe Cel-care-caută-pedeapsa (Héautentouniméros) ca o redompțiune. Forma clinică a căutării pedepsei se numește masochism, iar severitatea judecătorului-infractor larvat ține de tabloul clinic al psihozelor sadismului. Din punct de vedere procedural penal, hotărîrea de condamnare pe care o cere însuși inculpatul, care-și mărturisește vina din proprie inițiativă și care așteaptă condamnarea pentru a-și ispăși pedeapsa pronunțată de organele judecătorești în conformitate cu legea, se numește *sententia agnitoria.*

La *sententia agnitoria* inculpatul colaborează cu justiția penală pentru aflarea adevărului. Această colaborare se manifestă prin mărturia spontană și prin cerința suplimentară de a fi condamnat, fenomen destul de frecvent la infractorii ocazionali și în crimele pasionale. Acest fenomen n'are întotdeauna un caracter morbid, ci dimpotrivă este câteodată indiciu de înaltă moralitate. Infractorii din convingeri ideale ai lui Dostoiewski (Rascolnikoff, de pildă) cer în permanență o *sententia agnitoria.* In procedura penală engleză există chestiunea prealabilă a pledării «vinovat» sau «inocent», dacă învinuitul își mărturisește sau nu vina, mărturia lui structurând *ab initio* procesul penal.

In lumea slavă și în lumea puritană engleză, mărturia inculpatului are altă valoare procedurală, fiindcă se purcede dela premiza că inculpatul nu caută să se sustragă, în general, dela urmările penale ale faptei încriminate.

In sistemul procedural penal franco-italo-român valoarea mărturiei inculpatului este aproape nulă, fiindcă ea nu face dovadă de vinovăție, proba mărturiei trebuind a fi coroborată cu alte probe. De unde provine această diferență procedurală și psihologică?

In tipul de comunitate organică, religioasă și magică, individul infractor nu caută, în deobște, să se sustragă dela pedeapsă. *Confessio est regina probationum.*

In tipul de societate atomizată individul, se sustrage regulat dela pedeapsă. Când se lichidează societățile feudale și patriarhalitatea organică și se intră în contractualism, atunci începe și infractorul să-și ascundă fapta sa. In organicitate — *individum est ineffabile.* In contractualism, individul este o monadă fără ferestre (Leibnitz: *fensterlose Monade*). Se începe lupta dintre individ și societate, concomitent cu concurența acerbă dintre indivizi. Odată cu valoarea obligatorie morală a mărturiei pentru inculpat în organicitate *(confessus pro convicto habetur)*, a dispărut și simetria obligativității procedurale a mărturiei inculpatului. Nu mai poate fi constrâns să mărturisească. Dispare tortura și procedura inchizitorială, instaurându-se procedura acuzatorială. Dispare chiar jurământul inculpatului *(purgatio canonica* sau *tortura spiritualis)*: «dass hängt damit zusammen, dass das Geständniss in Strafprozess

kein Dispositionsakt ist, sondern eine der Richtigkeitsprüfung unterstelte reine Aussage » (Beling, Strafprozessrecht, p. 152).

6. *Exemplaritatea* este o consecinţă a durerii închise în pedeapsă.

Care-i scopul aflictivităţii?

Prin aflictivitatea pedepsei se urmăresc cele două efecte ale pedepsei: exemplaritatea şi intimidarea.

O pedeapsă are efecte publice. Societatea ia cunoştinţă de pedeapsă. Cei cari ar fi predispuşi să comită infracţiuni (criminalitate larvată) sunt opriţi printr'un proces de inhibiţie, asupra căruia a atras atenţia cu insistenţă Feuerbach în « teoria constrângerii psihice », să mai purceadă la consumarea infracţiunilor iminente sau posibile. Insuşi criminalul condamnat este intimidat, prin aflictivitatea pedepsei ispăşite în penitenciar, să mai repete infracţiunea. Teoretic, aflictivitatea ar trebui să joace rol la recidivă, anihilând-o prin intimidare.

7. *Justiţia* unei pedepse însemnează pronunţarea ei în condiţiuni care să nu lezeze sentimentul de echitate. O hotărîre nedreaptă surpă temeliile justiţiei şi compromite noţiunea de pedeapsă. Aureola creeată în jurul unei pedepse injuste se răsfrânge şi asupra pedepselor similare, răpindu-le eficacitatea.

8. *Conformismul* unei pedepse se referă la afinitatea ei structurală cu mediul din care iese şi unde se aplică. O pedeapsă nu ofensează bunele moravuri, nu trebue să fie de originalitate stridentă, nu trebue să rămână în urmă sau să depăşească obişnuita capacitate de

înţelegere a societăţii. O pedeapsă este filistină, fiindcă se aplică de filisteni şi pentru uzul mentalităţii filistine unor individualităţi originale, excesive, imprudente, prea vitale şi prea anarhice. In lupta dintre « căpcăun » şi « filistean » învinge, cu prilejul pedepsei, filisteanul. Căpcăunul are alte căi şi alte resurse de satisfacţie: jocul intrinsec al forţelor şi al nebuniei sale. Uneori, Erasmus îi ridică piedestal în « Elogiul nebuniei », Nietzsche în « infractorul palid » şi Dostoiewski în « Amintiri din casa morţilor ». Căpcăunul selectat de societate primeşte, postum şi festiv, gloria de precursor sau gloria creatorilor rebarbativi, utilizaţi câteodată de societate.

Dar cu prilejul pedepsei, filistinul învinge, nu numai în aplicarea ei, ci şi în criteriul pedepsei care nu trebue să fie pe măsura personalităţii infractorilor, ci pe măsura filistinului: o pedeapsă benignă sau infamantă, aşa cum a decis dreptul penal pozitiv, chivot sacru al mijlociului (le juste milieu, aurea mediocritas, drumul aurit de mijloc).

Nu numai pedeapsa codului este conformă cu bunele moravuri. Judecătorul care împarte şi dozează pedepsele trebue să sesizeze cu subtile antene ceea ce este « mijlociu » şi plăcut societăţii în numele căreia împarte justiţia penală.

9. *Reparabilitatea* şi remisibilitatea pedepselor sunt corectivele erorilor judiciare, reglementate prin două instituţii juridice: revizuirea şi reabilitarea.

Pedeapsa cu moartea este iremisibilă. Rămâne pentru aceste cazuri unica posibilitate în reabilitarea *post mortem*, deschisă rudelor şi prietenilor.

In reabilitare, străbate ideea creştină a reînvierii.

15. *Ilicit civil* şi *ilicit penal.* Ilicitul juridic se deosebeşte de ilicitul moral prin sancţiunea pe care o capătă ilicitul juridic, pe cale judecătorească şi la stăruinţa părţii vătămate. Uneori, în ilicitul penal, intervine dintr'odată societatea, fără a mai întreba partea vătămată, aplicând sancţiunea. Ilicitul juridic derivă dintr'o normă legiferată.

Ilicitul juridic are două aspecte:

a) ilicit civil şi *b)* ilicit penal.

Ilicitul civil se sanţionează după normele şi coerciţiunea dreptului civil.

Ilicitul penal se sancţionează cu pedeapsă.

Ce deosebire este între ilicitul civil şi ilicitul penal? O deosebire cantitativă (un plus de sancţiune) sau o deosebire calitativă (de substanţă a sancţiunii)?

Privită istoric, diferenţierea dintre ilicitul civil şi ilicitul penal nu este permanentă. Trecerile dintr'un domeniu într'altul sunt frecvente. Neplata datoriilor (azi, ilicit civil) soldată cu sancţiuni pur patrimoniale, a fost cândva sancţionată cu pedepse privative de libertate.

Prin ce se caracterizează ilicitul penal? In primul rând, prin călcarea unei norme înscrisă într'o lege. Lipsa normei scripturistice poate decreta o comportare ca ilicit moral, dar nu ca ilicit penal. Ceea ce este caracterizant în ilicitul penal este starea de neliniște socială pe care o provoacă o călcare a legii (fie fraudă, fie violenţă, fie indisciplină socială).

Sancţiunile juridice sunt de trei categorii:

a) sancţiuni restitutive (sancţiuni civile);

b) sancţiuni retributive (pedeapsa);

c) sancţiuni preventive (măsura de siguranţă).

Sancţiunile restitutive se înglobează în sfera ilicitului civil. Sancţiunile retributive şi sancţiunile preventive fac parte din sfera ilicitului penal.

Infracţiunea este: 1) o comportare josnică (structură formală) şi 2) o acţiune de dol sau culpă care calcă o normă juridică. Vina s'a definit de Reinhardt Frank ca o comportare josnică. Feluritele comportări umane sunt tipizate de lege sub forma elementelor constitutive ale infracţiunilor. Călcarea legii este element constitutiv obiectiv, iar vina (dol ori culpă) este element constitutiv subiectiv. La orice judecată se pune un diagnostic al elementelor constitutive dintr'o infracţiune. Doctrina penală a elementelor constitutive este o doctrină a dogmaticei dreptului pozitiv, cu tripla misiune de a cerceta:

a) formele elementelor constitutive;

b) conceptele elementelor constitutive;

c) aplicarea elementelor constitutive în realităţile empiric-istorice.

Ilicitul moral cunoaşte sancţionări de natură morală. Călcarea dogmelor religioase este pedepsită în conştiinţa credinciosului prin pocăinţa care-i urmează sau, dacă se spovedeşte, prin pedepsele eclesiastice pe cari i le prescrie duhovnicul. Ilicitul de moravuri se sancţionează prin ura, dispreţul sau ilaritatea semenilor. *Ridendo castigant mores.* Reintegrarea în ordinea morală se obţine pe calea râsului, comicul fiind un instrument

eficace de sancţionare morală şi de restabilire a valorilor, aşa cum le intuieşte, le preţuieşte şi le ierarhizează societatea.

Ilicitul civil cunoaşte sancţionări specifice: reparaţii, anulări, etc.

Ilicitul penal cunoaşte sancţiunile sale: pedepsele, măsurile de siguranţă.

Sancţiunea penală a fost diversificată odată cu progresul iluminist.

Codurile pozitiviste au introdus, după indicaţia ştiinţelor medicale, măsurile de siguranţă sub acelaşi acoperământ penal cu pedepsele.

Deosebirile dintre pedepse şi măsuri de siguranţă sunt următoarele: deşi ambele provin dintr'o infracţiune prescrisă de lege, impun o privaţiune şi iau fiinţă printr'o hotărîre judecătorească, pedeapsa este represivă şi succede unui fapt trecut, pe când măsura de siguranţă anticipează infracţiuni posibile. Pedeapsa intră în cadrul represiunii. Măsura de siguranţă se încadrează în preventibilitate. Durata pedepsei este determinată, fiindcă puţine coduri au admis pedepse absolut sau relativ nedeterminate. Măsurile de siguranţă sunt nedeterminate: încetează odată cu încetarea stării de pericol pe care o indica în momentul condamnării.

16. *Legiferare severă, simptom de criză socială.* O legiferare severă este un simptom de criză socială. Când societatea este sguduită de seismele prerevoluţionare, sau a intrat direct într'o fază revoluţionară, legiuitorul temporar, aflat la cârma conducerii politice, recurge la pedepse drastice,

Un cod penal este un epifenomen social. Cu ajutorul codului nu se poate moraliza o societate şi nici nu se poate stăvili o transformare socială iminentă şi aflată pe linia devenirii istorice. Un cod penal poate provoca o suferinţă mai mare sau mai mică în sânul societăţii, poate întârzia o evoluţie sau o revoluţie, dar nu poate stânjeni cursul normal al istoriei. Textul searbăd poate mutila aparent şi temporar viaţa, dar nu stă în putinţa legiuitorului să creeze ca Faust, în laborator, ajutat de Mefistofoles, un *homunculus*.

Dreptul penal pozitiv oglindeşte viaţa socială ca misiune superioară a sa. O poate împărţi pe compartimente, poate distruge parcele de viaţă, dar nu poate s'o creeze. Textul legal poate fi instrument al morţii în mâinile legiuitorului şi al judecătorului. Nenumăratele legiferări penale dela 1864 până azi, au fost contribuţii serioase de mortificare a stilului de viaţă autonom din România. Ţărănimea, în special, a intrat într'un pat al lui Procust din care a ieşit şi iese mutilată. Penitenciarele judeţene, pline de infractori silvici, sunt adevărate şcoli ale crimei în peisajul rural.

Textul poate distruge forme vii, dar nu le poate înlocui.

Intrebarea despre « severitatea » şi « blândeţea » sau mitigarea pedepselor este o problemă tipic liberală. Proveniența ei se găseşte în opera faimoasă a lui Beccaria. Severitatea pedepselor se recomandă pentru regimurile tiranice şi pentru societăţile abia ieşite din barbarie. Pentru societăţile caracterizate prin dulceaţa moravurilor, prin fraternitate şi filantropie, aşa cum a

fost utopic construită societatea liberală la începuturile ei (finalul este acoperit de sânge și războaie), mitigarea pedepsei era axiomatică.

17. *Tinerii cer pedepse severe.* O epocă severă în penalizare este o epocă deșănțată și turbure, în care probleme complicate și gingașe primesc soluții aparente și provizorii.

După expresia lui Hans von Henting «constelațiile excepționale psihologice» (*Die Strafe*, p. 13) formează un material rezistent unde eșuează orice frică de pedeapsă și orice schemă obișnuită de pedepsire.

La constelații excepționale se aplică scheme cu pedepsibilități excepționale.

Adolescența este, biologic vorbind, o criză de creștere: criză fiziologică și criză sufletească, deci o constelație psihologică excepțională.

Din această pricină, codurile penale au adoptat metoda tratării excepționale a acestei faze de vârstă și a acestui soi de infractori. Materia penală a adolescenței și a minorității se caracterizează prin mitigarea pedepselor, printr'o largă comprehensiune a instrucției și printr'o atentă cercetare a discernământului la judecare. Până la o anumită vârstă (12, 14 sau 15 ani), codurile penale nici nu pun problema existenței discernământului, iar până la 18 sau 19 ani, discernământul face obiectul unor separate atențiuni la cercetări și motivări pentru instanțele judecătorești.

Ce se întâmplă însă, când tineretul invadează cu elementară energie și pune sigiliul său vieții publice? Păstrează aceeași mitigare a pedepselor? Accentuează problema discernământului, sau face discriminațiuni în materia infracțiunilor politice, de pildă asupra motivărilor acțiunii?

De loc.

Codurile penale confecționate de tineri, sau sub presiunea puterii lor politice, se caracterizează printr'o asprime unică și printr'o liniaritate monumentală, care întoarce problematica pedepselor cu câteva secole în urmă, înainte de «dolcezza delle pene» a lui Beccaria.

Constelația excepțională psihologică a adolescenței legiferează coduri de unde dispare orice urmă de mitigare sau individualizare a pedepselor.

18. *Judecător sever, infractor larvat.* Tipul de judecător penalist, sever și dogmatic, are o problematică psihologică dintre cele mai încâlcite.

Severitatea este, îndeobște, o trăsătură psihologică a oamenilor cu o copilărie chinuită. Copiii maltratați sunt la maturitate, inconștient, călăi ai copiilor proprii, în calitate de părinți, sau ai copiilor altora, în calitate de educatori. Un tată care bate este un copil bătut, după cum un copil bătut va fi, fără greș, un tată sever.

Lipsa de eficacitate intimidantă a pedepsei cu moartea se demonstrează de către aboliționiști, printre alte argumente, cu faptul notoriu al numeroșilor călăi condamnați la spânzurătoare sau la ghilotină pentru crime capitale, săvârșite în timpul liber lăsat de ocupația lor sinistră.

Când Anglia a introdus în dreptul său penal, printre pedepse, deportarea în Australia, după câteva decenii de export masiv de infractori, cari s'au aclimatizat și s'au apucat de muncă, s'a simțit nevoia și a unei organizări penale a societății australiene, cu instituțiile și legile aferente. Personalul judecătoresc și personalul penitenciarelor s'au recrutat dintre foștii delicvenți.

Se comiteau, firește, numeroase infracțiuni în Australia colonizată cu deportați, fiindcă recidiva față de infracțiunea pedepsită este ca umbra care umblă după soare. S'au instituit tribunale corecționale, copiate cât mai fidel după modelul tribunalelor care-i condamnaseră în patria-mumă.

Tribunalele australiene s'au caracterizat prin drasticitatea pedepselor. Criminalii deportați din Anglia, cari figurau acum în Anglia ca judecători, au rămas în istoria penală engleză ca prototipuri de judecători severi.

Un judecător sever, fără nuanțări de blândețe și omenie (sentimente de altminteri recomandate și de codul penal român, care a instituit o întreagă simptomatologie penală culminantă cu art. 65), un judecător care vede în fiecare inculpat ce-și face apariția în boxă sau în cabinetul de instrucție un condamnat cu anticipație, este el însuși un infractor larvat, un infractor care se teme de demascare.

Infractorul larvat în robă de judecător are spaima demascării sale prin ipoteza, care ar putea fi emisă cu acest prilej, a unei solidarizări cu inculpatul. Nu asimilează poporul pe avocatul penalist cu clientul său?

Nu se află, la final, pe roba apărătorului câte un strop dela desbateri?

Pentru a scăpa de asemenea ipoteze, inconștient, judecătorul sever, infractor larvat, va condamna fără încetare, va pronunța regulat maximum din pedeapsa prescrisă de lege, va fi un Cato Censorius neînduplecat, nu va acorda circumstanțe atenuante, nu-și va pune în funcțiune aparatul intelectual pentru a percepe și stabili cauze care înlătură sau micșorează capacitatea penală, va fi un judecător care va admite cu dificultăți penibile probatorii în descărcare, care nu va lua în considerațiune tabloul personalității inculpatului cu luminile și umbrele lui, care va fi mereu alături de reprezentantul Ministerului public și niciodată alături de apărător.

Reputația de cruntă severitate a unui judecător este un indiciu sigur de moralină, cum ar spune Nietzsche, și numai câteodată semn de moralitate.

In psihologia judecătorului se diferențiază trei tipuri:

a) judecătorul fanatic al valorilor prezente. Psihologia lui este psihologia de totdeauna a tipului dogmatic și intolerant: *status quo* și *aurea mediocritas* sunt coordonatele;

b) judecătorul fanatic al valorilor viitoare. Psihologia lui este psihologia anticipațiunii și a profetismului. Se încadrează cu greu în climatul profesional. Ca toți «căpcăunii» și personalitățile excepționale se elimineză prin automatismul profesiunilor gregare;

c) judecătorul adept al agnosticismului estetizant. Prototipul acestui judecător în istoria penală univer-

sală a fost Pontiu Pillat, care a condamnat pe Isus Christos. Deşi a comis o eroare judiciară, Pontiu Pillat reprezintă mai exact imagina bunului judecător, mai exact chiar decât «le bon juge Magnaud», care a refuzat să aplice dreptul penal pozitiv la furtul unei pâini calde, făptuit de către un pauper.

Pontiu Pillat rămâne idealul judecătorului de oricând şi de oriunde, fiindcă a condamnat respectându-şi misiunea profesională, s'a supus comandamentului dreptului pozitiv şi fiarei deslănţuite a uliţelor (care fixează dreptul penal şi pentru care se oficiază judecata), dar n'a depus zel la condamnare, a temporizat, a atras atenţia asupra erorii şi s'a spălat pe mâini.

Gestul spălării pe mâini rezolvă simbolic situaţia înţeleptului olimpian nevoit să trăiască în mijlocul furtunilor pasionale, de multe ori obligat să împartă justiţia după criteriile unei mulţimi bestiale.

Pontiu Pillat era detaşat de viaţa socială.

Judecătorul ideal este un agnostic: nu se lasă dominat de nicio credinţă şi de niciun fanatism, nu dispreţuieşte dogma, dar o refuză pentru sine, fără a cere altora acest refuz. Legea sa morală este legea contemplaţiei, agnosticismul fiind aureolat şi devenind agnosticism estetizant.

In Apocalipsă (18, 38), Pontiu Pillat întreabă mirat: ce este Adevărul?

Agnostic al decadenţei romane, bun administrator al puterii centrale ca şi Juliu Cezar, alt sceptic radical al Romei, îşi făcea curat datoria de judecător suprem provincial, dar fără iluzii asupra dogmatismului etic

sau juridic, păzitor al formelor şi cu îndoială în suflet asupra fondului procesului politico-religios desbătut în faţa lui.

Herodes-Antipas, şeful autohton al protectoratului palestinian pe care victima divină îl numeşte «vulpea» (Luca, 13, 32), împreună cu Pontiu Pillat, conducătorul roman al protectoratului, simpatizau pe noul profet şi nu întrevedeau niciun indice criminogen ori de periculozitate politică. Saduceii şi fariseii cari conduceau mişcările populare în profitul castei lor, l-au condamnat pe Isus, demonstrând la judecată călcarea legilor străbune şi turburarea socială produsă. Aşa era: formal-juridic, incidenţa la legea penală nu se putea nega, probe numeroase s'au strâns, interesul siguranţei Statului constituit cerea arestarea provizorie a învinuitului, cum s'ar spune în art. 160 din c. j. m. rom. şi condamnarea devenea inevitabilă, sub presiunea mulţimilor aţâţate de farisei împotriva noului profet răsturnător al vechilor minciuni. Antipas pricepea vag declaraţia acuzatului că n'a sosit pe lume pentru a răsturna, ci pentru a împlini legea veche. Biciul mânuit împotriva zarafilor din templu putea fi plural interpretat: curmarea racilelor, răsturnarea tradiţiilor, purificarea moravurilor, gest revoluţionar, etc.

Pentru Pontiu Pillat, situaţia era uşoară. Profetul acuzat «dădea Cezarului ce este al Cezarului» şi zeului obscur ce este al zeului obscur, Nu călca legile patriei. Nu-i deranja eleatismul politic. Ii aţâţa plăcut curiozitatea metafizică: afirma existenţa Adevărului şi a unei dogme transcendente. Pentru scepticul judecător

roman, dogma şi Adevărul dispăruseră de mult din arsenalul conştiinţei teoretice. Era «un scandal pentru Elini» şi un scandal pentru Romani afirmarea dogmei, dar pentru Pontiu Pillat, floarea decadentă a Romei, care asimilase filosofia Atenei şi păstra ordonat tezaurele filosofice ale Cetăţii eterne, care nu mai credea în zei şi contempla desabuzat agitaţiile viermilor umani, găsirea unui profet plin de certitudini, decent la judecată, părăsit de ucenici, de o senină mândrie şi repudiat de mulţimile ordinare, echivala cu o agreabilă surpriză şi — poate — cu o turburare a propriilor fundamente teoretice. Nu înţelegea Adevărul dogmatic afirmat cu dârzenie. Înţelegând adevărul, ar fi salvat pe profetul obscur iudaic, dar şi-ar fi călcat misiunea de judecător. A tergiversat procesul pe motive procedurale. Calitatea unei bune aplicaţiuni a procedurii se întrevede în aplicarea integrală a probatoriilor. Judecătorul a condus atent desbaterile şi n'a uitat niciun probatoriu. N'a fost ajutat de acuzatul atâtor crime religioase retranşat într'o tăcere orgolioasă. Pontiu Pillat a atras însă atenţia juraţilor de pe scaunul prezidenţial, că vor condamna un inocent. Şi-a spălat mâinile în faţa lor pentru ca sângele nevinovatului să nu cadă asupra sa şi asupra stirpei sale, ci asupra juraţilor haini.

In această dramă judiciară, despre care se vorbeşte mereu şi pretutindeni, de aproape două milenii, se întrevede pregnant funcţiunea şi esenţa judecătorului: păzitor al formelor, intrând în fond, dar nu pentru a stabili adevărul lui, ci pentru a aplica adevărul con-

ceptelor incluse în legi, radical sceptic şi elegant agnostic, plin de omenie şi mai mult tolerant decât fanatic mediocru, judecătorul ascultă de mulţimile pentru care sunt făcute legile şi care fac legile penale, dar nu le împărtăşeşte pasiunile, fanatismele, violenţele şi graba, rămânând în zona senină a contemplaţiei şi a tuturor îndoielilor. In locul dogmatismului intelectual, judecătorul cultivă luciditatea critică. Tipologic şi spiritual-caracterologic, judecătorul se încadrează în scepticism luminat, toleranţă şi agnosticism al valorilor.

In procesul judecat în faţa lui Pontiu Pillat, funcţiunea izbăvitoare pentru acuzat era nulă. Izbăvirea era a maselor. Rădăcina vindicativă a pedepsei iese încă odată în evidenţă în cel mai celebru proces penal al timpurilor. Ispăşirea acuzatului era izbăvirea mulţimilor aţâţate şi curmarea unei tensiuni şi crize politico-religioase în Iudeea.

Profetul atinsese în activitatea sa complexele sacrale cele mai sensibile. Nu se putea zări, din lipsa de perspectivă, finalitatea împlinirii legii celei vechi şi a purificării legii de balastul temporal.

Dacă ar fi întrezărit Pontiu Pillat şi Herodes-Antipa aceste împliniri ar fi devenit ucenici mărturisitori ai Adevărului şi n'ar mai fi condus desbateri judiciare. Ar fi intrat ca luptători în învălmăşagul politic şi ideologic. Ar fi depus mandatul puterii imperiale şi al puterii locale din protectorat, intrând în arenă şi cerând să pledeze sau să depună ca martori pentru profetul (care refuza să se apere) în virtutea principiului *audi-*

atur et altera pars. Dar judecătorul nu este parte vătămată în proces, aşa cum este reprezentantul Ministerului public (organ şi trompetă a intereselor societăţii), ci arbitru legat de treptele procedurale ale unui duel judiciar.

In procedura penală modernă se preconizează acordarea unor împuterniciri totale conducătorului desbaterilor, după modelul luat din domeniul politic dictatorial.

Pontiu Pillat n'a avut această plenipotenţă şi niciodată judecătorul nu o va avea. Preşedintele desbaterilor va absorbi din puterile judecătorilor cari îl secondează. Printre ei era *primus inter pares* şi poate deveni judecător unic. Ca judecător unic, problematica judecătorului reapare integrală.

Ce este Pontiu Pillat? Cum spune Dimitri Merejkowski în colecţia de esseuri *In drumul spre Emaus* (München, 1919), Pillat este «tipul etern al Principelui cultivat din istorie, care nu socoteşte util să se amestece în chestiunile religioase ale poporului, orice fanatism fiind fatal fericirii umane; Pillat iubea, la fel cu Renan, tot ceea ce ar putea linişti nervii acestei sărmane umanităţi, care se pasionează prea adeseori din cauza bagatelelor; din punctul de vedere al omului luminat nu putea natural să aparţină niciunei religii precise, dar ca sceptic adevărat şi onest, nu putea să repudieze niciuna» (pag. 146).

Cine era Herodes-Antipa? Replica ebraică a Principelui cultivat, laic, artist şi luminat. Simpatiza sincer pe noul profet şi-l plictisea cu întrebări sceptice la

care nu primea niciun răspuns, decât doar lateral epitetul de «vulpe» consemnat în evanghelia lui Luca.

Merejkowski analizează cu ferocitate tragedia relaţiilor personale în această tiradă: «partea neplăcută în meseria oamenilor şi a principilor cultivaţi este de a comite din când în când fapte ordinare în interesul libertăţii şi al culturii» (p. 147).

«Faptele ordinare» şi «laşităţile» judecătorului nu sunt erori judiciare, ci erori metafizice, lipsa de apartenenţă în procesul istoric şi în miezul lucrurilor soldându-se cu uscăciune sufletească şi detaşare antiumană. De aceea judecătorul pur nu poate conta pe iubire sgomotoasă, pe admiraţie afectuoasă şi pe selectare integrativă. Expresia de «judecător popular» în sensul iubirii poporului este o contradicţie de termeni. Judecătorul are curajul impopularităţii şi destinul lui este destinul solitarului.

19. *Liberalismul şi pedepsele privative de libertate.* Stilul de gândire al unei epoci se reflectează cu necesitate în sistemul penitenciar specific al epocii. Sistemele penitenciare nu sunt creaţiuni raţionale, în afară de timp şi de spaţiu, cari au ieşit, asemenea zeiţei Venus din spuma mării sau asemenea Minervei răsărite din craniul omniscient al lui Jupiter. Ocna sau celula, gloaba zapciului sau amenda penală a trezoreriei statale, sistemul filadelfian, sistemul auburnian, sistemul irlandez sau sistemul deţinerii în comun se plasează în specificităţi naţionale şi în specificităţi de organisme sociale din timpuri determinate.

Epoca selectează sistemul penitenciar care îi convine. Sistemul filadelfian este legat de numele filantropului englez John Howard, sistemul auburnian de Elam Lynds şi sistemul progresiv irlandez de Walter Crofton, dar toate aceste trei sisteme se integrează într'un *nisus formativus* de sorginte liberală, punând accentul asupra pedepsei privative de libertate şi asupra ameliorării organizării penitenciarelor, închisoarea fiind pedeapsa tipică a sistemului.

In liberalism, amenda penală care poate merge până la confiscarea averii (atât de tipică antichităţii elino-romane) aproape a dispărut, capitalismul liberal neacceptând agresiuni în sfera sa de influenţă (intangibilitatea averilor).

Pedepsele cari lezează onoarea au intrat şi ele în adormire, fiindcă noţiunea de «onoare» este tipică medievalismului şi comunităţilor, dar străină societăţilor atomizante. Exilul s'a desfiinţat, iar naţionalii nu se extrădează. Pedepsele infamante care duceau la excluderea din comunitate au fost treptat, treptat, mitigate şi scurtate până la lipsa de diferenţiere. S'a renunţat la aflictivitate şi la tot cortegiul emoţional legat de noţiunea de pedeapsă.

Singura pedeapsă rămasă în fiinţă sub regimul burghez a fost pedeapsa privativă de libertate, înconjurată de atente preocupări de regim penitenciar, de individualizare şi seriaţiune antropologică.

Numai sub presiunea mentalităţii socialiste, care se generalizează odată cu începutul secolului al XX-lea, amenda penală şi despăgubirea părţii vătămate modifică fizionomia pedepsei în regimul liberal. Pedeapsa privativă de libertate rămâne mai departe, filiaţiunea ideologică a socialismului din liberalism, fiind în anumite privinţe necontestată. Dar, alături de această pedeapsă, intră în arenă pedeapsa pecuniară care merge până la confiscarea avutului ca represiune eficientă, plus o altă serie de pedepse cari se referă la complexul onoarei (mustrarea, publicarea hotărîrilor, diferenţierea mai precizată între pedepse infamante şi neinfamante, etc.).

Pedeapsa privativă de libertate ca măsură de apărare socială şi de izolare a infractorilor îşi păstrează primatul şi în regimul socialist.

20. *Compoziţiunea.* Una dintre cele mai vechi forme ale represiunii este pedeapsa pecuniară.

Compoziţiunea sau gloaba din vechiul drept românesc este suma de bani pe care o plăteşte infractorul drept preţ al păcii, pentru a nu mai suferi consecinţele faptei sale.

Aceste consecinţe erau răzbunarea după preceptul talionului sau cu excesele inerente răzbunării.

Compoziţiunea a fost de două feluri: *a*) compoziţiune voluntară şi *b*) compoziţiune obligatorie.

Compoziţiunea voluntară a fost gloaba plătită părţii vătămate sau familiei lui. Gloaba în timpurile păstoritului şi în ţinuturile agricole s'a plătit sub formă de animale. Etimologic, cuvântul pecuniar (pedeapsă pecuniară) vine dela *pecus* (oaie).

Compoziţiunea obligatorie (se mai numeşte şi compoziţiunea legală) era preţul păcii (*Friedensgeld* în ve-

chiul drept germanic) plătit de infractor părţii vătămate şi autorităţii statale (seniori, regi, împăraţi) în proporţii variabile. Ipsilante interzice la noi ispravnicilor pronunţarea gloabei pentru infracţiuni, fiindcă gloaba dăduse loc la abuzuri, permiţându-li-se pedepsele corporale (bătaia) şi închisoarea.

Compoziţiunea legală a fost pentru feudalitate un izvor de finanţare a serviciilor publice. De aceea, pedeapsa pecuniară avea un caracter de generalitate, pedeapsa privativă de libertate fiind necunoscută decât sub forma instrucţiei şi a muncii în saline. Se pronunţa compoziţiunea legală chiar pentru asasinate: avea loc «răscumpărarea capului». In loc să se pronunţe pedeapsa decapitării se pronunţau grele pedepse pecuniare, care îmbogăţeau vistieria voevozilor sau a seniorilor (în Apus), desdăunându-se şi partea vătămată a familiei.

Exilul este o veche pedeapsă privativă de libertate.

Tatăl spune şi azi despre copilul rău, care calcă o regulă imperativă a ascultării: «nu mai vreau să ştiu de el». Aici se găseşte embrionul pedepsei exilului. Forma embrionară a exilului este eliminarea din sânul comunităţii familiare. Feciorul neascultător sau fecioara pierdută au fost primii condamnaţi la exilare.

Efectele pedepselor privative de libertăţi sunt similare exilului, deşi această pedeapsă nu s'a mai păstrat formal în codice. Când condamnatul este eliberat dela penitenciar mai are de suportat, ca o pedeapsă suplimentară nescrisă, exilul eliminatoriu din societate, în mod temporar şi deseori în mod definitiv. Reclasarea condamnaţilor se loveşte de piedica exilării tacite. Odinioară se întrebuinţa fierul roşu, pus ca o ştampilă indelebilă pe umăr sau pe frunte, se tăia nasul ori urechea. Azi, fierul roşu al infamiei penale subsistă cu eficienţe sociale identice.

Din instituţia juridică a exilului a rămas în codul penal român măsura de siguranţă care proclamă în art. 76 interdicţia pentru condamnat de a se afla în anumite localităţi. In cazul unei condamnări pentru crimă, după executarea pedepsei privative de libertate, condamnatul să nu se mai poată reîntoarce în localitatea unde a comis infracţiunea sau în localităţile ce se arată anume în hotărîrea condamnatoare. Măsura de mai sus se poate aplica şi celor condamnaţi pentru delicte de drept comun, la cel puţin 2 ani închisoare corecţională. Durata acestei interdicţii este pentru crime dela 2 la 10 ani, iar pentru delicte dela unu la 3 ani. Aceste prescripţii penale au de scop: *a*) protecţia însăşi a condamnatului care a executat pedeapsa şi *b*) grija de a nu mai stârni pasiunile locale provocate de crime şi delicte, pasiuni adormite sub cenuşa trecerii vremii.

Pe lângă pedeapsa deportării şi a exilului, dreptul comparat penal mai cunoaşte pedeapsa domiciliului forţat într'o anumită localitate, într'o insulă sau într'o regiune cu climă aspră ori viaţă socială nedesvoltată. In evul mediu pedeapsa domiciliului forţat se aplica meseriaşilor şi artiştilor, cari reprezentau valori pen-

tru breasla lor şi cari comiseseră infracţiuni. Pentru ca oraşul să nu piardă din reputaţie, meseriaşul valoros şi artistul vestit se pedepseau cu luarea dreptului de a părăsi, pe timp limitat sau nelimitat, zidurile cetăţii. Pe când la exil condamnatul părăseşte cetatea (*extra muros*), la domiciliul forţat este obligat să rămână *intra muros*.

21. *Esenţa pedepsei în lumea agrară românească.* In clasificarea şi organizarea pedepselor se oglindeşte caracterul naţional al fiecărui popor.

Se poate distinge o pedeapsă franceză de una germană şi o pedeapsă engleză de o pedeapsă italiană. Chiar în ţările cu coduri penale comune, cercetarea statistică a infracţiunilor şi a pedepselor nu arată coeficienţi identici. Problema transplantării culturilor reapare cu aceeaşi virulenţă şi în domeniul dreptului penal, după cum apare în materie economică şi socială.

Codurile penale sunt lucrate uniform şi omogen, pentru a avea aplicabilităţi analoge în zonele industriale ca şi în cele agrare. Statul reacţionează însă în mod deosebit, în ceea ce priveşte prevenţiunea generală a pedepselor. Codurile sunt în deobşte de esenţă citadină. Ecoul pedepselor în lumea agrară nu este identic cu ecoul trezit în lumea asfaltului orăşenesc şi a fierului uzinelor .

Legiuitorul şi ştiinţa penală română pun mare preţ pe prevenţiunea generală care se naşte din aplicarea pedepselor. Această prevenţiune generală nu-şi are repercusiunile aşteptate în lumea agrară românească,

fiindcă lipseşte din mentalitatea ei caracterul infamant al închisorilor.

De ce?

Statul şi aparatul administrativ care aplică pedepsele se află în divorţ cu poporul de peste două veacuri. Epoca fanariotă a împărţit justiţia penală după legi străine împrumutate şi cu personal spoliator. Revoluţia lui Tudor Vladimirescu din 1821 a fost prima încercare de repudiere a unor pseudomorfoze social-juridice cari ascundeau o exploatare sângeroasă. Statul paşoptist adus de «generaţia eroică» în frunte cu Ion Brătianu şi C. A. Rosetti a continuat divorţul dintre Stat şi Naţiune, Statul fiind de esenţă citadin-burgheză, pe când Naţiunea era de compunere şi mentalitate agrariană. Această discrepanţă a fost problema irezolvabilă a culturii, economiei şi politicei româneşti până în zilele noastre. Nodul gordian nu s'a tăiat.

Din lupta formelor juridice cu fondul social-economic s'au născut o serie de inaderenţe şi complicaţiuni ideologice.

Lipsa de preventibilitate generală a pedepselor de factură citadină şi aplicate de citadini în lumea agrară face parte din aceste inaderenţe.

Pentru ţăranul român, condamnatul din penitenciarul judeţean nu este un «infractor», ci un «nenorocit» peste care a căzut «năpasta». Pedeapsa nu are caracter justiţiar, lipsindu-i una din condiţiuni: dreptatea. Abuzurile aparatului administrativ inaderent la magma populară şi privit ca un aparat inutil sau parazitar,

aruncă asupra sancțiunilor penale oprobiul «năpăstuirii».

Multiplicarea aplicării pedepsei a adus după sine degradarea ei. Pedepsele frecvente ridică orice caracter de preventibilitate generală, transformând corpul social într'un corp de infractori.

Codul silvic român a jucat rolul de disolvant al eficacității pedepselor în lumea agrară. Regimul silvic introdus de mentalitatea Statului liberal distonează prea acut cu regimul silvic al Statului organic și comunitar în care se înglobează agrarienii prin istorie, mentalitate și viață prezentă.

Pedepsele codului silvic au fost disproporționate față de trecut și de viața agrară actuală.

Când se vorbește despre esența și teleologia pedepsei în România, trebue să se facă abstracție de lumea agrariană, unde prezidează alte criterii, pentru a se referi numai la esența și teleologia pedepsei în lumea orășenească.

22. *Caracterul luciferic al pedepsei.* In proto-istoria și în istoria pedepsei, coerciținea a fost când răzbunare privată, când răzbunare publică, răul comis de infractor fiind întors cu alt rău.

Revoluția burgheză europeană ajunsă la apogeu în secolul al XIX-lea a sistematizat pedeapsa ca pe o măsură de apărare a societății (diffesa sociale), preconizând dispariția pedepselor aflictive și infamante, ca resturi ale unui trecut medieval desonorant (la ce servește apendicele în fiziologia umană?) pentru a se face loc măsurilor de siguranță izolatorii (în ceea ce privește

influența infractorului asupra societății) și amelioratorii (în ceea ce privește destinul individual al infractorului).

Inainte de revoluția burgheză, care a dus la secularizarea lumii și la ateism sau agnosticism estetizant, pedeapsa îndeplinea o funcțiune magică. Din studiile asupra magiei și asupra primitivilor se cunosc două soiuri de magie:

a) magia albă, *b)* magia neagră.

Pedeapsa este magie neagră, magie luciferică.

Lucifer este îngerul căzut. Infractorul este un om căzut din comunitate, sociabilitatea omului determinând nevoia pedepsei. Pedeapsa ieșind din sânul comunității, este structurată de ea. Se pedepsește infractorul pentru a afla restul semenilor. Infractorul pedepsit este țapul ispășitor al genului infracțional comis de el, pentru a nu mai cădea și alții în păcat similar.

Pedepsirea lui Lucifer a intimidat cohortele îngerești.

Pedeapsa are un caracter intimidant și ispășitor, adică un caracter luciferic.

23. *Sacralitatea pedepsei și hieratism procedural. Jus puniendi* este un drept abstract. Concretizarea în forme de viață se face prin intermediul procedurii penale, care este, după definiția lui Ernst Beling «acea ramură a dreptului care elaborează normele de apărare ale activității dreptului penal» *(Strafprozessrecht,* pag. 1*)*. Normele de drept condiționate în codul penal se concretizează prin procedură, căpătând coerciținne și valabilitate.

Repercusiunile psihologice, ca durerea şi ruşinea condamnatului sau bucuria şi satisfacţia părţii vătămate, cristalizate sub formă de tipuri şi de comandamente în codul penal, se transformă în realităţi emoţionale depline, numai în momentul când intră în funcţiune mecanismul procedural. Codul penal este un elaborat raţional, o geometrie a infracţiunilor şi a pedepselor, care nu capătă formă, coloare, viaţă şi ritm, decât prin jocul ritual al procedurii penale. Ca orice ritual, procedura penală are reguli de strictă observanţă. Orice normă înscrisă în codul de procedură penală, trebue respectată ca atare. Consecinţele nerespectării pot fi de două grade, pot provoca nulităţi acoperibile şi neacoperibile, dar nerespectarea ritului procedural este sancţionată întotdeauna.

Corelaţia codului penal şi a procedurii penale cu viaţa sunt de rang diferit: «dreptul penal se află la o anumită distanţă vitală faţă de întâmplările individuale ale vieţii concrete» (Beling, *op. cit.*, pag. 1), pe când procedura penală se află în mijlocul vieţii.

Codul penal este un cod al infracţiunilor, abstract sistematizate şi organizate.

Codul de procedură penală este un cod al pedepsirii concrete.

Procedura penală are următoarele caracteristici:

1. *Minister public.* Procedura penală organizează norme unde trebue să intre neapărat în scenă reprezentantul Ministerului Public ca apărător al intereselor societăţii lezate sau aflate în pericol. In dreptul penal

contemporan se observă tendinţa de a scoate Ministerul Public dela o serie de infracţiuni minore (bagatele), judecătorul preluând şi reprezentanţa intereselor sociale. In această categorie intră contravenţiile şi delictele de mică rezonanţă publică.

2. *Text de lege.* Procedura penală se sprijină în permanenţă pe un text de lege. Norma de drept pozitiv este indispensabilă în dreptul procedural modern. N'a fost întotdeauna aşa: a existat o procedură penală a cabinetelor regilor absolutişti, după cum a fost o procedură sumară penală a tribunalelor revoluţionare (1789 în Franţa; după 1848 în Germania pentru urmărirea şi pedepsirea «demagogilor»; 1917—1920 în Rusia; 1919 în Germania revoluţionară, etc.).

3. *O schemă prealabilă* pe ale cărei trepte se scurge orice conflict penal. Aceste trepte sacramentale şi scheme în prealabil fixate de către texte de drept pozitiv, arată clar caracterul liturgic şi teatral al justiţiei penale. Din religie, procedura penală a împrumutat desfăşurarea solemnă a procesului după norme precise, care trebuesc menţinute ca «literă de evanghelie», iar din teatru a preluat funcţia colectiv-psihologică a spectacolului .Această funcţiune pentru psihologia maselor este vizibilă în oralitatea şi publicitatea dezbaterilor penale. Chiar când se declară şedinţă secretă (procedura pentru minori, procesele care ating moralitatea publică prin publicitatea lor), funcţionalitatea colectiv-psihologică nu s'a deştrămat. Se face prin aceasta, referinţă publică la anumite fragmente de viaţă şi psihologie a căror tratare se face în

secret, demonstrându-se importanţa sau delicateţea specifică.

In aceste trei caracteristici ale procedurii penale, hieratismul este nelipsit.

Relativ la codul penal, din trichonomia liberală a infracţiunilor (crime, delicte, contravenţiuni), rezidurile sacrale ale pedepsei se găsesc numai la primul termen (crimele). Sacralitatea se estompează la delicte şi dispare la contravenţiuni. Odată cu recrudescenţa fenomenului comunitar în viaţa de relaţiune, asistăm şi la o recrudescenţă a sacralităţii. Pedeapsa îşi câştigă din nou funcţiunea originară sacrală.

La comiterea de infracţiuni, antropologia criminală observă o predestinare organică. Infracţiunea este păcatul originar. Odată cu comiterea păcatului (păcatul coexistând cu Creatura), intervine ispăşirea prin primirea pedepsei sacrale.

Raţionalismul şi eclectismul juridic nu acceptă o asemenea tematică. Raţionalismul este de factură societar-burgheză. Eclectismul în viaţa intelectului este pur şi simplu moarte intelectuală.

In dreptul penal, eclectismul este o *contradictio in adjecto*. O normă de drept nu exprimă îndoială, pentru ca din îndoială să se nască sincretism ideologic. O normă penală afirmă sau neagă. O normă juridică este o dogmă. Dogma nu poate fi pusă la îndoială. Dogma porneşte dela afirmaţii sau negaţii masive, ieşite din experienţă umană sau din voinţă statală. Dogma nu se îndoieşte. Indoiala este nerodnică şi antivitală. Indoiala este o greşală sau un blestem al vieţii

intelectuale, ori o ieşire — pe cale critică — din cercul morţii.

Dacă dogma penală nu mai poate fi acceptată de către conştiinţa etico-penală şi s'a născut îndoiala în eficacitatea ei, drumul tămăduirii este politica criminală, un domeniu nou cu regulile sale, ceea ce a fost protestantismul faţă de catolicism, schisma, secta sau erezia faţă de catolicism, schisma, secta sau erezia faţă de dogma ecclesiei adormite, până când procesul de refacere religioasă s'a consumat.

Dreptul penal contemporan este un drept iraţional.

Cercetătorii fenomenelor ultime iraţionale sau profesionişti ai dreptului penal, educaţi în pedagogia lui Ratio, care elimină *ab initio* din incinta spiritului lor tot ceea ce ar putea turbura analiza lucidă raţională şi corectitudinea de ştiinţă naturală sau de disciplină intelectuală, consemnează în foi de observaţii sceptice şi agnostice aceste « halucinaţii » emoţionale individuale sau colective ca pe *date* ale unei probleme, câteodată fără adeziune, dar şi fără respingere, alteori categoric negativ.

Ştiinţa penală a veacului al XIX-lea şi unii retardatari ai secolului actual au eliminat aceşti factori din cercetare, făcând o inadmisibilă imixtiune a regulelor de laborator ştiinţific pozitiv în probleme agorale. Dreptul penal este în primul rând, o chestiune de agora. De acolo îşi trage seva. Acolo este materialul care-i dictează singur metoda.

24. *Poenologia modernă.* Contemporaneitatea a creat o nouă *apologetică a Statului*, individul fiind subor-

donat comunității. Societatea a dispărut: având caractere atomizant-liberale și liberalismul fiind pretutindeni în disoluție, în locul societății se substituie, printr'un proces lent și firesc, comunitatea.

Suveranitatea statală, negată de un gânditor ca Léon Duguit, a renăscut și prezintă toate caracteristicile unui *mit juridic.*

La rândul ei, pedeapsa se desfoliază de utilitarism și revine la *sacralitate.* Fundamentele pedepsei au continuat să subsiste în subteranele cu resturi magice ale conștiinței colective. Aceste resturi tind la o regenerare și la o multiplicare până la integralitate. Pecetea de sacralitate imprimată de comunitate unor anumite idei, comportări sau instituțiuni juridice sau sociale, justifică pedeapsa.

Infracțiunea este ieșirea din cercul magic al comunității. Tot ceea ce este dincolo de acest cerc se decretează lipsit de valoare, plin de periculozitate și menit pedepsibilității după criterii de drept pozitiv și după comandamentele conștiinței etico-penale ale epocii respective.

O *criminologie contemporană* nu se poate lipsi de aceste trei elemente: apologia Statului, mitul juridic al suveranității și sacralitatea pedepselor.

O *criminologie liberală* pornește, evident, dela alte premize: dela individ, dela libertate formală și, în genere, din formalism și tehnicitate juridică, dela prevențiunea specială, din raționalism, etc.

Se încearcă azi să se sistematizeze și să se unifice trinitatea problematicei veacului: Stat-suveranitate-sacralitate, așa cum reiese, în mod legitim, din experiențele începute la sfârșitul primului război mondial 1914 — 1919 și continuate până azi.

Substanța epocii antebelice europene poartă mai multe etichete. Aceste etichete formale n'au fost luate aici în considerațiune, urmărindu-se exclusiv formularea permanențelor penale. Un cercetător aparținând unei națiuni mici, poate avea câteodată avantajul pathosului nietzschean al distanței și poate surprinde mai senin rezultatele experiențelor ideologice ale marilor națiuni ca Rusia, Italia, Germania, Franța sau Anglia, luate în ordinea cronologică a experiențelor contemporane politice.

Știință penală fără premize politice și fără decizia mărturisirilor idealurilor sociale, nu există. Naivitatea construirii *more geometrico* a unui sistem raționalist, îndepărtat de societate, de geografie și de timp, a fost pasionanta aventură intelectuală a secolului al XVIII-lea și al XIX-lea.

In România găsim până astăzi, la capetele proeminente, lipsite însă de cultură metodologică, apodictica afirmație și sublimul efort al acestor construcții.

Pentru o sistematică unitară se cer condițiunile unor premize care fac parte din domeniul credințelor și ale mărturiilor euforice, masive și dogmatice. Pentru o anumită grupă de cercetători europeni, atinși de aripa nihilismului spiritual (larvar sau deschis), analizat complet, prima oară, de Fr. Nietzsche, asemenea premize dogmatice nu mai sunt cu putință. Conștiința

aporetică a făcut prea mari progrese, discuţia în contradictoriu de esenţă iluministă elucidează prea strălucit majoritatea problemelor juridice, fiind aproape de esenţa Dreptului, pentru a putea fi atât de rapid părăsite.

Limitele cercetărilor penale sunt determinate de poziţia teoretică îngustă şi precară. Renunţarea conştientă aici la sistematică a desvoltat latura critică, atenuată de atenţia binevoitoare şi informativă asupra tuturor încercărilor de reconstrucţie a dogmaticei penale moderne. Se formulează întrebări, dându-se prea puţine răspunsuri; se revine la Socrat şi la Platon, îndepărtându-se de Aristot şi Sf. Toma din Aquino; se arată modul de a gândi în dreptul penal, fără a se cristaliza poziţii.

Limitele sunt categorice. Sinceritatea aporetică şi mărturia perplexităţilor de gândire sunt mai fecunde decât banalitatea unor *beati possidentes*, păstrători de adevăruri penale nesupuse analizei metodologice şi strictei observanţe intelectuale.

Se mai poate aminti că problema penală, pe lângă o problemă de tehnică descriptiv-sumativă a dreptului pozitiv, este o problemă de gândire (o problemă de filosofie, deci de căutare şi iubire a înţelepciunii), că textele de legi sunt rebusuri care au nevoe de soluţiuni, iar soluţionarea este în funcţiune de zăcămintele ancestrale emoţionale, de rituri şi eresuri, de gândirea simbolică şi prefigurativă care, în dreptul penal, începe să aibă o aplicaţie atât de frecventă şi de multiformă.

Etimologic, criminologia înseamnă *Logos* asupra crimei.

Discuţiile asupra fenomenului «crimă» se urmează de obicei pe două planuri:

a) planul discuţiilor asupra fenomenelor naturale, considerându-se crima drept o apariţie naturală în societate; *b)* planul discuţiilor asupra fenomenelor ideologice, crima fiind considerată drept conflict de norme, de concepţii şi de comportări.

Crima e fenomen normativ şi nu poate fi tratată decât cu metoda ştiinţelor noologice.

La geneza crimei, analiza criminologică va constata factori interni sau externi, izolaţi sau împletiţi în mod indelebil.

Cercetările izvoarelor crimei, atât de bogate în rezultate, sunt în divergenţă asupra factorilor exogeni sau endogeni care prezidează în comiterea crimei.

Factorul exogen se referă la influenţele exterioare în geneza infracţiunii şi formează capitolul sociologiei criminale.

Factorul endogen găseşte sorgintea crimei în constituţia somatică (antropologia criminală) sau în procese psihice (psihologia criminală şi psihologia abisală a infracţiunii).

Problema primatului factorului exogen sau a factorului endogen este în permanent litigiu.

In rezumat:

1. *Sociologia criminală* a ajuns la concluzia unui primat al izvorului exogen al infracţiunii, anume la primatul mediului social ca incitator esenţial;

2. *Antropologia criminală* recunoaşte primatul izvorului endogen al infracţiunii, vizibil prin stigmate morfologice, ca o consecinţă a degenerescenţei psihofizice sau a atavismului.

3. *Psihologia penală* recunoaşte primatul izvorului endogen al infracţiunii, găsindu-l în procesele maladive ale voinţei, inteligenţei şi sensibilităţii, cercetarea genezei infracţiunii dizolvându-se în psihopatologie.

4. *Psihologia abisală a infracţiunii* recunoaşte primatul izvorului endogen al infracţiunii, cercetându-l în biografia infantilă a delicventului şi în regiunile subconştientului, pentru a surprinde complexele de «desnădejde» şi «lipsă de curaj» în lupta pentru existenţă şi concurenţă în societate a individului infractor.

5. *Biologia criminală* recunoaşte două izvoare cu egală influenţă în comiterea infracţiunii: izvorul exogen (mediu) şi izvorul endogen (predispoziţie) care au aplicaţii în proporţii ce se stabilesc cu prilejul fiecărui fapt criminal.

6. *Dinamica infracţiunii* consideră fiecare infracţiune ca un eveniment psihologic şi istoric unic şi-l tratează în specialitatea sa; plecând dela *individuum est ineffabile*, ajunge la iraţionalitatea momentului criminal.

Contribuţia adusă aici se referă la constatarea elementelor sacrale ale pedepsei, puse în corelaţie structurală cu realitatea Statului şi cu renaşterea miturilor juridice, fenomene atât de caracteristice veacului al XX-lea.

Poenologia contemporană este disciplina de lucru care se ocupă cu esenţa, funcţiunea şi tehnica pedepselor.

Poenologia nu este o disciplină ştiinţifică în sensul ştiinţelor naturale, ci o disciplină în sensul ştiinţelor noologice. De aceea, poenologia poate fi considerată ca o filosofie a pedepsei.

Esenţa pedepsei este sacrală la origină. După o temporară cădere în adormire (epoca dela Beccaria până la Nietzsche), se observă în secolul al XX-lea o resuscitare a sacralităţii pedepselor, aşa cum a fost în permanenţă în istoria popoarelor.

Funcţiunea pedepsei în codurile moderne este o funcţiune de apărare socială.

Tehnica pedepsei este structurată când de esenţa sa sacrală, când de funcţia de apărare socială şi tinde, dela caz la caz, la prevenţiunea generală sau la prevenţiunea specială.

Jus puniendi este posterior necesităţii şi datoriei de a pedepsi.

Garraud spune: «penalitatea apare, în organizarea şi formele sale, adaptată la organizarea şi formele societăţilor» şi se manifestează ca o «reacţiune socială contra actelor antisociale». Acţiunea instinctivă a maselor primitive se transformă în acţiunea de voinţă a statelor:

«Statul adaptează represiunea la scopul pe care-l urmăreşte, o organizează şi progresul nu constă în suprimarea suferinţei care este de esenţa pedepsei, ci în utilizarea suferinţei în interesul comun al infractorului

și al societății, considerând-o ca un mijloc și nu ca un *scop* » (*Tr. de dr. criminel*, pag. 19).

Treptele pedepsei în istorie au fost:

1. vindicta privata; 2. vindicta publica. Dela răzbunarea particulară s'a trecut la compoziţiunea voluntară, adică la elucidarea conflictului pe cale pecuniară, culpabilul plătind părţii vătămate sau familiei lui o despăgubire pentru faptul generator de prejudiciu. Când s'a trecut dela compoziţiunea voluntară la compoziţiunea obligatorie, am intrat în faza vindictei publice. Treptele ulterioare în devenirea istorică au fost: expiaţiunea (fază religios-metafizică), intimidarea (fază burghez-iluministă) și ameliorarea infractorului (fază pozitivist-umanitară).

Secolul al XX-lea se caracterizează printr'o desfundare a izvoarelor iraţionalismului și printr'o resuscitare a sacralităţii. Filosofia raţionalist-mecanicist-pozitivistă a secolului al XIX-lea a fost înlocuită în metafizică de Henri Bergson cu teoria elanului vital și în filosofia politică de problematica miturilor sociale a lui Georges Sorel (care a scris în una din ediţiile după 1920 din « Réflexions sur la violence » și o apologie pentru Lenin, promotorul sfaturilor muncitorești-țărănești) și din care s'a inspirat anarho-sindicalismul spaniol, italian și francez prin cultivarea mitului grevei generale și a violenţei în lovitura de Stat, în afară de o serie de gânditori catolici inspiraţi de Bergson și Sorel.

In sociologia modernă s'a instaurat un organicism conservator sau materialismul dialectic, pe două poziţii bine conturate și adverse.

In relaţiile social-politice s'a abandonat amorfismul individualist și s'a trecut la conștiinţa solidarităţii grupelor.

Ca *nisus formativus* în dialectica penală, ideea de sacralitate a reapărut din zăcămintele subconștientului și din memoria speciei. Resuscitarea sacralităţii în viaţa morală colectivă este fenomenul cel mai caracteristic al veacului al XX-lea. Odată cu această resuscitare sacrală, a reînviat ca pasărea Phoenix din propria-i cenușe și pedeapsa capitală cu moartea, care era abolită sau care *de facto* căzuse în desuetudine.

E drept că pedeapsa cu moartea rămăsese ca text formal în multe coduri penale europene. Uneori a intrat în desuetudine totală. Dar, chiar când se mai aplica, pedeapsa capitală nu-și mai îndeplinea funcţiunea ispășitoare și nu mai trezea complexele emoţionale colective ale prevenţiunii generale, ci se redusese la spectacolul frivol pentru spuma imundă a metropolelor nevropate, dornice de senzaţii tari. Pedeapsa cu moartea era o floare otrăvită a asfaltului, alături de alte flori ale răului. Pedeapsa cu moartea nu mai trezea oroarea împotriva « căpcăunului » degenerat și inferior. Ea devenise obiect de contemplaţie, în loc să fie spectacol izbăvitor și catharsis.

Pedeapsa cu moartea este în esenţa sa factor de integrare statală, numai în cazul când moartea căpcăunului este aureolată de teleologia sacralităţii. Reînvierea sacralităţii umple din nou noţiunea de pedeapsă cu forţa dinamică a prevenţiunii generale, golită timp de aproape două sute de ani de esenţa originară.

Penologia care era în secolul al XIX-lea «ştiinţă a pedepsei» («la poenologie, ou science de la peine», spune Garraud, *op. cit.*, pag. 19) devine în veacul al XX-lea o filosofie a pedepsei, adică într'o definiţie exhaustivă, poenologia cuprinde esenţa, funcţiunile şi tehnica pedepselor.

CAP. III

SOCIOLOGIA CRIMINALĂ
SAU
INCITAŢIA MEDIULUI LA COMITEREA INFRACŢIUNILOR

I. CE ESTE SOCIOLOGIA CRIMINALĂ?

Sociologia criminală cercetează geneza crimei în condiţiunile exterioare în care s'a petrecut. Crima este considerată ca product al vieţii sociale.

Factorii sociali ca: structura economică respectivă a societăţii, cu repercursiunile ei, dintre care, cea mai importantă este împărţirea pe clase; venitul naţional şi problema venitului individual; locuinţa; şomajul; războaiele, etc. determină crima într'o măsură uneori exclusivă, alteori preponderentă. Nu se neagă, de obicei, nici predispoziţia ereditară. Dar această predispoziţie este modelată de către societate, care poate să dea o direcţie fecundă, sterilă sau pernicioasă unor instincte deviate.

Franz von Liszt spunea:

«Depinde de condiţiunile exterioare şi de destinul personal de viaţă al cuiva pentru ca un deranjament

inițial al echilibrului sufletesc să conducă fie la sinucidere, fie la nebunie, fie la o boală gravă de nervi, fie la boli trupești, fie la viață aventuroasă sau la crimă ». (Kriminalpolitischen Aufgaben, I, pg. 310). De ce se alege crima tocmai ca precipitat al dificultăților psihice și nu se alege arta, cum se întâmplă uneori? De ce s'a mers pe drumul infracțiunii în loc să se aleagă « culcușul boalei » de nervi, cum se întâmplă alteori, după demonstrațiile lui Sigm. Freud? Răspunsul la această întrebare o dă *biografia socială a infractorului.* Condițiile lui de viață socială îi precizează drumul infracțiunii. Destinul infracțional se confundă în acest caz cu destinul social.

In orice crimă se poate găsi « vina colectivă a societății » (A. von Ottingen) sau, cum spunea Lacassagne, societățile nu au decât criminalii pe cari îi merită. In privința vinei, sociologia criminală ia câte odată, o poziție ca aceea concretizată în dictonul: « *Tout le monde est coupable excepté le criminel* ». Concluzie penibilă și inadmisibilă.

Sociologia criminală ca și politica criminală au fost în sec. XX și sec. XIX arme polemice în lupta politică și în vâltoarea curentelor ideologice de reformă socială. Așa se explică pitorescul virulenței lor luptătoare: din situația ideologică specifică a timpului. Alături de armele polemice, sociologia criminală a prezentat cercetări adâncite asupra genezei infracționale și a predominat prin idealismul său luptător catedrele universitare din Germania, Italia, Franța și România în aplauzele mulțimilor dornice de reforme social-politice,

Franz von Liszt și Enrico Ferri au fost pildele memorabile.

Sociologia criminală a dus lupte împotriva doctrinei clasice care avea în vedere infracțiunea și prea puțin infractorul, lua în considerație interesele societății și prevențiunea generală, fără să se ocupe de prevențiunea specială și de destinele individuale ale infractorilor. Infractorul a fost scos din singurătatea și din infamia faptei sale și a fost readus la sânul societății, pedeapsa urmând a fi catalizator și instrument de reeducare.

II. FRANZ VON LISZT ȘI REFORMISMUL CRIMINOLOGIC

Dela 1900 până la 1933, știința penală germană a fost dominată de două personalități eficiente: de Franz von Liszt, care a avut preocupări, mai ales, *de lege ferenda,* și de Reinhard von Frank, cu preocupări *de lege lata.*

Sociologia criminală a lui Franz von Liszt reflectează filosofia juridică a evoluționismului social atât de tipică timpului său. Descoperirile lui Darwin în antropologie și în științile naturale, progresismul în materie socială, credința în ameliorarea și perfectibilitatea societății au transformat și științele juridice. Dreptul penal se dizolvă în politică criminală, iar cercetarea crimei în reformism criminologic.

Pentru Liszt, factorul social este determinant în geneza crimei.

Infracţiunea fiind o apariţie socială, mijlocul cel mai eficace pentru combaterea ei se află în reforma societăţii. In locul represiunii se recomandă prevenirea infracţiunii.

Critica politicei criminale a lui Franz von Liszt s'a făcut din trei puncte de vedere:

a) *Supra-evaluarea etiologiei criminale.* Liszt a constatat o legătură între criminalitate şi adolescenţa aflată în pericol moral. Adolescentul aflat în pericol moral este pepiniera crimei ulterioare. De aceea se recomandă preventibilitate, iar nu represiune. Dar acest coeficient criminal nu acoperă întreg domeniul crimei;

b) *Superstiţia progresismului* de natură scientistă. Mersul social nu prezintă în permanenţă caracterul unui progres. Acest mers prezintă forma unei « spirale » (Goethe) sau pendularea între « corsi e ricorsi » (Vico);

c) *Societatea* nu e în substanţa sa un concept empiric, ca la Liszt, ci o noţiune de valoare. Discrepanţa între valoare şi realitate a fost pusă în evidenţă de Rickert şi Windelband. Când se vorbeşte « de antisociabilitatea infractorului » la Liszt, ar trebui definită mai întâi societatea, fiindcă societatea nu e o noţiune empirică. E nevoie, în prealabil, de o teorie a valorilor.

Liszt porneşte dela societate ca dela un fapt « dat », ceea ce nu este cazul.

Eroarea este de natură metodologică: « fundamentele metodologice ale ştiinţei penale sunt condiţionate de necesităţile speciale ale situaţiei politice şi spirituale, precum şi de formele legii penale pozitive » (Max Grünhut, Frankfestgabe, I, p. 31). Metodologia penală este

« un inventar de instrumente formale, relativ constante, faţă de conţinutul schimbător al codificărilor penale » (Max Grünhut, *op. cit.*, p. 32). Ideile lui Liszt par azi banale şi naive. Odinioară au avut o enormă influenţă asupra codificărilor şi au intrat în substanţa gândirii penale contimporane.

III. SOCIOLOGIA PENALĂ FRANCEZĂ

Şcoala sociologică penală din Franţa are trei reprezentanţi interesanţi: Dr. Lacassagne, Dr. Manouvrier şi Gabriel Tarde.

Dela Dr. Lacassagne (Lyon) a rămas faimoasa comparaţie a mediului social ca un bulion de cultură al microbilor crimei, condiţionând geneza crimei de situaţia societăţii. Când societatea intră în descompunere, virulenţa microbiană creşte. Infractorul este ca un microb care se infiltrează şi se desvoltă în mediul favorabil, societatea jucând rolul unui bulion de cultură de laborator. Dacă bulionul nu-i prieşte, atunci microbul nu se poate desvolta, se sporifică şi se închircşte. Cauzele criminalităţii sunt de natură exclusiv socială.

Dr. Manouvrier s'a remarcat prin filipicele pronunţate la congresele internaţionale penale împotriva antropologiei lombroziene, scoţând în evidenţă factorii sociologici în cercetarea criminologică.

Sociologul beletristic Gabriel Tarde a făcut aplicaţia doctrinei sale asupra unor fundamentale « legi ale imitaţiei », care conduc societatea, în materie de crimă şi delicte. A influenţat pe criticul român E. Lovinescu în

formularea unei filosofii a culturii și istoriei românești contimporane surprinzând ritmica civilizației române după schemele lui Tarde. Dar sociologul francez a fost și « marele jurist » al școlii penale sociologice.

Fenomenul imitativ este prim fenomen social, după Tarde, observabil și în fenomenul penal.

După cum în societate se formează tipul profesional (tipul medical, tipul artistic, tipul soldatului), tot așa, în societate găsim tendința, determinată de imitație, a formării tipului profesional al crimei și delicvenței.

Lacassagne, Manouvrier și Tarde compun trinitatea sociologiei penale franceze care studiază crima și pedeapsa în raport cu societatea. Ion Tanoviceanu și Vespasian V. Pella se încadrează, dintre penaliștii români, în această direcție franceză a sociologismului penal european.

IV. TERZA SCUOLA

« A treia școală » este curentul penal din Italia care a încercat să sintetizeze elementele valabile din naturalismul antropologic italian (Lombroso) cu învățăturile sociologiei penale franceze (Lacassagne, Manouvrier, Tarde).

Cei mai caracteristici reprezentanți din terza scuola sunt Alimena și Carnevale.

Fatalitatea crimei, intuită și documentată de Lombroso, este negată de terza scuola, care revine la clasicism prin proclamarea unui liber arbitru moderat. Din sociologismul penal european a luat preocupările

de politică criminală, accentuând utilitatea reformismului.

Originalitatea școalei a treia este pledoaria pentru o autonomie a dreptului penal diferit ca problematică și teleologie de criminologie, având imputabilitatea drept criteriu de selectare juridică a infracțiunii. Dacă în personalitatea infractorului ori în comportarea lui s'au constatat spargeri și fissuri, imputabilitatea dispare, și cu evanescența personalității și a comportării prescrise, a dispărut și incidența legii penale. Dreptul penal autonom nu se mai amestecă în sectorul limitrof criminologic. Terza scuola și tehnicismul juridic înmormântează cercetarea penală propriu zisă și a dat naștere unei pepiniere de glosatori formaliști fără glorie teoretică și — din cauza îngustimii punctului de plecare — fără nici o utilitate în forurile unde se fomentează jurisprudența.

V. SUBSTITUTIVELE PENALE (Enrico Ferri)

Substitutivele penale — i sostittutivi penali — au fost propuse de Enrico Ferri. In locul pedepsei, ca răzbunare a societății împotriva infractorului, pozitivistul italian a propus mijloace de politică criminală care să preîntâmpine și să se substitue pedepsei.

In loc ca legea să se ocupe de infracțiune, ar trebui să se ocupe de infractor.

Pedeapsa să nu se aplice și să nu aibă în vedere infracțiunea comisă, ci gradul de perversitate al infractorului și indicele lui simptomatic de temibilitate pentru

societate. Un asasinat poate descoperi o simptomatologie mai ușoară, și mai puțin temibilă pentru societate decât un șantaj, de pildă.

Legea elaborată de doctrina clasică, spune și Ferri, are în vedere prea mult infracțiunea și prea puțin infractorul. Uneori creează pe cale de drept pozitiv o criminalitate sintetică, alteori penitenciarul devine o școală a crimei.

In locul pedepselor, complicat dozate după categoria infracțiunii, Enrico Ferri propune pedeapsa mânuită de judecător după indicile simptomatic de periculozitate. Iar pentru prevenirea infracțiunii, substitutivele penale sunt cele mai indicate.

In locul pedepselor, Enrico Ferri recomandă aplicarea substitutivelor penale care distrug rădăcinile criminalității înainte de a ajunge la eflorescență.

Deși elev al lui Lombroso, considerând crima și nebunia ca două ramuri din tulpina comună a degenerescenței, Enrico Ferri a reprezentat în curentul antropologiei criminale accentul sociologic.

In lupta contra criminalității pot fi două faze: *a*) prevenirea crimei prin substitutive penale și *b*) pedepsirea crimei.

Șomajul, boala fiziologică și mizeria economică sunt factorii importanți în etiologia crimei. Combaterea șomajului prin lucrări publice sau prin schimbarea sistemului social-economic care provoacă șomajul (Ferri a fost un socialist în idealurile sale politice), vindecarea maladiilor printr'o higienă publică ameliorată, precum și ridicarea standardului de viață al maselor

populare sunt substitutive penale recomandabile în prima fază de prevenire a eflorescenței infracțiunii. Realizarea substitutivelor penale curmă răul dela rădăcină, iar pedepsele devin inutile.

VI. ȘCOALA SOCIALISTĂ PENALĂ

Din lumea conservatoare a răsărit școala clasică penală.

Din lumea liberală a răsărit școala pozitivă penală.

Din lumea socialistă a răsărit școala sociologică penală denumită și socialistă, atunci, când mediul social, ca incitator la crimă este redus la factorul economic.

Curentul conservator, curentul liberal și curentul socialist nu sunt propriu zis «curente» cu ideologia lor specifică și omogenă, ci lumi în care ideologia se'mpletește la fiecare pas cu utopia. Numitorul comun le este interesul de clasă diferențiat. Lumea conservatoare corespunde latifundiei și cercurilor agrariene opulente sau care se consideră ca atare. Lumea liberală este lumea capitalului și a micii burghezii. Lumea socialistă este cosmosul diferențiat al proletariatului și al țărănimii sărace (pălmașii), în care se înglobează — ca într'o retortă vastă unde se aruncă «resturile» sociale — elementele pauperizate din toate clasele și — uneori — intelectualii prin adeziune intimă.

Cosmosul socialist duce o luptă pe două fronturi: împotriva mentalității conservatoare și a liberalismului cu creațiunile lui echivalente ca parlamentarism, democrație, etc.

Şcoala penală socialistă găseşte geneza crimei în defectuoasa organizare economică a societăţii şi în despărţirea ei pe clase.

Morcelarea societăţii în clase naşte cupiditatea care este la baza multor infracţiuni împotriva proprietăţii. Reaua organizare economică produce mizeria morală şi lipsa de inhibiţiuni din care purced alte serii de infracţiuni.

Şcoala socialistă penală, aplicând metoda materialismului istoric în cercetarea penală, are două grupe:

a) grupa materialismului istoric mecanicist;

b) grupa materialismului istoric dialectic.

Materialismul istoric mecanicist accentuează economicitatea în devenirea istorică. Suprastructura ideologică este epifenomen al infrastructurii. Societatea se structurează după orânduirea economică a ei.

Materialismul istoric dialectic explică evoluţia civilizaţiilor şi apariţia revoluţiilor în istorie prin prisma factorilor economici şi prin factorii ideologici, cari se înrâuresc şi figurează într'o unitate dialectică. Tot din această grupare, dar cu o fizionomie distinctă, face parte teoria miturilor a lui Georges Sorel, sindicalist francez care a influenţat adânc fascismul italian, anarhosindicalismul spaniol şi «les bourses du travail» din Franţa (Pelletan, Aristide Briand, Guesde).

Politica criminală a şcoalei socialiste este eminamente reformistă şi orientată în sensul prevenţiunii speciale. Dreptul penal sovietic a reluat firul prevenţiunii generale, aplicând-o, ca atare, infracţiunilor contrarevoluţionare şi celor de sabotaj economic.

Din şcoala socialistă fac parte Enrico Ferri şi Franz von Liszt, Emile Vandervelde (reformatorul penitenciarelor belgiene), în multe privinţe Ion Tanoviceanu în România şi aproape întreaga generaţie a «socialiştilor de catedră» din Germania, Franţa şi Italia până în a doua şi a treia decadă a secolului al XX-lea. O situaţie analogă se prezintă în Anglia, Statele-Unite şi Japonia. In Rusia Sovietică şcoala penală socialistă are tendinţa de a se transforma în exclusivă pedagogie socială.

VII. RELAŢIILE DINTRE SOCIOLOGIA PENALĂ ŞI ANTROPOLOGIA CRIMINALĂ

Antropologia criminală este disciplina ştiinţifică penală care se ocupă cu studiul infractorului ca apariţie naturală în societate. Infractorul se recunoaşte după stigmatele fiziologice care-l deosebesc de restul oamenilor. Aceste stigmate sunt simptomele unor predispoziţii organice cari conduc cu fatalitate la crimă. Infractorul este o specie deosebită a genului uman *(species generis humani)*.

Tragedia greacă şi Vechiul Testament au fost printre primele monumente literare în care liberul arbitru se neagă cu desăvârşire, voinţa omului fiind o jucărie a destinului. Ciocnirile violente dintre indivizi sunt comandamente superioare sau machinaţiuni ale divinităţilor.

Antropologia criminală neagă liberul arbitru. Comportarea umană este, în această concepţie, la o interferenţă

de instincte şi predispoziţii organice, unde libertatea interioară este o iluzie.

La toate popoarele primitive şi în culturile străbătute de duh magic sau de fanatisme, concepţia liberului arbitru este înlocuită cu un determinism strict. Doctrina predestinării, formulată categoric de Calvin, se regăseşte în toate epocile de violente pasiuni mistice şi dogmatice.

Doctrina penală a timpului este, la rândul ei, structurată de predestinare. Crima apare ca o fatalitate în rândurile oamenilor, iar lupta împotriva ei se face prin expiaţiune, criminalul fiind « căpcăunul » blestemat care are nevoie de exorciţiune prin pedeapsă.

Crima ca stigmat fiziologic şi psihic este o veche credinţă în istorie.

In afară de tragicii elini, antichitatea a afirmat-o, prin Hippocrates şi Plato, în termeni peremptorii.

Teologia medievală şi dreptul canonic de sub influenţa Sfântului Toma din Aquino a lăsat o serie strălucită de observaţiuni de antropologie criminală la capitolul infracţiunilor de erezie religioasă.

Fondatorul antropologiei criminale, ca ştiinţă, este medicul italian Cesare Lombroso (1835—1909), care, împreună cu Darwin şi Herbert Spencer au impus tripla pecete de naturalism, evoluţionism şi pozitivism secolului al XIX-lea. Impreună cu Auguste Comte şi Karl Marx (care a sintetizat idealismul filosofic german, utopismul francez şi empirismul englez în dialectica materialismului istoric), Lombroso, Darwin şi Spencer au fost oamenii de ştiinţă care au influenţat cel mai adânc timpul lor şi veacul următor. Spiritul european contemporan nu poate fi definit fără contribuţia acestor personalităţi intelectuale.

Antropologia criminală este « istoria naturală a omului delicvent » (Enrico Ferri).

Precursorii antropologiei lombrosiene sunt numeroşi: Despine şi Lauvergue în Franţa; Nicholson şi Prichard (teory of moral-insanity) în Anglia; Morel în Belgia (teoria degenerescenţei criminalilor).

Lombroso citează ca înaintaşi ai săi pe Broca (Franţa), Wirchov (Germania) şi Davis (Anglia).

Numărul şi mensurabilitatea sunt caracteristicile ştiinţei în secolul al XIX-lea şi ale ştiinţei naturale, în genere. Antropologia criminală a introdus cranometria (măsurarea craniilor) şi cercetarea raporturilor matematice ale trupului criminalilor. Antropologia a devenit antropometrie. In locul « Logos-ului » asupra omului s'a ivit matematica omului. In această propoziţie sunt cuprinse posibilităţile superioare de precizie, dar şi limitele antropologiei criminale. Numărul se introduce cu succes în fiziologia umană şi (restrâns) în psihotehnică, restul personalităţii umane (sufletul, inteligenţa, creaţia, relaţii sociale) scăpând din incinta matematicei şi a lui Ratio.

Doctrina lombrosiană se poate rezuma în următoarele trei teme centrale:

a) Introducerea noţiunii de *deliquente nato* ca axă a criminologiei, adică infractorul se naşte cu instincte şi constituţie criminală, activează în mediul social, fără participarea societăţii la vina lui;

b) Stigmata hereditatis pecetluiesc pe criminalul înăscut şi-l predispun cu fatalitate la crimă;

c) Crima este «prelungire atavică» în epoca modernă, o încremenire în infantilism a infractorului sau o expresie materială a substratului epileptoid.

Antropologia criminală a scos în evidenţă anormalităţile morfologice vizibile în fauna penitenciarelor într'o proporţie statistică stabilită de Lombroso la 36%. Faptul că populaţia penitenciarelor prezintă particularităţile sale faţă de populaţia uliţelor şi omogenităţi indubitabile dela un penitenciar la altul, plus vechile observaţii fiziognomice, au îndrituit pe fondatorul antropologiei penale ca ştiinţa să purceadă la o cercetare anatomică amănunţită a criminalilor.

Diferenţierile găsite sunt numeroase: anomalii craniene (frunte teşită, ochi în fundul capului), prognatism, anomalii în conformaţia urechilor, braţe lungi până la genunchi, degete lipite, analgezii (din insensibilitatea generalizată a dermei s'a născut frecvenţa tatuajelor la condamnaţi), etc.

Apariţia tipului criminal o explica Lombroso, fie ca pe o reminiscenţă a omului primitiv (palimpsestele de închisoare n'ar fi decât desenele străvechi din peşteri), fie ca o încetare a creşterii organice şi o rămânere în stare de infantilism, fie ca o formă a delirului epileptoid, a matoidismului (semi-nebuniei) sau a nebuniei complete. Variaţiile sale de opinii sunt flagrante.

Lombroso distinge mai multe grupe de infractori: 1) deliquente nato; 2) matoide (demifou); 3) criminaloid (cu instincte şi stigmate criminale necomplete) şi 4) infractor ocazional (pseudo-criminal). Anomaliile craniologice, anatomice şi fisionomia tipică a criminalului

înăscut nu se află decât în proporţie de 1/3 într'un penitenciar, restul intrând în celelalte grupe.

In critica doctrinei lombrosiene trebue să se pornească dela două chestiuni separate:

a) ce a mai rămas valabil din aşa zisele «stigmate morfologice»;

b) ce a mai rămas din construcţia doctrinară a lui *deliquente nato*.

S'a stabilit, fără controversă, că stigmatele morfologice nu predispun cu necesitate la crimă. Sunt mulţi indivizi onești cari prezintă toate stigmatele morfologice ale tipului de *deliquente nato* lombrosian, fără a comite nicio infracţiune în viaţa lor, după cum sunt indivizi cu toate caracteristicile somatice ale omului sănătos şi normal, capabili de atrocităţi de o factură excepţională. Stigmatele sunt semne de degenerescenţă care pot conduce, în mod misterios, la geniu, la sterilitate creatoare vecină cu idioţia intelectuală, la banalitate socială, ca şi la crimă. Nu se pot stabili legi sau regularităţi în acest domeniu.

Conceptul de *deliquente nato*, valabil şi azi în oarecare măsură (fără cortegiul trinităţii atavism-epilepsie-infantilism) trebue să fie restrâns interpretat. Restrângerea conceptuală este în corelaţie cu variabilitatea istorică a conceptului juridic de «infracţiune». Pentru a avea un tip permanent de *deliquente nato* ar trebui să preexiste un concept definitiv de «crimă» sau «delict»; ori, aceste concepte sunt schimbătoare, aşa după cum schimbător este conţinutul conceptului de «infracţiune» de-a-lungul istoriei. Când termenul de *deliquente nato* se su-

prapune cu termenul de «moral-insanity» şi-şi trage substanţa din «alienaţie mintală», adică din dereglarea comportării sociale dela normă comună, atunci observaţiile lombrosiene rămân în picioare.

In orice caz, ideile psihiatrului Lombroso au avut o forţă propulsivă şi o popularitate fără precedent, făcând prima breşe serioasă în doctrina clasică penală, răsturnând schemele tradiţionale ale judecăţii penale. Nu s'a mai pornit la judecată dela infracţiune ca schemă abstractă, ci dela infractorul concret. Lombroso este autorul intelectual direct al categoriei măsurilor de siguranţă înglobate alături de categoria pedepselor, dar cu altă structură şi altă finalitate, care nu lipsesc din niciun cod penal modern.

Edmund Mezger a remarcat în *Politica criminală pe fundamente criminologice* (1934) că tezele politicei criminale lombroziene au aflat o realizare aproape integrală: dozarea pedepsei după periculozitate, motivaţie intimă şi după tabloul personalităţii infractorului; tentativa poate fi mai grav-simptomatică decât faptul consumat, deci pedepsirea *in concreto* a tentativei la infractorii din obişnuinţă se va face în mod egal cu infracţiunea săvârşită şi izbutită; abolirea diletantismului juraţilor şi introducerea medicului în chestiunile penale; perniciozitatea pedepselor scurte privative de libertate menite a fi înlocuite cu pedepse corporale sau cu amenzi penale; înfiinţarea de manicomii criminale; pedepse mitigate până la amnistiere pentru infractorii senili; închisoare nedeterminată sau cât de lungă, până la închisoarea pe viaţă, pentru recidiviştii şi criminaloizii din obişnuinţă; necesitatea pedepsei cu moartea, etc.

Dacă rezultatele teoretice ale antropologiei criminale lombroziene au fost negate cu înverşunare, uşurinţă şi mai mult cu argumentele tuturor superstiţiilor intelectuale, politica criminală a lui Lombroso a fost transferată *tale quale* pretutindeni în texte de drept pozitiv. Cu toată critica aproape unanimă, Lombroso este, de fapt, un legislator penal mondial în secolul al XX-lea, un Lycurg al vieţii civilizate.

«Păcatele părinţilor» şi magma ereditară nu se mai recunosc ca determinante în analiza voinţei infracţionale; în schimb se recunoaşte fatalitatea organică a multor infracţiuni. In locul pedepselor expiatorii s'au experimentat pedepsele igienice utilitare şi se aplică, în mod curent, măsurile de siguranţă, ca instrumente de apărare socială.

Ultimele măsuri de segregare biologică şi de eugenie ale dreptului penal pozitiv european, cum ar fi sterilizarea prin vasectomie şi castrarea, nu sunt decât ecouri întârziate ale antropologiei lombroziene. Doctrina penală germană modernă este debitoare lui Lombroso ca tehnică penitenciară şi lui Nietzsche ca atitudine ideologică.

In cercetarea teoretică contemporană asupra criminalităţii geminale s'a reluat, fără contest, vechea metodă naturalistă a lui Lombroso. Cercetările germane din ultimii zece ani asupra infracţiunilor la gemeni pornesc metodologic din doctrina lombroziană. Rezultatele lui Lange şi Viernstein sunt lăstari târzii ai lombrozianismului.

Care sunt relaţiile dintre sociologia criminală contemporană şi antropologia criminală?

Să notăm că antropologia criminală a renăscut sub altă etichetă. Terminologia curentă de « biologie criminală » ascunde vechile preocupări antropologice, cu o singură modificare: în domeniul biologiei criminale s'a încercat fuzionarea antropologiei cu sociologia criminală. Despre succesul acestei fuzionări ar fi prematur să se refereze. Desbaterile şi rezoluţiile Congresului internaţional de criminologie dela Roma din 1938 au avut loc sub steaua protectoare a acestei fuzionări. Biologul criminolog a fost cerut insistent pentru pretoriile penale.

Sociologia criminală îşi continuă — în special în Statele-Unite şi în U.R.S.S. — cercetările amănunţite şi variate.

Antropologia lombroziană s'a născut în spiritul Renaşterii italiene cu toate diferenţa de secole, adică în leagănul unui scientism categoric. Antropologia postlombroziană a părăsit acest făgaş. In mod curios, sociologismul penal a păstrat schemele de gândire şi albiile ideologice ale lombrozianismului, mişcându-se pe aceeaşi axă progresistă, scientistă şi libertară. Intre Lombroso şi antropologia criminală contemporană, găsim un *hiatus filosofic*. Moştenirea savantului italian a fost preluată de sociologismul francez, în frunte cu Durkheim, în ceea ce priveşte filiaţiunile intelectuale, schemele metodologice de lucru şi concluziile politice. Sociologia americană, profund înfluenţată de Durkheim şi criminologia rusă, înfluenţată exclusiv de Marx, continuă în linie directă eforturile lui Cesare Lombroso.

Sociologia criminală poate fi definită ca « o ştiinţă care încearcă să facă descripţia infracţiunii ca o apariţie socială şi să o înţeleagă în condiţionările sociale » (Franz Exner în *Handwörterbuch der Kriminologie*, vol. II, p. 11).

Spre deosebire de psihologia criminală care se ocupă în mod individual cu sufletul infractorului şi spre deosebire de antropologia care cercetează structura lui fizică, sociologia criminală se ocupă de infracţiune ca apariţie de massă. Psihologia penală modernă încearcă să construiască tipuri sintetizate şi extrase din realităţile criminale. Operaţiunea tipizării are loc, după ce, în prealabil, s'a făcut observaţia fenomenului de massă criminală. In acest caz, sociologia criminală devine indispensabilă tipizării psihologice penale. Dar, un caz psihologic luminează, în deobşte, şi cadrul social în care a avut loc drama penală. Impletirea dintre sociologia criminală şi psihologia criminală apare, atunci, evidentă. Cum psihologia infractorului este un precipitat al caracterologiei sale, cum între conformaţia bio-fiziologică şi fenomenele psihice sunt punţi de legătură indestructibile, la analiza fiecărui caz penal, antropologia se împleteşte cu psihologia şi sociologia criminală.

Domeniul specific al sociologiei se reduce la două aspecte:

a) Descripţia massei infracţionale (dintr'un stat, o regiune, un judeţ, un oraş, ori sat; sau descripţia unei epoci: epoca războiului, epocă postbelică, epoci prerevoluţionare, epoci de criză ciclică, etc.);

b) Condiţionarea socială a acestei masse infracţionale (corelaţia cu timpul sau cu spaţiul unei societăţi determinate, contigenţele cu caracter de massă).

Sociologia criminală ia în consideraţiunea ceea ce Gleispach a numit excelent «societatea, ca premiză de gândire a infracţiunii». Infracţiunea nu are existenţă conceptuală fără definirea anticipată a conceptului de societate. Depinde numai de valorificările societăţii ca o faptă să devină infracţiune. Un asasinat poate fi o faptă eroică, dacă societatea îşi schimbă criteriile de valorificare, după cum eroismele politice de odinioară sunt crime în altă fază de transformare a societăţii.

Din cauză că infracţiunea nu poate fi gândită în afară de cadrele societăţii, sociologia criminală se mai împleteşte şi cu disciplina denumită a politicei criminale, care se ocupă cu combaterea criminalităţii.

Este politica criminală o ştiinţă? Este posibilă cunoaşterea ştiinţifică în domeniul politicei criminale?

Politica criminală se ocupă cu combaterea criminalităţii, folosindu-se de texte de legi, de penitenciare, de personalul administrativ al Statului, de aşezarea impozitelor, de igiena publică şi de tot ceea ce puterea şi coerciţiunea Statului în luxurianta sa varietate poate pune la dispoziţiune. Politica criminală este un fragment de politică socială.

Max Weber a arătat în «obiectivitatea cunoaşterii ştiinţelor social-politice», că această obiectivitate derivă din *scopul* lor. In politica socială, ca şi în politica criminală, se caută mijloacele cele mai adecvate pentru a atinge un ţel propus. Acest ţel se numeşte combaterea

criminalităţii pentru politica criminală, care, din punct de vedere metodologic, este o secţiune a ştiinţelor sociale.

Politica criminală ca şi sociologia criminală nu sunt ştiinţe în sensul ştiinţelor naturale, aşa cum s'a încercat să se construiască, în genere, antropologia criminală. Eremitul retras pe insula Galapagos nu poate comite crime şi nici delicte, nu numai pentrucă infracţiunea se naşte cu necesitate din viaţa de relaţiune, dar şi pentru faptul că un cod penal devine existent în viaţa de societate şi este o tablă de valori a omului mediocru. Aceste trei discipline fac referinţă la o premiză a gândirii: existenţa societăţii.

Sociologia criminală, politica criminală şi antropologia criminală nu sunt ştiinţe naturale, pentrucă depind de societate, deci de sociologie, care nu cunoaşte explicaţia cauzală de ştiinţă naturală, ci «comprehensiunea» comună tuturor ştiinţelor noologice. Această explicaţie se numeşte înţelegere, adică notarea corelaţiilor. («Eu înţeleg o infracţiune, când recunosc sensul faptei, când văd condiţiile şi motivaţiile cari i-au dat fiinţa», Exner, *op. cit.*, p. 13). Aceste condiţii şi motivaţii derivă din situaţia interioară şi exterioară a infractorului.

VIII. RELAŢIILE CU PSIHOLOGIA CRIMINALĂ

Situaţia interioară este obiectul psihologiei şi al antropologiei criminale. Situaţia exterioară face obiectul sociologiei criminale şi această sociologie are o parte generală şi o parte specială, ca toate sociologiile moderne.

Partea specială a sociologiei criminale, după clasificarea lui Exner, cuprinde: *a)* sociologia grupelor de infractori; *b)* sociologia grupelor de populaţie din care se recrutează infractorii. In prima grupă se tipizează: hoţul, şantagistul, vagabondul; în a doua grupă intră: citadinul-infractor, infractorul rural, etc.

Dacă sociologia criminală se ocupă cu situaţia exterioară a infractorului, psihologia penală tratează despre interioritatea lui.

Psihologia penală este Logos asupra bolilor sufletului care conduc la crimă şi delict.

Psihologia penală cuprinde sistematizarea cercetărilor asupra infracţiunii considerată ca o maladie a sufletului uman.

Psihologia penală contemporană cuprinde trei grupe de cercetari:

a) psihologia criminală;

b) psihologia abisală, complexul de desnădejde fiind izvorul infracţiunii (Adler);

c) psihologia dinamicei infracţionale, crima fiind considerată eveniment unic şi nerepetabil (Mezger).

Bolile psihologice se împart în trei grupe:

a) grupa psihozelor condiţionate organic;

b) grupa psihozelor condiţionate toxic;

c) grupa psihozelor funcţionale.

Exemple de psihoze organice sunt: paralizia progresivă, sifilisul cerebral, demenţa senilă, artero-scleroza cerebrală, chisturile craniene, surdo-mutismul, etc.

Exemplu de psihoze toxice sunt: alcoolismul, morfinismul, cocainomania şi toate viciile în legătură cu toxicele.

Exemple de psihoze funcţionale sunt: turburările endocriniene (deranjarea echilibrului secreţiunilor glandulare), epilepsia, schizofrenia (dementia praecox), alienaţia circulară (depresivă şi maniacă), histeria, paranoia (mania persecuţiei, mania procesivă), etc.

In diagnosticul pluridimensional al lui Kretschmer, cauzalitatea influenţelor toxice depinde de: 1) eficienţa şi natura toxicului; 2) de organismul înnăscut al intoxicatului şi 3) de viaţa în mediul în care trăieşte bolnavul.

După definiţia lui Schneider, indivizii psihopaţi sunt « personalităţile anormale, care suferă din cauza anormalităţii şi care fac să sufere şi societatea ». Mezger introduce în conţinutul noţiunii de « psihopat » elementul de inferioritate.

IX. MEZGER ŞI PSIHOLOGIA DINAMICEI INFRACŢIONALE

In psihologia penală intervine mereu criteriul sociologic.

In psihologia criminală, anormalitatea este definită de societate.

In psihologia abisală penală, iniţiată de Dostoiewsk şi Nietzsche, continuată de Freud-Adler-Jung, complexul de desnădejde al infractorului este izvor de fapte penalizate. Această desnădejde indică o luptă între infractor şi societate.

Chiar în psihologia dinamicei infracţionale, teză susţinută de Edmund Mezger şi oglindind un individualism extrem, premiza societăţii ca element constitutiv al in-

fracţiunii reapare în conflictul dintre infractor şi mediu. După Mezger «fiecare infracţiune este un fenomen nou în viaţa individuală şi în totalitatea comunităţii, deci ceva unic şi în acest fel, ceva care nu se mai repetă, ceva, care în esenţa sa nu poate fi generalizat. Fapta criminală este o tărie individuală, care izbucneşte într'o situaţie absolut concretă şi care dă naştere la rezultate absolut concrete; ceva fatal în jocul forţelor şi ceva istoric în sens metodologic. La fel cu fapta criminală este şi infractorul, autorul faptei, o personalitate strict unică şi nerepetabilă ». (Kriminal-Politik, p. 174).

Gândirea naturalistă a secolului al XIX-lea a crezut că «fenomenele infracţionale pot fi supuse unei explicaţii cauzale cu legi naturale, reducându-le la anumite tipuri de infractori» (p. 174); «dar personalitatea ca atare a rămas ceva individual şi unic, niciodată definitiv explicată prin legi generale, în ultima analiză, totdeauna ceva iraţional» (p. 176).

Formele vieţii fiind de altă structură decât formele naturii, viaţa umană nu poate fi cuprinsă în cauzalităţi şi legi uniforme.

Mezger propune înţelegerea fenomenelor penale prin metoda corelaţiilor cu care se înţelege dinamica vieţii.

Găsim, aşa dar, la Edmund Mezger:

a) o concepţie dinamică a genezei infracţiunii;

b) clasarea dinamică a fenomenului infracţional în corelaţii de valori şi semnificaţii sociologice;

c) transformarea cercetărilor de psihologie criminală în misiunea practică a unei dinamice combateri a criminalităţii.

Wulff a mers mai departe pe căile iraţionalului. Wulff acceptând iraţionalul personalităţii, Mezger nu vede în această recunoaştere decât «un pesimism desnădăjduit» (p. 176).

Un text sancrit spunea:

«Dreptul şi Dreptatea nu umblă pe uliţi să strige: Iată, eu sunt Dreptul! Eu sunt Dreptatea! Dreptul şi Dreptatea sunt ceea ce spune brahmanul...».

Concepţia vedică a Dreptului, exprimată atât de paradoxal, rezumă diferenţierile între raţionalismul juridic european şi iraţionalismul juridic oriental. Ceea ce este brahmanul şi mandarinul pentru Extremul Orient, este kadiul pentru Orientul apropiat şi judecătorul pentru Occident.

Inţelepciunea şi experienţa de viaţă asiatică au fecundat de două ori gândirea mediteraneană şi vest-europeană înclinată prea mult să gândească şi să simtă în tiparele lui Ratio: prima oară prin creştinism, care a fost nu numai invaziunea mentalităţii populare spărgătoare a tiparelor oligarhice romane, ci şi reîntoarcerea la izvoarele originare de gândire şi viaţă ale omului. In afară de problema revelaţiei Scripturilor, interpretarea sociologică descifrează valul creştinismului ca o îngenunchiere şi subminare a Romei imperiale de către filosofia, etica şi forţa dinamică a straturilor ultime sociale sosite dela confiniile imperiului, în special din lumea asiatică. Forţa intrinsecă a acestui val de apă vie (credinţa, etica şi sensibilitate pe care Fr. Nietzsche le-a numit polemic «bune pentru sclavi») a durat aproape două mii de ani.

Al doilea val oriental s'a revărsat cu prilejul crizei politice şi ideologice survenite în urma războiul mondial

din 1914—1919 și se continuă până azi. Popoarele înfrânte au negat din răzbunare și ranchiună tabla de valori care le-a dus la dezastru și au început import masiv de filosofie, de lirică și de scheme de viață care se găseau exact la antipodul victorioșilor.

Atunci a sunat, în filosofie, ceasul pe care-l așteptau tomurile brăcuite și figurile solitare ale unor gânditori ca Schopenhauer și Nietzsche, adevărate stupuri ascunse, pline cu fagurii în cari se adunase mierea Vedelor, amforele secrete unde se păstra nectarul budist și al lui Confucius. Ora stăpânirii spirituale a lui Nietzsche pe care o așteptase zadarnic două decenii (la 3 Ianuarie 1889, a avut loc dezastrul demenței pe piața din Torino și la 25 August 1900 a murit ca veteran cu mintea stinsă în sanatoriul din Weimar) a venit plenitudinar.

Sociologia criminală, psihologia criminală și antropologia criminală nu mai pot fi gândite în actuala etapă ideologică a Europei fără aportul lui Nietzsche. Precursorul său fusese Dostoiewski.

Dela « Amintiri din casa morților » unde s'au strâns observațiunile și experiențele despre sociologia și antropologia criminală și până la intuițiile de psihologie abisală concretizate în « infractorul palid » nietzschean, știința penală a Europei prelucrează și sistematizează aceste materiale fără a le fi epuizat. Edmund Mezger este un moment științific din cele mai caracteristice ale nietzscheianismului în dreptul penal.

Sociologia și antropologia criminală se află din nou în centrul desbaterilor.

Au redevenit discipline filosofice și conceptele lor fundamentale sunt concepte polemice.

Contribuțiile aduse de literați ca Dostoiewski și filosofi tragici ca Nietzsche și Kirkegaard, precum și ultimele tentative de sistematizare ale antropologiei întreprinse de filosoful Max Scheler și economistul Werner Sombart, scot în relief cu prisosință acest caracter nou.

X. SOCIOLOGIA PROCEDURII PENALE

In afară de știința juridică și procedurală penală, mai există și o sociologie a procedurii penale.

Știința juridică a procedurii penale se ocupă cu stabilirea regulilor care derivă din dreptul pozitiv. După cum observă Ernest Beling (Deutsches Reichsstrafprozessrecht, 1928, pg. 24) cad în acest domeniu observațiuni asupra unor anumite fenomene, în legătură cu desfășurarea mersului procedural, fenomene interesante de sesizat și descrise în pura lor fapticitate, fie sub forma unicităților istorice, fie în sensul unei observații a colectivelor asupra unor întâmplări care se repetă și care posedă anumite corelații.

O asemenea cercetare a faptelor juridice procesuale penale, spune Beling, căreia îi lipsește până în prezent o expunere unitară, reprezintă « un fragment de sociologie pe care am putea-o numi Sociologia procedurii penale și care nu trebue confundată cu sociologia criminală » pag. (24).

Care sunt problemele tipice ale sociologiei procedurii penale? Beling enumeră, *exempli gratia*, câteva:

1. întrucât procedura penală se află sau nu de acord cu cerinţele conştiinţei juridice,

2. din ce cauză nu sunt denunţate multe infracţiuni?

3. în ce măsură judecătorii utilizează anumite instrumente şi instituţii juridice procedurale lăsate la libera apreciere (anumite probatorii, desemnarea apărătorilor din oficiu, luarea de jurământ a martorilor sau transformarea informatorilor în martori),

4. cât este de des folosită de către mulţime, publicitatea desbaterilor şi în ce procese,

5. care sunt efectele de massă ale procedurii penale.

O disciplină indispensabilă sociologiei procedurale penale este statistica.

Statistica aplicată procedurii penale cercetează şi interpretează numărul acţiunilor publice deschise, numărul condamnaţiunilor şi al achitărilor.

Din sociologia procedurală penală face parte problema care se ridică periodic în mersul justiţiei penale, anume problema accelerării judecăţilor penale.

Vom insista aici asupra acestei chestiuni.

In şedinţa dela 3 Aprilie 1938, a Cercului de studi penale, d. I. Ionescu-Dolj, preşedinte la Consiliul Legislativ şi una din personalităţile care au lăsat o lungă dâră luminoasă în doctrina, jurisprudenţa şi legislaţia penală a ţării noastre, a făcut un substanţial referat asupra problemei atât de acute şi atât de discutate: «accelerarea judecăţilor penale».

Intârzierile din penal sunt veritabile prime acordate infractorilor, surpându-se în acelaşi timp unul din fundamentele teoretice ale pedepsei: utilitatea ei socială prin exemplaritate şi înfricoşare.

Lipsind promptitudinea în pedepsirea infractorului, dar continuându-se acţiunea penală timp de câţiva ani, se trece pe nesimţite dela rânduiala lui punitio ut ne peccetur la o « tactopathia » (talionică) a dictonului punitur quia peccatum. Codul nostru a adoptat un sistem ecclectic. Cu toată limitarea prin prescripţii, codul a acceptat ca fundament răzbunarea cu caracter expiator a justiţiei absolute, acel « Wiedervergeltungsrecht » al lui Kant, care cerea ca ultimul criminal să-şi primească pedeapsa înainte de a se trece la dispariţia societăţii. Cu oricâte întârzieri, infractorul nu scapă de pedeapsă în sistemul nostru, chiar dacă la Bucureşti, de pildă unui dosar penal nerezolvat timp de 12 ani i-a venit rândul recent cu tardivitatea melcului.

Dar nu devine iluzorie expiaţiunea dacă i se răpeşte caracterul intimidant prin exemplaritatea prompt aplicată?

Codul şi procedura penală română din 1937 au doi piloni de susţinere: 1) punitur quia peccatum şi 2) punitur ut ne peccetur. Ecclecticismul este categoric.

Termitele întârzierilor distrug un pilon de susţinere. Rămâne doar răzbunarea societăţii, fără niciun folos de moralizare asupra celor dispuşi să repete fapta penalizată, dacă lipseşte urgenţa.

Discuţia provocată asupra accelerării judecăţilor penale nu este totuşi o consecinţă a defectuozităţii confecţionării codului penal şi a codului de procedură penală română ieşite din străduinţele de unificare legislativă.

Ştim că se insinuează sau se strigă cu mai mult sau mai puţin patos şi talent acest lucru. D. Ionescu-Dolj a amintit ironic de practicienii rutinari sau de magistraţii tineri cari aruncă în mod nedrept cu pietre într'un monument juridic, care poate, nu este aere perennius, dar la care au contribuit somităţile penale ale ţării, oameni cu experienţa pretoriilor ca şi a laboratoriilor de investigaţie doctrinară.

Până la proba contrarie (care nu s'a făcut în mod decisiv) suntem obligaţi faţă de textele celor două coduri să spunem:

— Magister dixit.

Iritaţia provocată până la panică în jurul întârzierilor judecăţilor penale şi atacurile nedrepte împotriva ultimei legiuiri îşi au altă explicaţie: o explicaţie politic-sociologică de care autorii codurilor nu sunt întru nimic vinovaţi.

Impreună cu Max Ernst Mayer socotim că « în istoria dreptului penal se oglindeşte ideia de Stat, care la rândul ei este un fragment de istorie a culturii. » (Der allg. Teil des deuschen Strafrechts, 1923, pag. 435).

Intre ideea de Stat din timpul genezei codurilor şi actualul climat ideologic şi statal există o oarecare discrepanţă. Nu este o discrepanţă de structură, ceea ce ar fi grav şi ar duce la o infirmare a codului penal şi de procedură penală. Nu se schimbă mentalitatea juridică şi tabla de valori morale, de care trebue să ţină cont ordinea juridică sublimată în textele îndelung îngrijite ale codului penal, cum s'ar schimba moda vestmintelor. Impotriva paşoptismului şi a neo-paşoptismului,

împotriva « formelor fără fond » şi răsturnărilor globale s'a dus în cultura noastră o luptă cu rezultate absolut pozitive, pentru ca alegaţiuni similare să-şi mai aibă vreo valabilitate în lumea juridică.

Atacurile împotriva codurilor pe tema accelerării judecăţilor penale îşi au o explicaţie de caracter strict local: societatea românească a devenit extrem de sensibilă la anumite infracţiuni, cerând o drastică (uneori enormă) sancţionare, cu o procedură rapidă. Este vorba de delapidarea banului public şi de o serie întreagă de delicte şi contravenţii, care se judecau înainte după procedura obişnuită. (Infracţiunile de sabotaj economic, infracţiuni la legea devizelor, etc.)

Actuala discuţie şi iritaţie asupra accelerării judecăţilor penale din România verifică încă odată valabilitatea teoriei generale a lui Max Ernest Mayer în privinţa dreptului penal, pe care-l consideră ca un elaborat de istorie a culturii, în directă relaţie cu ideia Statului, dominantă într'o epocă şi într'un anumit spaţiu.

Câteva decrete-legi au dat satisfacţie în privinţa urgentării judecăţilor penale la delictele şi contravenţiile pe care climatul nou politic le reclama cu insistenţă.

Dar ar fi o greşală ca sub presiunea şi sub pretextul celerităţii să se răpească, aşa cum spunea d. Ionescu-Dolj, garanţiile justiţiei penale. S'ar cădea în cazul stigmatizat de un proverb german care spune: « a aruncat copilul odată cu apa din căldare! ».

Calea de mijloc rămâne tot « mijlociul drum de aur », acea via regis recomandată pentru străbaterea dificultăţilor.

Evident, se acordă amânări cu uşurinţă, iar la parchete afacerile grave se judecă uneori cu întârziere. La Cercul de studii penale, în şedinţa din 3 Aprilie, medicul Iorgulescu a ridicat cu sinceritate chestiunea « certificatului de boală », acordat din complezenţă, pentru a obţine termene, făcând propuneri care merită să fie luate în consideraţie, pentru a desfiinţa clemenţa judiciară, care merge până la reprobabilă îngăduinţă şi cade în uşurătate în privinţa împlinirii procedurilor printr'un agent special, ataşat la instanţă şi a modificării art. 95 c. pr. p. sunt dintre cele mai utile.

Ce spune art. 95?

Funcţionarul public care nu face înmânarea citaţiilor, a notificărilor sau comunicărilor, ori nu execută mandatele de aducere şi cauzează amânarea procesului sau nu o face în conformitate cu legea se pedepseşte cu amendă.

« Funcţionarii publici » cari execută dispoziţiile art. 95 c. pr. p. n'au ieşit din faza carageleasca: « familie grea, retribuţie mică ». Primesc uşor un şperţ insignifiant şi acordă prin « suveranitate delegată » un termen părţii interesate, contribuind la intârzierea judecăţilor. Alineatul ultim al art. 95 c. pr. p. spune expres pentru accelerare şi control, că pedeapsa cu amendă de 500 la 2000 lei se pronunţă de instanţa care a constatat faptele. Zadarnic. Retribuţiile acestor funcţionari publici sunt prea mici şi cu familii prea împovărate (« proles » designeaza numeroasele progenituri ale săracilor!) pentru a nu se lăsa tentaţi şi pentru a nu intra în dispoziţiile represive ale art. 95 c. pr. p.

Dacă aceste propuneri pot veni în conflict cu budgetele tot mai sgârcite la capitolul Justiţie ale ministerului de Finanţe, alte propuneri de « specializare a magistratului » (judecătorul exclusiv penalist) nu cer fonduri noui băneşti, ci modificări la legea de organizare judecătorească. Fără bani, nu există o bună distribuţie penală. Adevărul este şi în constatarea că avem prea puţini magistraţi faţă de caracterul procesiv al Românului. O suprimare a dreptului de apel, care se discută utopic în doctrină şi congrese, ar răpi garanţiile categorice ale justiţiei, după cum propunerile de fiscalitate excesivă la apeluri şi recursuri ne-ar reîntoarce, cum observa d-l Ionescu-Dolj, în evul mediu şi am cădea într'un regim plutocratic intolerabil: Justiţia trebue să rămână la îndemâna tuturor, deasupra claselor, pentru avuţi şi pentru cei lipsiţi de mijloace.

S'a mai vorbit despre limitarea pledoariilor, despre locvacitatea avocaţilor şi despre toleranţa magistraţilor. Dacă baroul formează magistratura, cum spune dictonul orgolios francez, ar fi cazul, pentru accelerarea judecăţilor penale, ca şi magistratura să formeze barbul, fără a fi nevoie să violeze drepturile sacre ale apărării, punând numai oarecari limite şi administrând benignele depurative ale ironiei şi umorului pentru intemperanţa verbală. Soluţia pledoariei scrise, ca anumite obiceiuri din dreptul german, ar fi o metodă salutară.

D-l Ionescu-Dolj a mai cerut două lucruri:

a) magistraţii să fie redaţi magistraturii şi să nu mai fie obligaţi să participe la nenumăratele comitete, comisii şi sub-comitete;

b) charisma de organizator.

Primul deziderat este realizabil cu condiţia unei mai bune salarizări a magistraţilor.

A doua — vocaţia charismatică de bun conducător de şedinţă şi de complet — este un atribut al personalităţii. Oamenilor le rămâne numai selectarea celor dăruiţi cu aceste magice calităţi. Conducerea unui cabinet de instrucţie şi de preşedinţie, în genere, trebue făcută nu numai după criteriul ştiinţei acumulate, ci după triada: muncă, ştiinţă şi conştiinţă, la care adăugăm charisma de organizator.

CAPITOLUL IV

BIOLOGIA CRIMINALĂ
SAU
CORELAŢIA INTRE DESTIN ŞI SOCIETATE

I. INFRACŢIUNEA CA DESTIN DEMONSTRATĂ LA GEMENII INFRACTORI

Dacă dreptul penal european s'a caracterizat în secolul al XIX-lea printr'o invaziune italiană care a pus pecetea italianităţii sale « italienissime » indelebile acestei arte şi ştiinţe de descripţie, geneză şi combatere a criminalităţii, în secolul al XX-lea asistăm la o luxuriantă eflorescenţă a şcoalei germane, centrul mondial al cercetărilor penale mutându-se pe nesimţite dela Roma la Berlin.

In faza italiană a dreptului penal s'au emis eronate ipoteze fecunde — şi o eroare fecundă se preferă uneori unui adevăr sterp — s'au desbătut cu pasionalitatea specifică temperamentului mediteranean temele centrale referitoare la infracţiune şi pedeapsă în epoca modernă, chiar dacă fantezia creeatoare penală italiană postula o « pozitivare » crasă şi banală ca tendinţă a cercetării,

(Pozitivismul a fost o eroare nu numai în filosofie, ci în toate domeniile ştiinţelor noologice, inclusiv dreptul penal).

Şcoala penală germană a invadat cu tezele şi preocupările sale până şi patria penalului modern: în Italia se vorbeşte, azi, de foarte multe ori cu enervare despre « tedeschism », cuvânt peiorativ care exprimă dorinţa ardentă a delimitării zonelor de influenţă. Dar, după cum altădată, « lombrozianismul » sau pozitivismul lui Enrico Ferri au invadat până la îngenunchiere Europa ştiinţei penale, ajutând să se pună pretutindeni fierul roşu atâtor racile, la fel se întâmplă şi cu universalismul ştiinţific al penalului german, care nu poate fi privit prin prisma specifităţilor locale, spre a-l elimina cu incongruenţa... « tedeschismului ».

Evident, în dreptul penal al fiecărei naţiuni există zone incapabile de a primi scheme tipice cu caracter universalist, desfăcute de timp şi spaţiu.

Actualul moment istoric nu îngăduie generalizări excesive în cercetarea şi combaterea delicvenţei. Trebue să se ţină socoteală de structurile ţărilor şi de procentajul statistic variat al profesiunilor în sânul popoarelor, de etapa sociologică în care se găsesc naţiunile şi de atâtea coordonate specifice.

Alte zone şi departamente penale îngăduiesc, însă, prin similaritate structurală, concluziile oricărei cercetări ştiinţifice, indiferent de sursa de unde pornesc prima oară în lume.

Din această categorie fac parte cercetările unei strălucite serii de oameni de ştiinţă germani asupra « izvoarelor crimei » descrise şi limitate la biografiile gemenilor infractori.

Johannes Lange a întitulat studiile sale asupra gemenilor criminali în mod turburător: « Infracţiunea ca destin » (Leipzig, 1929), iar Kranz a reluat în 1933 tema criminalităţii la gemeni, supunând cazurile analizate unor amănunţite observaţiuni biografice. Lange găsise la gemenii ieşiţi din aceiaşi placentă o repetiţie a infracţiunii în proporţie de 75 la sută. Kranz a coborît « destinul infractor » la 63 la sută.

Friedrich Stumpfl reia şi completează aceste cercetări în opera sa *Die Urspruenge des Verbrechens* (dargestellt am Lebenslauf von Zwillingen, Leipzig, 1936), după ce ilustrase în 1935 relaţia dintre ereditate şi crimă în câteva lucrări de caracterologie şi psihiatrie asupra unei stirpe (grupe familiare) ajungând la concluzia existenţei unei coincidenţe ereditare. Caracteristicile sau anomaliile de caracter echivalează cu o cauză fatală de criminalitate, iar infractorii cari înclină spre recidivă şi cei care nu devin recidivişti formează grupuri omogene separate din punct de vedere caracterologic.

Se moştenesc, în deobşte, nu numai calităţile fizice, ci şi fizionomia spirituală. Caracterologia gemenilor merge şi mai departe: se găsesc între ei asemănări şi deosebiri ca între mâna dreaptă şi mâna stângă a unui singur individ.

Galton demonstrase statistic încă din 1875 că personalităţile excepţionale — talentele şi geniile — posedă în spiţa ereditară o medie mai ridicată de excepţiuni în

ascendenţi dotaţi decât media obişnuită a « omului de pe stradă ».

Coincidenţele ereditare la gemenii infractori variază sensibil după cum au ieşit dintr'unul sau două ovule. Cum se stabileşte acest fapt biologic? La naştere, mamoşul poate consemna dacă gemenii au fost înfăşuraţi în viaţa uterină în aceiaş placentă. Se mai poate stabili ulterior acest lucru cu aproximaţie şi după asemănările fizice uneori direct uluitoare, când înşişi părinţii confundă copiii gemeni.

In acest caz destinul infracţional merge până la similaritate, prezentând parcă sentinţa grea a unui blestem antic, ca în poveştile Atrizilor şi în mitul lui Oedip.

Impotriva acestei teze — « infracţiunea ca destin » — se va ridica falanga arhicunoscută de argumente.

Nu insistăm.

La aceste turburătoare cercetări ştiinţifice pe care înşişi autorii le declară provizorii, având nevoie de completări pe o scară mai întinsă, se exclude influenţa mediului social şi se dă prioritate eredităţii şi conformaţiei caracterologice iniţiale.

Dar nu cumva gemenii infractori urmează o unică traectorie infracţională din pricina identităţii mediului?

Pentru a fi puşi în faţa unui destin individual infracţional la gemeni, nu-i suficient să fie amândoi pedepsiţi în mod egal sau aproape egal, în coreitate, sau — eventual — unul dintre ei să fie delicvent accesoriu, adică un complice la aceiaşi infracţiune. In acest caz avem o simplă influenţare şi se revine la teoria molipsirii prin mediu, în loc să se demonstreze fatalitatea ereditară.

E drept că în statisticele şi biografiile germane nu se studiază gemenii în calitate de participanţi la o infracţiune, unul la infracţiunea celuilalt, ci de infractori separaţi. Dar prin însăşi calitatea lor de gemeni, dualitatea traectoriei nu se confundă într'una singură?

Complicitatea este o participaţiune secundară. Coreitatea este participaţiune principală. Teza « infracţiunea ca destin » vrea să facă din gemeni subiecţi fatali, aproape *corei* predestinaţi la acelaşi gen de infracţiune, excluzând o banală participaţie secundară, ceea ce ar infirma ineluctabilitatea.

In această teză, « *pactum sceleris* » şi « *animus necandi* » zac în sânge şi în conformaţia caracterologică. Factorul volitiv şi cel intelectual, similaritatea finalităţii sunt predestinaţiuni ca în teologia calvină.

Este straniu de constatat cum în lumea protestantă germanică şi anglo-saxonă, unde s'a pus liberul examen ca unică axă a trăirii religioase şi morale, excluzând dogmele care conduc lumea catolică mediteraniană şi ortodoxia orientală, se ajunge pe altă cale la metafizica predestinării.

Max Weber şi Troeltsch au construit ipoteza de o rară grandoare a genezei individualismului modern din protestantism pietist şi calvinism puritan.

Penaliştii şi psihiatrii protestanţi revin la aceleaşi teze ale predestinării caracterologice, teze care se suprapun cu predestinarea religioasă catolică şi răsăriteană.

Simplă coincidenţă sau ne găsim în preajma unui adevăr aflat pe căi diferite?

* * *

S'a spus despre gemeni că se aseamănă fizic, dar că prezintă diferenţieri intelectuale şi morale.

Nu.

Stumpfl o declară categoric:

«pe baza unor observaţiuni caracterologice de mai mulţi ani asupra a peste 100 de perechi de gemeni am ajuns la convingerea că fiinţa lor fundamentală, predispoziţiile şi capacitatea evolutivă, împreună cu întreaga construcţie psihică este originar identică la gemeni fără excepţie, după cum este asemănătoare până la identitate construcţia lor fizică. Diferenţierele dintre ei nu ating caracteristicele fundamentale, ci numai forme de expresie» (pag. 128).

Identităţile nu se recunosc la bivitelini, ci numai la monovitelini. Gemenii monovulari formează materialul de observaţie pentru demonstraţia matematică a destinului infracţional, în conformitate aproape cu regulile ştiinţelor naturii, care cer identitatea subiecţilor supuşi la experienţă.

Evident, dreptul penal cu toate disciplinele sale aferente nu face parte din niciunul din compartimentele clasificării ştiinţelor naturii, ci e o disciplină clasică din domeniul ştiinţelor spiritului. (Clasificarea: 1. *Naturwissenschaften* — ştiinţe ale naturii — şi 2. *Geisteswissenschaften* — ştiinţe noologice, ştiinţe ale spiritului — este un bun câştigat pentru ştiinţa modernă).

Problema gemenilor infractori aduce un caz subtil de interferenţă a celor două domenii. Identitatea de conformaţie caracterologică presupune un caz de ştiinţă naturală: doi oameni care pot fi cercetaţi ca două plante.

Variaţia formelor de expresie trece cazul experienţei în celălalt domeniu. Dar chiar în varietatea formelor expresiei se găsesc limite clare şi predestinate.

Până acum se spunea: *ereditatea* joacă un rol covârşitor în geneza criminalităţii. (O teză). Sau: *societatea* joacă un rol covârşitor în geneza criminalităţii. (Altă teză).

După studiul gemenilor infractori se spune: orice fel de *delicvenţă* este condiţionată de tipul caracterologic respectiv.

Există, aşa dar, două categorii de gemeni:

a) gemeni monovulari sau monovitelini,

b) gemeni biovulari sau bivitelini.

Cota repetiţiei infracţionale este *totdeauna* mai ridicată la gemenii monovitelini, decât la categoria gemenilor bivitelini.

Prin faptul repetiţiei infracţiunii la monovitelini unde avem o repetiţie de structură, reiese «dovada definitivă că predispoziţia ereditară la comiterea criminalităţii joacă un mare rol». (pag. 11).

Care este valoarea acestor cercetări? In primul rând o valoare teoretică.

Stumpfl tinde la o nouă clasificare a infractorilor pe baza unei clasificări biologice, adică o problemă eminamente practică şi *de lege ferenda.* Această clasificare va fi scoasă atât din concluziile ieşite dela gemenii infractori, cât — mai ales — din concluziile cercetărilor de ani de zile asupra «stirpelor de infractori», pentru «a creia în acest mod un fundament mai trainic pentru combaterea infracţiunii» (Prefaţa).

Analiza stirpelor infracţionale a arătat că « o coincidenţă condiţionată ereditar de calităţi şi anomalii de caracter echivalează cu o cauză internă de criminalitate » (pg. 9). Previziunea uşurează calea combaterii. Cunoscându-se exact diagnosticul penal, terapeutica se stabileşte uşor şi cu anticipaţie: « măsurile penale actuale care îşi au punctul central în paza societăţii prin ameliorarea sau eliminarea infractorului, vor trebui completate printr'o cunoaştere mai exactă a posibilităţilor de influenţare a unor anumite tipuri de personalitate » (pg. 9).

Cunoscându-se capacitatea de influenţare a acestor tipuri se previne delicvenţa prin măsurile luate anticipativ sau în timpul detenţiunii.

Gemenii infractori pun în discuţie, într'o nouă lumină, câteva din temele fundamentale ale infracţiunii şi ale pedepsei.

Stumpfl a propus guvernului german următoarea experienţă: 100 de gemeni monovitelini, stabiliţi ca atare la naştere, recrutaţi din familii sărace, să fie crescuţi pe socoteala statului. La vârsta de 6—10 luni, gemenii să fie despărţiţi. Un copil din fiecare pereche să fie dat în creştere la o altă familie la o distanţă de câteva sute de kilometri, iar familiile celor doi gemeni să nu ştie niciuna localitatea creşterii, pentru a evita orice influenţare reciprocă între gemeni. Un oficiu ştiinţific va avea grijă să urmărească anual şi să înregistreze biografiile gemenilor. In două sau trei decenii s'ar putea obţine rezultate absolut sigure şi concludente.

Cercetarea infracţiunii la gemeni mai are şi o altă importanţă: se poate stabili mai lesne şi cu oarecare şanse de precizie « specificul infracţional » al fiecărei ţări.

II. EXNER ŞI BIOLOGIA CRIMINALĂ

1. Prof. Franz Exner în tratatul de « Kriminalbiologie » (1939) caută să înlăture dela început prejudecata care consideră acest domeniu de strictă exclusivitate medicală. Iniţiativele şi contribuţiunile esenţiale s'au recrutat — e drept — din disciplina lui Esculap, dar această ramură denumită « biologie criminală » este un caz tipic de disciplină, aflată la interferenţa altora : pe deoparte biologia, iar pe dealtă parte infracţiunea, concept eminamente juridic. Nu hotărăşte oare legiuitorul şi conştiinţa etico-penală a epocii ceea ce este şi ceea ce nu este infracţiunea?

Evident, biologia criminală, în sensul restrâns, de doctrină a personalităţii infractorului, este de resortul medicinei. Biologia criminală, în sensul larg pe care-l dă Exner (profesor de drept penal la facultatea juridică din Muenchen), se ocupă cu apariţia infracţiunii în viaţa popoarelor şi a individului. Dar chiar biologia criminală medicală ocupându-se de *crimen*, furnizează rezultate pentru jurişti şi care vor fi utilizate de către jurişti.

Prin ce se apropie biologia criminală de ştiinţa dreptului penal şi de politica criminală?

Toate trei disciplinele se ocupă de infracţiune şi de infractori.

Spre deosebire de dreptul penal, ştiinţă normativă care dă indicaţii judecătorului cum să pedepsească infracţiunea, spre deosebire de politica criminală, care dă indicaţii legiuitorului, cum să modifice legile sau să organizeze apărarea preventivă a societăţii, biologia criminală — după Exner — nu spune ceea ce trebue făcut ci ceea ce este. Misiunea principală a biologiei criminale constă în descripţia fenomenului. Se înrudeşte cu ştiinţele naturale (tinde la stabilirea de tipuri — este o ştiinţă nomotetică) şi cu istoria (nu are grupe naturale bine determinate, ci cercetează apariţiuni umane):« obiectul ei este determinat de norme ». Ce fel de norme? Conceptul de infracţiune este concept juridic: « biologia criminală este, aşa dar, o ştiinţă a realităţii al cărei obiect se determină prin valorificări juridice » (pg. 11).

Biologia criminală, aşa cum o practică şi o înţelege Exner, cuprinde:

a) Antropologia criminală, ramură care cercetează constituţia fiziologică a infractorului. Somatologia criminală se mai ocupă de grupele sanguine, de efectele sifilisului, de stigmate etc.;

b) Psihologia criminală, care se ocupă cu fenomenele sufleteşti ale infractorului (Aschaffenburg, Heindl, Wullfen Willmans). Psihanaliza aduce câteodată completări reale;

c) Sociologia criminală, care consideră infracţiunea ca apariţie socială, studiind legătura dintre mediu şi fapta criminală, delictuală sau contravenţională, locuinţa, profesia, clasa, războiul, conjuncturile economice, etc.

Cei doi poli ai infracţiunii sunt în această concepţie: predispoziţia biologică a infractorului şi mediul din care iese.

Metoda biologiei criminale este observaţia şi analiza individuală sau observaţia şi analiza grupelor (familie, stirpă ereditară, clase, profesii, naţiuni, etc.) La observaţiile şi analizele grupărilor, statistica aduce servicii remarcabile şi indispensabile.

2. Intr'un studiu asupra « Celor două principii fundamentale în criminologie », Exner şi Lange notează că predispoziţia infracţională nu capătă semnificaţie decât în desfăşurarea într'un mediu oarecare, iar modul cum mediul este trăit şi filtrat depinde de predispoziţie biologică. Aceste două noţiuni — predispoziţie şi mediu — formează o unitate dinamică în biologia criminală.

Antropologia lombroziană, reînviată în şcoala contimporană a infracţiunii geminale — nu s'a spus recent *Lombroso redivivus?* — fuzionează la Exner cu metoda sociologică criminală, aplicată cu atâta strălucire în dogmatica penală şi în politica criminală germană de către v. Liszt (metodă de evidenţiere a factorilor sociali în geneza infracţiunii, fără a nega unilateral impulsul fatal al factorilor biologici).

Predispoziţiile sunt posibilităţi de desvoltare ulterioară specifice unui individ, moştenite dela înaintaşii săi. Ele sunt de două feluri: *a)* genotip (caracteristică latentă) şi *b)* phenotip (caracteristică vizibilă). Unele caracteristici sunt dominante, altele recesive (ascunse).

Aceste predispoziţii pot fi modificate chiar în viaţa uterină: sifilis, alcool, tentativă de avort, otrăvuri, accidentele mamei însărcinate.

La predispoziţiile moştenite se adaogă — după naştere, până la comiterea infracţiunii — mediul. Psiho-

logia individuală (Adler, Jung) socoteşte experienţele infantile determinante în evoluţia sufletească a infractorului. La fel şi psihanaliza (şocurile, complexul oedipian etc.)

Ce este mediul? După Sauer, mediul cuprinde «forţe naturale şi sociale care influenţează din afară pe infractor» Acest mediu este diferenţiat acceptat. Exner aminteşte de mediul Helenei Keler, o eroină a voinţei, americană oarbă şi surdo-mută, care a reuşit printr'un gigantic efort (ajutată desigur de o fină celulă cerebrală) să vorbească şi să compună romane de o valoare estetică deosebită. Mediul este selectat în mod variat de către indivizi.

Acest mediu poate fi material (locuinţă, venit) sau moral-intelectual. E curios (într'o istorie a doctrinelor penale) cum, tocmai unii adepţi ai concepţiei materialiste a istoriei, care face apel la lupta pentru idei, neagă eficienţa lor în materie criminală, stabilind, într'un mecanicism strâmt, o etiologie criminală de natură exclusiv economică.

Ideile provoacă, deseori, infracţiunile.

In secolul al XVII-lea şi XVIII-lea, idealurile şi ideile religioase, care — în general — sunt factori de inhibiţie şi prevenţie delictuală, au furnizat un motiv straniu de omor pentru a obţine, indirect, o sinucidere cu spovedanie şi împărtăşire. Se refuzau sinucigaşilor ceea ce se dădeau asasinilor: spovedania şi sacramentul. O moarte cu împărtăşanie dădea dreptul la viaţa viitoare. Dar cum se refuza împărtăşania pentru sinucigaşi, aceştia preferau să comită un asasinat fără cauză, un act gratuit ca în *Les caves du Vatican*, straniul roman al moralistului francez André Gide, pentru a primi absoluţiunea sacramentală catolică înainte de spânzurătoare.

In noţiunea de mediu, trebue să includem nu numai factorii materiali, ci şi pe cei intelectuali. Nu este plin veacul al XIX-lea şi veacul al XX-lea de crime comise sub influenţa factorilor ideologici, mai ales în materie de infracţiuni la siguranţa Statului?

Exner spune: «criminologia lucrează cu noţiunea de mediu în sensul dublu de transformare a personalităţii prin mediu şi de mediu care transformă fapta» (p. 35), de pildă mediul educativ — în rău sau în bine — al infractorului şi situaţia din momentul comiterii faptei (provocare, instigaţie, etc.). Deci, mediul criminogen al personalităţii şi mediul criminogen al faptei (după o distincţie a lui Lenz).

Nu se poate spune că «orice societate are infractorii pe care îi merită». (Şcoala materialismului mecanicist şi sociologismul francez de tip Lacassagne).

Nu se poate spune nici că «stigmatele pecetluiesc iremediabil pe infractor». (Şcoala pozitivismului naturalist).

Exner refuză şi punctul de vedere al indeterminismului absolut (şcoală, care neagă şi predispoziţia ereditară şi mediul, susţinând voinţa liberă, fără cauze exterioare şi interioare, ca singura hotărîtoare în materie infracţională).

Sociologismul materialist şi pozitivismul naturalist spuneau: *aut, aut,*

Indeterminismul absolut zice: nici mediul, nici predispoziția, ci liberul arbitru.

In biologia criminală a lui Exner se spune: și mediul și predispoziția, sunt cele două chei explicative ale infracțiunii, stabilind următoarele propoziții:

1. cum se va transforma predispoziția depinde de mediu;

2. ce mediu și cum va influența mediul, depinde de predispoziție (p. 39).

Gœthe obișnuia să zică:

— Spune-mi cu cine ești prieten, ca să-ți spun cine ești.

— Spune-mi cu ce te ocupi, ca să-ți spun ce vei deveni!

Exner introduce trei categorii:

a) alegerea mediului, care de cele mai multe ori te alege;

b) capacitatea de transformare a mediului;

c) recepționarea mediului, care se face după modelul filtrului: o parte din influențe sunt înlăturate, altele acceptate. Copilăria și adolescența determină prin experiențele receptate și evoluția maturității.

3. Despre un «specific național» în domeniul infracțiunii se poate vorbi cu o siguranță aproape matematică.

De vreme ce s'a ajuns la stabilirea unui «specific național» în domeniul literaturii, al filosofiei și al artelor plastice, cum nu s'ar putea stabili un specific al înclinărilor care variază după fiecare naționalitate?

Dostoiewski este un scriitor mai tipic rus, decât europenizatul Turghenieff, iar Ion Creangă exprimă mai

aproape sufletul românesc, decât diplomatul cosmopolizat și literar-tolstoianizantul Duiliu Zamfirescu ori romancierul franțuzit Ion Minulescu (din *Roș-Galben și Albastru*). Personalismul energetic al filosofului Motru este un sistem filosofic mai românesc-oltenesc decât teoria ondulației universale a lui Vasile Conta sau fenomenologia de ultimă oră a cutărui filosof improvizat.

Pictorul Luchian a utilizat — inconștient, poate — în tablourile sale nemuritoare coloritul și tehnica smalțurilor populare și este un pictor al specificului național, spre deosebire de N. Grigorescu ori Maxy, care se încadrează — unul — în școala franceză dela Barbizon și altul — în cubismul francez ori expresionismul german, chiar dacă Grigorescu a utilizat ciobani și ciobănițe valahe. Arhitectura lui Mincu s'a inspirat din peisajul local, pe când arhitectura de blockuri este de natură pur industrială și de inspirație specifică aglomerațiilor moderne citadine. Poezia lui Tudor Arghezi este mai adecvat românească decât pastelurile clasice ale lui Alecsandri.

Am ales — *exempli gratia* — din felurite domenii.

Specificul românesc în materie de infracțiuni va trebui studiat pe bază de statistici și de... intuiții juste. Va trebui să se pornească, evident, dela caracterul agrar al țării. Capitolul delictelor silvice care oglindește discrepanța dintre lege și mentalitatea țărănească seculară este un capitol cu racile administrative și legislative. Țiganii formează alt capitol original, plus diferențierile minoritare. Zonele criminogene există acolo unde se găsesc penitenciarele (cele mai populate, ca excelente

şcoli ale crimei. Vor trebui cercetate infracţiunile izvorîte din mentalitatea generală statală românească — «ţara lui Opone» — şi Statul «păturii suprapuse» denunţat de Eminescu. Această burghezie a înfiinţat Statul iluminist dela 1848, convenind structurii ei, dar nu structurii populaţiei băştinaşe şi producătoare. Va trebui să se arate lipsa de suprapunere între dreptul penal pozitiv şi conştiinţa etico-penală ţărănească, divergenţele dintre corpul judecătoresc educat citadin şi «infractorii» rurali, hiatus-ul existent între lumea palatelor de justiţie din capitalele judeţene şi populaţia bordeielor, tragedia prevenţiunii româneşti, lipsa de acord între subiect (formalismul juridic civilo-penal) şi predicat (gândirea eminamente realistă şi plastică română) care ia proporţiile unei lupte între nominalism şi realism; despre procurorul român cu mimică şi comportări copiate din piese sau filme străine se va vorbi la capitolul interogatoriilor şi al întrebărilor din şedinţă, care trebuesc luate şi puse în conformitate cu psihologia şi caracterul popular, plus supleţea aplicată diformărilor profesionale; judecătorului de instrucţie fascinat de Sherlock Holmes într'o ţară care nu cunoaşte — ca Anglia — detectivul privat, i se va atrage atenţia că populaţia simpatizează în deobşte cu infractorii, iar denunţurile şi martorii — spre deosebire de filmele importate — caută să-l inducă în eroare în proporţia de 90% şi nu poate acorda nicio credibilitate acestor instrumente ridicate la un rang prea înalt de dreptul penal pozitiv român; în genere, noţiunea de «infracţiune» şi mai ales de «pedeapsă» (cu fundamentările respective: răzbunare, intimidare, justiţie,

ameliorare, apărare socială, etc.) n'au în cadrul social românesc semnificaţia şi teleologia înscrisă în codul penal de procedură penală românească.

Aceste probleme ridicate aici formează capitolul încă enigmatic (prin neexplorare) al specificului local românesc în materie de infracţiune.

Exner vorbeşte în câteva rânduri de specificul românesc infracţional.

Pe baza statisticilor antebelice din Ungaria — statistici precare, fiindcă în materie de statistică a grofilor se aplică dictonul lordului Beaconsfield cu cele trei trepte ale minciunii: minciuna simplă, sperjurul şi statistica —, naţionalităţile cu cel mai ridicat procent criminal erau Românii şi Slovacii, iar Rutenii şi Germanii cu cele mai scăzute procente: «Ungurul comite aproape în măsură egală delicte şi crime contra patrimoniului ori infracţiuni asupra persoanelor, Germanii, Rutenii şi Sârbii preferă pe cele asupra persoanelor, pe când Românii, Slovacii şi Croaţii se fac vinovaţi de cele mai multe ori de delicte împotriva patrimoniului» (p. 50). După cercetările lui Wadler (*Die Verbrechensbewegung im östlichen Europa* — «Mişcarea criminală în Europa orientală» — vol. I, 1908), «Românii din Serbia au o criminalitate împotriva vieţii şi integrităţii corporale cu mult mai scăzută, faţă de participaţia procentuală la totalitatea populaţiei precum şi o participaţie la delictele patrimoniale deseori, deşi nu întotdeauna, mai scăzută. Această diferenţiere nu corespunde cu o diferenţiere prea acută între situaţia socială şi profesională a populaţiei româneşti faţă de populaţia sârbească» (p. 50).

Atât în Serbia cât şi în România, adaogă Wadler, criminalitatea Ţiganilor este mult ridicată: «în România este de trei ori mai mare decât media generală» (p. 50). Wadler găseşte cauza în proasta stare economică a şatrelor de ţigani, dar cercetări făcute asupra persoanelor de soi ţigănesc în Germania (căsătorii mixte în două şi trei generaţii) dovedesc că «sângele ţigănesc» (de care pomenesc operetele şi melodiile) nu se desminte când este vorba de procent ridicat infracţional.

Finlandezul Verkko a întreprins o lucrare asupra infracţiunilor de violenţă determinate de alcool, ajungând la următoarele clasificări:

1. popoare cu o mare cotă de infracţiuni şi de violenţă (contra vieţii şi integrităţii corporale) determinate de alcool (Filandezii, Ruşii, Polonezii, Lituanienii, Românii, Slovacii);

2. popoare cu procent mare, dar fără legături cu alcoolul (Italienii, Spaniolii, Ungurii, Sârbii, Bulgarii, Grecii);

3. popoare cu procent mic, de infracţiuni de violenţă determinate de alcool (Norvegienii, Scoţienii, Irlandezii):

4. popoare cu procent mic de infracţiuni de violenţă, fără legătură cu alcoolul (Danezii, Francezii, Cehii).

Germania are un procent mic de acest soi de infracţiuni, cu excepţia regiunilor estice şi sudice, în care alcoolul joacă rolul principal.

Concluzia lui Exner este următoarea:

«se determină naţional nu numai infracţiunea de violenţă, ci şi acţiunea criminogenă a alcoolului este condiţionată, într'un fel oarecare naţional» (p. 49).

5. Statisticile americane arată — procentual — o enormă criminalitate a Negrilor, fapt devenit armă esenţială în mâna Ku-Kux-Klan-ului şi a celor care justifică linşajul practicat împotriva infractorilor din populaţia neagră şi negroidă.

Polemica de peste un veac din U.S.A. în privinţa cauzelor acestei criminalităţi — rassă? mediu? statistici tendenţioase? parţialitatea justiţiei albe? — este sintetizată excelent de Exner:

«în criminalitatea neagră iese în evidenţă cu claritate ciudata împletire dintre predispoziţie şi mediu, care străbate întreaga criminologie. Istorica experienţă de proporţie mondială a transplantării Negrilor în alt continent a avut, ca urmare, naşterea unei populaţii de milioane de locuitori, într'un peisagiu care îi este străin, într'o climă care nu-i prieşte, în mijlocul unei civilizaţii creeată de altă rasă pentru sine. Cifrele ridicate ale mortalităţii negre dovedesc că nu s'a realizat o aclimatizare fiziologică nici după un veac, iar cifra prea ridicată a crimei nu dovedeşte, poate, altceva, decât tot desrădăcinarea în comportarea socială. In acest caz, criminalitatea exagerată ar zăcea în predispoziţie, anume în incapacitatea ereditară, de a se acomoda mediului nou de viaţă, destinului exterior care pune Negrilor o problemă ce depăşeşte capacitatea lor» (p. 52).

In privinţa emigranţilor din U.S.A., statistica arată că infracţiunea în prima şi a doua generaţie este condiţionată tot naţional. Infracţiunea este mai rară la prima generaţie, decât la urmaşii lor, născuţi pe pământ ame-

rican. Cauzele se află în superioritatea vitală, în prudenţa şi inhibiţia emigrantului.

Criminologia americană a mai discutat mult despre «blestemata zonă criminogenă din Chicago», care formează un semicerc aproape perfect, în zona centrală a oraşului. Acest semicerc a fost cercetat statistic criminologic pe ultimele patru decenii. Compoziţia etnică (naţională) a populaţiei s'a schimbat în mai multe rânduri: criminalitatea a rămas identică şi enormă. In 1900—1906 locuiau Nemţi, Irlandezi şi Scandinavi în proporţie de 83%, adică naţionalităţi socotite «superioare». Peste 20 de ani au fost înlocuite în semicercul fatal cu grupe etnice «inferioare»: Slavii şi Italienii. Criminalitatea exagerată nu s'a schimbat. Mediul a fost mai tare decât etnicitatea? Slum-ul din Chicago este un tăvălug care transformă în pastă uniformă criminală specificităţile naţionale? Exner socoate că prin faptul alegerii locuinţei de către un individ în «slum» se face, *ipso facto*, o selecţie criminogenă: locul malfamat atrage, irezistibil, ca un magnet, straturile cele mai decăzute dintr'un grup etnic. Aşa s'ar explica faptul că chiar emigranţii de rassă «superioară», debarcaţi în «slum»-ul din Chicago, după o prealabilă selecţie naturală criminogenă, au dat un procent egal criminogen cu Slavii şi Italienii. In a doua generaţie au dispărut, parte prin mutare, parte — probabil — prin fenomenul, că anumite naţionalităţi de lux nu se reproduc, în mediul de asfalt al cartierelor prea sărace din metropole.

Statistica iniţiată de Niceforo în Sardinia a stabilit — ca la Chicago — o permanentă *zona deliquente* (cum

se găsesc, la noi, anumite regiuni din judeţul Buzău, regiunea Redea în judeţul Romanaţi pentru infracţiunile de violenţă, regiunea Leu a aceluiaşi judeţ şi regiunea Băileşti-Dolj pentru falsificatorii de monedă).

Pentru zona delicventă din Sardinia, Niceforo găseşte explicaţia în compoziţia sanguină deosebită: acolo s'a stabilit un grup compact din rassa mediteraniană negroidă Sergis (existent şi în Africa de Nord, Spania ori Sudul Italiei), pe când în restul insulei predomină tipul celtic alb.

Zonele noastre delicvente îşi au, probabil, explicaţia în populaţia amestecată cu sânge ţigănesc.

O zonă delicventă în Germania este regiunea vestică Pfalz. Deoarece procentul de delicte corporale şi de violenţe este deosebit de mare (în rândul imediat următor sosesc Bavaria şi Prusia Orientală), la această trinitate infracţională s'a opus, cauzal, trinitatea alcoolică: vin (Pfalz), bere (Bavaria), rachiu (vinars de Königsberg).

Dar, infracţiunile cu coeficientul cel mai ridicat în Pfalz sunt în regiunile fără podgorii. Explicaţia pare a fi tot în hibriditatea sanguină, metisajul fiind caracterizat prin lipsa de inhibiţie: «nicio regiune a Reich-ului n'a suferit de pe vremea Romanilor, până în timpurile noastre, atâtea invaziuni. Cu prilejul fiecărei ocupaţii au rămas urme vitale... Din coeficientul sângelui latin amestecat cu vioiciunea renană s'a născut o spiţă de oameni iritabili, cu limbă ascuţită şi care pun mâna repede pe ciomag» (p. 61).

Pe lângă sânge şi alcool, se mai adaogă şi desvoltarea industrială cu curbe capricioase în Pfalz, plus densi-

tatea sporită a populaţiei, cu suprafeţe fatal mărite de reciprocă iritabilitate.

6. In analiza influenţei mediului asupra infracţiunilor se ţine seamă nu numai de conjuncturile economice, (războiul a sporit criminalitatea minorilor, şomajul a sporit delictele cele mai variate), ci de mediul cosmic. Gustave le Bon a sintetizat spiritual această corelaţie spunând, că în toată istoria universală n'a existat o revoltă populară pe timp de ploaie. Istoria Vienei a fost realmente, lipsită de revoluţia burgheză dela 1848, fiindcă bravii cetăţeni plecaţi să facă «revoluţie» şi să moară pe baricade s'au întors acasă să-şi ia umbrelele, fiindcă începuse ploaia.

Intre timp cavaleria şi poliţia ocupaseră redutele.

Metereologia şi infracţiunile cuprinse în art. 353—358 c. pen. român (incendiu) sunt în strânsă legătură.

Intre schimbările de sezon şi criminalitate se găsesc iarăşi relaţiuni cauzale pe care Exner le explică într'o strălucită analiză, prin ritmul fiziologic, prin periodicitatea aflată şi în natura omului, nu numai la păsări, animale sau în mediul cosmic.

Intre crimele şi delictele contra patrimoniului şi preţul cerealelor, între curba furtului şi curba preţului grâului, a stabilit, pe vremuri (v. Mayr), un faimos paralelism: dacă se măreşte cu o para preţul grâului creşte imediat numărul furturilor, dacă scade, scade şi aplicabilitatea art. 524 c. pen. r. (art. 242 c. pen. germ.).

Pozitivismul naturalist italian a clasificat civilizaţiile umane în două categorii:

a) civilizaţii cu sigiliul violenţei;

b) civilizaţii cu sigiliul şireteniei.

Bogăţiile se strâng, în prima categorie, cu forţa brachială. In epoca modernă liberală se strâng prin manevre de bursă şi prin concurenţă şireată. Duelul cu sabia de odinioară este înlocuit cu dialectica: «întreaga evoluţie trece dela tipul violent la tipul şiret, şi în lumea contimporană vedem realizate, în sânul aceluiaşi popor, ambele forme de civilizaţie; după stratul social avut în vedere vom găsi predominând alternativ cele două forme criminale» (p. 114).

Vechile legislaţii cuprind dispoziţii amănunţite asupra furtului şi tâlhăriei şi nu pomenesc de şantaj, falsuri sau alte infracţiuni de şiretenie. In Germania ultimei jumătăţi de veac, spune Exner, asasinatele au scăzut până la 5%. A crescut, în schimb, înşelăciunea (art. 549 şi 550 c. p. r.), înşelăciunea în convenţiuni (art. 550) şi înşelăciunea în cekuri (art. 553) necunoscute altor timpuri.

Ce influenţă are educaţia şi cultura în infracţiune? Rousseau a arătat rolul lor nefast, iar Lombroso spunea pesimist, că «a educa pe infractorul (înăscut) la închisoare, înseamnă a-l perfecţiona în rău». Educaţia pur formal-şcolară din închisori n'are niciun rol în preventibilitatea postdelictuală, dacă nu este însoţită de o educaţie a caracterului prin muncă şi plasament profesional în mediu favorabil, după absolvirea pedepsei.

Despre influenţa presei, a filmului şi a literaturii senzaţionale s'a scris suficient, iar despre alcool Gladstone spunea că este un flagel egal cu ciuma la care se adaogă în plus războiul.

Prostituţia este un Ersatz infracţional pentru femei (Lombroso). Aşa se explică redusa participaţie a sexului slab la coeficientul general criminologic. Exner citează observaţiile lui Baumgarten asupra a 2400 prostituate din Viena, din care numai 1% anual comiteau infracţiuni. (In tabloul general, să ţinem seamă că denunţurile pentru furt sunt rare — et pour cause!).

Mediul creiat de război, de inflaţie şi de criza economică din 1929—1933 (şomajul) sunt capitole pe larg analizate de Exner.

7. Massa ereditară a infractorului nu este o predestinare, ci o predispoziţie: «de sigur există indivizi la care probabilitatea infracţională este atât de mare, încât ne apropiem de ceea ce se spune prin expresia «criminal înăscut» (p. 152).

Caracterul criminogen ereditar a fost scos în relief, în ultimele cercetări, prin următoarele trei metode:

a) metoda cercetării genealogiei unor criminali;

b) metoda cercetării spiţelor (stirpelor);

c) metoda cercetării gemenilor infractori.

Arborele familiei Juke, întemeietor alcoolic al arborelui, arată că din 709 urmaşi, 77 au fost criminali, 202 prostituate şi proprietari de bordeluri, 142 vagabonzi, plus numeroşi musafiri permanenţi ai azilelor de noapte.

Din 76 membri ai unei familii cu stigmatul vagabondajului numai 8 au scăpat nepenalizaţi.

Cum stă cazul cu bolile mintale? Exner stabileşte că «cu excepţia epilepsiei genuine nu există o corelaţie ereditară între psihoză şi criminalitate». La psihopaţi, legăturile cauzale sunt clare. Când părinţii sunt infractori, copiii urmează aceiaşi cale concomitent, în proporţie de aproape 50% (o cercetare într'un manicomiu criminal din Straubing). Tabela descendenţei din infractori arată cifre, care merg, în unele cercetări, până la 37% în altele mai puţin. La 93 de recidivişti violenţi, Ernst a găsit infractori printre urmaşi 56% din feciorii şi 23% din fetele de peste 20 de ani, dintre cari respectiv 27% şi 2% recidivişti.

8. Despre «constituţia trupească şi caracter», Kretschmer a scris o lucrare (*Körperbau und Charakter*, 1921), care a avut un deosebit răsunet în biologia criminală.

Kretschmer clasifică formele trupului uman în: 1) leptosom (tipul slab, nervos; 2) atletic (tipul muşchiulos), 3) picnic (tipul predispus la obezitate).

Leptosomul şi atleticul sunt temperamente schizothime (când sunt sănătoşi), iar în caz de boli mintale preferă schizofrenia. Picnicii au temperamente ciclotime, iar la boală se refugiază în manii depresive.

Temperamentul schizotim al leptosomului şi al atleticului se caracterizează prin nervozitate şi vioiciune. Temperamentele ciclotime (graşii) sunt veseli şi necomplicaţi. Criminalitatea se recrutează, peste medie, dintre atletici, sub medie dintre leptosomi şi prea puţin dintre picnici (graşi).

Proporţia caracterologică în Germania — la întreaga populaţie — este următoarea: leptosomi (50%), atletici (30%), picnici (20%).

Proporţia criminală este alta: leptosomi (40%), atletici (50%), picnici (10%).

Crimele şi delictele contra vieţii şi integrităţii corporale sunt comise, în deosebi, de leptosomi (cei nervoşi şi slabi) pe când graşii apar mai rar, iar când apar, se află superior numericeşte, printre escroci (Exner, p. 182—183).

Cercetările endocrinologice ale italianului Di Tullio (în România — şcoala profesorului Dr. Parhon) sunt pe cale de a stabili tipuri criminale şi criminogene, pentru a ajunge la o eficientă profilaxie criminală.

Cercetările asupra grupelor sanguine au găsit grupa B. cu predispoziţii la infracţiune. Grupa B, sporeşte la recidivă, într'un chip uimitor, pe treptele respective ale recidivei. De ce? Studiile sunt în curs.

9. Infracţiunea femenină faţă de infracţiunea bărbătească are, în Germania, următorul aspect (în epoca 1928—1934): la 100.000 de bărbaţi cu majoritatea penală sunt 1958 condamnaţi definitiv, iar la 100.000 de femei cu majoritatea penală numai 278!

Cauzele: *a)* prostituţia ca sublimare a infracţiunii şi drum liber al latenţei infracţionale nepedepsite când se exteriorizează, pe când bărbatul ia calea furtului, în cazul impasului economic; *b)* nivel etic superior (funcţiunea maternă care deslănţuie izvoarele iubirii, crima fiind deseori insensibilitate faţă de valorile afective şi insanitate morală; *c)* religiozitatea (inhibiţie, educaţie a inimii, teamă de Dumnezeu şi biserică).

Momentele infracţionale ale femeii sunt: sarcina, menstruaţia şi climacterium (anii critici). Din 56 de cleptomane în magazinele Parisului, 35 se aflau în epoca menstruaţiei. Crimele brachiale sunt aproape inexistente

în comparaţie cu otrava, delictul de denunţare calomnioasă (art. 269), mărturia mincinoasă (art. 277), sperjurul (art. 282). In delictele contra patrimoniului, femeia cade, mai ales, în arcanele art. 283 c. p. r. (tăinuirea de bunuri) şi art. 433, al. 2 (favorizarea prostituţiei) şi art. 436 (proxenetism).

Despre inteligenţă, instincte şi caracter (caracter în sensul şcoalei caracterologice a lui Kretschmer, care stabileşte afinităţi între constituţia fizică a omului şi comportarea socială, psihologia şi criminalitatea respectivă), Exner scrie câteva capitole pline de miez. Cu acest prilej înlătură câteva afirmaţii socotite drept adevăruri.

Intre criminalitate şi inteligenţă nu există legături cauzale. Se spunea că infractorii — în majoritatea lor — sunt debili mintali. Experienţele cu teste în America — în timpul războiului s'au aplicat la două milioane de recruţi — au dus la următoarea concluzie: «inteligenţa medie a Americanului tânăr este cu prea puţin peste nivelul inteligenţei infractorului american» (Exner, p. 229).

La recruţi s'a găsit o inteligenţă echivalentă vârstei între 13 şi 14 ani.

La infractorii din Sing-Sing, media este puţin peste 13 ani.

Măsurarea inteligenţei, în afară de teste, se mai face şi prin metoda grafologică. R. Wieser a găsit: cei mai inteligenţi sunt înşelătorii, cei mai proşti hoţii, în timp ce media inteligenţei jandarmilor se află între cele două categorii de infractori pe care îi păzesc.

Viaţa instinctuală este socotită ca « infrastructură » a personalităţii şi se polarizează în jurul instinctului de conservare (foamea) şi al instinctului de reproducere (iubirea). Ca anomalii, care iau uneori forme instinctuale, se citează piromania (incendieri din dor-de-casă), cleptomania şi vagabondajul (dor-de-ducă).

Concepţia pluridimensională a caracterului a fost fixată de Klages în « Fundamentele unei ştiinţe a caracterelor » (Grundlagen der Charakterkunde), ţinându-se seamă de: *a)* stofă (capacităţi, predispoziţii emoţionale şi volitive); *b)* temperament şi *c)* directivă (instincte şi interese care modelează tendinţele emoţionale şi voinţa).

Psihopatia este o anomalie a caracterului, iar nu o boală mintală.

K. Schneider a clasificat psihopaţii în zece clase: 1) hiperthimicii; 2) depresivii; 3) cei nesiguri cu propria lor personalitate; 4) fanaticii; 5) vanitoşii; 6) cei cu labilitate afectivă; 7) explosivii; 8) insensibilii; 9) abulicii (cei lipsiţi de voinţă) şi 10) astenicii.

Criminologia engleză a scos în evidenţă periculozitatea celor « insensibili », nu în sensul analgeziei fiziologice, ci în înţelesul de insensibilitate morală şi afectivă, aşa numita « moral insanity », nesănătate morală, care merge până la bestialitate, foarte frecventă la recidivişti.

Celor 10 grupe de anomalii caracterologice corespund grupe tipice de infractori.

Sforţările şi neînţelegerile la clasificarea infractorilor continuă aprins în domeniul biologiei criminale, ceea ce dovedeşte tinereţea acestei ştiinţe controversate.

Să notăm aici câteva clasificări germane.

Aschaffenburg găseşte patru tipuri de infractori:

1. infractorii capabili de rezistenţă (la mediu şi impulsiuni), în care intră şi infractori din convingere (politică),
2. infractorii instinctuali şi emoţionali,
3. abulicii,
4. activii,

Clasificarea lui Gruhle este următoarea:

1. infractori din tendinţă (activi sau pasivi),
2. infractori din slăbiciune,
3. infractori din pasiune,
4. infractori din motive de onoare şi de convingere.

Stumpfl clasifică în felul următor:

1. criminali uşori (din conflict intern-sufletesc sau din conflict cu exteriorul),
2. criminali gravi (care nu au conflicte sufleteşti-moral insanity).

Exner tipizează după materie, ajungând la următoarele clasificări:

1. o clasificare caracterologică, după legătura dintre caracterul individului şi infracţiune;
2. o clasificare de sociologie criminală, după biografia infractorului în societate;
3. o clasificare de psihologie criminală, după temeiurile sufleteşti care au condus pe infractor la faptă;
4. o clasificare biologic-ereditară, după premizele de predispoziţie la infracţiune;
5. o clasificare de politică criminală, după tratamentul penitenciar;

6. o clasificare legală, după indicaţiile dreptului penal pozitiv.

Tipurile caracterologice se împart în:

a) infractori ocazionali activi (pasionalii, unii alcoolici);

b) infractori ocazionali pasivi (pruncucigaşele, majoritatea alcoolicilor neînveteraţi);

c) infractori deplini şi activi (profesioniştii infracţiunii, proxeneţii). Se recrutează dintre hiperthimici, insensibili, vanitoşi, explozibili, fanatici;

d) infractori deplini, dar pasivi. Se recrutează dintre astenici, depresivi şi abulici şi devin uşor infractori din obişnuinţă, căpătând «pliul» profesional.

Tipurile sociologiei criminale se împart în:

a) tipuri pure specializate (hoţii de buzunare, falsificatorii, violenţii, hoţii de vehicule);

b) tipul polytrop (lucrează în mai multe domenii de infracţiune);

c) tipul paralel şi tipul transformat odată cu vârsta (hoţul ajunge cerşetor la bătrâneţe, iar adolescenţii care participă la spargeri — asasini sau tâlhari);

d) tipuri antisociale şi asociale ;

e) tipuri de criminalitate timpurie şi de criminalitate tardivă, criminalitatea timpurie fiind — după cum spune Exner — «simptom important în caracterizarea personalităţii infractorului» (p. 261).

Tipurile psihologiei criminale sunt numeroase, după motivul intern al comiterii infracţiunii.

Tipurile biologiei ereditare se împart în:

a) infractori endogeni (după predispoziţia ereditară);

b) infractori exogeni (după influenţa exercitată de mediu asupra predispoziţiilor).

Tipurile politicei criminale se împart în:

a) tipuri de infractori cu posibilităţile de ameliorare şi fără aceste auspicii. Franz von Liszt recomanda ameliorarea în penitenciare a celor care prezintă garanţii de ameliorare şi apărarea societăţii prin aplicarea măsurilor de siguranţă contra celor care sunt iremediabil pierduţi;

b) tipologia criminală etiologică, adică clasificarea după cauzele crimei: minori abandonaţi, alcoolici, leneşi, debili mintali periculoşi, etc.

Clasificarea legală a tipurilor de infractori variază după dreptul pozitiv al fiecărei ţări, clasificare înscrisă în codul penal respectiv şi în legile speciale.

10. Analiza biologic-criminală culminează printr'o judecată (care să fie alături de sentinţa judecătorească şi ca un îndreptar pentru judecători), plus o prognoză socială, asupra desvoltării ulterioare a infractorului.

Judecata biologic-criminală ţine socoteală de următoarele date:

a) origina infractorului (genealogia sa);

b) biografia educaţiei;

c) biografia infracţională, care va cuprinde: numărul pedepselor (dela recidivă se ştie că «numărul infracţiunilor pe care le are înaintea sa, le are şi în urmă») timpul (pauzele lungi sunt favorabile, intervale scurte denotă predispoziţie criminogenă), modalitatea execuţiei infracţiunii (începător, diletant sau specialist), locul comiterii infracţiunii (există o criminalitate interlocală sau inter-

provincială a « specialiştilor », care dovedeşte desordinea sufletească interioară iremediabilă);

d) comportarea socială (alcoolism, fuga de muncă, situaţia familiară).

Sentinţa sau diagnosticul biologului criminalist nu se va conduce, în deobşte, după principiul *in dubio pro reo*, ci după *in dubio pro republica.*

După sentinţă se stabileşte pronosticul (calculul probabilităţilor pentru recidivă sau pentru ameliorare).

Tabelele prognozei anticipate şi ale prognozei sociale împacă pronosticul din momentul condamnării infractorului şi formează două probleme la a căror resolvare biologia criminală europeană lucrează intens în aceşti ani hotărîtori pentru fundamentarea realistă a disciplinei.

In orice caz, biologia criminală a ieşit din faza discuţiunilor generale teoretice, pline de controverse, pentru a apuca drumul preciziunilor statistice.

III. DESPRE CARACTEROLOGIA DELAPIDATORULUI

Căile de pătrundere în încinta sufletului unui delapidator, pentru a reconstitui infracţiunea comisă, pot fi multiple. O enumerare a acestor căi ar da următorul tablou sinoptic: caracterologia, fiziognomia, grafologia, palimpsestele de închisoare, psihologia abisală, arborele ereditar, mediu.

Pedagogia defineşte, în deobşte, caracterul, punând un accent etic asupră-i, căutând finalitatea educării tinerelor vlăstare în sensul formării unor bune « caractere » şi a combaterii « caracterului rău » pe care vreun şcolar l-a adus cu sine de acasă sau care are — eventualmente — predispoziţii malefice pentru aşa ceva. Pentru pedagog, infracţiunea sau « răul caracter » este o inadaptare temporară la cerinţele vieţii sociale. Acest fenomen de inadaptare se corectează prin educaţie.

Accentul etic al pedagogului este o superfetaţie oţioasă pentru biolog, care vede în « caracter » un destin ineluctabil. Biologul se poate dispensa de optimism.

Caracterologia cuprinde, în genere, două ramuri pentru biologie, ca şi pentru biologia criminală: *a)* studiul structurii trupeşti şi *b)* studiul fiziognomic sau mimica. Asemenea preocupări empirice sau ştiinţifice sunt vechi de când lumea. De disciplina fiziognomică sunt legate bibliografic numele lui Lavater, Gall, Gœthe şi Lombroso, iar mai recent numele lui Ernst Kretschmer.

Caracterologia este o ştiinţă nouă fiindcă sistematizările ştiinţifice sunt recente, dar este veche de câteva mii de ani, fiindcă întotdeauna, intuitiv, caracterul omului s'a descifrat după construcţia lui trupească şi după fiziognomie. Cheresteaua corpului şi cutele de pe faţă au fost prilejuri de ipoteze asupra felului de a fi şi de a se comporta al omului. Poarta cunoaşterii psihologice a fost, în antichitate, fiziognomia. De aici, derivă importanţa dată bustului de către sculptori, studiul aprofundat în piatră şi marmură al trăsăturilor figurii umane. Muzeele şi gliptotecile cu sculpturi antice sunt, de fapt, vaste colecţii de expresii fiziognomice în care spectatorul antic contempla întipărirea viciilor şi a virtuţiilor în muşchii faciali, în carnea moale a buzelor şi pleoa-

pelor, în fruntea deschisă şi vorbitoare ca o pagină de manuscript. Ştiinţa şi arta fiziognomiei antice se pierduse. A fost reluată de către Renaştere, odată cu temerarele încercări de reînviere ale helenismului şi ale spiritului roman. Pictorii Renaşterii au lăsat ca testimoniu al preocupărilor fiziognomice seria strălucită de portrete, care a culminat cu portretul enigmatic, aprofundat ca studiu şi cu un conţinut variat în umbre şi lumini, al Monei Lisa, unde se exprimă iubirea zăgăzuită, tandreţea ironică, autocritica virtuţii şi nădejdea morţii eliberatoare pentru comuniunea iubirii în altă lume a spiritului.

Renaşterea italiană s'a generalizat în toată Europa, fiecare ţară de certă cultură înscriind capitole similare. Spiritul ştiinţific şi liberalismul secularizau patrimoniul Evului Mediu, asimilând valorile permanente ale omului, laicizând valorile sacre.

Figură culminantă a Renaşterii europene a fost, fără îndoială, Gœthe. In opera autorului lui Faust se găsesc interesante fragmente de preocupări fiziognomice care merită să fie scoase din uitare.

De altminteri reînvierea studiilor fiziognomice şi caracterologice cu aplicaţiuni în criminologie a mai reactualizat şi figura pastorului protestant Lavater, contimporan al lui Gœthe, celebru în această epocă pentru preocupările şi publicaţiile sale din acest domeniu.

Gœthe a cunoscut opera lui Lavater şi s'a inspirat din ea. S'a preocupat un timp, în mod intens, de arta şi ştiinţa fiziognomică, aşa cum s'a ocupat de optică, mineralogie şi chimie. Spirit universal, observaţiile sale

în câteva ramuri ştiinţifice au rămas memorabile şi de pregnantă valoare ştiinţifică.

In autobiografia *Wahrheit und Dichtung*, partea IV, cartea XVIII şi XIX, Gœthe consemnează întâlnirea cu Lavater la Zürich. Era tânăr. Scrisese *Suferinţele tânărului Werther* şi drama *Götz von Berlichingen*, iar tatăl său, jurist emerit în Frankfurt-am-Main, unde fiul îşi făcea practica de avocat, având mare încredere în talentul poetic al progeniturii, îl suplinea în munca dosarelor şi-i servea ca... secretar juridic, îndemnându-l în timpul liber să termine drama *Egmont* sau îl trimitea în călătorii de studii. Una din aceste călătorii de formaţiune şi de învăţătură pentru tineret a fost la Zürich, unde Gœthe a întâlnit pe Lavater.

Priveliştea lacului de pe terasa hanului, unde a tras tânărul Gœthe, n'a fost gustată din primul moment, fiindcă, după cum spune singur, nici n'a fost decât până la poarta hanului, n'a intrat înlăuntru, ci a «alergat» să vadă pe Lavater.

Primirea făcută a fost «agreabilă şi cordială»: «aproape toate conversaţiile noastre s'au referit la opera sa despre fiziognomie. Prima parte a acestei opere stranii era, dacă nu mă înşel, tipărită sau în corecturi, în preajma apariţiei. Poate fi definită ca genial-empirică şi metodic-colectivă. Legătura mea cu el a devenit paradoxală. Lavater vrea să aibă colaboratori şi participanţi la operă pe toată lumea: într'o călătorie recentă pe Valea Rinului făcuse cu ajutorul pictorilor portretele tuturor oamenilor de seamă, pentru a deştepta interesele acestor personalităţi pentru o operă în care erau perso-

nagii discutate. Acelaşi procedeu îl întrebuinţa faţă de pictori: îi îndemna să facă şi să-i trimită desene pentru scopurile fiziognomiei sale. Desenele soseau, dar nu erau de niciun folos ».

« Cine răsfoieşte cele patru volume de *Fiziognomie* ale lui Lavater şi cine le citeşte cu atenţie, fiindcă nu va regreta, poate să înţeleagă cât de interesante erau întâlnirile noastre, deoarece cea mai mare parte din portrete erau în mâna noastră, le priveam şi le judecam, căutam să găsim mijloacele cele mai dibace pentru ca să le utilizăm şi pe cele mai inutilizabile ».

Tânărul Gœthe a plecat, apoi, într'o excursie cu prietenii în munţi. La reîntoarcere, au continuat conversaţiile şi studiile fiziognomice în comun.

Diferenţele de concepţie au ieşit la iveală. Gœthe era un intuitiv şi un spirit sintetic, pe când Lavater era un analitic şi făcea primele încercări de sistematizare ale acestei materii. Gœthe spune, că i-a promis colaborarea « condus mai mult de încrederea tinerească necondiţionată în capacitatea rapidă de intuire decât de sentimentul posibilităţii unei educaţii în acest sens, fiindcă, de fapt, modul cum Lavater secţiona, în bucăţele, fiziognomiile umane, nu era în modul meu de a pricepe. Impresia pe care mi-o făcea cineva la prima întâlnire era hotărîtoare asupra relaţiilor mele cu el... Spiritul lui Lavater era, evident, impunător: în preajma sa nu mă puteam sustrage unei influenţe hotărîtoare şi priveam mosafirul eventual, parcelă cu parcelă, fruntea şi nasul, ochii şi gura, pentru a măsura distanţele şi a trage concluziile ».

Apoi, Gœthe adaogă:

Fiziognomia lui Lavater este întemeiată pe convingerea că prezenţa fizică este în concordanţă perfectă cu prezenţa spirituală, că este o mărturie, ceva mai mult: o reprezentare a ei (Gœthe, Wahrheit u. Dichtung, partea IV, cartea XIX). Dela autorul lui Faust, studiile fiziognomice au intrat în adormire, tot timpul cât a durat pozitivismul liberal.

In afară de o genială excepţie — Cesare Lombroso — fiziognomia a fost repudiată de oamenii zişi de ştiinţă, rămânând în lotul artiştilor, în special în domeniul plasticei.

In ultimele două decenii, fiziognomia a devenit iarăşi un important capitol criminologic, odată cu avântul luat de biologia criminală şi de caracterologie.

Intre psihoze şi structura trupească se află o corelaţie. Dar nu numai psihopatologia confirmă corelaţia între structura trupească şi caracter, ci şi psihologia normală notează categoriile variate ale tipurilor picnic-ciclotime şi ale tipurilor leptosom-schizotime, atât pe latură fizică, cât şi în structurile intelectuale. Intre aparenţă şi viaţa interioară sunt punţi rigide şi organice prin care se fac treceri permanente. Intre « être » şi « paraître » nu se află un hiatus, ci o curgere constantă de viaţă. Chipul omului şi făptura lui trupească oglindesc un suflet determinat de chip şi trup, aşa cum oglinda nu reflectează decât ceea ce se află în faţa sa. Această înţelepciune străveche şi eminamente populară se pierduse din pricina disimulărilor numeroase pe care individul desadaptat sau în criză de adaptare socială era obligat să le încerce pentru a se salva.

Teoria caracterologică a lui Ernst Kretschmer verifică observaţiile empirice într'o lucrare de ansamblu întitulată *Körperbau und Charakter* (tradusă şi în limba franceză *La structure du corps et le caractère*. Payot, Paris, 1930).

Despre leptosom, poporul spunea că «e slab şi lung cât postul Paştelui», despre tipul picnic că este «rotofei ca un purceluş», iar despre tipul atletic că este «voinicul mamei», tipul armonic, respectat şi respectuos, cam mediocru şi cu succes relativ în viaţă, adevăratul «ideal al mamei», ideal al soţiei şi tată «ideal», acest cuvânt banal exprimând banalitatea socială, care este însuşi «idealul» unei societăţi în stare de normalitate. In momentele de criză, apare ca ideal — tipul chiliastic şi profetic.

Peste observaţiile empirice şi peste clasificarea fericită formală tripartită nu s'a obţinut niciun rezultat, în afară de stabilirea acestor trei tipuri cu anumite maladii nervoase, fiecare tip având preferinţă şi afinităţi specifice.

La tabloul maladiilor nervoase pe care le preferă fiecare tip caracterologic se va adăoga, probabil, după studii care rămân să fie verificate pe cale statistică, un tablou infracţional.

La delapidare, tipul picnic preferă însuşirea în rate a sumei delapidate. Tipul leptosom şi-o însuşeşte global, printr'o lovitură scandaloasă şi romantică. Tipul atletic nu comite, în genere, infracţiunea de delapidare. Această absenţă a delapidării din tabloul infracţional al atleticului nu demonstrează un indice criminogen mai scăzut.

Tipul atletic poate comite tâlhării şi, în genere, este predispus la infracţiuni cu caracter brahial, cu caracter de violenţă.

Care este explicaţia absenţei delapidării din tabloul infracţional al atleticului?

Infracţiunile de şiretenie, în cadrul cărora intră înşelăciunea şi delapidarea, sunt eflorescenţe maligne ale unor complexe sufleteşti de inferioritate. Lipsa de succes material şi social caută a fi compensată pe alte căi. Tipul leptosom ia contact cu oarecare dificultăţi cu realitatea socială şi este handicapat de tipul picnic, care, în deobşte umblă prin viaţa economică, aşa cum umblă peştele prin apă. Leptosomul comite delapidări şi înşelăciuni din dificultăţi interne de luare de contact cu exteriorul. Picnicul le comite cu altă motivaţie: din cupiditate şi din complexul de inferioritate pe care-l capătă faţă de tipul atletic. Picnicul se caracterizează prin cupiditate dintr'o excesivă activitate a funcţiunilor digestive şi pentru a se ratrapa pe alte căi faţă de Eros, unde se găseşte în inferioritate şi concurenţă cu tipul leptosom şi tipul atletic. Dubla inferioritate în concurenţă cu Eros faţă de leptosom şi atletic, plus excesivitatea funcţiunilor aparatului digestiv sporesc necesităţile materiale şi-l îndeamnă să puie în funcţiune şiretenia, această armă a inteligenţei celor slabi.

Una din apărările cele mai obişnuite în materie de delapidare este alegaţiunea acuzatului că nu şi-a însuşit suma de bani din patrimoniul public, care i se impută, ci i s'a furat cu vreun prilej oarecare sau a pierdut... «geanta cu bani». Evident, că instanţele judecătoreşti

adulmecă vânatul şireteniei picnice, iar, alteori, sunt puse, în situaţiuni dificile. Perplexitatea este lesne de înţeles. In definitiv, un negustor are riscul profesional al pierderii unei « genţi cu bani » şi al unui furt care nu lasă urme prea vizibile. Statul care mânuieşte prin gestionarii săi de drept şi de fapt, mai multe zeci de miliarde lei anual poate înscrie în budgetele sale acest risc al pierderilor prin caz fortuit? Teoria şi prevederea budgetară nu cunoaşte acest capitol, iar instanţele obligate să aplice cazul fortuit la patrimoniul public o fac cu dificultăţi penibile şi preferă să respingă drastic asemenea apărări ori să aplice vagi circumstanţe atenuante, decât să accepte curajos teoria riscului profesional provenit pentru stabilimentele publice din cazul fortuit.

Un individ pierde în viaţa sa de câteva ori, fără să ştie, când şi unde, o geantă cu acte sau i se sustrage portofelul la cinematograf, în tramvai ori în tren. Mica publicitate a presei consemnează zilnic nenumărate cazuri de asemenea natură. Se caută genţi, geamandane, lăzi, portofeluri, se oferă promisiuni de recompense băneşti, se oferă chiar *sua sponte* conţinutul lor pecuniar şi se imploră restituirea actelor personale fără importanţă pentru deţinător. Se indică înduioşător ca să arunce « actele » în curte şi să se păstreze « banii ». Alteori se dau anunţuri naiv-intimidante.

Asemenea pierderi provin din neglijenţă, din lipsă de supraveghere, din cauza furturilor, dar şi dintr'o stare psihologică tipică pentru călător. Geanta se uită mai des în tren decât la birt, fiindcă o călătorie este legată automat de o anumită stare sufletească împletită din visare şi destrămare a atenţiei. Poetul francez Edmond D'Haracourt a sintetizat în versul « partir, c'est mourir un peu » starea de somnolenţă şi nostalgie, de sfâşiere lăuntrică şi vagă euforie, ca la moartea prin îngheţ, indisolubil legată de călătorie. Brătescu-Voineşti, în nuvela *Călătorului îi şade bine cu drumul*, titlu de proverb cu veche înţelepciune populară, a notat humoristic, descordarea resorturilor de voinţă şi năzdrăvăniile abulice pe care le comite omul plecat în voiaj. Scos din mediul său, unde acţionează quasi-automat prin rădăcinile prinse şi prin reflexele formate, individul se destrămează în călătoriile întreprinse. Personalitatea sa capătă fissuri şi discontuinuităţi pirandelliene. Ceea ce este grav la gestionarii de bani publici este faptul că sunt obligaţi să întreprindă călătorii frecvente dela localitatea activităţilor obişnuite la o altă localitate unde se duc cu « vărsarea ».

Banii pierduţi în genţile uitate sau furate prin trenuri, autobuze şi căruţe intră în categoria cuprinsă în art. 134 c. pen., a cazului fortuit şi ar trebui ca « delapidatorii » *sui generis* să fie exoneraţi de orice pedeapsă.

Evident, simpla alegaţiune a pierderii prin caz fortuit nu ajunge. Trebuesc probe. Ce fel de probe sunt posibile pentru a se aplica art. 134 (cazul fortuit la art. 236 prezumţia de însuşire a banilor publici)? Martori *de visu et de auditu* nu pot exista în atari cazuri. Dacă există asemenea martori, ei sunt sau hoţul sau complicii lui, deci nu pot veni să depună mărturie şi nici victima

nu are cunoştiinţă de ei. Dacă martorul *de visu et de auditu* în cazul fortuit nu este hoţ sau complice, ci a fost un inocent, atunci a dat alarma şi s'a resolvat conflictul judiciar cu anticipaţie intrând pe adevăratul făgaş: în locul unui proces de delapidare avem un simplu proces de furt. Iar în cazul excepţional, când n'a dat alarma, fiindcă a crezut momentan că obiectul aparţine hoţului, atunci asemenea martor este privit cu scepticism de instanţă, care pe baza liberei convincţiuni judecătoreşti este transformat din martor *de visu et de auditu* în martor de complezenţă sau de bună purtare, cu o credibilitate minimală până la anihilare totală.

Sunt alte prezumţii pentru a veni în descărcarea acuzatului de delapidare pentru a face verosimilă aplicaţiunea cazului fortuit?

In ediţia din 1907 a tratatului clasic de procedură penală al admirabilului penalist şi procedurist francez R. Garraud, profesor de drept criminal la Universitatea din Lyon, se află un text pe care-l supunem regulat atenţiunii procurorilor şi judecătorilor noştri penali, când suntem convinşi că este momentul aplicării cazului fortuit într'o speţă de delapidare pe care o apărăm:

«Le juge répressif doit être un psychologue et un sociologue: il suffit, la plupart du temps, au juge civil, d'être un légiste» (p. 7).

Psihologia şi sociologia infractorului trebue să ne dea indicaţiuni plauzibile asupra credibilităţii aplicaţiunii cazului fortuit la învinuirea de delapidare.

Incă din 1907, penalistul Garraud recomanda în materie criminală să se facă, oricât de sumar, un triplu

examen: 1) un examen juridic; 2) un examen sociologic al cauzei şi 3) un examen sociologic.

Indeobşte, Ministerul Public şi reprezentantul părţii civile sunt reprezentanţi ai unei mentalităţi civiliste şi formale pe care o aplică plini de osârdie în criminologie.

Fac un raţionament simplu. A dispărut geanta cu bani? Banii aparţineau Statului? Cel care gestiona aceşti bani este, deci, un criminal delapidator, i-a mâncat, şi acum vrea să scape cu teoria cazului fortuit. Il trimitem la puşcărie şi dăm o pildă pentru alţii!

Dispariţia banilor este un necontestat adevăr formal. Dar ajunge adevărul formal în criminologie? Aşa ceva este stil de gândire civilistă. In dreptul civil primează adevărul formal. In dreptul penal s'a lichidat formalismul şi jurisprudenţa conceptuală pentru a se trece la căutarea adevărului real, la aplicaţia schemelor de drept pozitiv vieţii pluriforme fără a se mutila realitatea psihologică sau realitatea istorică. Din dispariţia unei «genţi cu bani» se pot trage două concluzii de egală valoare formală: că banii au fost însuşiţi de delapidator sau că geanta a dispărut din caz fortuit fără ca acuzatul să fi avut posibilitatea să prevadă rezultatul faptului imputat, atunci, când este un gestionar cu inteligenţă mărginită şi banală.

Un caz fortuit se referă la un fapt oarecare. Nae Ionescu obişnuia să spună cu un anumit cinism şi curaj intelectual, că faptul în sine nu există, că faptul în sine este o superstiţie şi că totul este o problemă de interpretare. Schopenhauer spunea mai drastic: *dumm wie eine Tatsache* (prost ca un fapt).

Ceea ce complică interpretarea faptelor care formează complexul căzut eventualmente sub incidenţa legii penale a cazului fortuit este extrema lor simplicitate.

Aceste fapte simple pot fi ajutate în interpretarea lor de următoarea ipoteză referitoare la delapidare, ipoteză scoasă prin intuiţie, din observaţii empirice, de bară, dar care rămân să fie verificate prin cercetări sistematice de *penitenciar* asupra unor cazuri cât mai numeroase de condamnaţi definitivi pentru delapidare:

a) delapidatorul de tip *leptosom* comite actul material al însuşirii, traficării sau al întrebuinţării pentru sine sau pentru altul, în calitate de funcţionar public, a unor sume de bani, încredinţate lui în păstrare sau administrare, cu intenţiune criminală, utilizând metoda însuşirii *globale* a sumei cu o singură lovitură, urmată de dispariţia din localitate;

b) delapidatorul de tip *picnic* comite însuşiri în *rate* şi treptat, treptat, până când este descoperit;

c) delapidatorul de tip *atletic* este *rara avis*. Pot exista condamnări definitive ale atleticilor pentru delapidare, dare ele sunt erori judiciare quasi-justificate de neglijenţa în mânuirea banilor publici şi de dificultăţile de probaţiune a inocenţei.

Delapidatorul leptosom se încadrează în caracterologia umană romantică. Delapidarea sa poartă pecetea romantismului, adică a gestului grandilocvent. Funcţionari mărunţi de percepţii fug cu genţile cu bani din urbea măruntă, trăiesc pe picior mare în hoteluri cu prostituate de lux, fac petreceri neîntrerupte, degenerate în chiolhanuri, până când sunt prinşi, se predau sau, câteodată, se sinucid, după ce au golit geanta. La sinucidere nu uită să lase scrisori fals-denunţătoare împotriva şefilor ierarhici, fiindcă minciuna este ultima armă a sinucigaşilor falimentari. (Un caz din Oltenia pledat recent de subsemnatul). Despre scrisorile mincinoase cu prilejul sinuciderilor, criminologia modernă, arătând tainicele legături dintre asasinat şi sinucidere, a adus corecturi importante opiniilor curente influenţate de melodrama sinuciderii. In momentul suprem al curmării vieţii, nu se spune adevărul, ca la duhovnic, ci, prin asemenea gest, se pun la cale marile răfuieli psihologice ale individului sinucigaş.

Delapidatorul leptosom, în conformitate cu caracterologia sa lipsită de adipozitate veselă şi de muschiulatură clasică, comite însuşirea globală şi instantanee a sumei delapidate, provocând senzaţie, scandal şi efervescenţă în opinia publică.

Delapidatorul atletic este, aproape, inexistent ca atare, fiindcă are o conformaţie psihică şi trupească din care derivă clasicitatea ponderată şi echilibrată. Tipul atletic intrat în dificultăţi de adaptabilitate socială preferă să ia drumul tâlhăriei, ca ultimă soluţie de viaţă şi, atâta timp, cât rămâne funcţionar public, nu are suficiente imbolduri maligne pentru a comite delapidarea.

In schimb, tipul picnic furnisează procentul cel mai impozant din grupa delapidatorilor, însuşirea în rate a sumei fiind caracteristica sa.

Dacă tipul leptosom face parte din familia romanticilor şi dacă tipul atletic este un clasic sau un neoclasic,

tipul picnic este dotat de un realism atroce, care merge până la materialism vulgar, drapat, uneori, în ironie, sarcasm şi eternă bună dispoziţie euforică. Moralmente, delapidatorul picnic aparţine familiei şobolanilor şi şerpilor, este rozătoare şi târîtoare. Cu ochii mici ca nişte aglici, lucind de concupiscenţă şi de supunere şireată, delapidatorul picnic sustrage sumele insidios, se apără cu înverşunare şi tertipuri în cazul demascărilor, suportă uşor închisoarea şi se reface la proxima ocazie.

Impărţirea tripartită caracterologică a delapidatorilor se exprimă statistic, după experienţele personale, în modul următor, la zece persoane: 1 atletic, 3 leptosomi şi 6 picnici. Statistica şi tabloul caracterologic al delapidării urmează să fie refăcute după date cât mai numeroase şi cercetări de penitenciar. Aici am consemnat, provizoriu, o simplă ipoteză.

CAPITOLUL V

PSIHOLOGIA CRIMINALĂ ABISALĂ
SAU
INFRACŢIUNEA ESTE DISCREPANŢA PSIHICĂ

1. — Sociologia criminală sucombase până la descoperirea operei lui Nietzsche de către criminologi într'un materialism mecanicist şi în interpretări statistice asupra corelaţiei factorului omenesc cu fenomenul infracţional fără orizonturi şi fără niciun «patos al distanţei» care este de esenţa oricărei cercetări teoretice. Corelaţiile dintre preţul grâului şi furt a fost memorabila descoperire în acest domeniu. Variaţiile curbei furturilor şi suprapunerea acestei curbe cu variaţiile curbei preţurilor la grâu erau demonstraţia eclatantă a legăturii indestructibile dintre foame şi furt.

Grupa furturilor simple şi în oarecare măsură şi a celor calificate erau luminată de către sociologia criminală etiologic prin ipoteza corelaţiei dintre abundenţa sau penuria grâului pe piaţă cu scăderea sau sporirea furturilor. Sporirea preţului la grâu şi pâine nu duce

automat la sporirea budgetului uvrier, iar această lipsă bugetară se reflecta în budgetul delictelor de proprietate pe care-l suportă automat societatea care nu-şi planifică economia naţională.

Descoperirile sociologiei criminale au fost limitate şi n'au mai prezentat nimic atât de senzaţional ca această corelaţie dintre « grâu » şi « furt ».

S'a adâncit problema locuinţei şi a zonelor criminogene în cartierele mizerabile ale marilor metropole, lansându-se ipoteze ingenioase fundate pe amănunţite cercetări statistice. Recolta teoretică n'a fost prea bogată în comparaţie cu sforţările intelectuale depuse.

Sociologia criminală a fost dinamizată în epoca 1920—1930 prin descoperirea operei lui Nietzsche, care ştiuse să observe câteva fenomene de massă ale democraţiilor moderne în resorturile lor politice cele mai tainice.

Fr. Nietzsche nu este un sociolog propriu zis, fiindcă porneşte dela viziunea globală a existenţei şi a omului, anume dela metafizica antropologică. Impreună cu Max Scheler şi Werner Sombart, Nietzsche este unul din întemeietorii antropologiei filosofice.

Friedrich Nietzsche este gânditorul cu cea mai adâncă repercusiune a ideilor în compoziţia intelectuală a Europei secolului al XX-lea. Alături de Henri Bergson şi de Danezul protestant Sören Kirkegaard a ajutat eficient la promovarea filosofiei neliniştii, a vitalismului, a iraţionalismului şi a curentelor literare experienţialiste contimporane.

Filosofia lui Nietzsche este fără îndoială un capitol cu ardoare disputat.

Disputa provine din faptul că, din imensul material de gândire aflat în opera sa, câteva fragmente de teorie politică au fost însuşite de mişcările fasciste din Europa şi ridicate ca lozinci de stindard politic provocând reacţiuni violente de cealaltă parte a baricadei. Aceste exproprieri parţiale nu modifică fizionomia clară şi luminoasă a gânditorului, care nu poate fi etichetat sub rubrica niciunui partid: Nietzsche aparţine Europei contimporane.

Friedrich Nietzsche a refuzat neted eticheta patriei sale germane, scoţând orgolios în evidenţă o oarecare şi îndepărtată ascendenţă poloneză, ca pe un blazon; a biciuit păcatele Germaniei wilhelmiane, filistinismul şi wagnerianismul devenit spectacol ieftin pentru pompieri, în ultimele apariţii decrepite; a proclamat afinitatea sa cu moralismul francez de tip Vauvenargues, Chamfort şi La Rochefoucauld; a fost profesor de filologie elină la universitatea elveţiană din Basel; scria şi gândea în limba germană, de care era indisolubil legat printr'un lung şir de ascendenţi negustori (măcelari, cârciumari) şi pastori protestanţi (dintre cari şi un scriitor de opuscule teologice), dar trăia de predilecţie în catolica şi mediteraneana Italie. Marea afecţiune a inimii lui Nietzsche, în afară de patetica, tulburătoarea şi fatala Cosima Wagner, fiica lui Liszt, a fost femeia fascinantă şi intelectualizată Lou-Salomé, ieşită din Orientul european, femeia dela care a învăţat pe Dostoiewski (criminologia nietzscheană identificându-se ca premize de psihologie abisală cu aceea a romancierului rus).

Aforismele atât de organizate în sistem ale lui Nietzsche despre antropologie, nu se încadrează de fel în rassismul contimporan de tip Günther şi Dinter, asemenea rassism fiind biciuit de filosof prin reprezentanţii săi de atunci, grupaţi în jurul unui pastor berlinez semidoct, molipsitor ca toţi semidocţii. Filosofia antropologică nietzscheană (fiindcă este vorba de un întreg sistem filosofic desvoltat ulterior între alţii şi de Sombart), nu are nicio contingenţă cu fantasmagoriile diletantice de diplomat cosmopolizat ale contelui de Gobineau sau ale Englezului prusianizat Houston Stewart Chamberlain.

Pangermanismul s'a bucurat de ironii sângeroase din partea acestui spirit liber saturat de moralism şi beletristică franceză, care a ştiut să aplice stilistica fără greş a lui Flaubert şi a lui Stendhal în filosofia germană înnecată în terminologia paliditată a posthegelianilor şi a neokantienilor.

Socialismul de factura Bebel-Singer, cu sindicate uriaşe cotizante în berării spaţioase, a fost vizionat just în integrala sa putreziciune spirituală înainte de a ajunge la o lamentabilă maturitate de guvernământ rapid falimentară cu Noske şi Müller-Franken.

Trăind între Basel (vechi oraş germanic de bresle comerciale cu autonomia libertăţilor elveţiene), şi Muenchen (oraşul saturat de medievalism şi artă modernă), între ozonul brazilor viscoliţi dela Sils Maria şi biblioteca din Torino, frecventând Elada şi Roma III moscovită (prin Dostoiewski), făcând circuitul în adolescenţă al Romei I şi Romei II prin filosofia clasică, trăind mitul

veşnic reînviat al Sfântului Imperiu roman de naţiune germanică, intrând în conflict cu imperialismul epigonic şi filistean al lui Wilhelm II, provocând la un duel memorabil tinichelele mistic-aurite ale lui Wagner, absorbind cu toţi porii claritatea moralismului francez şi psihologismul abisal rus, Nietzsche apare azi ca o superioară sinteză a Europei ultimelor două milenii, depăşind localisme şi partide.

Polonez şi neamţ prin ereditate, greco-latin prin profesorat, franţuzit prin tehnica literară, om al Renaşterii şi precursor filosofic al dadaismului italian, elev al lui Dostoiewski în psihologie, Nietzsche a fuzionat în retorta incandescentă a personalităţii sale elementele integrale ale europeismului. A spus-o, de altminteri, clar: nu sunt un patriot, ci un european, un spirit liber, un imoralist...

Consideraţiunile asupra sângelui şi asupra materiei au deschis ochii, adormiţi de moralină şi de morfina idealismului, asupra destinului inexorabil biologic. Diatribele împotriva filistinismului şi cultul tranşant al eroismului au repus în circulaţie virtuţile efortului şi noblеţea ascezei fără drapări de castă magică. Ura împotriva seriei umane nu este ură împotriva massei populare, ci omagiu direct pentru individualitatea creatoare şi pentru bunul meşteşugar invadat de fabricanţii de camelotă. Nietzsche a fost un dascăl pentru valorile vieţii şi pentru estetism, împotriva morţii şi a urîtului costumat în searbăd şi pal idealism. Altarele frumosului şi altarele vieţii au fost curăţite şi redeschise de acest Herakles în luptă cu progenitura imundă, fetidă şi prolifică a lui Augias.

A năruit temple, a curăţat de dejecţiune altare eterne, a schiţat perspective noui pentru intelectualitatea obosită a Europei.

A fost «afirmator al vieţii», «vestitor al bucuriei», «predicator al marii sănătăţi», conducător «în partidul vieţii», Nietzsche făcând parte din «ordinul oamenilor superiori cari au luat în mâinile lor cea mai înaltă dintre misiuni, anume educaţia oamenilor, inclusiv distrugerea fără milă a paraziţilor şi a degeneraţilor» (Kurt Heinze, Verbrechen und Strafe bei Fr. Nietzsche, Vorrede).

2. — Geniul filosofic şi literar dăruieşte deseori ştiinţei intuiţii fragmentare de o forţă incomparabilă. La ospăţul sardanapalic al acestor existenţe privilegiate de destin, se găsesc resturi fabuloase pentru apetiturile econoame. Discipline întregi zise «ştiinţifice» trăiesc decenii în şir din sugestiile întâmplătoare ale geniilor filosofiei sau literaturii; profesioniştii confecţionează sau se abilitează docenţi, bătrâni profesori cu păr alb îşi rezervă câte o parcelă de investigaţie şi hrană intelectuală din asemenea banchete platonice.

Sugestiile lui Dostoiewski şi Nietzsche despre crimă şi pedeapsă sunt printre cele mai adânci şi mai sclipitoare observaţii care s'au făcut asupra acestor fenomene ale societăţii umane.

Pentru Nietzsche, «tipul de infractor este tipul omului puternic aflat în condiţiuni neprielnice, un om vânjos îmbolnăvit». Autorul lui Zarathustra este şi împotriva pedepsei, aşa cum o înţelegea, ca pe o expiaţiune, doctrina clasică a vremii sale: «ajutaţi, voi, cei buni şi cei magnanimi, contribuiţi la îndepărtarea din lume

a conceptului de pedeapsă care a năpădit asupra ei! Nu există buruiană mai periculoasă!». «Pedeapsa este rest de animalitate. Omul va îmbrăca toga virilă numai când va da înapoi animalelor acest dar al ursitoarelor maştere primit în leagăn». «Să izgonim din lume conceptul păcatului şi după el să trimitem în neant conceptul pedepsei».

Evident, atrage atenţia Nietzsche, «înţelepciunea noastră cea mai secretă apare firesc ca o nebunie şi uneori chiar ca o crimă, când ajunge în mod eronat la urechi pentru care n'a fost creată şi la urechi prea lungi».

Printre cei 5 «Nu» pronunţaţi de Nietzsche, la locul dintâi se află «lupta împotriva sentimentului de remuşcare şi a imixtiunii conceptului de pedeapsă în lumea fizică şi metafizică». In *Voinţa spre Putere* (Wille zur Macht), declară că «întreaga concepţie despre lume şi viaţă a omului este murdărită de ideea de pedeapsă».

Infracţiunea are patru componente pentru ştiinţa oficială:

a) acţiunea sau omisiunea;
b) călcarea juridicităţii;
c) elementele constitutive;
d) vina (elementul intenţional: dolul).

Unitatea conceptului de infracţiune este sfărâmată prin descompunerea în aceste patru elemente componente.

Dar priveliştea vieţii este una şi priveliştea conceptelor este alta: «ceea ce au mânuit filosofii de milenii au fost mumiile conceptuale şi din mâinile lor n'a ieşit

nimic viu » (Werke, 8,76), Nietzsche făcând excepţie numai pentru Heraclit şi pentru Nicolaus Cusanus ca filosofi ai vieţii nemijlocite.

Penalistul gândeşte eminamente conceptual: prea mult prin fereastra din care se vede priveliştea conceptelor şi prea puţin din priveliştea vieţii. Priveliştea conceptelor este un « joc secund », cum ar spune poetul Ion Barbu, conceptul se extrage din viaţă, dar nu mai este viaţă. Ca să luăm o pildă, copacul nu există *realiter*, dar există teiul lui Eminescu dela Copou, zarzărul copilăriei lui Dănuţ din Medelenii lui Ionel Teodoreanu (şi cu siguranţă din copilăria mea), există nucul lui Odobac al lui Emil Gârleanu şi gorunul dela Orhei cântat de Mihail Sadoveanu. « Copacul » cuprinde priveliştea conceptelor. Teiul dela Copou este concret şi încărcat de melancolie, fiindcă acolo se aşeza Eminescu singur, gânditor şi în febra creaţiei poetice, ori înlănţuit cu Veronica Micle în extaz erotic. Conceptul de crimă cuprinde o priveliştе abstractă în care se pot examina cele patru componente indispensabile (acţiune, călcarea juridicităţii, elemente viscerale şi intenţie dolosivă), dar crima în sine este o crimă în concret, o privelişte a deslănţuirii vieţii în dramă, în comedie tragică sau în tragedie pură.

Origina conceptului nu este în viaţă, ci în tehnica gândirii. O crimă are nevoie de tehnica gândirii pentru a fi definită în elemente componente, dar crima în substanţa sa este o expresie vitală şi iraţională, iar înţelegerea şi judecata ei nu poate fi făcută decât cu metodele vieţii şi cu metodele de *captare* sau de comprehensiune a iraţionalului. Nietzsche spune: « din concept nu pleacă niciun drum spre esenţa lucrurilor » (Werke, 9, 194). Aplicarea gândirii nietzscheene în lumea juridică a făcut-o constituţionalistul contemporan Carl Schmitt, care pune în opoziţie « gândirea regulilor şi a legilor » cu « gândirea ordinei concrete », în ultima sa operă *Poziţii şi Concepte* (August 1939).

3. — Nietzsche este un criminolog modern, întru cât a contestat violent valabilitatea conceptului de imputabilitate în etică şi în dreptul penal, propunând conceptul de periculozitate în locul imputabilităţii.

La capitolul periculozităţii, Nietzsche a făcut acum o jumătate de secol propuneri *de lege ferenda* pentru castrarea şi sterilizarea criminalilor degeneraţi, propuneri care au scandalizat epoca, fiind socotite drept paradoxe ale unui filosof pesimist. Apărarea vitalităţii unui organism social prin mijloace drastice şi fără rezerve pseudofilantropice, apărare concepută şi executată cu ferocitatea însăşi a vieţii, recomandată insistent de Nietzsche la sfârşitul veacului trecut, a trecut în substanţa codurilor şi legilor penale moderne, indiferent de regimurile politice ale acestor coduri: s'a aplicat de democraţiile daneze şi americane, ca şi de regimurile politice autoritare.

Ferocitatea este de esenţa vieţii, esenţă definită astfel: « viaţa în sine se compune esenţialmente din raptul bunurilor altora; jigniri, violentarea celor străini de noi şi a celor mai slabi; asupriri; severitate; impunerea pecetei proprii; anexarea sau cel puţin sau mai dulce spus, din exploatarea altora ». Răsturnarea

acestor reguli echivalează cu apariţia simptomelor de degenerescenţă sau cu elaborarea minciunilor convenţionale de către cei slabi pentru ameţirea celor tari.

Imputabilitatea este conceptul clasic despre vinovăţia infractorului. Această vinovăţie presupune liber arbitru şi posibilitate pentru infractor de a discerne « binele » şi « răul » (după criterii fixate şi fundamentate teologal), de a face opţiune între « bine » şi « rău ». Imputabilitatea are o realitate numai sub imperiul libertăţii interioare. Fără acest imperiu, ceea ce este şi nu este imputabil devine non-sens.

Nietzsche a atacat rădăcinile teologale ale imputabilităţii. Plecând dela premizele biologiei pure, a încercat să demaşte imputabilitatea ca o armă a vechii caste sacerdotale care a devitalizat pe om de-a-lungul veacurilor din motive de dominaţie a castei.

Furtuna teoretică deslănţuită de Nietzsche împotriva conceptului de imputabilitate are un caracter eminamente polemic antiteologal. Vinovăţia presupune remuşcarea, iar remuşcarea este otrava *per excellentiam* a sufletului tare turmentat de religie, narcoticul celor slabi.

In locul imputabilităţii se aşează periculozitatea. Ceea ce este periculos pentru societate merită să fie extirpat, în cazuri grave, sau aşezat în dosul gratiilor.

Pledoaria lui Nietzsche pentru castrare şi sterilizare se compune din următoarele piese de gândire:

I. « criminologii antropologi ne spun despre tipul criminal că este urît: *monstrum in fronte, monstrum in animo.* De fapt, acest criminal este un degenerat » (Werke, 8, 70);

II. « Infractorului care aparţine rassei criminale prin degenerescenţă trebue să i se declare război înainte de a fi comis vreo faptă: castrarea este prima operaţie care trebue să i se facă imediat ce a fost prins » (Werke, 16, 183);

III. « Societatea în calitatea sa de mare mandatară a vieţii răspunde în faţa vieţii însăşi dacă dă drumul unei vieţi degenerate. De altminteri societatea are ulterior de pătimit: mai bine să previnã. Societatea ar trebui să interzică, în multiple cazuri, concepţiunea: ar trebui, fără a ţine cont de origine, rang sau capacitate intelectuală, să aplice măsuri coercitive dintre cele mai drastice, privaţiuni de libertate sau, în anumite condiţiuni, chiar castrarea. Interdicţiunea biblică *nu trebue să omori* este o naivitate în comparaţie cu seriozitatea vieţii care porunceşte decadenţilor *nu trebue să faceţi copii...*

« Viaţa însăşi nu cunoaşte nicio solidaritate, nicio egalitate de drepturi între părţile sănătoase şi partea bolnavă a organismului. Ceea ce este putred trebue tăiat sau tot organismul piere. A avea milă cu decadenţa, a acorda acelaşi drepturi pocitaniilor ar fi o profundă imoralitate, ar fi degenerescenţa ridicată la rangul de moralitate » (Werke, 16, 183).

Prima sterilizare asupra unei femei pentru a împiedeca orice concepţiune a făcut-o Dr. Kehrer (Heidelberg) la 13 Aprilie 1897. In acelaşi an, medicul american Sharp a operat prima sterilizare a unui bărbat.

De atunci, eugenia a făcut progrese importante legislative. Sub înrâurirea lui Nietzsche, Germania con-

semnează următoarele legi: 1) legea pentru preîntâmpinarea naşterilor cu ereditatea încărcată, din 14 Iulie 1933; 2) legea împotriva infractorilor periculoşi din obişnuinţă şi asupra măsurilor de siguranţă şi de ameliorare, din 24 Noemvrie 1933; şi 3) legea pentru apărarea sănătăţii ereditare a poporului german (certificatul prenupţial), din 18 Octomvrie 1935.

Infracţiunea are o dublă faţetă: semn de degenerescenţă de cele mai multe ori, însă câteodată semn al naturilor puternice care nu se lasă îngenunchiate de societatea mediocră, sau cum spune Nietzsche: «toţi oamenii mari au fost infractori (evident, în stil mare, nu în mod jalnic), infracţiunea aparţinând măreţiei umane» (Werke, 16, 187);

«cu orice creştere a omului se desvoltă şi reversul medaliei sale, iar omul cel mai mare, admiţând că se îngăduie asemenea concept, ar fi acela care exprimă cel mai puternic caracterul contradictoriu al existenţei ca glorie şi unică justificare». (Werke, XVI, 3771).

Cine vrea să şteargă un revers al medaliei se atinge de izvoarele vieţii.

Creştinismul a vrut să pilească figura răului de pe medalie. Infractorul şterge figura binelui. Crima împotriva vieţii este analoagă în concepţia nietzscheană.

Goethe spune la fel:

«ceea ce numim răul este numai o altă faţă a binelui, tot atât de necesar pentru existenţa sa şi aparţinând unei totalităţi, după cum în *zona torrida* trebuia să dogorească, iar în ţara Laponilor să fie frig pentru ca noi să avem o climă temperată» (Werke, VIII, 773).

Ce însemnează formula nietzscheană «dincolo de bine şi de rău»? Afirmarea opoziţiilor necesare vieţii.

Nietzsche ne spune:

«exploatarea — citeşte infracţiunea — nu aparţine unei societăţi depravate, imperfecte şi primitive: ea intră în esenţa vieţii, ca funcţie organică fundamentală, ca o urmare a voinţei spre putere propriu zisă. Să admitem că ceea ce spun este, teoretic, o noutate, ca realitate, însă este faptul originar al întregii istorii». (Werke, VII, 238).

Criminalitatea latentă este fatalmente generalizată întru cât răul este componenta vitalităţii, alături de bine, în rang de *coreitate*.

Contra judecătorului ipocrit sau naiv — ignar — optimist, care porneşte dela premiza bunătăţii funciare a omului şi judecă pe infractori cu indignările moralismului mediocru, Nietzsche a aruncat imprecaţia faimoasă din Zarathustra, în fragmentul decisiv despre infractorul palid cu complexul Tschandala, de fiară rănită, umilită şi urmărită de vânători:

«O, tu, judecător cu roşu taler, dacă ai spune cu glas tare ceea ce gândeşti, oricine ar striga:

— Afară cu această scârnăvie şi cu acest vierme păcătos!»

Infractorul palid nietzschean (der bleiche Verbrecher) este o ediţie populară şi plină de erori a omului mare, care apare, din când în când în societate, o ediţie depravată a supra-omului, spre stupefecţia şi oroarea societăţii:

«în fond, toate civilizaţiile au acea spaimă profundă de *omul mare* pe care numai Chinejii şi-au mărturisit-o

prin proverbul: omul mare este o nenorocire publică! De fapt, toate instituțiile sunt astfel organizate încât el să apară cât mai rar și să se desvolte în condițiuni cât mai nefavorabile. Nu e nicio mirare: cei mici au grijă să nu fie deranjați». (Nietzsches Vermächtnis, 523).

Problematica tipului excepțional, care tinde printr'un imperialism natural să modifice fizionomia mediului și să-l subjuge, a fost îndelung gândită și frământată de către filosof, ajungând la dialectica sintetizării contrariilor:

«oamenii cei mai mari au poate cele mai mari virtuți, dar tocmai din această cauză și contrariile lor. Am credința că din coexistența contrariilor și din simțămintele derivate se naște omul mare, arcul cu coarda cea mai întinsă» (Werke, 16, 344).

Oamenii mari sunt infractori predestinați, fiindcă personalitatea lor sparge tiparele obișnuite, determinate de coduri, care au în vedere numai comportarea omului mijlociu.

Apologia infracțiunilor comise de personalitățile proeminente este ilustrată de Nietzsche la cazurile lui Cezar Borgia, Napoleon și la împăratul Friederich de Hohenstaufen.

La prețuirea lui Cezar Borgia, Nietzsche se întâlnește pe aceiași poziție intelectuală cu Nicollo Macchiavelli, care a făcut din acest fecior criminal de Papă și condottiere al Renașterii, prototipul *Principelui* și al conducătorului de oameni. Borgia a pus la cale omorul fratelui său, a otrăvit pe vărul său și a sugrumat în pat pe Alfons de Aragon, cumnatul său și soțul frumoasei

Lucreția Borgia, sora rămasă în legendă printr'o viață de turpitudine erotică și incestuoasă. Macchiavelli și Nietzsche proslăvesc pe Cezar Borgia — precursorul unității Italiei — cunoscând și recunoscând crimele ca atare, pe care le șterg din registrul pedepselor, grație spectacolului genial oferit de infractor în activitatea sa militar-politică.

O altă figură favorită a lui Nietzsche este Napoleon Bonaparte, considerat ca «o sinteză de subom și supraom», ca «unul dintre cei mai de seamă continuatori ai spiritului Renașterii».

Nietzsche așează pe Napoleon la rând și ca «un frate postum al lui Dante și Michelangelo», după expresia lui Taine, care-l consideră ca pe un artist de aceiași talie în ceea ce privește «conturul viziunii, intensitatea, coherența și logica interioară a visului, adâncimea meditației, măreția supraumană a concepției». Nietzsche admiră la Napoleon faptul, «că suportă și comite multe acțiuni rele, condus de măreția gândului care nu se teme de judecata semenilor — o vârtoșenie originară disprețuitoare de criterile obișnuite de valorificare» (Werke, 14, 78); «a rămâne obiectiv, tare, puternic și sever în realizarea unui gând este apanajul artiștilor; cei cari au nevoie de materialul uman, cum sunt dascălii sau oamenii de Stat, pierd rapid liniștea, răceala și tăria. Numai la naturi ca Cezar și Napoleon poți bănui ce însemnează a lucra în marmoră, indiferent de jertfele de oameni cerute. Pe această linie se va desfășura viitorul oamenilor mari: să porți cea mai mare răspundere și să nu sucombi» (Werke, 16, 350).

Când Napoleon a dat ordin ca Ducele de Enghien să fie răpit de pe teritoriu străin şi împuşcat pe teritoriu francez, Talleyrand a exclamat:

— Este mai mult decât o crimă, este o greşală!

Napoleon s'a mulţumit să spună:

— Lumea trebuie să afle de ceea ce suntem capabili!

Din aceste două exclamaţii se poate vedea diferenţa dintre talentul politic şi geniul politic. Talleyrand era un talentat om de Stat, care sucomba în faţa gravelor răspunderi, pe când Napoleon era un geniu politic care preluase cele mai aspre răspunderi, permiţându-şi îndrăznelile respective. Intre alte îndrăzneli, vom cita falsificările masive de bancnote austriace, ruseşti şi engleze, cu ajutorul cărora şi-a dus războaiele.

Latura mefistofelică a omului de acţiune şi de geniu este mereu reliefată de Nietzsche:

«ceea ce admir cu plăcere la Germani este natura lor mefistofelică. Dar ca să spun adevărul, ar trebui să ne facem o concepţie mai înaltă de Mefistofeles decât şi-a făcut-o Goethe, care a simţit nevoia să micşoreze pe Mefisto pentru a spori pe interiorizatul Faust. Adevăratul Mefisto germanic este cu mult mai periculos, mai îndrăzneţ, mai rău, mai viclean şi în consecinţă mai sincer: să ne gândim la Friedrich cel Mare sau la acel Friedrich şi mai mare, la Friedrich II de Hohenstaufen» (Werke, 13, 334).

5. — Despre pedeapsă, Nietzsche a lăsat în manuscriptele inedite câteva aforisme profunde.

Manuscriptele inedite au fost colaţionate şi aranjate după materii de către Dr. Friedrich Würzbach, preşedintele şi custodele societăţii nietzscheene (Nietzsche-Gesellschaft) dela Weimar, după ce corespondenţa şi alte inedite fuseseră îngrijite de către Dr. Elisabeth Förster-Nietzsche, sora filosofului.

Ineditele ultime au fost publicate de Würzbach sub forma unui «Testament al lui Friedrich Nietzsche» (700 pagini, Editura Anton Pustet, Leipzig, 1940) ultima carte a lui Nietzsche fiind un dar măreţ făcut culturii europene, la 40 de ani după moartea sa.

O acţiune lezează ordinea existenţă a lucrurilor. Un om mare, adică o personalitate puternică, violează această ordine, încercând să-şi impună pecetea sa ori să-şi anexeze imperialismului său organic regiuni străine.

Mirabeau notase că marii criminali sunt tot atât de aproape de Capitol cât sunt de stânca tarpeiană, referindu-se la infractorii politici. Nietzsche observă despre criminalitatea generală: «dacă în epoca actuală, criminalitatea este o plantă rău hrănită şi degenerată, faptul nu face onoare societăţii noastre; în timpul Renaşterii s'a desvoltat cucerindu-şi o virtute proprie — firește o virtute în stilul Renaşterii, *virtu*, o virtute lipsită de gustul moralinei» (Werke, 16, 188).

Şi referindu-se la infracţiunea politică, Nietzsche lansează aforismul profund şi judicios:

Catilina, — forma preexistenţială a oricărui Cezar. In tipul infractorului palid, căruia îi face apologia în *Aşa grăit-a Zarathustra*, se face apologia figurilor catilinare, a tipurilor revoluţionare şi prerevoluţionare,

dar și a infractorului comun nedecadent, a infractorului, așa cum l-a văzut Dostoiewski în închisorile siberiene, adică a omului tare îmbolnăvit de societate și de circumstanțe nefavorabile.

Interpretarea procesului politic dintre Catilina și Cicero (proces care se repetă în toate istoriile naționale în momente de criză) este până astăzi în litigiu. Cultura europeană influențată de umanismul clasic și de perioadele oratorice ale lui Cicero percepe cu oroare figura enigmatică, profund umană, vivace și melancolică a lui Catilina, admirând pe locvacele avocat al senatorilor speriați de conjurație. Duelul Catilina-Cicero nu s'a terminat. Mommsen l-a revizuit în favoarea lui Catilina, la fel cu Nietzsche.

4. — Gœthe afirmase paradoxal: « când citesc în ziare despre feluritele crime, am impresia, că aș fi capabil s'o comit pe fiecare dintre ele », Și altădată a exclamat: « nu am auzit până acum de nicio crimă pe care n'aș fi capabil s'o comit ». Iar Schiller zice: « la orice mare crimă există o forță relativ mare aflată în mișcare. Dacă s'ar găsi un Linneus care să clasifice după instincte și tendințe pe criminali ar rămâne uimit când ar trebui să catalogheze laolaltă cu straniul Cezar Borgia, pe cutare ins banal ale cărui vicii se sufocă în atmosfera filistinilor în mijlocul cărora trăiește și între granițele strâmte ale legilor » (Werke, II, 101). In « jurnalele » sale intime, Hebbel spunea despre Shakespeare: « faptul că dramaturgul englez a creat atâtea figuri de criminali l-a păzit să nu comită și el vreo crimă » (II, 154).

Schopenhauer spunea, discutând fundamentele moralei: « In fiecare dintre oameni, chiar la cei mai buni, din motive exterioare sau din mulțumiri lăuntrice, se nasc afecte violente, gânduri și dorințe josnice sau răutăcioase: pentru ele, însă, nu este moralmente responsabil și nu trebue să se simtă cu conștiința încărcată. Acestea arată numai esența omului, iar nu de ceea ce este capabil cel care le gândește » (Werke, III, 639). Iar *Nietzsche*: « Care dintre noi, incitat de împrejurări, n'ar fi fost capabil să parcurgă scara întreagă a infracțiunilor? » (Werke, XV, 314).

« Dacă noi n'am comis nici o infracțiune și n'avem până acum o crimă pe conștiința noastră — de unde provine aceasta? Că ne-au lipsit câteva momente favorabile crimei... Ar trebui să fim demni de disprețuit, dacă am fi considerați fără curajul de a omorî, în anumite circumstanțe, un om ». (Werke, XVI, 1861) Iar în Zarathustra spunea: « un singur lucru am predicat până acum, anume că omului îi este necesar răul din el spre fericirea lui — că răul este forța sa cea mai bună, și că piatra cea mai tare aparține marelui creator și că omul trebuie să devină mai rău pentru a fi mai bun ». (Werke, VI, 319). Apoi: « ceea ce se numește virtute este răul prefăcut în instrument ». Și « nu mai despărțim măreția de păcatele cumplite. Socotim aspectele bune în complexitatea lor cu cele rele ».

Creșterea omului în înălțime presupune o creștere spre adâncime, spre abis, după cum un copac care atinge cerul cu coroana lui stufoasă și rotată trebuie să aibă rădăcini adânci și puternice în pământ.

Nietzsche a atras atenţia că trebuiesc luate în consideraţiune lucrurile josnice, dispreţuite şi lăsate în părăsire odinioară. Orice medalie îşi are reversul său, iar Nietzsche a privit şi reversul medaliei cu tot curajul.

In acest *Testament*, găsim următorul aforism desvoltat:

«în vechiul drept penal era puternică concepţia religioasă a forţei ispăşitoare pe care o poseda, intrinsec, pedeapsa. Ea purifica: în lumea modernă murdăreşte.

Pedeapsa era o plată prin care scăpai de suferinţele îndurate din propriul îndemn. Infractorul crezând în forţa ispăşitoare a pedepsei primea prin ispăşire o uşurare şi o nouă respiraţie, care echivalau aproape cu o nouă sănătate şi cu o renaştere. Se făcea nu numai pace cu societatea, infractorul devenea onorabil în ochii proprii — se curăţa... Azi pedeapsa izolează mai mult decât delictul; răul creşte atât de mult după comiterea delictului încât devine incurabil. După execuţia pedepsei, infractorul iese cu convingerea că a ajuns un duşman al societăţii. De-acum încolo şi societatea are convingerea că posedă un duşman în plus. *Jus talionis* poate fi dictat de spiritul răzbunării, dar în legile lui Manu, de pildă, este nevoie de echivalentul ispăşirii pentru a deveni iarăşi *liber* din punct de vedere religios» (Nietzsches Vermächtnis, pg. 312).

Când se discută în contradictoriu de către penaliştii clasici cu penaliştii pozitivişti fundamentul răzbunării în pedeapsă, cu corelatul expiaţiunii, se refuză acest fundament prin arătarea imoralităţii sociale a unui asemenea gând: societatea nu trebue să se răzbune, ci să amelioreze sau să se apere.

Asemenea discuţie este tipică pentru amalgamarea mentalităţii moderne pozitiviste cu mentalitatea metafizică a altor vremuri primitive sau patriarhale.

Fundamentul expiator al pedepsei nu poate fi aprobat sau combătut, ci constatat ca factor integrativ într'un anumit stil de viaţă. Stilul s'a modificat: societatea nu mai gândeşte pedeapsa ca factor purificator, ci ca o murdărire în plus a infractorului: ca o dublă ispăşire a lui, întâi când a comis infracţiunea şi a doua oară prin minimalizarea efectuată prin pedeapsă.

Nietzsche are viziunea exactă a societăţilor patriarhale şi agrare, întâlnindu-se cu Dostoiewski, care în «Crimă şi Pedeapsă» pune pe Rascolnicoff să-şi doreasca pedeapsa pentru a se purifica interior.

Concepţia pedepsei în lumea agrariană se aseamănă mai de grabă cu concepţia lui Dostoiewski şi Nietzsche decât cu concepţia de factură şi lume industrială a codurilor europene contimporane extrase din lumea asfaltului. Ogorul are o altă etică şi alt cod penal. Rusia lui Dostoiewski se oglindea în Raskolnicoff, care cere pedeapsa ca o ispăşire şi ca un medicament sufletesc.

Lumea agrară — indiferent dacă ne aflăm în China, în Spania, în România sau republicile sudamericane — consideră infracţiunea ca pe un păcat, iar pe infractor ca pe un nenorocit peste care s'a abătut o năpastă.

O anchetă printre infractorii români din penitenciarele judeţene periferice şi penitenciarul Văcăreşti demonstrează diferenţierile de stil de gândire şi de

mentalitate asupra temelor centrale penitenciare și penale.

O anchetă întreprinsă la penitenciarele județelor aduce nu numai o bogată recoltă de folklor și argot penitenciar, ci și consemnarea diferențelor de comportare față de pedeapsă între infractorul citadin-mahalagiu și infractorul-țăran.

Citadinul se consideră nedreptățit, înjosit și degradat prin pedeapsă, căutând să iasă din complexele sale abisale de inferioritate psihică prin viclenii, megalomanie și perfecționare a tehnicei infracționale, pe care o va pune în aplicare când se va afla iarăși în libertate.

Țăranul acceptă pedeapsa ca o urmare firească a «năpastei căzute» și ca o izbăvire de «ceasul rău». Infracțiunea nu face parte interior din personalitatea sa, ci a sosit pe neașteptate într'un moment de nestăpânire când i «s'au luat mințile». Nici «nu-și aduce aminte» de «tărășenie», au sosit «ielele», ori «ucigă-l toaca», a văzut «negru în fața ochilor». Aceste expresii scoase dintr'un «carnet poenologic», întocmit de noi la penitenciarul Romanați, cu prilejul unei anchete în 1932, arată pasivitatea fatalistă tipic agrariană cu care este primită pedeapsa. Procesul de disoluție sufletească și de anarhizare prin singurătate, observabil la infractorul citadin-mahalagiu, nu are loc la infractorul-țăran.

Urmările infracțiunii sunt altele pentru cele două tipuri.

Infractorul-țăran se reîntoarce acasă în sat, unde este privit cu compasiune, ca un bolnav ieșit din spital după

lungi și grele suferințe. Soția lui n'a divorțat, nici părinții și nici rudele nu l-au excomunicat. Își reia locul în comunitate ca un tuberculos ieșit din sanatoriu: cu oarecari fereli, dar fără a fi considerat «*tschandala*», un paria al societății.

Infractorul-citadin începe calvarul abia ieșit din închisoare. Locul de muncă este ocupat, iar dacă găsește un loc trebuie să ascundă trecutul, otrăvindu-și sufletul cu secretul inavuabil. Orășeanul privește pe un fost deținut ca pe un lepros cu care nu vrea să aibă contact în niciun fel. Pentru el infracțiunea nu este «o năpastă», ci un indice simptomatologic de criminalitate și recidivă.

Este caracteristic că Ion Luca Caragiale, influențat de naturaliștii francezi și ruși, cum a demonstrat criticul literar G. Călinescu, a tratat multiple cazuri de psihologie criminală. Când a vrut să sintetizeze psihologia țărănească în materie de crimă și pedeapsă a axat-o pe noțiunea de «năpastă», dând acest titlu singurei sale tragedii, iar în *Făclia de Paști*, pe lângă o analiză psihologică a victimei unei tentative de asasinat, plutește același duh de fatalitate și năpastă.

Făclia de Paști este o bucată literară de tipul materialismului zolist. După cum remarcă G. Călinescu, scriitorul din școala Zola are preferință pentru patologie, sociologie, ereditate și criminalistică, unde poate urmări «înfurcatele rădăcini ale temperamentului». (Istoria Literaturii Române, pag. 436). Utilizând toată aparatura naturalistă, teroarea atavică și o teroare cronică de origine traumatică, un delir paludic și simbolul

oniric al unei mlaştine, Caragiale a zugrăvit în hangiul Leiba Zibal ca şi în *Năpasta*, cu mână de meşter, tipul specific al crimei şi pedepsei din lumea agrariană românească. Elementul iraţional se deslănţuie atât la infractor, cât şi la victimă. Crima şi pedeapsa nu fac parte din seria evenimentelor cu geneza în Ratio, chiar dacă este depravarea lui Ratio, ci se integrează în fatalitate, năpastă şi mister.

Citadinul crede în ameliorarea infractorului sau în intimidarea lui prin pedeapsă.

Ruralul priveşte pedeapsa ca pe o ispăşire sacrală a unui păcat originar-strămoşesc sau a unui păcat propriu.

Caragiale a sesizat cu inefabila intuiţie a artistului specificul agrarian, tratând fenomenele infracţionale sub unghiul de privire al năpăstuirii şi al fatalităţilor ereditare, pedeapsa fiind sau izbăvitoare sau vindictă inexorabilă cu fundament talionic, ca în Făclia de Paşti.

Deşi cu material şi metodă materialistă în tratamentul literar al personagiilor, influenţat sau integrat numai prin afinitate electivă în curentele ideologic-literare ale timpului, concluziile criminologice ale lui Caragiale nu sunt de esenţă pozitivistă şi zolistă.

Pozitivismul criminologic şi zolismul literar sunt florile teoretice crescute în lumea asfaltului şi a oţelului industrial. Pozitiviştii şi zoliştii cred în ameliorarea infractorului, practică sociologismul şi socotesc pedeapsa ca pe o necesitate de izolare şi de apărare a societăţii. Rădăcina răului nu se află împlântată în rădăcina

binelui, aşa cum este în concepţia conservatoare agrariană, biblică şi nietzscheană, răul fiind o condiţionare a definiţiei binelui; pozitiviştii având dimpotrivă credinţa adâncă şi înduioşătoare a meliorismului şi a perfectibilităţii indefinite a omului.

Diferenţierile dintre cele două tipuri etice şi criminologice se reduc la diferenţierile substanţiale surprinse şi sistematizate cu o mare bogăţie de amănunte de către sociologul Ferdinand Tönnies în « Gemeinschaft und Gesellschaft », unde se descrie, prin opoziţie, tipul comunitar şi tipul societar, tipul uman care trăieşte în economia naturală patriarhală şi tipul uman care trăieşte în economia bănească, atomizantă şi citadin-capitalistă sau citadin-socialistă. Aceste diferenţieri devin vizibile şi pregnante la distribuirea cotidiană a justiţiei penale.

Pentru lumea agrariană, judecătorul cel mai bun este egalul cu mentalitatea identică. Judecătorul arbitrează un conflict lucrând cu arme din aceeaşi panoplie, cu tabla de valori etico-penale identică în premize cu tabla valorificatoare a celui judecat. Judecătorul este un *primus inter pares*. Poziţia de imparţialitate şi superioritate a judecătorului penal derivă din acceptarea lui ca arbitru, fiindcă face parte din aceeaşi lume cu un patrimoniu intelectual distinct, cunoscut şi răscunoscut, pe care egalul ridicat pe o treaptă mai sus ca arbitru şi judecător n'o va călca fiindcă ar trebui să-şi calce fiinţa şi sufletul său.

Judecătorul penal cel mai bun este omul recrutat din aceeaşi lume cu cei judecaţi, omul care păstrează

similitudinea psihologică în esenţa sa, repudiind bine înţeles valorile luciferice ale acestei lumi în darea judecăţii, dar care cunoaşte situaţia acestor valori prin filiaţiune identică. A alege neghina din grâu însemnează a trăi pe acelaşi ogor, a cunoaşte binele şi răul ogorului, a purta sigiliul indelebil al comunităţii de destin, dragoste şi viaţă.

Pentru populaţia noastră rurală, judecătorul educat în valori citadine şi orăşenizat până în măduva oaselor a fost calamitatea naţiunii. Domnul frezat şi pomădat, cu beţigaş de promenadă, care împarte articole de cod ca otrăvuri, prin viroage şi coclauri, într'un plictis graţios, fără legături sufleteşti, culinare, vestimentare şi morale cu populaţia, a fost şi rămâne cancerul justiţiei penale române.

Discrepanţele dintre Lege, judecători şi infractori au fost şi sunt surse inepuizabile de otrăvire a organismului social.

De unde provin discrepanţele?

Intre specificul local şi schema teoretică nu sunt legături organice. In loc ca gândirea să fie epifenomen al realităţilor, în loc ca ideile să crească în felul florilor pe câmp, ideile au căzut din cer, cum ar spune Achille Loria, au căzut dintr'o anumită stratosferă a unei pături citadine aflată în divorţ cu baza de susţinere a poporului.

Critica aceasta s'a făcut în România pe două planuri:

a) pe plan junimist-conservator,

b) pe plan radical.

Critica a rămas mereu, din ambele puncte de vedere, de acută actualitate.

Unificarea acestor planuri s'a încercat cu excelente rezultate sintetice de către G. Ibrăileanu în *Spiritul critic în cultura românească*, precum şi într'o lungă serie de note ideologice şi miscellanee, care se întind pe un pătrar de veac de activitate critică.

Această critică va fi, probabil, reluată pe plan juridic şi criminologic până la adaptarea instituţiilor la mediul specific.

Critica culturii europene dela sfârşitul secolului XIX întreprinsă de Fr. Nietzsche era critica liberalismului, a cărui putreziciune ideologică filosoful o intuise cu anticipaţie. Era natural să facă şi critica justă a doctrinei penale a acestei lumi agonice în sensul elin al cuvântului.

5. — Nietzsche şi-a caracterizat condiţia umană a creiaţiei sale drept «o singurătate de azur» (azurne Einsamkeit). Această singurătate azurie a fost climatul indispensabil al unei sensibilităţi însângerate de mediocritatea filisteană a contimporanilor pentru o filosofare care rupea cu tradiţia.

Filosoful Nietzsche nu poate fi etichetat, în niciun caz, ca un filosof reacţionar. Taxarea lui drept un «filosof fascist» este o impietate şi o grosolănie teoretică.

Care filosof german a dat atacuri mai violente împotriva antisemismului la modă în vremea sa? Cine a îndrăznit, în afară de Schopenhauer, să afişeze un ateism atât de radical şi un naturism fără prihană? N'a arătat Nietzsche bazele de carton ale celui de al doilea Reich? N'a fost un european, în scris, în vorbă

și în faptă? Cine a spart cu furie tiparele strâmte ale unui naționalism german feroce, antisemit și reacționar?

Ateismul lui Nietzsche este mai radical decât ateismul lui Schopenhauer. Tabla valorilor morale a lui Schopenhauer culminează, în mod curios, cu idealul sfântului, a unui sfânt laic. Schopenhauer a fost un ateu în concepții și a recomandat tabla de valori legată de sfințenia creștină, în practică. Nietzsche a lichidat cu morala creștină, decretată «morală a sclavilor», și a inaugurat în locul sfântului, tipul eroului și al pionerului (aproape, tipul «stahanovistului»), o morală eroică fondată pe coordonatele naturii și ale efortului uman. Nietzsche se aliniază alături de Darwin, Auguste Comte, Marx și Schopenhauer, în grupa filosofilor care au purces la «des-vrăjirea lumii» («Entzauberung der Welt» după expresia lui Sombart), filosofii unui materialism dialectic sau mecanicist, filosofi anti-idealiști, care continuă marea linie intelectuală și ideologică a Renașterii.

Nietzsche a căpătat în ultimele decenii faima râncedă a unui filosof reacționar din cauză că a fost utilizat în discursuri de către Benito Mussolini. Fasciștii germani, care-l cunoșteau mai bine, au ezitat să facă din Zarathustra un profet al hitlerismului. A fost citat cu prudență, contra-făcut, iar teoreticianii lor ca Joseph Goebbels și Alfred Rosenberg au fost extrem de rezervați până la taciturnitate.

Este drept că Benito Mussolini a încercat să facă din Nietzsche un filosof de casă al fascismului. Acest jurnalist care a început ca socialist marxist n'avea nicio stringență și conștiință teoretică. A utilizat pe Georges Sorel, venerabilul gânditor al sindicalismului francez, și pe Henri Bergson. Din Nietzsche a împrumutat două expresii eroice: 1. amor fati și 2. vivere pericolosamente.

In afară de aceste împrumuturi beletristice, Mussolini nu mai are nicio contingență cu Nietzsche.

Este drept că în marele filosof se găsesc atacuri frontale și de o perspicacitate grandioasă împotriva democrației capitaliste și liberale, împotriva lui August Bebel, mediocru agitator social-democrat german, care nu era decât o sucursală a liberalismului ideologic și n'a înțeles mare lucru din dialectica materialismului istoric.

Nietzsche nu poate fi nici socotit filosof al socialismului modern.

Nietzsche este un caz dramatic de interferență ideologică, un critic acerb al culturii burgheze. In privința moralei sale naturiste, dionisiace și eroice — problema a rămas deschisă. Morala veche creștină a sfințeniei, evlaviei, pocăinței, negației vieții și a tuturor complexelor de inferioritate nu mai poate sta în picioare. Ce se va pune în loc? Enigmă. Schema dionisiacă, realistă, naturistă, eroică, afirmatoare de viață și de bucurie pe care a propus-o Nietzsche stă pe primul plan al discuției și al verificării.

6. — Vulturul și șarpele la Nietzsche sunt două simboluri: vulturul este eroismul și șarpele luciditatea intelectuală. Ca în Biblie: să fii mai înțelept

decât șarpele și cu inima mai curată decât a porumbelului.

« Marii nostalgici »; « spiritele libere »; « descătușații »; « pocăiții spiritului » vor privi mereu cu atenție aceste pagini.

Nietzsche admiră țărănimea și disprețuiește mitocănimea orașelor. Cine a trăit în orășele germanice, helvetice sau daneze știe să povestească despre mentalitatea îngustă, despre mahalagismul acut, despre degradarea creaturii umane în larvă conformistă, imbecilizată de prejudecăți și de filistinisme de toate categoriile. Impotriva acestei atmosfere irespirabile de moralină a protestat imoralistul Nietzsche. Cugetătorul n'a fost un imoralist, în sensul peiorativ al acestui cuvânt, ci un moralist în sensul francez, etician de prim rang, preocupat de stabilirea unei table moderne de valori, fără discrepanțe, fără ipocrizii, rupând radical cu tabla veche și încercând prin experiențe succesive și ipoteze provizorii — să clădească tabla definitivă.

Ca și Henri Bergson, filosoful Friedrich Nietzsche a fost și va rămâne multă vreme în controversă.

Istoria filosofiei mai cunoaște un caz similar: Hegel, din care au răsărit cele două ramuri, cunoscute sub denominațiunea de « stânga » și « dreapta » hegeliană.

Din stânga hegeliană a purces dialectica materialismului istoric a lui Karl Marx și Friedrich Engels, cei doi întemeietori ai socialismului științific modern. Din aplicațiile marxismului în epoca imperialismului, ca ultimă etapă a capitalismului, s'a născut doctrina leninismului și a stalinismului.

Cazul lui Hegel se repetă cu Bergson și Nietzsche. Bergson a fost revendicat de sindicalismul sorelian, de unele școli literare franceze catolice și — prin Sorel — de fascismul mussolinian. Avem o « stângă » bergsoniană: aceea a lui Sorel și o « dreaptă » bergsoniană (catolicismul literar francez și sindicalismul fascist italian).

Nietzsche a fost luat ca emblemă teoretică parțială de către Mussolini (mai mult în expresiile stilistice decât în substanțe filosofice) și de unii teoreticieni germani reacționari.

Din filosofia nietzscheană stufoasă se poate sistematiza (ceea ce n'a făcut autorul) o « stângă » și o « dreaptă »: etica lui Nietzsche este categoric de stânga și unele aforisme politice pot fi considerate de dreapta.

Asupra conceptului central de « supra-om » pot fi discuții și divagații. Am recitit de curând « *Also sprach Zarathustra* »: proză de cristal, transmițând o suavă poezie feerică, proză unică, diafană și subtilă, care reprezintă un pas mai departe în proza unei limbi care are culmi ca Luther și Goethe. Supra-omul este poezie imnică și apologetică pentru eroism. Era epoca eliberării deținuților politici vârîți în închisori și a luptelor de eliberare a popoarelor. Supra-omul poate fi și tipul luptătorului, al eroului pentru libertate și al « stahanovistului ». Aforismele asupra virtuților eroice, diatribele împotriva efeminării, lașității și pasivismului, dialectica pendulând între constelația atribuțiilor vieții și atribuțiilor morții este o dialectică, modernă și —

dacă vreţi — de stânga, deşi asemenea etichetări sunt oţioase şi nevalabile.

Nietzsche n'a fost acceptat în lagărul ideologic nazist, de către gânditorii lor stringenţi, ci numai de proşti care-şi căutau aliaţi şi argumente cu hurta în cele patru puncte cardinale.

CAP. VI

STATISTICA CRIMINALĂ SAU REGULARITĂŢI ÎN GENEZA CRIMEI ŞI A SINUCIDERII

1. *Legi şi regularităţi în criminologie*

Legi criminologice nu există, fiindcă criminologia nu este o ştiinţă exactă, ci o disciplină a normelor. Iluzia secolului XIX şi a multor jurişti actuali de a întemeia ştiinţele criminale şi dreptul pe bazele ştiinţelor naturale, folosind statistica, s'a dovedit irealizabilă, în urma cercetărilor metodologice întreprinse de logicieni şi filosofi ai istoriei ca Rickert, Xenopol şi Rothacker, care au separat domeniile ştinţelor naturale de ştiinţele noologice.

Criminologia intră la clasificarea ştiinţelor în ultimul domeniu, cercetând fragmente omogene de viaţă intelectuală umană, aflate în conflict cu societatea, care singură îşi stabileşte reguli imperative de conduită sancţionate prin coerciţiune în codurile penale.

Legile ştiinţifice cu caracter de cauzalitate sunt posibile şi pot fi descoperite în ştiinţele naturii ca astronomia, fizica, mecanica, matematica şi chimia.

Regularităţile sunt specifice disciplinelor noologice.

Aceste regularităţi sunt ipoteze de lucru ale oamenilor de ştiinţă, ipoteze găsite prin intuiţie şi verificate la un număr multiplu de fenomene omogene.

Metoda de verificare şi de lucru este metoda analogiei sau metoda corelaţiilor.

Deosebirile dintre legile ştiinţelor naturale şi regularităţile noologice sunt substanţiale: legile surprind şi stabilesc legăturile dintre cauze şi efecte, pe când regularităţile nu caută cauzalitatea de ştiinţă naturală, ci tind la *înţelegere.*

2. *Regularităţile lui Quetelet*

Intemeietorul statisticei criminale este matematicianul belgian Adolphe Quetelet (1796—1874) cu opera sa « Sur l'homme et le développement de ses facultés ou Essai de physique sociale », în care a prelucrat materialul statistic al Franţei pe anii 1826—1831, stabilind primele regularităţi în geneza şi natura crimei, precum şi uimitoarele regularităţi ale materialului tehnic utilizat de infractori în comiterea crimelor.

Quetelet a demonstrat că cifrele statistice ale criminalităţii se repetă, pe grupe, cu mici variaţiuni, în fiecare an, stabilind concluzia unui tribut al crimei pe care-l plăteşte societatea cu o regularitate mai precisă decât plăteşte cetăţeanul impozitele către trezoreria

Statului. Quetelet a avut curajul intelectual de a vorbi de un budget al crimei, budget previzibul în execuţia lui, prevederea fiind de însăşii esenţa noţiunii de budget.

In budgetul Statului se află capitolul budgetar al crimei şi capitolul închisorilor, care pot fi determinate cu anticipaţie.

Boala, crima şi sinuciderea sunt capitole cu regularităţi previzibile, fiindcă Statul îşi plăteşte fără greş misterioasa cotă a patologiei sociale.

Boala, crima şi sinuciderea sunt vindecabile, până la un anumit procent şi individual tratate, dar medicamentele de masă nu sunt oferite de legile penale dotate cu liberul arbitru de rigoare, şi nici de predicile moralinei, fiindcă rămâne, în permanenţă, o cotă a patologiei sociale nevindecabile.

Quetelet defineşte tributul crimei « le penchant au crime »; « nous pouvons énumérer d'avance combien d'individus souilleront leurs mains du sang de leurs semblambes, combien seront faussaires, combien empoisonneurs, à peu près comme on peut énumérer d'avance les naissances et les décès qui doivent avoir lieu ». (op. cit. pg. 7).

După opinia lui Quetelet, societatea prepară crima, iar inculpatul nu este decât instrumentul de execuţie al crimelor.

Dacă înlăturăm vina societăţii, care nu e integrală, ci ne mai amintim şi de destin (fatalitatea ereditară şi structurile psihologice), concluziile statisticei moderne n'au făcut decât să confirme primele regularităţi ale lui Quetelet.

Aceste regularităţi se referă la repetiţia numerică a crimelor şi delictelor în aceiaşi societate şi pe o perioadă egală de timp. A doua categorie de regularităţi se referă la repetiţia pe grupe infracţionale şi a treia categorie la identitatea instrumentală de execuţie a infracţiunilor.

Statistica criminală ulterioară n'a făcut decât să purceadă dela doctrina lui Quetelet:

a) statisticienii «queteliști» au desvoltat şi au aprofundat materia;

b) statisticienii «antiqueteliști» au combătut regularităţile (între alţii marele fisosof al culturii Windelband);

c) statisticienii «semiqueteliști» (ca penalistul Franz v. Liszt) au căutat o linie împăciuitoare de mijloc.

3. *Obiectul statisticei criminale*

Obiectul statisticei criminale fixat de Quetelet în descoperirea şi calcularea numerică a infracţiunilor şi a raporturilor criminalităţii cu societatea are un dublu aspect:

a) aspectul matematic,

b) aspectul sociologic.

Statistica criminală exprimă numeric mişcările, corelaţiile şi structurile colectivelor în domeniul criminalităţii.

După clasificarea lui Zahn statistica culturii are două ramuri:

a) statistica populaţiei,

b) statistica economică.

Statistica populaţiei cuprinde:

a) statistica administrativă,

b) statistica morală.

Statistica criminală se încadrează în statistica administrativă în ceea ce priveşte judecata şi procedura — latura formală — iar prin fondul şi simptomologia sa, infracţiunea se încadrează în obiectul statisticei morale.

Ce este statistica morală? Georg von Mayr o defineşte ca pe «statistica acţiunilor, a evenimentelor şi a consecinţelor lor, care îngăduiesc să se tragă concluzii asupra structurii moravurilor şi pot fi exprimate numeric cu prilejul observaţiilor de massă». (Handwörterbuch der Kriminologie, II, pg. 187).

Statistica morală cercetează colectivele şi întrucât fenomenele acestor colective îngăduiesc aplicaţia numărului, fiindcă nu orice fenomen colectiv poate fi examinat numeric.

Numărul în statistica morală şi în viaţa sufletească are valoare şi semnificaţie cât timp precizează regularităţi şi repetiţiuni.

Intemeietorul statisticei morale a fost preotul militar prusian Johann Peter Süssmilch (1707—1767) în opera sa despre «Ordinea divină dovedită cu prilejul transformărilor neamului omenesc la naştere, moarte şi perpetuarea speciei». Regularităţile statistice sunt dovezi pentru teolog că «toate activităţile libere ale fiinţelor raţionale stau sub controlul şi ocârmuirea lui Dumnezeu».

Termenul de «statistică morală» a fost întrebuinţat întâia oară de A. M. Guerry (Essai sur la statistique morale, Paris, 1833).

Zahn împarte statistica morală în două părţi:

a) statistica moralităţii pozitive (respectarea moravurilor şi a legilor penale),

b) statistica moralităţii negative, în care intră şi cercetările de statistică criminală, adică acele fenomene negative de moralitate, vizibile în călcarea legilor penale, fiindcă în conformitate cu principiul juridic *neminem legem censetur ignorare*, nimănui nu-i este îngăduită alegaţiunea ignorării legilor, acest principiu fiind socotit nu numai de natură juridică pură, ci şi de natură morală, plecând dela premiza (în genere, justă), că legile penale au în permanenţă şi un fundament moral, pe care cetăţeanul îl poate cunoaşte prin intuiţie ori prin reflexie intelectuală, nu numai pe cale informativă.

Statistica moralităţii negative cercetează următoarele domenii:

a) statistica criminalităţii,

b) statistica sinuciderilor,

c) statistica divorţurilor,

d) statistica bolilor sociale ca: prostituţia, alcoolismul, copiii din flori, tuberculoza, bolile venerice, automutilările, copiii vagabonzi, etc.

Statistica criminală este împărţită de Roesner în următoarele grupe:

1. Statistica poliţienească; 2. Statistica organizării judecătoreşti; 3. Statistica administrativă a cazurilor penale: *a)* statistica administrativă a ministerului public, *b)* statistica administrativă a instanţelor; 4. Statistica extrădării; 5. Statistica criminală materială; 6. Statistica executării hotărîrilor; 7. Statistica cazierului judiciar; 8. Statistica amnistierilor şi a graţierilor.

Statistica criminală înlătură hazardul din cercetarea asupra genezei, naturii şi exteriorizării crimei, implicit sguduie temeliile liberului arbitru, demonstrând regularităţile din materia criminală, agentul criminal devenind un executor al resorturilor şi formelor patologiei sociale.

Inainte de a purcede la elaborarea texelor de drept pozitiv, legiuitorul înţelept consultă statistica, după cum navigatorul nu pleacă pe mare decât cu harta, busola şi compasul. Lordul Brougham spunea la un congres internaţional de statistică criminală pe bună dreptate: «full and minute statistical details are to the lawghiver, as the chart, the compass, and the lead, to the navigator» (Handw. d. Krim., II, pg. 30).

Franz von Liszt indică statisticei criminale o dublă misiune: *a)* descriptivă şi *b)* explicativă, impunând cauzalitatea ca metodă şi etiologia infracţiunii, ca final, iar, după Enrico Ferri, statistica criminală este faţă de sociologia criminală ceea ce este istologia faţă de biologie (talchè la statistica criminale è alla sociologia criminale cio che l'istologia è alla biologia). După Wilhelm Sauer o statistică criminală este o diagnoză diferenţială individualizând monadologic, în care se poate ceti prognoza socială necesară tratamentului juridic al infractorului.

Statistica criminală serveşte material concludent pentru o serie de discipline ştiinţifice învecinate ca:

a) biologia, psihologia şi sociologia criminală;
b) etica socială, filosofia morală, istoria culturii şi politica socială.

4. *Număr-index criminologic (Dr. Shigama Oba)*

Procurorul japonez Dr. Shigama Oba a tratat (într'o lucrare în l. germană), exhaustiv, problema numărului-index în criminologie.

Ferri şi Vidal-Magnol notaseră patru trepte ale criminalităţii:

1. criminalitatea reală (s'o notăm cu C);
2. criminalitatea aparentă (descoperită odată cu deschiderea acţiunii publice şi pe care o notăm cu A);
3. criminalitatea legală (pentru care s'a dat o hotărîre judecătorească şi o notăm cu L);
4. criminalitatea condamnată şi care a executat pedeapsa (şi pe care o notăm cu E).

Care sunt raporturile între criminalitatea reală, criminalitatea aparentă, criminalitatea legală şi criminalitatea pedepsită? Este C=A=L=E? Desigur, că nu. Exprimat matematic, raporturile sunt C<A<L<E.

Criminalitatea reală (în care intră şi criminalitatea nedescoperită) se află cu criminalitatea ajunsă la execuţia pedepsei, într'un raport greu de fixat. Robert Heindl socoteşte raportul de 1 la 100, iar alţi statisticieni de 1 la 300.

Indexul criminalităţii cuprinde două categorii:

a) numărul-index întunecat al criminalităţii nedescoperite;

b) numărul-index luminos al criminalităţii aparente, legale şi pedepsite (A, L şi E). Oba utilizează la numire termenii englezeşti *dark-number* şi *light-number.*

Raportul dintre cifra întunecată şi cifra luminoasă este supus la variaţiuni grave în timp de război, de revoluţii, de molimi, de inundaţii, de cutremure şi de alte cataclisme, când inhibiţiile şi cenzura interioară a individului devin laxe.

Terminologia şi încercarea de a stabili statistic discrepanţa între numărul-index întunecat al criminalităţii latente şi al criminalităţii ajunsă în penitenciar, aparţin japonezului Oba. Sunt unele infracţiuni unde discrepanţa este minimală (delictele de audienţă, rapid constatate sau unele infracţiuni contra siguranţei Statului). Alte infracţiuni ajung rareori la publicitate şi-şi duc activitatea larvară fără a ajunge la condamnări procesuale (şantajul, sperjurul, avortul, traficul de carne vie, etc.).

Discrepanţa dintre criminalitatea pedepsită şi criminalitatea larvată este provocată de factori multipli. « Nervozitatea criminală » a populaţiei suportă crima cu indiferenţă în epoci prospere şi nu ajută la descoperire, devenind, în schimb, de o sensibilitate de mimoză în epoci critice, pretinzând ţapi ispăşitori cu preţul injustiţiilor.

Câteodată infractorii sunt ascunşi şi protejaţi de populaţie. Cazul haiducilor urmăriţi de potere şi scăpaţi cu complicitatea ţărănimii sărace formează subiectul baladelor populare româneşti şi străine. Revoluţionarii ruşi cari au pregătit sguduirea socială din Februarie şi

Noembrie 1917 s'au bucurat, în mod egal, de complicitatea proletariatului ca și a burgheziei progresiste, aliați temporari pentru lichidarea țarismului și a aristocrației feudale. In genere și pretutindeni, revoluționarii și infractorii politici se bucură de complicități în sânul grupelor sociale în numele cărora luptă ca să cucerească puterea, această solidaritate fiind inevitabilă. Recunoașterea solidarității infractorilor cu anumite grupe ușurează cercetările și descoperirea criminalității atât la categoria infractorilor politici, cât și la alte categorii de drept comun, cum ar fi delicvenții la legea stupefiantelor, hoții de obiecte casnice care au nevoie de tăinuitori și revânzători, infractorii la legea vămilor, hoții de bijuterii, etc.

Alți factori de contribuție la discrepanța dintre numărul-index luminos și numărul-index întunecat al statisticei criminalității sunt: prescripția, moartea, achitările pentru lipsa de dovezi din insuficientă cercetare și instrucție, lipsa plângerii prealabile, insuficiența organizatorică a justiției penale, etc.

In statistica penală reapare aceeași problemă ca la judecata penală și ca în știința penitenciară: se judecă infracțiunea după gravitatea înscrisă pe ranguri în dreptul pozitiv sau se judecă infractorul după gradul și simptomatologia de periculozitate și temibilitate pe care le inspiră? In execuția hotărîrilor definitive, poenologia ține socoteală de tabloul subiectiv al personalității sau de obiectivitatea sentinței în desfășurarea activității penitenciare? Coeficienții statistici țin cont de faptă ori de personalitate sau de ambii factori?

Statistica criminală modernă împletește fapta în sine cu personalitatea în analiza morfologică a masei infracționale.

5. *Geneza și exegeza cifrelor criminalității*

«Cifra criminalității» se numește raportul dintre numărul condamnărilor penale și numărul populației (se calculează la 1.000, la 100.000 sau la 1 milion de locuitori).

Cifra criminalității se calculează pentru crime și delicte, fără folosirea contravențiilor, socotite ca irevelante bagatele penale. Statistica criminală germană pornește dela acest principiu, la fel cu statistica franceză și engleză. (Statistica engleză calculează crimele după așa numitele «indictable offences» judecate în fața curților cu jurați, iar delictele sunt «non indictable offences» ludecate cu procedură judecătorească, organizare similară cu secțiile criminale și cu procedura din fața restului instanțelor pentru delicte, din România).

Metoda sumativă nu-i suficientă în statistica criminală. Infracțiunile se adună și se cântăresc după indicile simptomologic. Dacă într'o localitate avem într'un an 12 crime, 30 delicte și 140 contravenții, deci un total de 182 infracțiuni, iar în alt an 8 crime, 20 delicte și 200 contravenții, deci un total de 228 infracțiuni, nu se trage concluzia că $228 > 182$ și că avem un spor de criminalitate. Dimpotrivă: avem o scădere la crime și delicte, deci la criminalitatea propriu zisă și un spor în materie contravențională, ale cărei motivații rămân a fi stabilite. Roesner recomandă «analiza totalității condamnărilor

și din observațiile pe grupe izolate se poate scoate o judecată exactă asupra tendințelor criminalității ». (Handw. d. Krim. II, pg. 37), după ce a fost, în prealabil, comparată cifra criminalității efective cu cifra populației care ar fi putut cădea sub incidența legii penale.

Cifrele criminalității sunt de două feluri:

a) cifrele generale (corelația dintre cifra de condamnări criminale cu cifra populației incidente),

b) cifrele speciale (corelația dintre cifra de condamnări criminale pe grupe infracționale cu cifra populației incidente).

Geneza cifrei criminale se află în corelațiile numerice stabilite.

Exegeza cifrei criminale este interpretarea ei. Despre exegeză, Gabriel Tarde spunea că, interpretarea cifrelor criminale se aseamănă cu dificila descifrare a alfabetului ebraic, unde se scriu numai consoanele, iar lectorul trebuie să știe să intercaleze vocalele la locul potrivit pentru a forma cuvintele.

6. *Geografia criminală*

Zonele criminogene sunt regiuni geografice cu predispoziții spre o anumită criminalitate sau spre o criminalitate generală. Geografia criminală se ocupă cu predilecție de aceste zone. Dar o geografie criminală a unei țări trebuie să fie precedată de o analiză regională în care se consemnează stilul favorit infracțional, diferențierile de alte regiuni, explicația și înțelegerea acestui stil penal.

Această direcție din statistica criminală a fost preconizată de Franz von Liszt, care spunea că « observația sistematică a colectivelor trebuie precedată și întărită de observații izolate, singurele capabile de a demonstra corelațiile cauzale » (Zur Vorbereitung des Strafgesetzentwurfs, Festschrift für den XXIV. Deutschen Juristentag, 1902, pg. 72).

Astfel s'a născut ideea monografiilor penale regionale, care sunt similare, ca metodă, cu monografiile sociologice, inițiate în România de D. Gusti.

După acumularea monografiilor penale se poate construi geografia penală a fiecărei țări sau se poate desena un atlas criminologic, așa cum s'a făcut cu atlasul linguistic. Monografia criminală a unui oraș, a unui județ, a unei Curți de Apel sau a unei provincii pot fi subiecte de teze de doctorat și — în același timp — contribuții reale la progresul criminologiei naționale.

7. *Ucigași și sinucigași*

Afinitățile elective dintre omucidere și sinucidere, absorbirea numărului ucigașilor în numărul sporit al sinucigașilor și împletirea organică a acestor două fenomene, s'a demonstrat statistic cu prisosință de către Enrico Ferri. Dela afinitatea între ucidere și sinucidere până la considerarea unei grupe anumite de sinucigași ca infractori larvați nu este decât concluzia logică, mai ales, când se interpretează și cifrele ridicate ale sinuciderilor care urmează imediat după asasinate și omoruri, ceea ce indică o corelație (talionică) între

faptă şi răsplată unificate la autori într'un proces psihologic comun.

Codul penal român cuprinde în art. 463—490 varietatea crimelor şi delictelor în contra vieţii şi integrităţii corporale. In prima secţie care ne interesează se tratează despre omor (formă iniţială) şi formele calificate (asasinatul, omorul pentru a ascunde crima sau delictul săvârşit sau pentru sustragerea dela urmărire, omorul cu torturi, paricidul şi formele de omor prin care se calcă legea bio-psihologică a sângelui înrudit, uxoricidul, omorul stăpânului şi omorul plural cu aceiaşi ocaziune). In secţiunea omorului intră pruncuciderea şi paragraful Duchêsne, omuciderea prin imprudenţă, eutanasia şi duelul american.

Omorul este forma primară a omuciderii, iar asasinatul o formă calificată.

Omorul se comite cu dol, pe când asasinatul are, în plus, premeditarea.

Definiţia premeditării dată de Casaţia germană este următoarea:

există premeditare «când autorul reacţionează la realizarea faptei sale cu judecată clară asupra îndeplinirii scopului său, care este omorul cu voinţă, când acţionează cu judecată clară după ce a cântărit motivele acţiunii şi motivele reţinerii la realizarea rezultatului voit» (Handw. d. Krim., II, 190).

Se pedepseşte ca omor fapta îndeplinită din impulsuri emoţionale.

Se pedepseşte ca asasinat fapta îndeplinită după chibzueli raţionale şi cu răceală sentimentală.

Din punct de vedere psihologic, omorul este comis la «mânie» şi la înaltă temperatură pasională. Asasinatul se stabileşte judecătoreşte după existenţa probei meditaţiunii anticipate comiterii faptelui (pre-meditare), meditarea prealabilă fiind caracteristica asasinatului.

Care-i situaţia statistică a omuciderii?

Poliţistul faimos Ernst Gennat, conducătorul decernatului pentru asasinate şi omoruri din Prefectura Poliţiei Berlinului, rezumă această situaţie generală:

a) se comit cu mult mai puţine omucideri decât crede opinia publică alarmată de cazuri sensaţionale exploatate jurnalistic,

b) criminalitatea voalată este capitolul cel mai acut pentru criminalistica modernă.

La 100.000 persoane din Germania capabile să cadă sub incidenţa legii penale au fost condamnate pentru asasinat 0,18 (1928), 0,14 (1929), 0,18 (1930) şi 0,19 (1931), condamnându-se la moarte (pedeapsa pentru asasinat din codul penal german) 46 persoane (1928), 39 persoane (1929), 43 persoane (1930) şi 49 persoane (1931).

Cifrele criminale pentru omor sunt: 0,64 (1928), 0,70 (1929), 0,69 (1930) şi 0,81 (1931).

Asasinatele au fost numeric: 90, 69, 90 şi 94 persoane, iar omorurile: 317, 348, 345 şi 408 persoane pe perioada 1929—1931.

Regularităţile comiterii asasinatelor şi omorurilor sunt clar observabile. Explicaţia acestor regularităţi se află în uniformitatea materialului uman şi în cota fatală de patologie psiho-biologică şi de patologie socială.

Resorturile intime ale ucigaşilor la comiterea faptelor încadrate în art. 463—466 c. p. pot fi clasificate în trei categorii:

1. boala (alienaţie mintală şi alte resorturi patologice);
2. cupiditatea (trăirea unei biologii pure fără etică şi fără inhibiţii de psihologie colectivă);
3. resorturi de maladii sociale (pauperism, crize ciclice, conflicte de clase, etc.).

8. *Sinuciderea în codul penal român*

Codul penal român nu pedepseşte sinuciderea.

Ceea ce pedepseşte legiuitorul nostru este eutanasia şi duelul american, adică pe acei infractori cari ajută la ridicarea vieţii unui semen, ajuns pe cale raţională sau afectivă la curmarea propriei vieţi, dar care nu posedă voinţa sau puterea fizică necesară de a păşi la această întreprindere.

Legiuitorul a omologat dreptul la curmarea vieţii de către titular. N'a extins acest drept şi la un terţ, care lucrează fără dol şi fără culpă propriu zisă, chiar dacă lucrează, aşa dar, după imboldul titularului, în urma unor rugăminţi stăruitoare şi repetate, ca la eutanasie, sau în urma acordului şi prin tragerea la sorţi, ca la duelul american.

Motivaţia acestor interdicţii care restrâng sfera legală a sinuciderii se află, desigur, în aprehensiunea exceselor. Societăţile au nevoie de vieţile omeneşti pentru randamentul muncii prestate şi pentru finalităţile de putere

demografico-politică, împiedecând pe toate căile răspândirea acestei misterioase molimi psihice, aflate într'o creştere statistică până la a deveni «o apariţie de massă în civilizaţia modernă», după expresia lui Th. G. Masaryk.

Legiuitorul nostru n'a mers atât de departe ca legiuitorul englez, de pildă, care aşcază sinuciderea şi tentativa de sinucidere sub incidenţa legii penale, încât un sinucigaş nu mai are posibilitatea să se retragă prin căinţă sau modificare de opinii şi de afecte dela comiterea acestei infracţiuni împotriva vieţii sale, fiind obligat să purceadă mai departe de începutul de executare, de teama pedepsei.

Din punctul de vedere al unei eficiente politici criminale, este exact că textul de lege a dat rezultate pozitive, Anglia arătând una din cele mai scăzute cifre statistice de pe continent în materia sinucigaşilor. Făcându-se aplicaţia legii cauzalităţii (sublata causa, tollitur efectus — cauza fiind legea severă), o eronată politică criminală ar trage concluzia că un text sever de lege împiedică sinuciderea. Sunt, însă, alte corelaţii care explică fenomenul. El trebuie pus în legătură pe deoparte cu viaţa religioasă intensă şi sistematică, iar pe de altă parte, cu caracterul conservator al poporului englez până în 1939, mediul religios şi mentalitatea conservatoare fiind puţin propice, după cum arată statistica, pentru desvoltarea morbului psihic sinucigaş.

Codul penal român pedepseşte crima de eutanasie în art. 468 cu temniţă grea dela 3 la 8 ani, condiţionând existenţa infracţiunii de două elemente constitutive:

a) uciderea unui om,

b) în urma rugăminţii stăruitoare şi repetate.

Nu ajunge o simplă rugăminte, care poate fi capriciu sau afect efemer. Rugămintea trebuie să aibă intensitate şi să se repete la intervale de timp.

Instigatorul se pedepseşte cu temniţă grea şi în rang de coreitate cu autorul.

Instigaţia la eutanasie este definită de legiuitor ca determinare a altuia să se sinucidă, întărirea rezoluţiunii de sinucidere sau înlesnirea în orice mod a executării, dacă sinuciderea a avut loc.

Principiul mitigării pedepsei se aplică la eutanasie, prin trecerea dela criminal în corecţional, atunci, când faptul a fost săvârşit, sub impulsul unui sentiment de milă, pentru a curma chinurile fizice ale unei persoane care suferea de o boală incurabilă şi a cărei moarte era inevitabilă din această cauză, eutanasia devenind delict şi pedepsindu-se cu închisoare corecţională (dela unul la cinci ani).

Sediul materiei duelului american — variantă frecventă a sinuciderii, când doi îndrăgostiţi iubesc aceeaşi persoană — se află în art. 469 c. p. care spune că, dacă două persoane au căzut de acord să tragă la sorţi, care dintre ele urmează să se sinucidă şi dacă executarea a avut loc, însă persoana nu a murit şi nici nu a rezultat vreo vătămare a sănătăţii sau integrităţii corporale, se va aplica ambilor pentru delictul de sinucidere prin sorţi pedeapsa închisorii corecţionale dela 3 la 6 luni. In cazul când a rezultat vreo consecinţă din cele arătate în art. 471, 472 şi 473, se aplică pedeapsa prevăzută la acele articole, redusă cu o treime, fără a se putea scoborî sub

trei luni, iar dacă sinucigaşul a murit, cel rămas în viaţă se pedepseşte cu închisoare corecţională dela 2 la 6 ani. Tentativa la duelul american se pedepseşte.

Care este fundamentul *juridic* al nepedepsibilităţii sinuciderii propriu zise? Scăparea de sub arcanele incidenţei legii penale se justifică prin *dreptul la moarte* al individului ca un corelat al dreptului la viaţă, moartea şi viaţa individuală fiind bunuri juridice legalmente protejate. Această explicaţie liberalistă, care porneşte dela teoria bunurilor juridice protejate de legea penală, nu este valabilă în regimurile social-politice comunitare.

Fundamentarea *etică* a lipsei de pedepsibilitate se face pe două căi:

a) vina societăţii care n'a putut integra pe un membru al său, obligat să se despartă de un bun preţios — viaţa — după ce, în prealabil, fusese definitiv isgonit într'un mod sau altul;

b) pedeapsa a fost anticipat suportată de sinucigaş prin chinurile sufleteşti îndurate.

9. *Clasificarea motivelor sinuciderii*

Cercetarea motivelor care îndeamnă la sinucidere a dat naştere unei bogate literaturi, dintre care merită a fi notate: 1. Th. G. Masaryk, Der Selbsmord als soziale Massenerscheinung der modernen Zivilisation (1881); 2. E. Durkheim, Le Suicide, étude de sociologie (1897); 3. Adolph Wagner, Gesetzmässigkeit in dem scheinbar willkürlichen menschlichen Handlungen (1864) şi 4. Enrico Ferri, Un secolo di omicidii e di suicidii (1926).

Cercetarea acestei bibliografii a sinuciderii dă la iveală la capitolul motivaţiei fenomenului, aproximativ, aceiaşi problematică ivită cu prilejul ontologiei penale.

Clasificarea motivelor sinuciderii şi controversele născute sunt aceleaşi ca la etiologia crimei împotriva vieţii, adică se ajunge, îndeobşte, la o clasificare tripartită: *a)* biologia sinuciderii, *b)* sociologia sinuciderii, *c)* psihologia sinuciderii, urmărindu-se motivaţia în aceste trei domenii.

Biologia sinuciderii scoate în evidenţă boala şi caracterul organic care determină curmarea vieţii.

Sociologia sinuciderii urmăreşte influenţa pe care o exercită conflictele de natură socială şi insuficienţele de natură socială precum şi insuficienţele de natură economică asupra sinucigaşilor.

Psihologia sinuciderii notează resorturile psihice, desgustul de viaţă şi acel straniu *taedium vitae* cântat de Horaţiu şi care a provocat ciclurile poemelor nemuritoare din lirica lui Leopardi, Goethe, Lord Byron, Eminescu sau Baudelaire. Pesimismul funciar al oricărei lirici, creşterea tragismului în filosofie şi roman, precum şi trecerea dela epos la lirică, indică aceiaşi corespondenţă fixată de criminologul Ferri: dela epica haiducie omicidă s'a ajuns la sinuciderea lirică, adică un conflict psihic nu se mai rezolvă exterior, ci în interiorul sufletului.

Statistica motivelor care conduc la sinucideri demonstrează existenţa regularităţilor. In fiecare an, motivele care determină sinuciderile sunt procentual egale. O statistică din Prusia pe anii 1927 şi 1928 arată următoarea configuraţie: sinucideri din motive de boli nervoase

şi de alienaţie mintală 36,8% şi 37,6%, sinucideri din cauza crizelor sufleteşti 26,9% şi 26,1%, boli fizice 11,3% şi 12%, criză economică 8,8% şi 8,1%, desgust de viaţă 2,5% şi 2,6%, motive necunoscute 13,7% şi 13,6%. Proporţiile dela an la an sunt cu mici variaţiuni păstrate.

Statistica sinuciderilor la asasinat şi omor este senzaţională şi luminează esenţa vindicativă a pedepsei. Răzbunarea şi legea talionului sunt străvechile temelii ale pedepselor. In acest fel este gândită şi simţită instituţia pedepsei de către masse şi de sinucigaşii care au ucis.

Statistica prusiană a asasinilor pe 1927—1931 este următoarea: 322 asasini în 1927; 298 în 1928; 260 în 1929; 295 în 1930 şi 316 în 1931. Dintre aceşti asasini sfârşesc prin sinucidere pe anii respectivi 35,1% (1927); 37,2% (1928); 35,0% (1929); 32,9% (1930) şi 30,1% (1931). Deci, circa o treime din autorii omorului cu premeditare îşi fac singuri justiţie, ridicându-şi viaţa, în conformitate cu preceptul talionic: ochi pentru ochi, dinte pentru dinte şi viaţă pentru viaţă.

La omorul simplu numai cu dol (dar fără premeditare, procentul de sinucigaşi scade la 12,4%; 12,6%; 16,8%; 9,5% şi 14,8% în anii 1927—1931. La tentativa de asasinat şi de omor, procentele sunt insignifiante: 1,9% şi 1,3%.

Motivele sinuciderii ucigaşilor arată intensitatea crizei psihice prin care trec, solitudinea în care intră şi un anumit grad de onorabilitate al «asasinilor puri» (cum îi numeşte Sauer în *Kriminalsoziologie*, II, pg. 218), imposibilă de aflat la escroci sau şantagişti, de-o pildă.

Echivalența simptomatologică dintre crimă și sinucidere implică o politică a sinuciderii similară cu politica criminală.

Alexander Elster asimilează combaterea cauzelor sinuciderii cu misiunile politicei criminale și anume cu «rezolvarea chestiunii sociale» (Handw. d. Krim. II, pg. 542).

Elster împarte politica de combatere a sinuciderii în trei grupe:

a) evitarea și vindecarea bolilor mintale, deci profilaxia biologică (eugenie),

b) ameliorarea situației economice și sociale prin realizarea efectivă a activității derivate din dreptul la muncă și la pâine prin evitarea perspectivelor crizelor ciclice din regimul capitalist (soluție socialistă),

c) o etică valabilă și eficientă a timpului nostru, care nu se poate dispensa de sentimente și instituții eterne ca familia, religia, etc.

Pe latura strict juridică a combaterii sinuciderii, Elster este sceptic: «cu o înnăsprire a pedepselor penale se poate atinge cu greu țelul combaterii» (op. cit. pg. 542).

Profilaxia sinuciderii este greu de obținut pe calea unei prevențiuni generale. Introducerea pedepselor și a unor pedepse aspre în asemenea cazuri este fără de efect. Prevențiunea generală, eficientă la crime și delicte, devine inutilă la sinucidere.

Pe calea prevențiunii speciale se poate, eventual, obține oarecari rezultate, deși evoluția dela crimă la sinucidere și intensificarea complexităților societăților moderne fac improbabilă eficiența prevențiunii speciale.

În motivele sinuciderii deosebim următoarele cinci regularități:

a) regularitatea I: aportul biologic,

b) regularitatea II: solitudinea,

c) regularitatea III: depărtarea de natură,

d) regularitatea IV: desnădejdea socială, izvor de sinucideri,

e) regularitatea V: sinucigașul e infractor larvat sau constatarea existenței unor afinități elective între omucidere și sinucidere.

10. *Regularitatea I: aportul biologic*

Contribuția statisticei criminale la înțelegerea fenomenului criminalității este covârșitoare prin stabilirea unor «regularități în acțiunile omenești aparent capricioase», cum spune Adolph Wagner, regularități care demonstrează încă odată caracterul fatal, la câteva capitole esențiale ale infracționalității în societatea umană.

Regulile de conduită ale societăților cristalizate în reguli etice și în coduri penale (tablele de valori ale omului mediocru) sunt călcate de categoriile incapabile de integrare socială din pricina vitalității excesive, care depășește media cotidiană, din pricina vocațiilor care exclud *de plano* mediocritatea sau din pricina masei ereditare tarate sub multiplele forme ale boalei.

Statistica criminală ajungând la concluzia regularităților, demonstrează caracterul ineluctabil al infracțiunii. Contribuția statistică în criminologie este în sensul infracțiunii considerate ca destin.

Statistica motivelor sinuciderilor arată că, la o treime dintre bărbaţii sinucigaşi şi la aproape ½ dintre femeile sinucigaşe, boala a fost motivul sinuciderilor. In timpul boalei, se slăbeşte elementul voliţional, care este motorul personalităţii, chiar dacă elementul intelectiv funcţionează mai departe fără spargeri şi chiar dacă sensibilitatea se afinează sub influienţa maladiei. Diferenţierea statistică după sex, în favoarea bărbaţilor, care dau un procent mai scăzut de sinucigaşi din pricina boalei, coincide cu observaţia generală empirică, după care femeia are o voinţă mai slabă şi mai puţin rezistentă la duritătile atacurilor exterioare. In acelaşi timp, femeia se răsgândeşte mai repede decât bărbatul. Din 1006 cazuri de tentativă sinucigaşă pe bază alcoolică, analizate de Grzywo-Dambrowski, au murit 58% dintre bărbaţi şi numai 12% dintre femei.

Boala de care suferă cei din prima categorie este alienaţie mintală, în sensul art. 128 c. p., adică, în momentul săvârşirii, sinucigaşii se găsesc în stare de inconştienţă din cauză de alienaţie mintală sau din alte cauze. Legiuitorul român, când a vorbit de cauzele care apără de răspunderea penală sau o micşorează, a avut grija să formuleze în termeni generali, utilizând expresia în maximul ei de generalitate « sau din alte cauze », tocmai pentru a îngloba categoriile atât de diversificate ale stărilor de inconştienţă.

Alienaţii mintali cari sfârşesc prin sinucidere fac parte din următoarele grupe, după clasificarea lui Arthur Hübner (în « Handwörterbuch der Kriminologie », II, pg. 545):

a) depresivii (arterioscleroza, înainte sau după paraliziile locale, demenţa senilă),

b) maniacii depresivi. Circa 80% dintre bolnavii de melancolie sunt susceptibili de a sfârşi prin sinucidere,

c) schizofrenicii,

d) delirium tremens şi psihozele infecţioase,

e) cazuri (încă neclarificate) de morfinism, sifilis nervos, encefalită letargică şi uremie,

b) cazuri de psihopatie şi idioţie, plus querulanţii şi pseudologii (mania minciunii).

Medicina legală consemnează în arhivele sale cazuri de sinucidere prin mijloace de o nemaipomenită cruzime, explicabile numai prin alienaţie mintală. De pildă: vărsarea de petrol pe corp şi aprinderea corpului ca pe o faclă (psihanaliza notează frigiditatea lui Libido), 31 de lovituri de topor în craniu, vârîrea unui ac lung în creier, etc.

In comentariul şi amintirile lăsate de Goethe asupra epocii de tinereţe, când s'a aflat în pragul sinuciderii şi a scris (tipică sublimare şi salvare prin artă) « Suferinţele tânărului Werther » — carte care a provocat o molimă de sinucideri printre adolescenţa elegant-spirituală a timpului — mărturiseşte că nu s'a sinucis din pricina slăbiciunii, dar şi a orgoliului: alese ca mijloc de dispariţie modelul morţii împăratului Otho, care şi-a înfipt pumnalul în inimă. De-o asemenea autocruzime n'a fost capabil tânărul Goethe care s'a vindecat pe calea creiaţiei şi a muncii artistice, derivându-şi nostalgia sinuciderii pe alte canale psihologice. Un alt caz celebru de patologie artistică a fost sinuciderea în baie,

prin tăierea vinelor, a estetului Petronius, incapabil de a mai suporta la somptuoase banchete obligatorii versurile şi glasul răguşit, acompaniat de liră, al împăratului Nero.

11. *Regularitatea II: solitudinea.*

Solitudinea provine din *taedium vitae.* Lupta pentru concurenţă economică şi emulaţie socială este considerată ca inutilă. Bucuriile vieţii, chiar cele mai simple, mai odihnitoare şi mai elementare, nu mai sunt căutate, fiindcă preţul lor este prea mare în raport cu ceea ce se obţine, cu euforia ataraxiei sau cu perspectivele neantului.

Este curios că filosofia şi morala sinucigaşilor se apropie până la identitate cu filosofia şi morala budistă. In genere, problematica lor se încadrează în concepţia despre lume şi viaţă a Orientului, unde procentul de sinucideri — excepţie făcând cu Japonia, această Prusie activistă şi războinică a Extremului Orient — este scăzut. Nu cumva sinuciderea este un protest inconştient faţă de părăsirea milenarelor experienţe etice şi faţă de depărtarea de natură a Vestului? Civilizaţia modernă în care sinuciderea devine fenomen de massă nu este culcuşul cel mai adecvat al naturii omului, impunându-i misiuni artificiale şi un stil care nu iese din adâncurile substanţei sale, iar coincidenţa mentalităţii sinucigaşilor cu mentalitatea orientală formează un indiciu despre insolubilitatea crizei psihice în cazul obligaţiei rămânerii în climat vestic-civilizat.

Inţelepciunea sud-vestică, orientală şi extrem-orientală, prin profeţii săi ca Isus Christos, Buda, Gandhi, Mahomet şi Confucius, a tras concluzii de viaţă, care sub formă de precepte, sunt la îndemâna mandarinului ca şi a negustorului, a ţăranului, ca şi a citadinului din aceste regiuni, cum ar fi:

a) simplicitatea vieţii exterioare şi comportarea etică după regulile eternităţii sociale,

b) limitarea voită a cerinţelor personale,

c) preferinţa acordată contemplaţiei în locul activismului vestic — *vis contemplativa et vis activa,*

d) timpul şi spaţiul sunt efemeride, deci statica în locul dinamicei sociale şi intelectuale,

e) dispreţ pentru strângerea avuţiilor (ideal suprem occidental conducând la expansionism), cultivând comorile înţelepciunii căpătate prin *otium* şi reflexie.

In privinţa confesiunilor, statistica stabileşte pentru Europa următoarea scară: catolicii se sinucid mai puţin decât protestanţii, iar mozaicii deţin recordul. Catolicismul integrează total pe credincios în sânul bisericii, ferindu-l de solitudine. Prin introducerea liberului examen şi prin isgonirea elementelor liturgic-sacrale din ceremonialul religios, protestantismul a raţionalizat şi a atomizat individul, isgonindu-l în singurătate, punându-l faţă în faţă cu forţele cosmice şi cu divinitatea, neîngăduindu-i trăirea sobornicească aşa cum este posibilă în catolicism şi în ortodoxia greco-orientală. Iudaismul este o potenţare a raţionalismului (prin îndepărtarea ultimilor trăiri chasidice) şi devine — prin soli-

tudine — frate vrâstnic al protestantismului, poate chiar genitor, dacă acceptăm teza Sombart-Max Weber despre corelația calvinism-protestantism-mozaism-capitalism.

12. *Regularitatea III: depărtarea de natură.*

Civilizația modernă cu formele ei citadine echivalează automat cu depărtarea de natură. Biologii obișnuiesc să definească omul ca pe un animal de pădure și apă, care a părăsit elementele naturale pentru o viață de culcușuri similare cu ale castorilor. Pădurea și apa îi sunt indispensabile, vânătorul și pescarul fiind profesiunile ancestrale cu coeficientul cel mai potențat de euforie.

Profesiunile fundamentale ale omului sunt:

1) pescarul, 2) vânătorul, 3) plugarul, 4) minerul și 5) sacerdotul.

Din vânător s'a desvoltat soldatul (o formă originară de câștig economic prin prădălnicie), iar din *sacerdotium* s'au desvoltat profesiunile intelectuale.

Tot ceea ce se depărtează prea mult de tiparele fundamentale ale profesiunilor creiază dificultăți psihice și aceleași dificultăți se nasc, când cele 5 profesiuni se exercită prin depărtarea de formele inițiale.

Regularitatea depărtării de natură în materia sinuciderilor este fixată pe cale statistică.

Se sinucid, procentual, în prima linie capitaliștii și profesiunile zise cele mai progresiste. Cel mai scăzut procent îl furnizează plugarii, pădurarii, pescarii și preoții, adică profesiunile cu viața simplă, cu euforia vieții

în aer liber și cel mai puțin îndepărtate de natură. Sacerdoții de toate confesiunile au comun cu plugarii și pădurarii viața de *otium cum dignitate*, plus mângâierea metafizică a credinței și pilonul de susținere al moralei. Sinuciderea la călugări și călugărițe este aproape necunoscută, fiindcă trăiesc în comunitatea strânsă a eclesiei și a ordinului monastic.

Farmacistul, chelnărița, artistul, capitalistul, soldatul modern (mai mult tehnician decât vânător) și profesioniștii articolelor de lux sunt categorii cu frecvență sinucigașe. Care sunt explicațiile?

Farmacistul: are otrava la îndemână. Plus faptul că viața cotidiană a lui M. Homais nu cunoaște împletirea cu natura.

Chelnerița: are aspirații sociale înalte, aparent ușor realizabile în aburii festinului, când clientul de rang superior își permite sentimentalismul ca un licheur fin, rezultatele acestei cohabitațiuni fiind graviditatea și decepția sentimentală pentru chelneriță.

Artistul: se întâlnesc des cele 5 regularități.

Capitalistul: jocul economic hazardat extenuiază nervii și concepția materialismului vulgar completează depărtarea de natură, iar, când pierde averea — rațiunea lui de a fi — intră automat în solitudinea ucigașe.

Soldatul: disciplina severă de cazarmă îl îndepărtează de regulile naturii, plus dorul-de-ducă irealizabil. Cazarma modernă nu mai este cazarmă de vânători și haiduci, ci atelier industrial de armurărie și de șofeuri.

Articolele de lux: profesiuni de conjunctură ciclică, secerea sinuciderii intervenind la ciclul depresiv.

Cu cât individul trăieşte mai solitar şi mai îndepărtat de natură, cu atât este mai predispus la sinucidere. Angrenarea în profesiune şi încadrarea organică în comunitate este integrarea însăşi a vieţii. Cei necăsătoriţi se sinucid mai lesne decât capii de familie, văduvia conduce mai repede la gestul curmării vieţii, iar divorţaţii mai mult decât cei căsătoriţi.

Şomajul a fost permanent grădina supliciilor din care s'a recoltat infracţiunea şi — cu îmbelşugare — sinuciderea, fiindcă munca este a doua natură a omului: omul este *homo faber*.

Situaţia comparată statistică a României în cadrul mondial al sinuciderii o pune în categoria ţărilor cu frecvenţă minimală. Structura agricolă n'a îndepărtat-o de natură.

Calculat la 1 milion de locuitori pe anii 1927—1931, cifra maximă s'a găsit în Austria (situaţia politico-economică excepţională), adică 372 sinucigaşi.

In prima grupă cu frecvenţă mare mai intră: Ungaria, Cehoslovacia, Germania, Elveţia şi Japonia (dela 372 până la 212 sinucigaşi la 1 milion locuitori).

In grupa doua intră: Franţa, Finlanda, Danemarca, Belgia, Suedia, U.S.A., Polonia, Anglia şi Scoţia (dela 197 la 101 sinucigaşi la 1 milion locuitori).

In grupa treia intră: Italia, Canada, Rusia, Lituania, Portugalia, România, Bulgaria, Spania, Grecia, Chile, Mexic, Egipt, Jamaica şi San-Salvador (dela 97 la 10 sinucigaşi la 1 milion locuitori, România dând procentul de 81 sinucigaşi la 1 milion, conducându-ne după cifra pe anul 1930).

Calculat pe rasse, sinuciderea este frecventă la albi şi rassa galbenă şi scăzută la rassa neagră. Negrii din U. S. A. dau coeficientul de 52, faţă de albii care dau 165. In Japonia cifra este de 187, în Anglia de 100, în Italia 84, în Germania 220 şi în Franţa 225 sinucigaşi la 1 milion locuitori (după calculul lui Zahn pe perioada 1910—1913).

Impărţirea pe naţionalităţi a sinuciderii (calculul lui Krose pe perioada 1881—1890) este următoarea la milionul de locuitori:

Danezi (225), Francezi (224), Germani (202), Suedezi (107), Englezi (77), Norvegieni (67), Italieni (50), Români (42), Ruşi (30), Spanioli (24).

Citadinii se sinucid mai uşor decât agricultorii. In Germania, în oraşele dela 100.000 locuitori în sus, se sinucideau la suta de mii câte 30 (1927) şi 33 (1931); dela 50.000—100.000 locuitori câte 23 (1927) şi 27 (1931); dela 30.000—50.000 locuitori câte 20 (1927) şi 26 (1931). Cu cât aglomeraţiile umane scad, cu atât scade procentul de sinucigaşi, oamenii apropiindu-se de natură şi de viaţă simplă.

Procentul sinucigaşilor pe oraşe, calculat pe perioada 1923—1927 la 10.000 locuitori este următorul în ordine descrescândă: Budapesta (4,91), Hamburg (4,15), Viena (4,05), Lipsca (3,79), Berlin (3,78), Praga (3,01), Leningrad (2,81), San Francisco (2,80), Varşovia (2,34), Los Angeles (2,10), Paris (1,85), Bucureşti (1,13), Teheran (0,46), Cairo (0,27).

Raportul dintre sat şi oraş la 1 milion locuitori este următorul: Prusia (1924—28) are 290 sinucigaşi cita-

dini și 182 agricultori; Bavaria (1901—05) are 210 citadini și 119 agricultori; Suedia (1921—25) are 216 citadini și 137 agricultori; Finlanda (1921—30) are 253 citadini și 131 agricultori; iar Franța (1925—1929) are 233 citadini și 202 agricultori. Acolo unde diferențierea dintre sat și oraș nu mai este atât de categorică, așa cum e cazul Suediei și al Franței, nici discrepanța la sinucideri între sat și oraș nu mai este atât de mare.

Repartiția statistică a sinuciderilor pe anotimpuri înlătură câteva prejudecăți obștești, după cum observă Roesner (în Handw. d. Krimin. II, pg. 554 et passim.) dela care împrumutăm aceste cifre statistice. Nu este adevărat, că luna Noemvrie, luna plumbului bacovian în aripi, în sentimente și în buzunare, ar fi luna sinucigașilor, deși luna Noemvrie se mai numește în Elveția și Anglia «luna spânzuraților» (Hängermonat și Hangmonth). In Mai—Iunie și Iulie este maximum, iar minimum în Noembrie-Decemvrie-Ianuarie, căldura și timpul agreabil predispunând la sinucidere. Pe zile, Lunea este ziua predilectă a sinucigașilor, iar Duminica ziua cu coeficient minimal, ceea ce dovedește că omul e copil al Duminicii, iar munca nu e o plăcere, fiindcă începe Lunea.

După o statistică elaborată de Füllkrug, sinuciderile au loc la următoarele ore: la răsăritul soarelui 6,30%; în timpul dimineții 26,60%; la prânz 10,10%; după amiază 24,7%; seara 12,80% și noaptea 19,30%. Părerea obișnuită că înnoptarea ar fi propice sinuciderilor nu este confirmată de statistică. Procentul cel mai ridicat se află în timpul dimineții, când individul este mai solitar. O statistică maghiară pe 1929—32 fixează următorul orar al sinuciderilor: dela 0—6 (16,3%); dela 7—12 (33,4%); dela 13—18 (28,9%) și dela 19—24 (20,9%).

Participarea femenină la sinucidere este dela o pătrime până la o treime față de $^3/_4$ și $^2/_3$ bărbați, cu excepția Indiei (obiceiul sinuciderii văduvei la mormânt și tratamentul barbar al matriarhatului și poligamia, după explicația lui Georg von Mayr). Participația la sinucidere este mai intensă decât la crime și delicte (1/5 până la 1/4 față de infracțiunea bărbătească).

Grupele de sinucigași în ordine crescândă din punctul de vedere al căsătoriei sunt: 1) căsătoriții (mai des femeile, mai rar bărbații); 2) necăsătoriții; 3) văduvia; 4) divorțul.

Analfabeții se sinucid mai rar decât cei cultivați. Masaryk socotește că semidoctismul este bulionul de cultură favorabil sinuciderii.

Din punctul de vedere al profesiunilor, după temeiurile statisticianului Zahn, proletarii se sinucid de două ori și comercianții de trei ori mai des decât țăranii. Cei care depind economic de alții se sinucid mai rar decât stăpânii, decât liberii profesioniști, decât funcționarii și — cei mai des — capitaliștii. (Handw. d. Krim. II, pg. 566).

Sinuciderea în penitenciar este un capitol tragic cu deosebire studiat. Alienația mentală și sinuciderea se întâmplă cu mult mai frecvent în «casa morților» decât în căminul liber. My home is my castle, spunea orgoliosul liberalism britanic, asimilând căminul cetățeanului oricât de umil cu castelul cu metereze și grele porți al seniorului feudal. Lipsa de libertate conduce la psihoze,

alienaţie mentală şi sinucidere şi era normal ca închisorile să furnizeze un procent impozant. Femeile la penitenciar întrec sinuciderile bărbaţilor, fiindcă femeia este fiinţă mai apropiată de natură decât bărbatul şi suportă mai greu depărtarea de natură şi solitudinea în celulă ori solitudinea în colectivitatea neacceptată a infamiei. Se sinucid cei sub 30 ani, cei necăsătoriţi sau văduvii fără copii, familia şi copiii fiind suportul puternic al crizelor sufleteşti.

Regularităţile în materia sinuciderilor pot fi urmărite şi în ceea ce priveşte alegerea instrumentelor de execuţie a sinuciderii. Aceleaşi regularităţi sunt observabile şi în materia omorului.

După o statistică germană s'au sinucis în 1928 prin spânzurare circa 6.500 persoane, cu gaz aerian 2.000, prin împuşcare aproape 2.500, prin înnec 2.000, prin otravă aproape 1.000, călcaţi de tren şi alte mijloace de locomoţie aproape o mie, prin alte modalităţi aproape o mie.

Aceste cifre se repetă cu o regularitate impresionantă în 1931: s'au spânzurat 7.500 persoane, cu gaz aerian 3.000, prin împuşcare 2.500, prin înnec aproape 2.000, prin otravă peste 1.000, călcaţi de tren 1.000 şi prin alte modalităţi 1.000. Determinismul alegerii instrumentelor de sinucidere este incontestabil. Tributul crimei de care vorbia Quetelet pe care-l plăteşte în mod fatal orice societate are o anexă în tributul sinuciderii. Acest tribut straniu este fixat după regularităţile profesiei (starea economică) şi după stilul intelectual al epocei (suprastructura). Săracii se spânzură (mijloc economicos: frânghie şi săpun), esteţii îşi taie vinele în baie, ofiţerii se împuşcă, farmaciştii şi femeile din lumea bună iau otravă, femeile sărace preferă înnecul, citadinii muncitori deschid robinetele cu gaz aerian. Determinismul psihologiei sinucigaşilor structurează alegerea instrumentelor de execuţie după situaţia economică şi după mentalitatea categoriei sociale a victimelor.

Conjuctura economică influenţează curba sinuciderilor. In ciclul prosper, sinuciderile scad şi cresc în ci lul depresiv. Regularităţile economice determină regularităţile criminologice (atât la crime şi delicte, cât şi la sinucideri). Aceste concluzii au fost verificate statistic în mai multe ţări. După ce analizează statistica sinuciderilor în Germania pe perioada 1881—1932, Ernst Roesner, amintind că în trei ani premergători razboiului din 1914, Germania a pierdut prin sinucideri tot atâţia oameni cât a pierdut în războiul din 1870—1871 (adică 40.000 victime), conchide:

«se dovedeşte înainte de toate, că frecvenţa sinuciderilor (la fel cu anumite infracţiuni) este determinată până la un anumit punct de schimbările în situaţia economică şi confirmă observaţia vagă că sinuciderile sporesc când izbucneşte criza şi scad imediat ce intervine o conjunctură favorabilă». (Handwörterbuch der Kriminologie, II, pg. 551). Curba sinuciderilor se ţine după curba economică, asemenea umbrei după soare, urmărindu-i evoluţia cu alarmantă fidelitate. In 1932, când Germania a numărat maximum de şomeuri — 5 milioane, — statistica sinuciderilor a înregistrat recordul: 18.934 de victime.

După calculele minuţioase ale statisticei germane, în secolul XIX — care a cunoscut gravele crize ciclice economice — au murit în Europa circa 2 milioane sinucigaşi, din cari jumătate se repartizează (după un calcul făcut pe perioada 1911-1912-1913) în trei din cele mai civilizate ţări: Germania (media anuală 14.530), Franţa (8.940) şi Austro-Ungaria (5.810).

Repartizat pe ţări, procentul cel mai mare de sinucigaşi este următorul în ordine descrescândă: Elveţia, Franţa, Germania, Austria, Ungaria, Japonia, Danemarca. Procentul cel mai scăzut îl oferă Spania, Bulgaria, Irlanda şi Chile.

Sinuciderea este în creştere în ţările civilizate. Dacă secolul XIX a făcut numai 2 milioane victime, în secolul XX cifra probabilă a victimelor, numai pentru ţările civilizate şi cu un serviciu statistic organizat, va fi de 10 milioane sinucigaşi. Se poate vorbi de o adevărată nostalgie de sinucidere a omului modern.

Poate, că nostalgia sinucigaşe este un fenomen organic al omului, dacă luăm în consideraţie faptul că o serie de mari şi răspândite religii (ca budismul şi creştinismul pe latura monahismului) nu sunt decât extincţiuni lente ale materiei şi aspiraţiuni arzătoare spre Nirvana printr'o asceză cumplită. Retragerea în mânăstirile budiste şi creştine nu indică forme ale nostalgiei sinucigaşe, adică părăsirea cu un ceas mai de vreme a materiei şi sondarea insondabilului prin cufundarea în nefiinţă pentru atingerea inefabilului şi comuniunea cu divinul? Sinuciderea poate fi considerată ca o formă secundă de înlocuire a monahismului şi odată cu dispariţia monahismului, nostalgia originară îşi caută alte derivative.

Credinţele religioase şi idealul sunt reazeme sufleteşti care prezervă individul, îl galvanizează şi-l opresc dela gestul violent al curmării vieţii. Dar între sinucidere şi asceză monastică budistă ori creştină nu sunt deosebiri de substanţă, ci de tehnică a stăvilirii impulsurilor originare comune, care sunt concretizate în formula nostalgiei sinucigaşe a omului, născută din dorul fierbinte al Nirvanei.

Printre forţele propulsive ale revoluţiilor şi rebeliunilor moderne, nostalgia neantului este tot mai vizibilă şi se exteriorizează în dispreţul morţii şi cultul mitului violenţei.

Dispreţul faţă de moarte şi preţuirea violenţei ca factor de tranşare a problematicei politice sunt dovezi de solitudinea individului modern şi de grava criză de structură în care se sbate societatea contimporană.

13. *Regularitatea IV: desnădejdea socială, izvor de sinucideri.*

Desnădejdea socială este fenomenul de massă cel mai curent al epocii actuale. Lipsa de stratificare definitivă a claselor care creiază complexele psihologice şi etica de clasă respectivă; tendinţa fatală a capitalismului modern de a lichida clasele intermediare (ca mica burghezie şi cosmosul ţărănesc) pentru a ajunge la cele două clase sociale posibile în acest sistem, adică clasa burgheză şi proletariatul; rezistenţa naturală dusă până la

desnădejde şi până în pragul sinuciderii de către mica burghezie, care a ştiut să creeze diversiuni politice spectaculoase şi pitoreşti; conflictul acut şi acerb dintre proletariatul apărut pe arena istorică, triumfător şi dornic de a lichida definitiv cu capitalismul pentru întronarea sistemului său specific de viaţă, producţie şi repartiţie, etichetat sub formula prestigioasă a socialismului, plus lupta dramatică de stiluri politico-sociale, a transformat Europa actuală într'un cazan vrăjitoresc, unde fierb tot soiul de ierburi, ca în noaptea valpurgică, aşteptându-se febril rezultatul decisiv.

Prin aspectul său sociologic, sinuciderea repune în discuţie toate temele centrale criminologice:

a) problematica autonomiei voinţei,

b) problematica determinismului psihologic.

Prima opinie decretează sinuciderea ca act suveran de liber arbitru, gest de supremă dovedire a esenţei raţionale a omului. Prin sinucidere, omul dovedeşte că este regele creaţiunii şi fiinţă raţională prin excelenţă. Sinuciderea este apanagiu exclusiv al omului.

Opinia opusă a determinismului psihologic porneşte în fundamentarea tezei sale dela regularităţile observabile în această materie. Aceste regularităţi şi interpretările statistice dovedesc că voinţa sinucigaşului depinde de biologie, societate şi structuri psihice, deci de factori determinanţi cari îngustează cercul liberei activităţi a voinţei până la anihilare.

Sinuciderea este o prerogativă a raţiunii, dacă facem abstracţie de sinuciderile cu etiologia în alienaţie mentală, când există o înnoptare a raţiunii.

Criminologul italian E. Morselli, care a făcut o lucrare statistică documentată asupra acestei probleme, spune:

«il suicidio è prerogativa dell'età della ratione e riflessione, ed è raro nella adolescenza, eccezionale nelle fanciullezza» (Il suicidio. Saggio di statistica morale comparata, pg. 328).

Sinuciderile excepţionale ale copiilor şi sinuciderile rare în adolescenţă prezintă aceleaşi regularităţi ca la adulţi, fiindcă aceleaşi constrângeri şi lipsuri duc la aceleaşi rezultate, cu corectivele lipsei de reflexiune şi de raţionalitate caracteristice adultului.

Procesul raţional al sinucigaşilor este consemnat câteodată în scrisori explicative. Aceste scrisori nu trebuie luate *ad litteram*, fiindcă există răzbunări şi ranchiune satisfăcute cu arma sinuciderii, iar alteori minciuna stăpâneşte până în ceasul suprem al morţii. Criminalistul Gennat se arată sceptic şi faţă de mărturiile făcute «pe patul morţii» de către infractori, recomandând cercetări amănunţite pentru a preîntâmpina erori judiciare.

Cum se rezolvă problema juridică născută în urma unei scrisori a sinucigaşului, prin care denunţă ca autor al acestui gest pe altul rămas în viaţă, care l-a chinuit şi l-a şicanat? Care-i răspunderea morală şi responsabilitatea civilă a şicanatorului şi a chinuitorului? Legiuitorul penal pedepseşte chinuirea animalelor şi a păsărilor. Să rămână în afara incidenţei penale chinuirea semenilor? Dacă din documentele lăsate de sinucigaşi reiese şicana şi chinul, poate Ministerul public să

se sesizeze singur sau să deschidă acţiunea publică în urma denunţului familiei? Problema s'a pus cu prilejul sinuciderii şcolarilor şi a inferiorilor şicanaţi de superiorii lor. (Cazul faimos dela Iaşi: d-na Dr. Lucia Borcea cu d-na Dr. Gârneaţă).

Un delict de chinuire al semenilor nu există în codul penal român. Autorii morali ai sinuciderii scapă nepedepsiţi pe baza principiului *nulla poena sine lege*? Nu. Analiza «chinului» şi a «şicanei» poate descoperi elementele constitutive ale unor delicte pentru care se aplică pedeapsa respectivă şi se răspunde civilmente pentru daunele cauzate familiei prin sinucidere.

Prerogativa raţională a sinuciderii a constituit blazon pe timpul romanticei europene. Nihilismul inteligenţei slave s'a împodobit câtva timp cu penele de păun ale sinuciderii. Intr'o convorbire dintre Leonid Andreiew şi Maxim Gorki, Andreiew spune:

— Cine n'a încercat să se sinucidă în tinereţe nu face două parale ca individ la bătrâneţe!

La jeunesse dorée din Rusia ţaristă socotea sinuciderea ca o prerogativă a personalităţii «inteligenţiei».

Sinuciderile rare ale adolescenţilor şi absolut excepţionale ale copiilor au atras, totuşi, mereu atenţia pedagogilor şi a literaţilor dornici de cazuri subtile. André Gide, colecţionar de rarităţi psihologice, a consemnat în romanul «*Les faux-monnayeurs*» sinuciderea unui licean. Opinia publică este din când în când alarmată de şcolarii desnădăjduiţi de corijenţe sau repetenţii care îşi pun capăt zilelor. Responsabilitatea penală şi civilă este nulă în quasi-unanimitatea cazurilor.

Copiii şi adolescenţii nu se sinucid, fiindcă sinuciderea este o prerogativă raţională şi pentrucă trăiesc în apropiere de natură, fără balastul apăsător al obligaţiilor sociale, economice sau intelectuale.

Sinuciderea lor este o tipică desnădejde socială, când se află în luptă cu şcoala, când capătă complexe de inferioritate în primele conflicte cu societatea, când vor să se răzbune pe o nedeptate suferită sau considerată ca atare. Criza pubertăţii subliniază primele simptome de desnădejde socială.

Frecvenţa statistică a sinucigaşilor-soldaţi a făcut obiectul unor cercetări amănunţite şi constitue permanenta surpriză a laicilor în privinţa etiologiei sale, deoarece — în mod eronat — conceptul de sinucidere are aparenţa unei slăbiciuni efeminate pe când conceptul de soldat reprezintă virtuţile bărbăteşti. Statistica demonstrează, însă, că femeile se sinucid mai rar decât bărbaţii şi pentru sinucidere este necesară o anume vârtoşenie psihologică (etimologic, virtutea este o derivaţie cultă din virtus, popular vârtoşenie). Dar, în afară, de acest coeficient explicativ al sinuciderii la soldaţi, se ţine în socoteală că disciplina severă de cazarmă este o depărtare de viaţa în natură, care presupune libertate şi iniţiativă.

Armata este de două categorii:

a) armata nouă de categorie populară, aşa cum au descris-o Engels şi Jean Jaurès (în «*L'armée nouvelle*») şi cum s'a realizat în câteva din armatele secolului XX, adică prin participarea întregii naţiuni la efortul războinic;

b) armata de tip feudal şi neoiobag, adică o armată cu concepţie conservatoare şi retrogradă, în care distincţia între ofiţerime şi soldăţime este fundamentală, o armată în care ofiţerul urmăreşte realizarea idealului de cavaler medieval în viaţa sa privată şi în viaţa profesională şi în care soldatul este un iobag cu disciplină oarbă de cadavru. Tipul ultim a fost realizat până la perfecţie de armata prusiană şi a culminat în armata lui Wilhelm II, care a sfârşit prin dezastrul de arme cunoscut.

Armata modernă nu poate fi decât armata de tip popular. Resturile puternice medievale în militărie provoacă o discrepanţă de trăire şi de mentalitate. Cu prilejul acestor discrepanţe apar sinuciderile şi cu cât discrepanţele sunt mai frecvente cu atât sinuciderile de soldaţi sunt mai numeroase.

După statistica militară germană, calculată la 1.000 de soldaţi pe anul 1929 s'au sinucis: 2,74 (sanitarii), 0,57 (cavaleriştii), 0,45 (artileriştii), 0,48 (infanteriştii), 0,92 (pionerii), 0,47 (marinarii).

In timpul concentrărilor prelungite ale armatei române din anul 1940, sinuciderile pot fi fixate la procentul ridicat de 2 la mie, ceea ce a atras atenţia organelor superioare. Explicaţia este în desnădejdea asupra situaţiei familiilor lipsite de sprijin material şi social pe timp îndelungat.

Desnădejdea socială este considerată ca principal izvor al infracţiunii de către şcoala psihologică Adler-Jung, (care s'a despărţit de psihologia abisală şi psihanalitică a medicului de boli nervoase Sigm. Freud).

Din desnădejdea sufletească a individului în luptă cu societatea se naşte (în opinia lui Adler) infracţiunea pe care societatea o pedepseşte pentru a elimina coeficientul de deranjare al structurii sale funcţionale.

14. *Regularitatea V: Sinucigaşul e infractor larvat sau afinităţile elective între omucidere şi sinucidere.*

Cu un termen goethean se poate afirma cu hotărîre că, între omucidere şi sinucidere, nu sunt diferenţieri de esenţe psihologice, ci afinităţi elective. Sinuciderea, deşi nu constituie o infracţiune în majoritatea codurilor penale europene şi extra europene, are aceleaşi dramatice aspecte şi aceleaşi tainice izvoare, ca şi crima.

Se aseamănă nu numai prin geneză, ci şi prin modul de execuţie, cu infracţiunile de violenţă împotriva vieţii. Lăsăm la o parte cazul când o sinucidere nu face decât să mascheze un omor. Criminalistica a găsit o tehnică destul de sigură pentru a deosebi un omicid de o sinucidere: *a)* la pruncucidere (dacă se face alegaţia fătului născut mort) prin cercetarea plămânilor cu sau fără urme de oxigen; *b)* la întrebuinţarea armelor de foc prin cercetarea rănilor lăsate; *c)* la întrebuinţarea altor instrumente prin lapsus-urile tehnice diferenţiale de execuţie şi prin răspunsurile dela interogator, pentru care se cere finеţe psihologică; *d)* iar pentru toate cazurile de mascare prin cercetarea motivelor, dacă se integrează în regularităţile criminologice stabilite în materia sinuciderilor.

In afară de sinuciderea care maschează omorul sau asasinatul, corelaţia dintre sinucidere şi omor se reflectează în geneza şi structura ambelor infracţiuni.

Ceva mai mult: sinuciderea înlocuieşte treptat, treptat crima, funcţionând ca ventil psihologic.

Criza psihologică a omului primitiv căpăta şi capătă în lumea agrară descărcare în lumea exterioară. Începând cu simpla înjurătură *(Ersatz* psihic şi sublimare, plus un scut puternic pentru comiterea de infracţiuni minore şi alte ori majore) şi sfârşind cu asasinatul, variantă cu premeditare a omorului, criza psihologiei elementare se rezolvă în lumea exterioară.

Pentru omul rafinat pe treptele culturii etice (creştinism, budism şi celelalte religii străvechi) ori trecut şi călit la focul ideologiilor moderne, lumea exterioară nu există decât în raport cu lumea interioară, care ea modelează după tiparele sale specifice lumea externă. Inhibiţia devine frână permanentă şi regulator sever al vieţii psihice Criza internă provocată de deranjamentele psihologice sau în luptele cu societatea nu se mai revarsă în afară, ci rămâne ca o baltă stagnantă, urmând a fi absorbită prin forţe proprii. Când forţele proprii nu sunt destul de rezistente, criza se rezolvă prin sinucidere sau infracţiune ori pe ambele căi.

Afinitatea electivă dintre omor şi sinucidere a fost scoasă în relief de către Enrico Ferri în raportul prezentat în 1925 la Roma, cu prilejul congresului Institutului internaţional de statistică, analizând statistica sinuciderilor pe ultimul secol, (« Un secolo di omicidii e di suicidii in Europa »). Omicidul dispare în aceeaşi măsură în care creşte sinuciderea. Curmarea propriei vieţi absoarbe omorul, explozia exterioară mutându-se în interior,

Ferri a întocmit un grafic prin care arată plastic linia ascendentă a sinuciderii din evul modern şi linia descendentă a omorului:

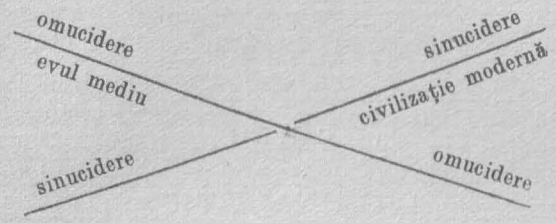

Concluzie: Omicidul este absorbit în civilizaţia modernă de către sinucidere.

CAP. VII

CRIMINALISTICA
SAU
SPRE O NOUĂ STRUCTURARE A PROBATORIILOR

Procedura penală este capitolul cel mai puțin cultivat de criminologie și domeniu rezervat în exclusivitate juriștilor puri.

Criminalistica a pășit până în prima fază a procedurii penale, anume în faza cercetărilor, aducând contribuțiuni prețioase. I s'a făcut loc în materie de crimă, unde avizul comisiunii medico-legale devine obligatoriu. Dar materia propriu zisă a probelor se află sub supravegherea formalismului strict juridic. Din punct de vedere burghez-cetățenesc, formalismul este explicabil: averea, onoarea și viața cetățenilor sunt păzite de acest redutabil formalism.

Explicația sociologică nu-i suficientă cercetătorului criminologic ?

Ce contribuții ar putea aduce criminologia în materia probatoriilor pe latura sistematizării acestei materii?

La martori și interogatorii sunt cunoscute contribuțiile criminologice, care au modificat radical fizionomia materiei.

Psihologia martorilor și tehnica psihanalitică a interogatoriilor judecătorești (instrucție și judecată), sunt capitole prelucrate în românește, de psihologul C. Rădulescu-Motru (în ceea ce privește psihologia martorilor) și în încercarea noastră despre «Psihanaliza judiciară» (relativă la tehnica interogatoriilor, utilizându-se câteva din cuceririle psihologiei abisale inițiate de Dostoiewski, Freud și Nietzsche).

Ne interesează aici o altă și nouă ipoteză referitoare la sistematizarea probatoriilor.

Fiecare infracțiune își are proba specifică.

Nu se poate trata, așa cum se obișnuește, despre probatorii, în general, fiindcă fiecare crimă, delict sau contravenție în parte își are proba sa tipică. Deci, dela raționalismul juridic al probelor abstractizante va trebui să purcedem la un realism metodologic al probatoriilor.

La fiecare infracțiune trebuie consacrată proba cea mai adecvată. Nu orice probă poate lumina o infracțiune.

Acest proces îl vom denumi structurarea probatoriilor, pentrucă proba iese cu necesitate din structura infracțiunii.

Proba cu martori, proba prin prezumții și indicii, proba prin acte scrise, proba dactiloscopică, proba mărturiei inculpatului, proba grafologică, proba tehnologică și varietatea nesfârșită a probatoriilor au nevoie de o clasificare (care s'a făcut) și de o structurare (care nu s'a făcut).

Proba indiciară şi proba prin prezumţii ori proba cu martori este adecvată sau inadecvată după structura infracţiunii. Ceea ce se numeşte admisibilitatea şi concludenţa probei se referă la structura elementelor constitutive dintr'o infracţiune.

Acceptându-se principiul utilităţii, concludenţei şi al admisibilităţii, (care nu suportă controversă), sistemul probelor în dreptul penal modern se îndreaptă organic spre o ierharizare a probatoriilor şi spre o abolire a liberei convincţiuni judecătoreşti. Tendinţa observabilă este spre o enumerare a probelor pe lângă cântărirea lor. In orice caz dualismul enumerare -cântărire în materie de probe nu se mai gândeşte antinomic, ci se încearcă fuzionarea într'o sinteză superioară.

Pe lângă structurarea probatoriului (o operaţie de doctrină penală procedurală) se observă în legislaţia şi practica judecătorească tendinţa spre o revenire la procedura penală anterioară liberalismului, care constă în ierarhizarea probelor. Aceste corsi e ricorsi sunt frecvente în istoria dreptului şi nu surprind.

Ierarhizarea probelor şi structurarea lor este un proces de lentă evoluţie în urma principiului de doctrină, legislaţie şi tehnică penală, legat de numele juristului francez Raymond Saleilles, principiu numit al «individualizării pedepsei».

De vreme ce dreptul penal actual nu mai judecă infracţiunea ci pe infractor, înlăturând judecata in abstracto pentru a se coborî la concretul bio-psiho-sociogic al individului incident la legea penală, este natural, ca nici proba să nu se mai stabilească in abstracto, ci să

se individualizeze după infractor şi să se structureze după categoria infracţiunii.

Probabil, că se va ajunge, cu timpul, ca procedura penală să fie înglobată în codul penal şi la fiecare infracţiune să se specifice nominal şi enumerativ probatoriile admisibile.

Corelaţia dintre probă şi infracţiune este legea newtoniană a gravitaţiunii universale a probatoriilor.

Materia probaţiunii în procedura penală europeană s'a tratat până acum în cadrul obişnuit al raţionalismului liberal.

Se porneşte, în mod obişnuit, dela utopica libertate de convincţiune a judecătorului. Probele nu se mai numără, ca în procedura medievală, care-şi are tâlcul ei permanent, ci se cântăresc. Cu un martor se înlătură o duzină de martori. Probele nu se mai ierarhizează, azi, şi dacă avizul comisiunii medico-legale în materie de crimă n'ar fi obligatoriu, am pluti în cel mai fastidios subiectivism dus până la anarhie intelectuală. Agnosticismul estetizant în cel mai bun caz, face ravagii în materia probaţiunii. Indeobşte, plutim într'un agnosticism vulgar şi lipsit de conştiinţă teoretică.

Ierarhizarea probelor şi numărarea lor sunt condiţiunile unei alte structurări a probatoriilor. Procedura acuzatorială de tip iluminist este treptat, treptat înlocuită cu o procedură de factură inchizitorială. Schimbarea structurilor procedurale duce, în mod firesc la o altă ordonare pe ranguri a probatoriilor.

Este un bine ? Este un rău?

Pentru proceduriştii de tip liberal-burghez este un rău.

Dar nu cumva procedura inchizitorială rezolvă dificultăţile de viaţă judiciară modernă şi de stil de gândire mai rapid şi mai exact ?

Pentru criminologia inspirată de Fr. Nietzsche, procedura inchizitorială şi procedura acuzatorială sunt «dincolo de bine şi de rău»: simple expresii ale momentului istoric. Un naturalist francez discuta virtuţile vitriolului. Poate fi bun, poate fi rău, după utilizări. Virtuţi morale in abstracto nu există.

Tipul de procedură nu poate fi judecat în esenţă.

Epoca selectează tipul şi-l structurează după legi imperioase.

Constatarea nu sufere desminţire: lanţul probatoriilor acuzatoriale s'a rupt. Tendinţa ierarhizărilor se face simţită şi în domeniul probatoriilor din procedura penală modernă, care ar putea avea drept concluzie abolirea liberei convincţiuni judecătoreşti. Procedura inchizitorială ar fi restaurată în integralitatea probatoriilor ei.

CAP. VIII

POLITICA CRIMINALĂ
SAU
STATUL ŞI REPRESIUNEA

1. *Problematica legii.*

a) *Legea, mijloc de represiune.*

Reprimarea infracţiunilor este îndatorirea şi îndrituirea Statului, care impune părţii vătămate inhibiţiunea vindictei particulare. Statul a preluat asupra sa, în calitate de titular al ordinei juridice, misiunea de a reprezenta interesele părţii vătămate, îngăduindu-i numai rolul de parte civilă sau — în infracţiunile unde interesele private primează şi nu vin în contradicţie cu interesele publice — să declanşeze, dacă socoate de cuviinţă, acţiunea publică după ce a primit o plângere prealabilă.

In afară de delictele condiţionate de plângerea prealabilă, partea vătămată este obligată la inhibiţia sentimentelor vindicative, aceste sentimente urmând a fi cenzurate şi apreciate cu exclusivitate de Statul reprezentat prin Ministerul Public. Partea vătămată poate

da numai informaţiuni (concretizate prin denunţuri, informaţii, plângeri), precum şi expuneri de pretenţiuni şi daune derivate din infracţiune. Punerea în mişcare a aparatului procedural de instrucţie, judecare şi executare a hotărîrilor aparţine represiunii publice.

Intervenţiunea Statului în represiunea crimelor şi delictelor taie din rădăcină fragmente vitale şi emoţionale ale omului. Peste instinctele originare de agresiune se toarnă lenifiantul obiectivităţii şi al forţei indirecte, fiindcă Statul reprezintă o forţă obiectivă şi indirectă în aplicarea represiunii.

Răzbunarea nu se mai consumă direct şi la cald, ci prin organe derivate şi imparţiale. Această obiectivare şi introducere a lui Ratio în căldura emoţională şi în iraţionalitatea părţii vătămate este o grea jertfă pe care individul o aduce pe altarul comunităţii. In loc să-şi facă singur dreptate, Statul va pedepsi pe infractor şi va căuta metodele cele mai sigure de combatere a criminalităţii.

Arma principală de represiune este legea penală. Călcarea legii aduce condamnarea şi întemniţarea. Prin legea penală se obţine preveţiunea generală împotriva infractorilor larvaţi, cari ar fi dispuşi să comită acte criminale sau delictuoase.

Neîncrederea în eficacitatea legilor a născut curentul de doctrină penală care recomandă preveţiunea specială în locul preveţiunii generale. Pozitivismul penal a sistematizat materia profilaxiei criminale.

Dreptul penal modern este pe cale să revină la clasicismul preveţiunii generale socotind pedeapsa aspră ca mijloc eficient de combatere a criminalităţii. Textul

de lege este din nou arma favorită. Atunci, când lipseşte textul, doctrina germană, bazată pe § 2 c. p., recomandă penalizarea prin analogie.

Ce este pedeapsa analogică şi care sunt motivele vâlvei stârnite în jurul acestei instituţiuni juridice noui?

b) *Penalizarea analogică în lipsa legii.*

Paragraful 2 din codul penal german are următoarea redactare:

« Va fi pedepsit acel care comite o faptă pe care legea o declară ca atare sau care merită o pedeapsă după principiul unei legi penale şi după sănătosul instinct al poporului. Dacă pentru faptă nu se găseşte aplicarea directă a unei legi penale, atunci fapta va fi pedepsită după legea cu principiul cel mai apropiat ».

Pentru a înţelege noutatea derogatorie dela fundamentele dreptului penal, aşa cum această ramură a dreptului public este cunoscută în Europa ultimelor veacuri, se comparăm cu textele din codul nostru:

« nimeni nu poate fi pedepsit pentru o faptă, care, în timpul când a fost săvârşită, nu era prevăzută de lege ca infracţiune şi nici condamnat la alte pedepse sau supus la alte măsuri de siguranţă, decât acelea pe care le prevede legea » (art. 1 codul penal român).

Să notăm că legalitatea încriminării, a pedepsei şi a măsurilor de siguranţă, prevăzută strict în codul nostru şi extensiv în codul Reichului, nu merge prea departe şi la aplicarea legii penale în timp, în codul german.

Dispoziţiunile din art. 2 cod penal român îşi găsesc echivalentul în § 2 a. şi 2 b. din codul penal german, cu o modificare interesantă.

Aşa de pildă, § 2 a. spune:

«pedepsibilitatea unei fapte şi pedeapsa se determină după dreptul în vigoare din momentul comiterii infracţiunii».

Art. 2 codul penal român, spune:

«infracţiunea săvârşită sub legea veche, dar neprevăzută de legea nouă, nu se pedepseşte».

Legea germană vorbeşte despre «dreptul în vigoare».

Legea română vorbeşte despre «legea veche» şi «legea nouă».

Noţiunea de «drept» este, evident, cu mult mai largă decât noţiunea de «lege», legiuitorul german înţelegând să pedepsească nu numai după texte, ci după *dreptul* în vigoare, adică după lege (dacă există lege pentru faptul comis), după principiul legii celei mai apropiate, după doctrină şi jurisprudenţă care arată legea cea mai apropiată şi după conştiinţa etico-penală a epocii.

Mai departe § 2 a. conţine dispoziţiunile obişnuit aflate şi în legislaţia noastră, cu câteva derogaţiuni:

«dacă în timpul condamnării printr'o hotărîre definitivă există o lege mai blândă decât în timpul faptei, se poate aplica legea mai blândă, dacă în timpul hotărîrii definitive fapta nu mai cade sub incidenţa legii penale, atunci se poate ca pedeapsa să nu mai fie aplicată».

Dar nu vrem să facem aici un studiu de drept comparat asupra legalităţii incriminării pedepsei şi măsurilor de siguranţă şi asupra aplicării legii penale în timp, cu referinţă la dreptul penal german şi dreptul penal român, ci numai să atragem atenţia asupra derogărilor acestui faimos şi mult comentat paragraf 2.

Vechiul text german înlocuit glăsuia: «o faptă nu poate fi pedepsită, decât dacă această pedeapsă era prevăzută de lege, înainte de comiterea faptei».

Din acest text reieşiau regulile clasice:

a) nullum crimen sine lege,

b) nulla poena sine lege,

c) neretroactivitatea legilor penale.

După cum spune Kohlrausch (op. cit. pg. 22), nu există niciun dubiu, asupra excluderii aplicabilităţii unui drept cutumiar în materie penală şi asupra eliminării inventivităţii judecătoreşti în mânuirea legilor. Controversa subsistă asupra «analogiei» în interpretare.

2. Prin analogie se înţelege în dreptul german:

a) interpretarea pentru a găsi sensul general al legii, interpretare admisibilă, afară de o perioadă în jurul anului 1800 (interpretarea pentru a găsi sensul sau spiritul legii se pune în contradicţie cu interpretarea literală — ad litteram —),

b) interpretare peste litera legii, care nu s'a admis în principiu niciodată.

Nu se îngăduia interpretarea liberă, ci numai interpretarea analogică.

Despre interpretarea analogică (procedeul analogiei), Dongoroz explică excelent în «Drept Penal» (1939, pg. 105): «acest procedeu constă în căutarea conceptului, conţinutului, finalităţii şi câmpului de aplicaţiune al normei de drept, recurgerea la alte dispoziţiuni de lege care, disciplinând cazuri similare (asemănătoare) cu cel

din norma ce este interpretată, sunt, în același timp, mai complecte și mai explicite».

Adagiul latin citat de Dongoroz concentrează lapidar: *de similibus ad similia*, adică neclaritățile dintr'un text sunt limpezite cu un text clar și similar cu primul.

Avem, așa dar, trei chestiuni completamente distincte:

1. interpretarea analogică,
2. suplimentul analogic,
3. extinderea legii prin analogie.

Dacă interpretarea analogică recurge la metoda comparației de texte, fără a adăoga nimic la text, suplimentul analogic adaogă (aparent) la text, fiindcă este «un mijloc de complinire a lacunelor din lege, atunci când această complinire este necesară și posibilă» (Dongoroz, op. cit. pg. 106), dar această complinire nu depășește niciodată intenția legiuitorului, ci corectează lapsus-uri sau erori evidente de formulare ale legislației.

Extinderea legii prin analogie însemnează înlocuirea puterii legiuitoare prin puterea judecătorească, în cazul când conștiința etico-penală a epocii o cere. Se pleacă dela premiza că între necesitățile de legiferare și legiferarea propriu zisă există un hiatus fatal. Acest hiatus trebuie să-l umple judecătorii pentru ca sentimentul de justiție și conștiința etico-penală să nu sufere prin lipsă de penalizare a unor fapte reprobabile.

Interpretarea analogică și suplimentul analogic nu adaogă nimic textului juridic, ci ameliorează exclusiv justa lui înțelegere. Când este vorba de extinderea legii prin analogie se schimbă fundamental situația. Fapte care scăpau dela represiune, fiindcă progresul (sau îndoiala legislativă) nu țin pasul cu conștiința (exigentă) etico-penală, intră sub incidența penală, fără text, fără sesizarea prealabilă a legiuitorului care să elaboreze și să disciplineze materia nouă, prin simpla inițiativă judecătorească.

3. Legiuitorul german, prin modificarea din 28 Iunie 1935 a vechiului § 2, și-a pus singur limite (auto-limitare ca în problematica Statului), trecând un fragment din dreptul său suveran de legiferare puterii judecătorești?

Da.

Instanțele penale din Lipsca au pedepsit pe baza § 2 o infracțiune «modernă»: jocul de-a telefonul. Mulți indivizi rău crescuți sau care suferă de spleen ,în momentele de suferință și cu concursul permanent al proastei educații, își alină plictisul distrându-se cu telefonul. Această infracțiune neprevăzută în codul german, judecătorul din Lipsca a penalizat-o prin dreptul de extensiune analogică acordat în 1935. Chemările repetate la telefon fără scop și fără prezentarea numelui, sunt astăzi penalizate prin § 2. Kohlrausch este de părere că această infracțiune ar fi fost mai exact înglobată, conform alineatului ultim care poruncește ca fapta să fie pedepsită după «legea cu principiul cel mai apropiat», la insulte, iar nu la violarea domiciliului, așa cum s'a făcut. Indiferent de textul cu principiul cel mai apropiat, cert este că instanțele judecătorești suplinesc o lipsă a legislației într'un domeniu nou pe care codul german, care datează dela 15 Mai 1871, nu putea

să o aibă în vedere. (Nu mai pomenim de cazul automatelor şi al infracţiunilor referitoare la ele, etc. etc.).

E drept că, o massă de fapte noui se adaogă în câmpul infracţiunii, odată cu progresul tehnic şi cu schimbările pe care le suferă aproape caleidoscopic stilul de viaţă al omului modern. Diligenţa legiuitorului trebuie şi ea să intre uneori, în ritm trepidant de tren electric.

Dar § 2 are o importanţă cu mult mai mare şi o extensiune de principiu de-a-dreptul revoluţionară, revoluţie penală care merge până la negaţiunea unor reguli considerate până azi elementare şi indispensabile pentru garanţiile legale pe care le oferă însăşi legea, cetăţeanului.

In dreptul penal comparat nu se pedepseşte fără lege prealabilă.

In codul civil elveţian (din 1912) se spune în art. 1: «dacă nu se găseşte nicio prescripţie în lege, judecătorul va hotărî după regula pe care ar creia-o în calitate de legiuitor». Pentru dreptul civil, transformarea judecătorului în legiuitor nu este o noutate, fiindcă este obligat să dea, sub sancţiune, o hotărîre. In penal, «analogia» aceasta nu-şi mai are loc, fiindcă am transforma majoritatea cetăţenilor ipso facto în infractori eventuali. Tihna omului mediocru şi nevolnic ar fi în pericol.

Aristotel recomanda:

«dacă un caz nu este reglementat prin lege, atunci judecătorul va umple lacuna, aşa cum ar fi făcut legiuitorul, dacă ar fi fost prezent la faptă şi cum ar fi reglementat, dacă ar fi cunoscut cazul».

Recomandaţia lui Aristotel a devenit realitate legală în codul penal german.

4. Prin § 2 se pune o problemă nouă în materia izvoarelor dreptului penal. De-altminteri, în expunerea de motive legiuitorul german declară categoric:

«izvorul unitar şi fundamentul dreptului penal, ca şi al dreptului în genere, este ordinea juridică instaurată de naţional-socialism. Ca prim şi pur izvor de cunoaştere al voinţei juridice va fi pentru judecător legea, aşa cum a fost până acum, însă, alături de legea penală izolată, va fi utilizată, ca alt izvor juridic, ideea de drept care stă la baza unor legi înrudite, în conexiune cu sănătosul instinct popular».

Care sunt izvoarele în codul penal român? Avem:

A) *Izvoare mediate.* Adică actele legislative, cu alte cuvinte legile, fiindcă se aplică principiul legalităţii. Legile pot fi proprii sau improprii (decrete-legi, decrete-legislative, regulamentele şi ordonanţele, decretele, circulările şi instrucţiunile ministeriale cu valoare de interpretare a legii pentru instanţele judecătoreşti).

B) *Izvoare imediate* sunt:

1. Consuetudinea, nu ca un izvor creator de drept penal, ci ca auxiliar în interpretarea dreptului pozitiv, producând consecinţe practice oricând înlăturabile;

2. desuetudinea produce consecinţe, servind ca apreciere a infracţiunii la constatarea elementului intenţional fraudulos;

3. tratatele internaţionale, cu condiţia de a fi fost ratificate, devenind surse de drept pozitiv intern;

4. doctrina şi jurisprudenţa nu pot fi izvoare, ci material auxiliar la interpretarea legii.

Prin introducerea § 2 în c. penal german, izvorul jurisprudenţial se măreşte cu pericol de inundaţie.

Prof. Kohlrausch, ca şi prof. Leopold Zimmerl, îndeobşte ca toţi penaliştii de veche generaţie, încearcă să îndiguiască inundaţia, spunând textual;

« misiunea judecătorului nu este de a creia drept nou, ci de a găsi pe cel existent, misiunea lui nu este de a propune principii juridice inedite, ci de a pronunţa cotidian sentinţe emanate în conformitate cu principiile date, el este creator juridic, dar nu în sensul că el creiază dreptul, ci se alimentează din izvoarele din care iese dreptul ». In § 2 i s'a indicat judecătorului un izvor nou: « sănătosul simţimânt popular. După acest simţimânt, dacă o faptă neîncadrată expres de lege merită să fie pedepsită, judecătorul este obligat să analizeze şi să găsească principiul unei legi penale înrudite pentru a aplica pedeapsa. Dacă găseşte o asemenea lege, ea se aplică prin analogie ». (pg. 23).

In fond, asistăm la o nouă tentativă de reînviere a dreptului natural ca izvor de drept pozitiv. Penaliştii italieni au încercat să-l introducă sub terminologia perimată a « ideii de echitate ». Când Kohlrausch comentează că § 2 indică judecătorului criteriul sentimentului său viu de drept, alături de gândirea sa juridică, « fiindcă gândirea juridică fără sentimentul dreptului ar fi neînsufleţită jurisprudenţă a paragrafelor », recunoaştem vechea terminologie a dreptului natural german. Kohlrausch a identificat termenul nou (das

gesunde Volksempfinden, sănătosul instinct popular » cu vechiul termen (Rechtsgefühl) din problematica dreptului natural.

Ministrul de justiţie Gürtner spunea:

« în sănătosul instinct popular ni se plasticizează conştiinţa juridică a poporului ».

Să recunoaştem că s'a acordat prin text judecătorului german cea mai înaltă misiune posibilă: « conştiinţa etico-juridică » de a deosebi ceea ce este sănătos şi morbid în sentimentele populare, indiferent, dacă aceste sentimente sunt vii la majoritatea populaţiei sau numai la o minoritate activă, fiindcă nu există posibilitatea unui referendum, lăsându-se cale liberă pentru antenele intuiţiei sale de a prinde comandamentele nescrise juridice ale unei colectivităţi naţionale.

Nu sunt prea mari pericolele acestor intuiţii individuale faţă de avantagiile eventuale?

Doctrina românească s'a pronunţat recent — în 1939 — prin Dongoroz, împotrivă, cu următoarea argumentaţie:

« un atare sistem constitue negaţiunea însăşi a ideii de ordine juridică, fiindcă juridiceşte nu poate fi ilicit, decât aceea ce norma juridică opreşte. Un fapt neîncriminat de legea penală poate fi un act neconvenabil (dăunător sau periculos grupului social sau membrilor săi) dar nu este încă un fapt contrar legii ». (Drept Penal, pag. 83).

După cum se ştie, se încearcă infirmarea principiului legalităţii incriminării şi a pedepselor, pe temeiul genezei acestui principiu, care a venit, sau mai exact, s'a

generalizat odată cu generalizarea liberalismului politic. In Germania, acest liberalism (de factură iluminist franceză şi de empirie engleză) n'a putut prinde organic şi viabil niciodată rădăcini prea adânci şi prea durabile. Sociologia germană, chiar în epoca de eflorescenţă a liberalismului, a păstrat permanent tradiţiile comunitare (die Gemeinschaft) împotriva atomismului mecanicist şi agnostic (die Gesellschaft). Opera lui Ferdinand Tönnies despre « Gemeinschaft und Gesellschaft » (Comunitate şi Societate) a avut mare răsunet şi în dreptul public german.

Revenirea la extensiunea legii prin analogie nu este o temă exclusivă şi nici eminamente penală, ci se încadrează în seria glorioasă de controverse specifice dreptului public german.

In dreptul public şi în dreptul penal de tip societar se putea proclama principiul:

— nicio crimă fără lege.

In dreptul public şi în dreptul penal de tip comunitar se proclamă:

— nicio crimă fără represiune.

Evident, rămân valabile obiecţiile formulate la primul tip de drept penal chiar pentru al doilea tip, obiecţii însuşite de Dongoroz: « marile neajunsuri pe cari aplicarea analogiei, în dreptul penal, le-ar pricinui nu numai indivizilor, dar însuşi grupului social » (op. cit. pag. 83). Aceste neajunsuri se numesc: probabile abuzuri judecătoreşti şi nesiguranţă juridică. Dongoroz adânceşte cu fineţe controversa, trecând peste dualismul individualism — comunitate de până acum, pentru

a arunca bănuiala, dacă nu cumva chiar din punctul de vedere strict comunitar, n'ar exista un pericol de nerodnicie prin părăsirea principiului legalităţii incriminării şi pedepselor.

Zimmerl polemizează cu Mezger, care susţine că § 2 « a isgonit cultul interpretării ad litteram întronat în timpul iluminismului şi Revoluţiei franceze », fiindcă ar însemna să se nege atâtea sforţări făcute înainte de 1933 pentru o raţională interpretare a textelor împotriva formalismului. Schwinger a încercat un serios efort — în 1930 — prin « Teleologische Begriffsbildung im Strafrecht », pentru a obţine interpretări pragmatice, care ţin cont de finalitatea legislaţiei, iar nu de formularea lor literală. Chiar opera lui Zimmerl — Aufbau des Strafrechtssystems, 1930 — a însemnat construcţia reuşită doctrinară a unui sistem, degajat de dreptul pozitiv schimbător, fundamentat pe teme permanente de drept penal, socotind perimată dogmatica penală pozitivistă. In orice caz, doctrina lui Zimmerl nu derivă din liberalism.

Despre § 2 Zimmerl mai spune:

« în orice caz, § 2 nu are misiunea de a economisi savantului şi judecătorului gândirea juridică şi nici să facă inutilă motivaţia juridică ».

In Germania, bătălia în jurul acestul paragraf nu s'a terminat.

Făcând examenul jurisprudenţial, Kohlrausch constată că hotărîri definitive ultra-conservatoare stau alături de altele care împuşcă peste vânat, în aşa fel încât nu ţin socoteală de coexistenţa celor două premise

aflate în § 2, ba chiar principiul legii alăturate îl derivă numai din sănătosul instinct popular » (op. cit. pg. VIII).

* * *

Câteva legislaţii penale (dintre care mai citäm şi pe cea daneză) au abolit sau sunt pe cale de a aboli regula « nulla poena sine lege » şi extind suveranitatea judecătorului, care poate condamna, acolo unde textele tac ori se ivesc infracţiuni noi, prin simpla analogie condusă după regulile raţionamentului sau ale « instinctului sănătos popular ».

Tendinţa de penalizare prin « analogie » este pregătirea mormântului justiţiei europene edificată pe moştenurea intelectuală eleno-romană. Experienţa milenară juridică a Romei transmisă şi verificată în două mii de ani de civilizaţie, era concretizată în câteva reguli peste care nu se putea trece, în câteva instituţii cu caracter de definitivat, în scheme mai tari decât marmora şi arama.

Una din aceste reguli spunea:

— nullum crimen, nulla poena sine lege.

Această regulă este pe cale de desfiinţare.

Valabilitatea principiului s'a pus la îndoială mai ales în ţările unde s'a desfiinţat împărţirea tripartită a puterilor şi subsistă acolo unde patrimoniul Revoluţiei franceze şi al paşoptismului se află în vigoare.

De altminteri regula « nullum crimen, nulla poena sine lege » s'a aplicat cu rigurozitate în coduri numai după ce Revoluţia franceză a proclamat-o principiu sacrosant, care derivă din natura omului şi a lucrurilor, care împiedică arbitrariul judecătoresc şi al puterii executive.

Nu se poate spune, însă, că acest principiu este specific şi eminamente liberal, deci inaplicabil în legislaţiile şi ţările de unde liberalismul a fost alungat cu alte sisteme de guvernământ.

De îndată ce dreptul cutumiar se înlocuieşte cu dreptul scris se naşte în mod fatal necesitatea pedepsirii numai după texte. Evident, dela această necesitate simţită, până la dogmatizare, au fost lupte multiple.

In special, doctrina care a pregătit şi a susţinut Revoluţia franceză dela 1789 a scos în relief binefacerea cetăţenească şi zăgazul în faţa arbitrariului prin aplicarea de penalizare exclusivă pe filiera textelor de lege.

Revoluţia sovietică era normal să înlăture principiul prin care se garanta libertatea cetăţenească, pe temeiul că această « libertate » era în interesul burgheziei.

Mai greu de înţeles pare faptul că Danemarca — ţară tipică a democraţiei liberale agrare — a acceptat abolirea principiului juridic de garantare a libertăţilor. Explicaţia trebuie căutată în situaţia preferenţială în care se află justiţia, în atmosfera morală şi în prestigiul unic al judecătorului.

Părăsindu-se « nulla poena sine lege » în Danemarca, nu însemnează că s'au rupt digurile garanţiilor şi au intrat apele arbitrariului în cetate, ci că judecătorul are o poziţie analogă cu a « cadiului » din Orient, care judecă în conformitate cu conştiinţa sa şi cu mentalitatea rangului său social ridicat.

Bătălia iscată în Germania în jurul acestei probleme nu s'a terminat decât parţial, printr'o fragmentară victorie a abolиţioniştilor.

Tendinţele noui de drept penal sunt inspirate mai mult din considerente politice, decât din motive juridice sau sociologice.

Paragraful 2 din codul penal german menţine principiul penalizării în conformitate cu legea:

« bestraft wird, wer eine Tat begeht, die das Gesetz für strafbar erklärt ».

Va fi pedepsit acela care comite o faptă socotită de lege că merită penalizare.

Paragraful 2 adaogă alte categorii de pedepse:

a) pentru fapte care nu sunt cuprinse în prescripţiile legale, dar care merită pedeapsă şi pot fi încadrate în principiul fundamental al unei legi penale,

b) pentru fapte care nu sunt cuprinse în texte de lege, dar care merită pedeapsă după « instinctul sănătos popular ».

Când nu se găseşte o aplicare de texte pentru o faptă care merită — după instinctul popular — o penalizare, atunci se aplică legea cea mai înrudită în dispoziţiile ei fundamentale cu fapta supusă analizei judecătoreşti.

Dreptul german este pe cale de a deveni un drept pretorian.

Judecătorul capătă o libertate nesfârşită nu numai de natură jurisprudenţială, ci — în anumite cazuri — trece în rolul legiuitorului.

Ce se câştigă şi ce se pierde prin abolire şi prin penalizare analogică?

Se câştigă indubitabil o libertate excesivă pentru judecător, iar cetăţeanul pierde orice garanţie a libertăţii.

Avea nevoie magistratul de un plus de libertate în misiunea sa? Este greu de susţinut acest lucru, de când interpretările jurisprudenţiale au luat avântul cunoscut. Nu s'a spus despre codul Napoleon că n'a mai rămas cu nici un articol nemodificat pe cale jurisprudenţială? Textele vechi au fost însufleţite de spirit nou.

Menţinerea dictaturii textului faţă de judecător este o primă acordată inteligenţei, muncii, documentării şi dialecticii. A judeca după « sănătosul instinct popular » este un lucru admirabil, dar greu de definit.

In materie juridică, argumentaţia trebue să urmeze îndrumarea carteziană: *clara et distincta.*

Abolirea principiului « nulla poena sine lege » nu duce la întărirea principiului autorităţii de stat, ci duce la carenţa autoritară, la o mefianţă generalizată în ceea ce priveşte stabilitatea instituţiilor, a averilor, a libertăţilor cetăţeneşti minime şi a onoarei individuale aflate la cheremul tuturor inmixtiunilor.

Aceste desiderate sunt indispensabile într'o societate cu economie bănească şi stil demo-liberal. Când tipul societar dispare sau intră în disoluţie, tipul comunitar dizolvă vechile principii, formulându-şi tabla sa proprie de valori.

Ce-a însemnat vasalitatea faţă de lege (ca text scris) a dreptului penal? Excluderea dreptului obişnuielnic din sfera dreptului penal şi excluderea penalizării analogice. Revoluţia franceză se concretizase în codul lui Napoleon şi în condica de instrucţie criminală. Modificările aduse în timp de un secol instituţiilor juridice libere au fost minimale. Idolatria textului creia siguranţa averilor şi a libertăţilor.

Dar se exclusese cutuma cu desăvârşire din codul penal şi din proceduri? Ea rămâne în sfera dreptului comercial şi maritim. Şi ce însemnau Curţile cu juri altceva decât invazia ordonată a iraţionalului în dreptul penal? Nu se se exonerau în acest peisaj juridic de orice pedeapsă fapte clare de asasinat, când prezidau fermenţi emoţionali la comiterea lor, iar pentru furt de găini cu escaladarea unui gard de scaeţi sau a unei case de chirpici nu se ajungea în mod curent la condamnări de ani închisoare? Discrepanţele demonstrau triumful iraţionalului juridic în zona dreptului penal şi elasticitatea textelor. Prin lichidarea lumii demo-liberale se lichidează desigur şi tehnica juridică aferentă, urmând ca noua tehnică să fie găsită după mari eforturi şi controverse.

Va face parte penalizarea analogică din tehnica viitorului sau ne aflăm în faţa unui simplu intermezzo simptomatic de criză?

C) *Problematica dreptului valutar.*

Odată cu apusul economici liberale şi după falimentul schimburilor internaţionale de tip quiiitar, prin introducerea intervenţionismului de Stat nu numai în materie de protecţionism industrial, ci şi în materie pur comercială, problema devizelor a căpătat aspecte inedite şi o importanţă covârşitoare atât în viaţa statală, cât şi în sectorul economiei private.

Savigny a exclamat într'un opuscul celebru, pe timpul primei înfrângeri a lui Napoleon, despre « misiunea timpului nostru de a codifica » şi de a statua în materie juridică. Jurisconsultul, educat la şcoala romanismului

lapidar şi sistematizat, era exasperat de haosul provocat în Germania prin introducerea legislaţiei napoleoniene — legislaţie a cotropitorului — alături de complicatele uzuri şi drepturi scrise de sorginte feudală, care ocârmuiau juridiceşte ţările germanice.

« Vom Beruf unserer Zeit fuer Gesetzgebung und Rechtswissenschaft » a lui Savigny, deşi a luat poziţie pentru dreptul istoric şi s'a opus codificărilor napoleoniene libertare (care reprezentau un progres din punct de vedere juridic) a rămas opera simbolică unde se află cuprinsă, în germene, dialectica juridică eternă a epocilor de tranziţie.

Sunt timpuri dinamice care au « misiunea de a codifica » după expresia lui Savigny. Sunt altele care aplică schemele juridice moştenite.

Epoca noastră face parte, fără îndoială, din categoria celor cari au datoria şi « misiunea » de a modifica scheme vechi şi a găsi tipare adecvate în care să toarne realităţile noui năvalnice.

Din discrepanţa lumii medievale şi tirania napoleoniană cu aspecte înşelătoare de desrobire a celei de-a treia stări, în dauna claselor dominante ale naţiunii, a ieşit manifestul juridic savignyan, care reprezintă o ciudată mixtură de tradiţionalism şi progresism civic, cu preferinţe vechilor forme, cu toate că problematica propriu zisă a codificării era eminamente franceză.

In istoria dreptului, Vom Beruf unserer Zeit fuer Gesetzgebung (1815) a lui Savigny a rămas ca monumentul necesităţilor de expresie juridică şi al unui fond transformat, care nu-şi mai găseşte echivalentul formal.

Nevoia de codificare intervine întotdeauna în momentele de transformări subjacente economice.

Ţara noastră a trecut şi va trece, evident, în ultimii ani printr'o asemenea transformare.

Controlul schimburilor cu străinătatea introdus sub presiunea unor necesităţi vitale şi urgente a modificat radical fizionomia problemei devizelor.

Procesele răsunătoare ale «aurului» şi contrabandele, de sute de milioane cu devize se ţin lanţ. Ele sunt abcese ale unei maladii şi penalizările nu sunt întotdeauna sprijinite pe texte clare şi distincte.

Invazia penalului în materie comercială este întotdeauna îngrijorător. Când infracţiunea cuprinde un întreg teritoriu de activitate nu mai există infracţiune propriu zisă, fiindcă infracţiunea este o excepţiune dela regulă, o călcare a regulelor edictate de conştiinţa etică a vremii, exprimată în texte. Generalizarea infracţională într'un domeniu presupune defectuozitatea legilor şi lipsa lor de eficacitate prin greşita formulare.

Un sector al economiei româneşti lipsit de atenţia legiuitorului este sectorul valutar. Puţinele legi existente sunt neclare şi nu conţin o sistematizare a materiei.

Am fost printre primele ţări care am introdus un control al schimburilor cu străinătatea şi am purces pe această zonă, la o dirijare economică vecină cu etatizarea. Ne situăm în această privinţă alături de Germania, Rusia Sovietică şi Italia. De mulţi ani, Banca Naţională şi resorturile ministeriale economice practică un

energic intervenţionism, care a trecut dela listianismul clasic (protecţionism naţional industrial) în compartimentele bancare şi comerciale. Motivaţia este — evident — strict monetară şi în legătură cu plata cuponului. De aceea nu se poate vorbi încă la noi de o economie planificată.

Specificul economic românesc în această materie este un specific monetar determinat de plăţile anuale ale Statului în străinătate.

Graţie cuponului s'a modificat în câţiva ani fizionomia comerţului nostru de mărfuri cu străinătatea, iar activitatea bancară a intrat pe noui făgaşuri.

Legiuitorul român ar fi avut toată bunăvoinţa, dar i-a lipsit, însă, tehnica formulării. După cum se ştie dacă importul şi exportul de mărfuri în Franţa nu are o cotă prea ridicată, importul juridic este covârşitor. Controlul schimburilor şi legislaţia aferentă au fost reprezentate, în Franţa, de d. Paul Reynaud. România, care a trebuit să modifice structura valutară a schimburilor, din cauză că, mai mult de jumătate din mărfurile sale, mergeau şi veneau din ţări ca Germania, Italia, Polonia şi Austria — unde se introduseseră alte scheme—n'a ştiut să-şi adopteze legislaţia. De ce? Legiuitorul ştie numai franţuzeşte şi dela Paris traduce uşor şi de predilecţie. Italieneşte ştiu doar câţiva penalişti şi doi sau trei jurişti comercialişti fără semnificaţie politic-socială.

Altminteri nu ne explicăm penuria până la incurie a textelor într'o materie ale cărei tranzacţii şi — în mod fatal — litigii se cifrează la zeci de miliarde lei anual. Statul şi B.N.R. au pierdut dela control, în ultimii ani,

literalmente miliarde, din cauza unor texte neclarificate la vreme şi din lipsa unei voinţe continui, sistematice şi ordonate de legiferare.

Evident, această situaţie trebuie să înceteze cu un ceas mai de vreme.

Politica schimburilor noastre până în 1932 s'a desfăşurat sub steaua directivei economice liberale. Din 1932 până în 1944, în etape, s'a reglementat empiric exportul şi importul, fără ca legile să urmeze aceste transformări.

La 29 Februarie 1932 ia naştere prima lege în materie valutară intitulată «legea pentru organizarea plăţilor cu statele care au introdus restricţiuni de devize». Se întemeiază un oficiu de compensaţii format dintr'un delegat al ministerului de Industrie, un delegat al ministerului de Interne şi un delegat al Băncii Naţionale. Acest oficiu funcţionează pe lângă B. N. R. şi supraveghează clearingul înfiinţat pentru plăţile cu statele care introduceau restricţiuni valutare. Dacă în art. 4 îşi are sursa regimul de clearing, în art. 7 găsim embrionul regimului contingentărilor.

La 1 Octomvrie 1932 apare «Legea pentru comerţul de devize», pentru ca printr'un jurnal al Consiliului de miniştri din 10 Octomvrie 1932 să se dea depline puteri Băncii Naţionale dreptul pe care-l avea guvernul autorizat, când împrejurările vor cere, a reglementa sau restrânge comerţul de devize pe un anume termen sau pe timp nedeterminat (art. 1 al Legii).

Un regulament — din 25 Oct. 1932 — care transgresa puterile legii a fost transformat la 15 Aprilie 1935 în

«Legea pentru completarea unor dispoziţiuni din legea pentru reglementarea comerţului de devize».

Contingentarea importului s'a introdus printr'un jurnal al consiliului de Miniştri (No. 1234) din Noemvrie 1932, iar la 5 Decemvrie 1932 — prin decizie ministerială — stabileşte formalităţile pentru autorizaţiile de import şi tabela mărfurilor supuse acestui regim.

Printr'un jurnal din 9 Iunie 1933 se înfiinţează «Comitetul superior pentru devize şi import» pe lângă B. N.R.

In această perioadă s'au mai încheiat cu statele streine o serie de tratate de comerţ şi navigaţie, acorduri comerciale, acorduri de plăţi, înţelegeri regionale şi acorduri speciale, prin care se reglementa traficul de mărfuri şi plăţi, aranjamente de decontare, acorduri de compensaţie, acorduri de clearing şi aranjamente pentru plata arieratelor.

Toate aceste operaţiuni presupun schimburi valutare şi sunt înconjurate de prescripţiuni penale.

Din cauza lipsei unui mic cod al devizelor — sau cel puţin a unei legi proprii care să reglementeze coherent materia — chiar actualele texte sunt variat interpretate de către instanţe.

Din lipsă de texte sunt utilizate deseori, evident, în mod eronat pe cale analogică, în materia devizelor, alte legi, de pildă legea pentru circulaţia metalelor preţioase din 10 August 1936.

Această lege nu este propriu zis o lege a devizelor, ci o lege pentru protecţia industriei aurifere.

Legea din 19 August 1936 este cunoscută sub numele de «legea aurului».

Nu orice aur este și « deviză ».

Aurul este o marfă oarecare, ca petrolul, de exemplu. Sub formă brută are o valoare. Transformat la bijutier — altă valoare. La dentist — alta.

Din țițeiul brut se extrage benzină, motorină sau medicamente. Desigur, că medicamentele nu au același regim juridic ca păcura și motorina.

Când analizăm legea circulației metalelor prețioase să nu uităm că aurul este o marfă oarecare. In afară de nisipul de aur, de nisipul aurifer topit, în afară de aurul din bijuterii, de aurul dentistului — cu prețuri variate — mai există aurul în monezi, aurul cu efigii statale, aurul în care s'au încorporat drepturile regaliene ale Statului, aurul circulator, prin excelență. Mai ales acest aur este o « deviză ». Legea din 19 August 1936 nu vorbește despre « monetele de aur ». Instanțele care au vrut să aplice legea circulației metalelor prețioase la infracțiunile valutare au încercat prin silogisme, deducții și analogii să înglobeze « monedele » cu efigii statale în legea din 19 August 1936.

Ar fi fost posibilă o neglijență atât de mare a legiuitorului ca să omită tocmai monezile de aur, să treacă sub tăcere sau să subînțeleagă tocmai aurul în care s'au încorporat drepturile regaliene ale Statului?

Această presupunere ar fi o ireverențiozitate inutilă față de legiuitor.

In fond, legiuitorul din 1936 nu s'a ocupat de monezile de aur pe care le-a lăsat la libera circulație, așa cum liberă era în 1936 întreaga noastră viață economică. Guverna pe-atunci partidul liberal care are o doctrină

economică sigură : libertatea circulației. Incetul cu încetul am intrat, apoi, în regim de economie dirijată.

Un prim semn îl avem chiar în această materie când s'a reglementat — în sfârșit — restrictiv circulația monedelor de aur la 14 Septemvrie 1938. Aceste modificări nu se aplică, însă (retroactiv) așa cum s'a încercat.

Ca să interpretăm exact un text de lege, pentru a-i face o aplicare la o realitate penală, trebuie să înțelegem geneza legii, climatul în care s'a născut, să sondăm puțin în subteranele ei pentru a-i afla rădăcinile și izvoarele din care se alimentează.

Legile nu cad din cer. Legile sunt epifenomene, fenomene ulterioare ale unei conjuncturi economice și ale conștiinței morale care cer coercițiune în cazul dereglărilor.

Nu putem aplica o lege din 1936 cu conștiința eticopenală din 1945. Legiuitorul din 1936 a înțeles să se ocupe numai de extragerea metalelor prețioase și de reglementarea circulației lor. Atunci nu exista pericolul evaziunii aurului în străinătate. Dealtminteri aurul se și vindea curent în străinătate — aur contra devize forte — care însemnează tot aur, și cu care noi cumpăram avioane și tunuri.

Finalitatea legii din 1936 a fost următoarea, așa cum reiese categoric din expunerea de motive, atât de limpede, precum și din texte: protejarea industriei aurifere. Art. 15 a înlocuit art. 81 din legea minelor din 1929, reglementând mai amplu problema metalelor prețioase în etapele sale: extracția, transportarea în forme brute și prelucrarea.

Legea din August 1936 este — cum se spune în cercurile dela Banca Națională, dela Ministerul de Industrie și Comerț și printre specialiștii în materie de legislație industrială — legea « Mica » — « Aur », așa cum există legea Mironescu a ordinei publice, legea Bérenger, legea Djuvara a patrimoniului public, legea Trancu-Iași.

Legea pentru circulația metalelor prețioase este legea Mica. Evident, industria auriferă a înțeles să-și protejeze aurul extras din minele sale, iar nu aurul care circulă sub formă de cocoșei în toată România-Mare.

Industria nu se afla în 1936 în conflict cu țărăncile care — eventual — i-ar fi făcut concurență prin vânzarea salbelor dela gât (aur monezi). Industria avea de furcă numai cu muncitorii de șteampuri. Muncitorii furau din când în când și — uneori prea mult — material aurifer, pe care-l vindeau și-și mai rotunjiau salariile destul de modice.

In genere, industria auriferă suferă de furturi sistematice în producția pe care o organizează și în care investește mari capitaluri. Pentru proteguirea acestor capitaluri învestite s'a creiat legea din 1936. Exista pe atunci o mefiantă în materie de investiții. Industriașii și posesorii de capitaluri nu mai îndrăzneau să lucreze în ramura auriferă de teama furturilor din uzine și din șteampuri.

La 14 Septemvrie 1938, legiuitorul a extins aplicabilitatea acestei legi, dându-i, însfârșit, un caracter valutar, introducând și monedele de aur în sfera sa (art. 3).

Pentru un sector atât de important, cum este aurul în problema monetară și a devizelor, a trebuit să

se ajungă la procese senzaționale, să se vadă insuficiența textelor cu acest prilej și să se încerce o refacere parțială a lor.

Socotim că nu este bine să se simtă întâi necesitatea urgentă a penalizărilor draconice în materie de devize pentru ca să se ajungă tardiv la o legiferare, care seamănă cu antereul lui Arvinte.

In materie economică, în loc de sancționare penală este preferabilă o politică de prevenire juridică a delictelor și contravențiilor.

D) *Aur și sabotaj:*

Materia sabotajului economic tinde să acapareze suprafețe tot mai întinse din ilicitul penal. Nu este motiv de mirare. Odată cu falimentul categoric și — aproape — fraudulos al economiei liberal-capitaliste, început în ziua « catastrofei din Wall-Street » dela 24 Octomvrie 1929, care este notată până și în lucrările de filosofia culturii (cum ar fi « Destinul Omenirii » a profesorului P. P. Negulescu în cap. VI din vol. I) drept o dată memorabilă a civilizațiunii moderne, începe să curgă robinetul legislației anti-individualiste din toate țările. Măsurile represive din viața economică se înmulțesc. Treptat, treptat, compartimentele cele mai variate din viața liberă a economiei sunt supuse unor reglementări de economie dirijată sancționate penal.

Catastrofa americană dela 24 Octomvrie 1929 a angajat automat instituțiile de credit din Austria, finanțările uriașe din Germania și piața londoneză. In doi ani, Europa se afla economic în febra crizei și a șomajului. Legile de redresare, de control și de asanare au

apărut asemenea cioclilor în jurul sicriului economiei individualiste.

Două legi sunt caracteristice în această privinţă, pentru ţara noastră:

1. legea pentru circulaţia metalelor preţioase din 19 August 1936;

2. legea şi regulamentul devizelor din 1932.

Impreună cu legea sabotajului din 1 Noemvrie 1940 formează trinitatea penală a economiei dirijate burgheze din România. Aceste trei legi reflectează clar eforturile şi contradicţiile, incapacitatea teoretică de legiferare, voinţa sincopată, stupiditatea tehnică, dar şi luptele atroce de guerilla duse.

Vom studia astăzi un singur fragment de drept economic cu sancţiuni penale: problema infracţiunii de sabotaj a nedeclarării monezilor de aur. Regulamentul din 2 Noemvrie 1940 la prima lege a sabotajului a impus obligaţia de declarare a monetelor de aur la B.N.R. prin art. 5. Termenul de declarare a fost de 15 zile. A expirat deci la 17 Noemvrie 1940. Regulamentele au o publicitate redusă. Banca Naţională a mai publicat câteva zile la rând un comunicat, atrăgând atenţia asupra art. 5 din regulamentul acestei legi a sabotajului, dar termenul de declarare a expirat prea repede la 17 Noemvrie 1940.

Galbenii împărăteşti, napoleonii de aur, rublele ruseşti de aur şi — în genere — monezile de aur se găsesc în mari cantităţi în România. Să nu uităm că trecerea dela economia patriarhală — unde aurul este prototipul monedei circulatorii — la economia burgheză de

schimb, aşa numita opoziţie a economiştilor, între *Naturalwirtschaft* şi *Geldwirtschaft*, opoziţie între moneta de aur şi moneta-hârtie — nu s'a terminat încă în România. Cadourile de nuntă şi botezuri, în mediile rurale înstărite, nu se făceau sub forma bijuteriilor. Se dăruiau galbeni, în special pentru fete. Din galbeni se confecţionau salbe. Iar aur neconfecţionat în salbe se găseşte în cantităţi mari, ascunse sub forma tezaurelor familiare, în familii ţărăneşti chiabure şi în familiile « bune » din provincie şi chiar din Capitală.

Acest aur este de cele mai multe ori nedeclarat la B.N.R. Aceste monete nu circulă, fiindcă reprezintă valori sigure tezaurizate şi de frica legii circulaţiei metalelor preţioase, dotată cu sancţiunea închisorii corecţionale dela 6 luni la 2 ani, plus confiscarea, nu mai îndrăznesc să iasă la lumină.

Dar cu prilejul raziilor şi a percheziţiilor tot mai numeroase, agenţii represiunii dau peste asemenea tezaure pline cu monete de aur. N'au circulat şi n'au fost achiziţionate ilicit anterior legii de circulaţia metalelor preţioase şi deci, nu pot cădea sub incidenţa ei. Simpla nedeclarare a monetelor de aur la B.N.R. constitue o infracţiune de sabotaj, aşa cum pare a reeşi din art. 5 din regulamentul legii de sabotaj din 2 Noemvrie 1941?

Noi socotim, pentru mai multe considerente, că nedeclararea monezilor de aur nu constitue o infracţiune.

Vom nota — exempli gratia — o speţă de clinică criminologică apărată de noi, şi judecată în ziua de 24 Martie 1943 de către Tribunalul Ilfov, secţia II, în care

am indicat şase teze în descărcare şi unde instanţa a adus o hotărîre de achitare.

Prima teză tehnico-juridică: dacă art. 5 din regulamentul legii sabotajului din 2 Noemvrie 1940 se combină cu art. 8 din legea metalelor preţioase, devine o normă în alb incorect elaborată.

Ordonanţa definitivă de trimitere în judecată a d-nei E. D. de către Cab. VIII Instrucţie Trib. Ilfov, face o riguroasă relatare a faptelor. La o percheziţie domiciliară efectuată la 15 Februarie 1942 la d-l L. D., soţul inculpatei, în calitate de funcţionar superior în Ministerul de Finanţe, s'au găsit 34 monezi de aur. Perchiziţii domiciliare s'au efectuat în acea zi la toţi funcţionarii superiori ai fiscului, în bloc, în urma cererii Ministerului de Finanţe. Caracterul jignitor al perchiziţiei se estompează deci prin generalitate.

D-na D. a declarat că aceste 34 monete de aur îi aparţin, că le are în dar dela părinţi şi rude cu ocazia diferitelor sărbători de acum 20 ani. Le-a primit la nuntă — d-na D. este în etate de 43 ani — la naşterea şi la botezul fetiţei. Fetiţa între timp a murit în vârstă de 12 ani. I-a păstrat însă cadourile, hăinuţele şi jucăriile. Nu s'a putut despărţi de ele dintr'o presiune psihică. Pe lângă aceste monete de aur ale fetiţei moarte, a început mai de mult să colecţioneze şi alte monete de argint şi aramă. Are în total 400 monete. Monete aur posedă numai 34 bucăţi, achiziţionate înainte de 1925.

Judecătorul de instrucţie în ordonanţa de trimitere în judecată, spune — şi îi suntem recunoscători pentru loialitatea şi justiţia parţială pe care ne-a făcut-o — că

«este evident, că dacă sub raportul dobândirii lor, apărarea sa ar putea fi verosimilă, însă, întrucât nu s'a conformat obligaţiunii de declararea monetelor la B.N.R., inculpata s'a făcut vinovată de sancţiunile prevăzute în art. 9 din legea circulaţiei metalelor preţioase, deoarece încălcarea dispoziţiunilor din art. 5 regulamentul legii pentru reprimarea sabotajului din 2 Noemvrie 1940, nu a fost sancţionat nici de legea pentru reprimarea sabotajului, nici de regulamentul ei şi în cadrul art. 8 din Legea pentru circulaţia metalelor preţioase, încălcarea acestei dispoziţiuni regulamentare, urmează a fi considerată ca o contravenţie la această lege».

Argumentaţia judecătorului-instructor ni se pare obscură şi specioasă.

S'o limpezim prin analiză. Judecătorul spune: faptele inculpatei — nedeclararea celor 34 monete moştenite dela părinţi acum 20 ani — se încadrează în art. 5 din regulamentul legii sabotajului din 2 Noemvrie 1940, dar nici legea sabotajului şi nici regulamentul nu conţin sancţiuni pentru nedeclararea aurului moştenit dela părinţii şi străbunii familiei. Aşa este.

Judecătorul instructor încerca o penalizare prin analogie. Fapta se încadrează în regulament: nedeclararea. Voi penaliza cu art. 8 şi 9 din legea circulaţiei metalelor preţioase. Art. 9 conţine sancţiunea. Se găseşte infracţiunea de nedeclarare în art. 8? Nu! In art. 8 se găseşte o facultate şi o invitaţie adresată Ministerului Economiei ca să hotărască obligaţia de declarare a aurului în monete, lingouri şi sub orice altă formă.

Iată textele:

Art. 8 din legea circulației metalelor prețioase din 19 August 1936 modificat la 14 Septemvrie 1938:

«ministerul Economiei Naționale va putea ca prin deciziune ministerială să hotărască declararea obligatorie a aurului în monete, lingouri sau sub orice altă formă, deținut sub orice titlu de autorități, instituțiuni, întreprinderi de orice fel și de particulari, în vederea măsurilor necesare de luat».

Art. 9: «contravenienții la legea de față se vor pedepsi cu închisoarea dela 6 luni la 2 ani și cu amendă penală dela 15.000 la 2.000.000 lei, fără circumstanțe atenuante, iar metalele prețioase vor fi confiscate în folosul Statului».

Art. 5 din regulamentul dela 2 Noemvrie 1940 la legea sabotajului comercial, industrial și financiar:

«toți care posedă monetă străină sau aur sub orice formă — cu excepția bijuteriilor și a obiectelor de aur și colecțiuni — sunt obligați să le declare prin scrisoare recomandată Băncii Naționale sau sucursalelor ei, în termen de 15 zile dela publicarea prezentului decret».

Argumentația judecătorului instructor, ar putea fi o încercare de penalizare analogică inadmisibilă. Se admite suplimentul analogic, dar nu este îngăduită pedepsirea prin analogie decât în dreptul german în art. 2 c. p. Dreptul român n'a modificat principiul lui *nulla poena sine lege*. Să ajutăm, însă, pe judecătorul instructor în argumentația sa eliptică și obscură: vrea să spună că art. 8 din legea circulației metalelor prețioase este o normă în alb care se combină și se întregește cu art. 5 din regulamentul legii sabotajului din 2 Noemvrie 1940.

Care sunt limitele acestei tehnici juridice?

Ce sunt normele în alb?

D-l Dongoroz spune în *Dreptul Penal* 1939, p. 92:

«normele penale pot fi create și prin regulamente și ordonanțe, întocmite în baza unei delegațiuni speciale și determinate. In acest caz norma penală își are parte din conținutul ei în legea care a conferit delegațiunea, iar parte în actul legislativ al puterii executive (ordonanță sau regulament normativ)».

«Se dă numele de *normă penală în alb* normei cuprinse în legea care conferă delegațiunea. Această normă determină sfera în care se va crea, de puterea executivă, regula de conduită și fixează sancțiunea, pedepse, în limitele sale. Aceste norme în alb fac posibilă o diversificare a preceptului înlăuntrul teritoriului aceleiași țări; astfel, atunci când prin norma în alb se dă delegație autorităților locale ca să stabilească — preceptul pe cale de regulament sau ordonanță normativă autarhică, se poate ca preceptul să varieze, dela județ la județ sau dela comună la comună».

Art. 5 din regulamentul legii sabotajului nu este norma în alb, pe care o prevede într'adevăr art. 8 din legea circulației metalelor prețioase. Nu este nici normă de referire, nici normă de trimitere. Combinarea de articole penale din două legi diferite este îngăduită în trei cazuri: normele de referire, normele de trimitere și normele în alb. Intr'o lege se află — *praeceptum legis* — și în altă lege — *sanctio legis*.

Comparând art. 8 din legea metalelor prețioase și art. 5 din regulamentul sabotajului, formăm o normă în alb? Unde este preceptul legal și unde este sancțiunea legală pentru a forma o normă penală plenitudinară?

Noi socotim că art. 8 combinat cu art. 5 formează o normă în alb în sensul clasic și permis al cuvântului.

Pentru soluția negativă a normei în alb există următoarele argumente:

a) art. 8 vorbește de o decizie ministerială, care este o normă în alb acordată prin lege, unui minister denumit precis: Ministerul Economiei Naționale. Pe vremea când s'a făcut regulamentul, Ministru al Economiei, titular, era d-l Mircea Cancicov. Regulamentul la legea sabotajului, făcut peste doi ani, dela apariția legii circulației metalelor prețioase, este confecționat de Colonelul Dragomir, coleg de minister cu d-l Mircea Cancicov, dar la alt departament: acela al Coordonării;

b) norma în alb în orice materie este restrictivă, deci, nefiind făcută de departamentul respectiv, este inexistentă. Legile administrative dau norme în alb primarilor pentru a emite ordonanțe municipale. Aceste ordonanțe municipale pot fi confecționate de notari? Evident că nu! Deci Ministrul Coordonării Lt.-Col. Dragomir, nu putea confecționa pe cale de regulament conținutul unei norme în alb edictată de legea circulației metalelor prețioase. De altminteri, legea și regulamentul d-lui Dragomir se referă la alte probleme, decât la probleme de circulația metalelor prețioase, se referă la sabotajul financiar și include pe cei care săvârșesc

această infracțiune — crima de sabotaj financiar — având ca profesiune operațiuni economice și financiare.

A doua teză tehnico-juridică: art. 5 e abrogat.

Să admitem prin absurd că art. 5 din regulamentul din 2 Noemvrie 1940 la legea sabotajului este o normă în alb, corect elaborată, substituind departamentul Coordonării Departamentului Economiei Naționale, așa cum cerea legea circulației metalelor prețioase din 1936 modificat din 1938. Art. 5 din Regulament a avut o existență efemeră, dela 17 Noemvrie 1940 până la 3 Mai 1941, când a fost în mod expres abrogat de noua lege a sabotajului, faimosul decret-lege, pentru activarea producției, regimul prețurilor, reprimarea speculei ilicite și sabotajului economic. Decretul ultim din 3 Mai 1943 a menținut abrogarea.

Intr'adevăr, art. 64 din legea sabotajului dela 3 Mai 1941 abrogă toate decretele anterioare de sabotaj, notând în mod expres decretul-lege pentru reprimarea sabotajului din 1 Noemvrie 1940 și orice alte dispoziții legale sau regulamentare.

Intre 17 Noemvrie 1940 și până la 3 Mai 1941, monetele de aur trebuiau declarate. Declarația avea caracter statistic, fiindcă B.N.R. nu confiscă și nici nu cumpără monetele de aur. După 3 Mai 1941 nu mai exista obligația de a declara aurul. A intervenit o lege mai blândă, care a abrogat această obligație de a declara aurul în monete. Rămân în picioare numai sancțiunile pentru circulația aurului. Declarația nu mai este obligatorie.

Iată ce spune d-l Valentin Al. Georgescu, care este exegetul cel mai strălucit al acestor legi și apologetul

fanatic care a încercat să pună ordine şi coherenţă în dedalul legislaţiei B.N.R.:

«legea sabotajului vine şi sancţionează sabotajul financiar, într'un spirit de netăgăduită ostilitate radicală faţă de capitalişti, în special străini, posesori şi proprietari, care păreau regimului că obstaculează politica progresistă pe care o urmărea. Peste textul clar al legii, regulamentul vine şi impune, în art. 5, obligaţia de a declara B.N.R. devizele străine şi monetele de aur pe care le deţin toate persoanele, la acea dată, nedispunând nimic cu privire la achiziţiile viitoare, ceea ce constitue o lacună gravă şi inexplicabilă, evidenţiind caracterul ostil al dispoziţiei, faţă de posesorii anteriori de aur şi de devize.

« Măsura nu pare de loc populară, fiindcă legea sabotajului din 2 Mai 1941, abrogă legea din 1 Noemvrie cu excepţia art. 3 şi 4 al. 1.

« Or, regulamentul şi în special art. 5, rămâne astfel pentru viitor, fără nicio bază legală. Şi cum obligaţia pe care o prevedea se consumase până la 17 Noemvrie 1940, se poate spune că obligaţia de declarare a devizelor şi a aurului a rămas un *episod singular şi oarecum inform*, atât în ceea ce priveşte legăturile lui cu regimul valutar, în care nu era integrat, cât şi în ceea ce priveşte sancţiunile care asigurau eficacitatea » (*Probleme de drept valutar*, vol I, p. 167).

Art. 5 din Regulament, este aşa dar:

a) un episod singular;

b) un episod oarecum inform.

Intr'adevăr:

a) este un episod singular, fiindcă obligaţiunea de declarare a monetelor de aur n'a durat decât dela 17 Noemvrie 1940 până la 3 Mai 1941;

b) este un episod inform, cum se exprimă eufemistic exegetul şi apologetul acestor legi speciale, pentrucă norma în alb a fost incorect elaborată ca tehnică legislativă.

D-na E. D., a fost instrumentată şi cercetată în privinţa acestor 34 monete de aur la 15 Februarie 1942, deci ulterior datei de 3 Mai 1941. La această dată nu mai avea obligaţia să declare monetele. Intre două legi penale se aplică cea mai blândă, care se întâmpla să fie şi legea care ne guverna în acel timp. Concluzia noastră peremtorie este că, în ceasul de faţă, nu mai există obligaţia legală de declarare a monetelor de aur.

A treia teză tehnico-juridică: art. 5 nu are sancţiune pentru nedeclararea monetelor de aur de către necomercianţi.

Art. 5 din regulament are un caracter statistic şi nu are nicio sancţiune pentru particulari şi el se referă la financiarii cari tezaurizează monetele Statului sau moneta străină în scopul de a vătăma interesele Statului. Aceasta este şi teza judecătorului meu instructor.

Decretul-lege din 1 Noemvrie 1940 şi regulamentul din 2 Noemvrie 1940 penalizează trei crime:

a) crima de sabotaj comercial;

b) crima de sabotaj industrial;

c) crima de sabotaj financiar.

Crima de sabotaj financiar este enunţată astfel în art. 3 al legii:

« comit crima de sabotaj financiar cei care în scopul de a vătăma interesele Statului, tezaurizează monetele Statului sau monete străine ».

Art. 4 din Regulament desvoltă ideea de crimă de sabotaj financiar:

« Săvârşesc această crimă de sabotaj financiar acei care, având ca profesiune operaţiuni economice şi financiare de orice fel, reduc sau încetează activitatea, constituind depozite inactive de monetă.

« Nu se socoteşte tezaurizare ilicită deţinerea, în bănci sau la domiciliu, de rezerve necesare continuării unei activităţi productive în curs de desfăşurare ».

« De asemenea nu se socoteşte tezaurizare ilicită depunerea la bănci sau depozitul la domiciliu făcute de persoane care nu intră în prevederile alineatului 2 al acestui articol ».

Sabotaj financiar comit numai financiarii şi plutocraţii, cei care îşi fac o profesiune din operaţiuni economice şi financiare.

D-na E. D. nu este nici bancher, nici financiar, ci o simplă casnică.

Obligaţiunea de declararea aurului din art. 5 era impusă financiarilor şi plutocraţilor, care erau sancţionaţi cu munca silnică dela 5—25 ani.

Particularii sunt exceptaţi în mod categoric.

Ce sancţiune are art. 5 pentru particularii care nu declară monetele de aur? Niciuna. Legiuitorul a uitat? N'a vrut să dea o sancţiune decât pentru financiari pentru declararea monetelor de aur?

Sunt două ipoteze:

a) art. 5 din regulament excede la lege;

b) art. 5 din regulament este obligatoriu pentru financiari şi are caracter statistic pentru marile obligaţii ale financiarilor. Nu putea obliga pe toţi ţăranii, ţiganii şi burghezii particulari a-şi declara aurul, fiindcă ar fi alarmat zadarnic cu teama confiscării straturi largi din populaţie.

Noi optăm pentru această interpretare ultimă; deşi excedarea este clară.

Legea actuală a sabotajului, menţine numai art. 3 şi 4 din prima lege a sabotajului, dela 1 Noemvrie 1940.

Dacă considerăm că art. 4 şi 5 din regulament se referă la aceste articole din lege, rămân în vigoare, dar sunt aplicabile numai acelor cari fac sabotaj financiar, prevăzuţi în art. 4 al. 2 al regulamentului.

Noi n'am făcut comerţ cu monetele.

Dacă vom considera, însă, că din conţinutul art. 5 se excede ideea de sabotaj financiar, enunţând o regulă generală, prin regulament nu pot să oblig pe cineva decât arătând sancţiunea prevăzută de lege.

D-l Valentin Georgescu, p. 193—194, *Rev. de Dr. Com.*, Nr. 3-b, 1942, spune:

« problema este mai dificilă, pentru art. 5 din regulament, dacă se admite că este o dispoziţiune care excede ideea de sabotaj financiar. Legea din 1 Noemvrie 1940 fiind abrogată, împreună cu regulamentul, iar art. 5 nefiind prin ipoteză, legat de cele două articole, menţinute în vigoare, rezultă că art. 5 din regulament pierde orice valoare ».

Aceeaşi argumentaţie o găsim în numeroase jurisprudenţe. Reproducem — *exempli gratia* — argumentaţia din dec. Nr. 208, dos. 165 din 1941 a Tribunalului Ilfov, secţia III, în speţă Samuel Mantel şi Fedora Mantel:

«pe baza acestui proces-verbal, inculpaţii Samuel şi Fedora Mantel, au fost trimişi în judecata acestei instanţe pentru infracţiunea prevăzută de art. 3 din decretul-lege de mai sus şi anume pentru crima de sabotaj financiar şi art. 5 din regulamentul acestui decret-lege: nedeclararea la Banca Naţională a monetelor găsite;

«că obligativitatea declarării monetei străine sau aur sub orice formă la Banca Naţională, creată prin art. 5 din regulamentul sabotajului în prim rând, nu constitue o infracţiune, art. 5 fiind adaus la lege şi în al doilea rând, pentrucă nu este sancţionat;

«că potrivit art. 4 din regulamentul de aplicare al acestei legi, săvârşesc această infracţiune acei, cari având ca profesiune operaţiuni economice şi financiare de orice fel, reduc sau încetează activitatea, constituind depozite inactive de monetă;

«nu se socoteşte tezaurizare, depunerea la bănci sau depozit, la domiciliu, făcute de persoane cari nu intră în prevederile alineatului de mai sus;

«că potrivit art. 5 din acelaşi regulament, toţi cei cari posedă monetă străină sau aur sub orice formă, cu excepţia bijuteriilor şi obiectelor de artă şi colecţiuni, sunt obligaţi să le declare la Banca Naţională.

«Considerând că din examinarea acestor dispoziţiuni legale rezultă clar şi categoric, că elementele constitutive ale crimei de sabotaj financiar fiind tezaurizarea ilicită în scop de a vătăma interesele Statului, de cei cu profesiuni, ocupaţiuni economice şi financiare de orice fel, cum lămureşte art. 4 al. ultim din regulament.

«Considerând că şi dispoziţiunile de sub art. 5 din regulament trebuiau interpretate tot prin normele de principiu stabilite de art. 4, adică obligaţia declarării la Banca Naţională o au toţi cei cari au ca profesiune ocupaţiuni economice sau financiare şi cari nedeclarând depozitele se fac vinovaţi de tezaurizare ilicită, care poate fi încadrată în faptul crimei de sabotaj financiar prevăzut de art. 3 din lege.

«Că trebue astfel interpretată, rezultă şi din faptul că neîndeplinirea obligaţiei puse de art. 5 nu este sancţionată, iar pentru existenţa infracţiunii prevăzute de art. 3 din lege, este necesar ca faptul să întrunească elementul constitutiv al tezaurizării ilicite, care conform prevederilor exprese şi categorice ale art. 4 din regulament, nu poate fi socotit la alte persoane, decât la acei cu profesiuni, şi ocupaţiuni economice şi financiare.

«Că deci inculpaţii neavând astfel de profesiuni, faptul lor nu întruneşte elementele crimei de sabotaj financiar ce li se impută şi în lipsa de alte fapte penale, urmează a fi achitaţi de orice penalitate în acest proces, potrivit art. 4 pct. 1 pr. pen.».

Altă jurisprudenţă interesantă în această materie este a Curţii de Apel Galaţi, secţia II, dec. pen. Nr. 256 din 4 August 1941 (A. Tulcinski cu M. E. N.):

«potrivit dispoziţiunilor art. 3 şi 4 din decretul-lege pentru reprimarea sabotajului din 1 Noemvrie 1940, care se întregesc cu dispoziţiunile art. 4 şi 5 din regu-

lamentul din 2 Noemvrie 1940, al acestei legi, o persoană care nu este comerciant nu comite crima de sabotaj financiar dacă tezaurizează moneta Statului sau chiar străină şi nu este obligată să declare Băncii Naţionale a României monetele străine sau aur sub orice formă, pe care le posedă.

« Dispoziţiunile decretului-lege pentru reprimarea speculei ilicite şi a sabotajului economic din 2 Mai 1941, care abrogând decretul-lege din 1 Noemvrie 1940, menţine dispoziţiunile art. 3 şi 4 sus citate, trebue interpretată în sensul că au fost menţinute în vigoare şi dispoziţiunile complectătoare în art. 4 şi 5 ale regulamentului din 2 Noemvrie 1940, astfel că şi sub regimul decretului-lege din 2 Mai 1941, persoanele care nu sunt comercianţi, nu comit crima de sabotaj economic dacă depozitează la domiciliu monete străine sau aur sub orice formă ».

Această deciziune a Curţii a fost menţinută de Inalta Curte de Casaţie, Secţia II, prin dec. Nr. 1892 din 1941 şi este publicată în *Revista de Drept Comercial* 1941, p. 190.

In *Repertoriul jurisprudenţial al regimului valutar în România*, 1932—1942, vol. II, p. 356, D. Valentin-Al. Georgescu spune: « decizia este întovărăşită de o notă a noastră în care aprobăm soluţia Curţii analizând reglementarea materiei ».

Care este finalitatea legilor valutare în materie de aur?

Această finalitate este elocvent descrisă de d-l Valentin Al. Georgescu în *Pandectele Române*, caietul 6, 1942:

« Legea devizelor obliga să vinzi şi să cumperi aurul dela B.N.R., dar numai dacă voiai.

« Legea metalelor preţioase are alt scop: să canalizeze tot aurul spre B.N.R. Care aur?

« Să enumerăm categoriile posibile:

a) aurul extras în viitor;

b) aurul dobândit anterior şi deţinut de proprietar;

c) aurul dobândit anterior, dar pe care proprietarul vrea să-l înstrăineze;

d) aurul încorporat anterior în anumite obiecte de uz personal, potrivit concepţiilor care au dominat atâta vreme societatea noastră.

« Intr'o politică de extremă tezaurizare etatică a aurului, toate aceste categorii de aur ar fi putut fi luate dela particulari, în schimbul unei contravalori, mai mult sau mai puţin exacte.

« *Legea din 1936 nu a urmărit o astfel de politică.*

« A exclus în mod expres aurul de sub litera *d*, art. 3 din lege.

« A cerut ca toată producţia viitoare de aur să intre în tezaurul B.N.R. (art. 5) şi ca orice vânzare voluntară de aur în viitor să ducă aurul în acelaşi tezaur. Nu s'a atins, de aurul dobândit anterior şi pe care proprietarul înţelege să-l păstreze, fără a face asupra lui vreun act de speculaţiune sau de circulaţiune a bunurilor », (p. 100).

« Din punct de vedere al circulaţiei monetelor preţioase, monetele de aur şi lingouri nu pot fi vândute liber, ci Băncii Naţionale a României pentru a fi puse în tezaurul acesteia » (*op. cit.*, p. 101).

D-na E. D. n'a vândut cele 34 monete de aur, ci le-a păstrat, aşa cum le primise dela părinţi. Nu intră sub incidenţa niciunui text din legile valutare.

Problema achiziţiei licite şi anterioare acestor legi valutare n'a fost pusă sub bănuială în niciun fel de către judecătorul instructor prin ordonanţa definitivă de trimitere în judecată, socotind verosimile declaraţiile d-nei E. D. Verosimilitatea achiziţiei licite a monetelor de aur este întărită şi se coroborează cu următoarele fapte din portretul moral al inculpatei:

a) fiică a unui consilier de Stat de pe vremea ţarismului (deci familie chiabură);

b) proprietara unui imobil urban dotal şi a unei moşii dotale;

c) n'are cazier penal;

d) expertiza efectuată de către d-l prof. Moisil, constată că toate piesele de aur «sunt într'o stare de conservare foarte bună», deci n'au circulat, « dovadă că din momentul ce au intrat în colecţie n'au mai circulat»;

e) origina basarabeană a d-nei E. D. şi coincidenţa că monetele de aur sunt toate ruseşti cu emisiuni între 1897—1901.

Aceste date apropiate coincid cu anii anteriori, dar apropiaţi, de nunta d-nei E. D., de naşterea şi botezul fetiţei.

Achiziţia licită este întărită în verosimilitatea ei şi prin aceste date biografice ale inculpatei.

Trebue să notăm că prezumţia inversă de ilicitate ar trebui dovedită de Ministerul Public sau de partea civilă

în conformitate cu principiul general al probaţiunii, concretizat în adagiul bine cunoscut:

Cui incumbit onus probandi? Ejus incumbit onus probandi qui dicit, non qui negat.

Această sarcină a probei de ilicitate lăsată Ministerului Public şi părţii civile este notată în numeroase jurisprudenţe:

«Având în vedere că faptul în sine al deţinerii de devize şi aur nu constitue o infracţiune, ci infracţiunea prevăzută de lege este doar obţinerea lor pe cale ilicită care trebue dovedită de acuzare» (Sentinţa penală Nr. 216 din 26 Martie 1942, Trib. Ilfov, s. III).

Monetele noastre de aur au fost legitim achiziţionate? Ce prezumţie ar putea invoca B.N.R.? Fiica unui consilier ministerial ţarist, nu putea primi asemenea daruri? Se obişnuia sau nu înainte de 1926 să se facă asemenea daruri în familiile provinciale înstărite?

Toţi juriştii originari din provincie, cari nu s'au născut pe asfaltul metropolelor, toţi cei cari sunt flori sau buruieni câmpeneşti, iar nu florile de seră sau florile asfaltului, ştim şi ne aducem aminte că bunicele şi mamele noastre aveau salbe de aur la gât, că zestrea unei fete la ţară consta în afară de pământ, vite, ţoale şi în câţiva galbeni. Ne amintim perfect de botezuri la ţară, unde socrii şi unchii bogaţi, aduceau la botezul fetiţelor galbeni în dar pentru a le forma zestre şi salbe. In ce consta salba? In galbeni împărăteşti, daţi la giuvaergiu care le confecţiona câte o codiţă de aur în forma rotundă-inelară şi apoi, galbenii se atârnau pe o panglică de catifea neagră sau cafenie. Salbele exceptate

sunt confecţionate din aceşti galbeni. Legiuitorul n'a venit cu o lege de confiscare, ci cu o lege de preemţiune, cu o lege care impune particularilor, ca în cazuri vânzărilor de galbeni, să-i ofere mai întâi B.N.R. pentru cumpărare. Legea devizelor şi a aurului sunt legi de reglementare a aurului, iar nu de confiscare. Când vrea să confişte monete, trebue să se afle în circulaţie şi această circulaţie trebue dovedită.

Monetele d-nei E. D. se aflau în adormire timp de ani de zile.

A patra teză în apărare: monetele de aur ale d-nei E. D., făceau parte dintr'o colecţie de monete. Colecţiile sunt exceptate dela declarare.

Obligaţia de declarare a monetelor de aur la B.N.R. creează excepţia de nedeclarare pentru monetele de aur din colecţiile particulare.

Excepţia se află atât în art. 5 din regulament, cât şi în comunicatul B.N.R. dat pe baza acestui articol regulamentar.

Exegeza comunicatului B.N.R.

Art. 5 este categoric: monetele de aur din colecţii nu se declară.

Comunicatul vine cu precizări şi creează 2 categorii:

a) aurul numismatic din colecţii nu se declară;

b) vor trebui declarate monetele de aur de orice fel bătute după anul 1840. Monetele de aur bătute înainte de acest an nu vor trebui declarate, având valoare istorică. Avem, deci, aur numismatic şi aur istoric.

Colecţionarii au voie să păstreze monete şi vechi şi mai noi, după 1840, fiindcă legea i-a exceptat cu întreaga lor colecţie: este aurul numismatic. Particularii cari au monete de aur înainte de 1840 nu le declară, dar le declară pe cele emise după 1840: este aurul istoric şi aur contimporan. B.N.R. greşeşte.

Aurul numismatic, adică aurul de colecţii nu se declară, chiar dacă este posterior anului 1840.

Cine este un colecţionar?

Aurul numismatic începe cu monete având chipul Impăratului Traian, sau dela Heliogabal şi sfârşeşte cu Carol II şi Mihai I, cu Roosevelt, Hitler şi Ataturk. Asta e o colecţie de aur şi aurul din colecţii nu se declară.

Când posesorul aurului nu are colecţie, trebue să-l declare, pe cel emis după 1840. Până la 1840 nu are obligaţia legală a declaraţiei.

Este d-na E. D. o colecţionară?

Fireşte că da!

Ce este un colecţionar?

Psihologia colecţionarului are trei izvoare:

a) izvor ştiinţific — sunt câţiva oameni;

b) izvorul sgârcenici, care e o formă a instinctului de achiziţie, deviat la colecţionare cu scop artistic şi semi-ştiinţific;

c) izvor pasional. Sunt pasiuni minore şi inocente, pe care le protejează legiuitorul. De obicei colecţionarii suferă de un sindrom pasional. Au un afect. Care este sindromul d-nei E. D.? L-a indicat la interogator. D-na E. D. a avut o fetiţă care a murit în vârstă de 12 ani. A fost unicul copil. D-na E. D. are un muzeu cu lucrurile fetiţei moarte de care nu s'a despărţit la re-

fugiu. Monetele au fost primite de fetiţă la botez şi la aniversări. Erau monete pentru salbă şi zestre. Pe acest tezaur al fetiţei moarte, s'a grefat şi pasiunea numismatică. Nevroza şi tristeţa mamei care şi-a pierdut unicul copil s'a transformat şi s'a sublimat, pe căile regale ale subconştientului într'o inocentă manie numismatică. S'a salvat sufleteşte dela tristeţea morală care a cuprins-o şi de care nici până azi nu este vindecată psihic: în amintirea păstrată şi în simbolism numismatic. D-na E. D. are un mic muzeu: jucăriile, hăinuţele fetiţei şi colecţia numismatică în legătură directă cu amintirea fetiţei moarte. Pentru un psiholog, afectul pasional la orice colecţionar este uşor de descifrat. La d-na E. D., afectul se cheamă fetiţa şi cultul amintirei ei.

Expertiza numismatică a d-lui prof. Moisil verifică ipoteza noastră:

« Pare curios că într'o astfel de colecţie, monete de aur sunt numai dintre anii 1897—1901 şi că din unele emisiuni sunt 4, 5, 6, şi 7 exemplare ».

Nu era instinctul de achiziţie şi de sgârcenie la d-na E. D. Era sentimentalitatea. Erau numai cadourile fetiţei, salba pe care n'a mai putut-o purta. N'a mai interesat-o aurul. Nu era aur de achiziţie şi de cupiditate, ci aurul amintirilor. Expertul notează « colecţie de familie », « amintiri ale unor evenimente familiare păstrate ca depozite ». Erau într'adevăr depozite sacre pentru o mamă lovită de un destin nemilos.

In privinţa probatoriului numismatic, solicitat de noi şi admis de instanţă, reprezentantul B.N.R. a făcut o

viguroasă opoziţie, atât la admisibilitate, cât şi la fond. Se sprijinea pe comunicatul B.N.R. care interpretează art. 5 din regulament în sensul că sunt exceptate colecţiile, cu caracter ştiinţific-istoric, iar monetele cu caracter istoric nu sunt decât cele până la 1840.

Interpretarea B.N.R. prin care declara aur numismatic numai aurul istoric până la 1840 este un abuz frecvent al acestei instituţii particulare cu caracter plutocratic care a primit — e drept — mandatul Statului de a administra moneta şi devizele.

Legiuitorul vorbeşte de « colecţii » exceptate la declarare.

Comunicatul B.N.R. vorbeşte de aurul până la 1840. Este B.N.R. organ legiferator? Intenţia restrictivă la interpretarea art. 5 este un abuz cu care ne-a obişnuit B.N.R. şi cu prilejul regulamentului legii devizelor —, când a pus în regulament ceea ce nu era în lege. Metoda de legiferare deturnată este identică. Pe cale de regulament sau de comunicat, B.N.R. vrea să obţină ceea ce i-a refuzat legiuitorul sau ceea ce a uitat să pretindă legiuitorului. Se substitue în drepturile de suveranitate legislativă.

Comunicatul B.N.R. excede la lege, care vorbeşte pur şi simplu de « colecţii » fără să distingă şi invocăm principiul conţinut în *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.*

O colecţie poate să cuprindă şi aurul istoric, anterior anului 1840 (de vreme ce istoria începe pentru B.N.R. dela 1840 ca pentru Agamiţă Dandanache), dar o colecţie pentru a fi colecţie, trebue să aibă şi monete isto-

rice şi trebue să cuprindă şi monete recente sau chiar recentissime. Aurul numismatic exceptat dela declarare este aur istoric (până la 1840), plus aur recent.

Sfera cuvântului «colecţie» nu se fragmentează în timp.

O colecţie de filatelie, de pildă, cuprinde mărci poştale dela capul de bou, până la ultima emisiune din 1945. Dacă ai un cap de bou, eşti prinţ al filateliştilor colecţionari, dacă ai mai multe capete de bouri, poţi fi negustor, dar nu colecţionar.

O colecţie de bastoane începe cu ghioaga nestrujită a omului preistoric cu care dădea la mir semenilor sau animalelor uriaşe agresive, trece prin buzduganele voivodale şi ajunge până la beţigaşul de promendă al fantelui de Calea Victoriei.

Colecţia de bastoane oprită la 1840, n'ar mai fi colecţie. Porneşte din peşteri şi se opreşte la Malagamba.

Colecţia de monete numismatice nu poate fi morcelată prin voinţa B.N.R., ci prin voinţa legiuitorului care nu distinge în text.

A cincea teză: lipsa dolului.

D-na E. D. n'a făcut acte de comerţ şi de circulaţie a monetelor de aur, n'a cumpărat şi n'a vândut, ci a păstrat un tezaur familiar, un tezaur încărcat de afectele pasionale ale amintirilor tragice familiare. A păstrat podoabele fetiţei.

Art. 126 cod penal spune:

«Crima se săvârşeşte cu intenţie.

«Delictul se săvârşeşte cu intenţie, iar fără intenţie numai în cazurile prevăzute de lege».

Nici art. 5 din regulament şi nici art. 8 sau 9 din egea circulaţiei metalelor preţioase nu prevăd că delictul imputat d-nei E. D. trebue săvârşit fără intenţie. Trebue găsită o intenţie cupidă şi josnică patrimonială. Nu este cazul d-nei E. D.

Amintim şi două jurisprudenţe aflate în *Repertoriul jurisprudenţial* al d-lui Valentin Georgescu, p. 61 şi p. 74.

A şasea teză: asimilarea lui error juris cu error facti în legile economice.

D-na E. D. n'a declarat monetele de aur, fiindcă n'a ştiut de această obligaţie legală: cazul clasic de *neminem censetur legem ignorare.*

Această ignoranţă este *ignorantia legis* sau *ignorantia facti?* Este *ignorantia legis* care se transformă în eroare de fapt în anumite circumstanţe. *Error juris* a d-nei E. D. socotim că este *ignorantia facti* şi nu se încadrează în art. 135 c. pen., fiind cazul de a se asimila ignoranţa sa asupra obligaţiei legale de a declara la B.N.R. monetele de aur cu eroarea de fapt şi a se bucura de o cauză care apără de răspundere penală.

Art. 136 spune că: «împrejurările de fapt care corespund vreunui element constitutiv al infracţiunii nu atrag răspunderea pentru o infracţiune calificată de lege crimă sau delict, dacă nu a fost cunoscută de autor în momentul săvârşirii faptului. Dispoziţiunile de mai sus se aplică şi infracţiunilor, când necunoaşterea acestor împrejurări nu este datorită culpei infractorului».

Nu se poate vorbi de nicio culpă la d-na E. D., persoană în afară de mediul juridic şi social, extrem de

nefericită în urma morţii fetiţei şi a refugiului prin care a pierdut toată averea mobiliară din Basarabia.

Traian Pop în comentariul dela art. 135, vol. I, p. 339, spune:

« Ignoranţa sau eroarea asupra legilor nepenale-civile sau administrative — se consideră eroare de fapt ».

De ce?

« Codul nostru a conservat principiul vechi, că ignoranţa sau eroarea de drept nu scuză. Se prezumă *juris et de jure*, că fiecare cunoaştem o lege publicată, aceasta, însă este o *ficţiune*. Este însă necesară atâta timp cât cunoaşterea caracterului ilegal, delictuos al faptei se considera ca condiţie indispensabilă a culpabilităţii, căci altfel cei mai mulţi infractori ar fi putut face dovada necunoaşterii caracterului delictuos al faptelor lor.

« După doctrina nouă, nu se cere ca condiţie a culpabilităţii cunoaşterea caracterului faptei, ci cunoştiinţa agentului că lucrează contra îndatoririlor sale etico-sociale » (I, 339).

Dongoroz, *Drept Penal*, 1939, pledează în acelaşi sens:

« pentru o raţională aplicare a legilor penale, această regulă, trebueşte temperată, iar eficienţa ei *înlăturată*, ori de câte ori necunoaşterea provine, fie din vina autorităţii, care nu a dat cuvenita publicitate a legii, fie din caz de forţă majoră, sau imposibilitate reală de a lua cunoştinţă de existenţa legii » (p. 420).

In rezumat, se cere asimilarea ignoranţei juridice cu ignoranţa de fapt, deoarece legea metalelor preţioase şi legea devizelor nu sunt legi penale, ci legi economice cu sancţiuni penale.

Ele fac parte din *Dreptul Economic* (Wirtschaftsrecht), noua ramură a dreptului modern.

Asimilarea este admisibilă.

Dongoroz spune: « ignoranţa sau eroarea asupra unor legi extra-penale, are în penal, valoarea unei erori de fapt şi este tratată ca atare » (p. 421).

Legea circulaţiei metalelor preţioase a creiat o situaţie de fapt.

Dongoroz spune: « atunci când vreo normă de drept extrapenal are vreo existenţă în existenţa ilicitului-penal, înseamnă că, în structura ilicitului-penal, intră ca element o situaţie de fapt guvernată de legea extrapenală şi deci ignoranţa sau eroarea asupra acestei situaţii de fapt se are în vedere la aplicarea legii penale » (p. 421).

Legea circulaţiei metalelor preţioase, pentru care se cere sancţionarea, face parte din domeniul dreptului valutar. Doctrina română a tratat şi tratează autonom această nouă ramură a dreptului economic. Dreptul german numeşte această ramură: *Devisenrecht*, care corespunde la Devisenbewirtschaftung (economia valutară dirijată) sau Devisenzwangwirtschaft. (idem).

Dreptul valutar corespunde nevoilor economiei valutare dirijate.

Harold Lassos indică în « Bilanz de Deutschen Devizenbewirtschaftung » 1940, la bibliografia respectivă, 229 cărţi şi studii de reviste.

Capitolul I din vol. I al d-lui Valentin Al. Georgescu despre problemele de drept valutar, se numeşte « Autonomia fenomenelor valutare ».

Dreptul valutar ordonator se împarte după autorul român în:

1. Drept valutar constituţional (problemele constituţionale ale instaurării regimului valutar şi principiile lui fundamentale);

2. Drept valutar financiar (finanţe, stabilirea cursurilor şi raporturile cu finanţele Statului);

3. Dreptul valutar administrativ (organele tehnice de control şi aplicare);

4. Dreptul valutar privat (raporturile de drept civil şi comercial dintre Stat, particular, bănci);

5. Drept valutar internaţional (acordurile de plăţi şi clearing).

Dreptul valutar este o ramură nouă, similară cu dreptul fiscal şi dreptul vamal, ambele dotate în anumite cazuri cu coerciţiuni penale.

In dreptul vamal, fiscal şi valutar, eroarea de drept devine eroare de fapt, când nu se constată culpa. Dacă nu se constată culpa, avem un caz tipic unde funcţionează orice exonerare de pedeapsă.

Analizată sub variate aspecte, nedeclararea monetelor de aur aflate sub forma tezaurelor de familie nu poate constitui o infracţiune în actualul regim legal.

CAP. IX

PROBLEMATICA SACRALITĂŢII PEDEPSEI AGRARIENE ILUSTRATĂ LA ART. 393 C. PEN.

Represiunea în România, aşa cum este simţită şi gândită de masele populare, se deosebeşte funcţional de represiunea din Franţa sau Germania. Specificul naţional în materie de represiune este un specific cu geneza în cosmosul agrarian diferenţiat de cosmosul citadin.

Infractorul este un «năpăstuit», iar pedeapsa, aşa cum s'a organizat dela 1829 şi ulterior prin introducerea codului penal din 1 Maiu 1865 (cu modificările din 1874, 1882, 1893, 1894, 1895, 1900, 1910 şi 1912) şi a codului de procedură penală din 2 Decembrie 1864, (cu modificările din 1867, 1868, 1875, 1877, 1886, 1900, 1902, 1907, 1913 şi 1919) a fost resimţită ca o năpastă.

Codul silvic din 9 Aprilie 1910 (cu modificările din 1920 şi 1923) a adâncit prăpastia dintre stilul liberaloid de pedeapsă din dreptul pozitiv şi stilul materialului uman la care se aplică.

Concepţiunea locală românească în problema represiunii nu are nicio legătură nici cu şcoala clasică, nici cu şcoala pozitivistă şi nici cu neoclasicii europeni sau europenizaţi.

Acest stil rămâne a fi căutat în folklorul românesc şi va fi definit, probabil, pe latura sacral-iraţională.

Elementele sacral-iraţionale se găsesc sub formă de infuzii sau insule în textele codului nostru penal din 1937 şi este una din bucuriile intelectuale ale cercetătorului ştiinţific de a surprinde fragmentele iraţionale agrariene alături de confecţiunea tipic raţionalistă şi liberală.

Dar chiar în texte tipice de provenienţă din epoca posterioară Revoluţiei franceze din 1789 şi oglindind stilul juridic de gândire şi viaţă al contractualismului, se poate observa topirea în cosmosul agrarian, coincidenţa de mentalitate şi de sensibilitate.

Vom face în acest capitol o reconstituire a gândirii emoţionale cuprinsă într'un articol din codul penal român cu aparenţe anodine, ales intenţionat ca atare, pentru a ilustra diferenţierile de gândire penală pozitivistă învechită şi gândirea modernă penală concretă, care ţine cont nu numai de formele raţionale ale vieţii ci şi de iraţionalul inerent ei. Este vorba de art. 393 c. p. român).

1. Art. 393 c. p. tratează despre delictul de falsificare a sigiliului Statului. Acela care — spune textul — falsifică sigiliul Statului, sau utilizează asemenea fals, este pedepsit cu închisoare corecţională dela 3 la 5 ani. Se aplică şi amendă (5.000 la 20.000 lei), plus interdicţia corecţională dela 1 la 3 ani.

Asemenea delicte fac parte, statistic vorbind, din categoria delictelor posibile, dar improbabile.

Pentru un penalist de formaţie şi şcoală pozitivistă (indiferent dacă se înglobează în direcţia pozitivismului naturalist sau este de tendinţă pozitivist-normativistă), delictul de falsificare a sigiliului Statului este o inadvertenţă a legiuitorului, explicabilă prin metoda sumativ-descriptivă a codului, dar fără nicio semnificaţie practică, fără aderenţă nici măcar cu partea generală a codului.

Garçon (Code pénal annoté, art. 139, No. 7) are convingerea că delictul de falsificare de sigiliu al Statului este un delict iluzoriu, fiindcă jurisprudenţa n'a consemnat în analele ei niciodată acest delict, negăsindu-se niciun amator sau candidat la această infracţiune.

Art. 139 din c. pen. fr. datează, într'o formă neschimbată din 1810. In peste o sută de ani — infracţiunea nu s'a comis.

N'ar trebui anulat asemenea text?

Cu toată tăcerea statisticei infracţionale în Franţa şi în România şi cu toată neatenţia doctrinei relativă la acest delict, legiuitorul român a simţit nevoia ca în 1937, cu prilejul schimbării fundamentale a codului, să-l păstreze.

Să fie o inadvertenţă a legiuitorului? Sau o simplă frază convenţională în materie penală, aşa cum sunt atâtea expresii banale şi goale de conţinut din alte domenii?

Elementele constitutive ale delictului sunt clare, exact delimitate şi fără comportarea unei controverse: 1)

falsificarea sau utilizarea falsului, 2) având ca obiect sigiliul Statului, 3) dolul.

Dificultăţile nu provin din interpretarea propriu zisă a art. 393 c. pen., ci din înţelesul şi semnificaţia lui.

Ministrul Justiţiei este purtătorul marelui sigiliu al Statului. In Franţa, ministrul Justiţiei se numeşte chiar « Garde des Sceaux », adică păstrătorul sigiliilor.

Modul cum se păstrează în toate statele această pecete — exclude aproape 100% ocazionarea unei asemenea infracţiuni. In al doilea rând, exercitarea dolului la obiectul delictului devine improbabilă din lipsa finalităţii pentru infractor în comiterea infracţiunii. Lipsa de ocazie şi lipsa scopului, transformă, pentru o mentalitate pozitivistă, acest delict într'un delict-fantomă.

Pozitivismul liberaloid în penal se dovedeşte, aplicat cu stricteţe de sistem, incapabil de a explica textul, după cum falimentul interpretativ este categoric în felurite şi multiple direcţii ale codului.

De vreme ce nu s'a comis niciodată în peste o sută de ani infracţiunea, n'ar trebui scos textul din cod? Nu ne aflăm în faţa unei căderi în desuetudine prin lipsă de aplicabilitate? Dar — spune Dongoroz — « după cum consuetudinea *secundum legem* şi *praeter legem* nu pot fi izvor de drept penal, tot astfel, consuetudinea *contra legem*, adică desuetudinea nu poate desfiinţa dreptul penal. O dispoziţie de lege penală, care, prin desuetudine, a rămas neaplicată timp îndelungat, continuă să fiinţeze ca normă juridică şi poate, oricând, să primească aplicaţiune ». (*Dreptul Penal*, 1939, p. 87).

Dreptul penal francez cunoaşte un caz faimos de cădere în adormire a unei legi penale timp de veacuri, trezită brusc la viaţă. O lege penală nu moare niciodată prin desuetudine, ci pe alte căi (abrogare): o lege de drept canonic din 1550 a fost utilizată în 1909 la Waldeck, pentru a penaliza infracţiunea unui ţăran care scotea plugul la munca ogorului său, de predilecţie, în zilele de sărbătoare.

Legea eclesiastică era folosită peste 359 de ani dela promulgarea ei în scopurile penale pe care le prescria de altminteri antica sa economie legală.

In cazul unei desuetudini *de facto*, inadmisibilă fiind desuetudinea de principiu în materie penală, Dongoroz socoate necesar şi recomandă următoarele:

« judecătorii vor putea să ţină seamă de această desuetudine în aprecierea elementului subiectiv al infracţiunii, ea putând vădi lipsa de intenţiune frauduloasă » (*op. cit.*, p. 87).

Această regulă devine inaplicabilă în cazul delictului de falsificare al sigiliului Statului. Desuetudinea nu poate forma criteriu de apreciere pentru a măsura dolul. Cu toată raritatea, falsificarea ar avea ca obiect un lucru « tabu » şi dolul ar fi socotit integral.

Ne aflăm în faţa unui delict sui generis, a unui delict simbolic, un delict care are substanţă de sacralitate şi care trădează alte scopuri decât acelea de represiune sau de « apărare socială », cum se spune în terminologia neopozitivistă liberală şi liberaloidă.

Pedeapsa acestui delict îşi păstrează intactă teleologia sacralităţii sale tradiţionale şi etern-umane. Conţinutul

său se referă la sacralitatea originară şi la iraţionalitatea simbolică a pedepsei.

2. Caracterul sacral al pedepsei a fost treptat, treptat scos — sub influenţa nefastă a pozitivismului, a neopozitivismului şi a ecclectismului lipsit de certitudini intelectuale — din conştiinţa juridică a vremii. Rezultatele obţinute nu au fost acceptate decât sub beneficiu de inventar. In schimb, pierderile s'au arătat incomensurabile.

Printre ele, notăm, în primul rând, dispariţia caracterului de sacralitate a pedepselor, factor intimidant şi educativ, care făcea apel la patrimoniul emoţional al omului, la credinţe religioase şi convingeri morale, la distincţia clară între bine şi rău cu inhibiţiile aferente. Dreptul penal n'a mai fost considerat ca un minimum etic al epocei.

Pozitivismul naturalist şi pozitivismul normativ au făcut parte din curentul filosofic al raţionalismului european care a dus la «dispariţia vrăjii» din lume (Entzauberung der Welt, după expresia lui Sombart). Draparea s'a efectuat în toga şi în numele ştiinţei.

Secularizarea clasicismului penal — exproprierea insidioasă organizată pe etape şi aproape fără rezistenţe, fiindcă lupta cea mare s'a dat între pozitivismul şi sociologismul penal — a mers mână în mână cu un amoralism de concepţie generală penală, care în niciun caz nu-şi putea găsi aplicare în materia statală a represiunii, în materie de închisori şi de împărţire a justiţiei. Atunci, s'a deschis calea largă a ecclectismului necreator şi — intelectualmente — desonorant.

In pozitivism şi în ecclectism, caracterul sacral al pedepsei este iremediabil pierdut.

Această pierdere, prea rapid acceptată în cercurile ştiinţifice şi profesionale, uneori preluată *tale quale* chiar de către legiuitorul neavertizat, nu corespunde cu concepţia generală despre pedeapsă şi fundamentele ei din sânul straturilor populare. Intre concepţia zisă cultă şi doctorală şi concepţia populară a pedepsei se află o discrepanţă pe care comentatorii rigizi şi jurisprudenţa trebue să o umple şi s'o armonizeze.

Se poate accepta un divorţ între popor şi dreptul penal care se aplică poporului?

De sigur, că nu.

Dacă poate exista o ştiinţă a chimiei sau a astronomiei, separată de credinţele şi mentalitatea populară, ca un patrimoniu uneori de inestimabilă valoare în exclusiva administraţie a mandarinatului intelectual şi a elitelor, disciplinile culturii — şi dreptul penal nu este decât un fragment de istoria culturii — nu pot fi separate de matricea epocii lor, iar dreptul penal naţional nu poate fi decât o oglindire fidelă a conştiinţei populare din cadrul unor anumite graniţe. Clasificarea organică dintre ştiinţele noologice şi ştiinţele naturale nu poate fi neglijată niciun moment în discuţia caracterului sacral sau utilitar al pedepsei şi în clasificarea sau definirea infracţiunilor.

Faptul că avem o agravantă (2—5 ani pedeapsă, amendă de 2.000—20.000 lei şi interdicţie corecţională de 2—3 ani), când delictul a provocat o depreciere a

monedei naţionale sau a titlurilor de Stat, ori, dacă faptul a fost comis pentru a favoriza interese străine, dovedeşte, prin însăşi distincţiunea săvârşită şi scara evaluărilor într'o materie unde Statul proclamase autolimitarea şi neinterveţionismul categoric de tip monroeian în sfera intereselor private, că ne aflăm în faţa unei radicale modificări de concepţie penală faţă de vechiul cod.

Modul cum legiuitorul a sistematizat avortul (art. 482), sistematizarea gestiunii frauduloase la societăţi (art. 540) şi delictul de frustare a creditorilor (art. 548) oglindesc ideea că prin asemenea infracţiuni se lezează nu numai indivizii (art. 548 ar deveni inutil sau ar face double emploi cu acţiunea pauliană pusă la dispoziţia creditorilor în art. 975 c. civ.), ci însăşi ideea de onorabilitate a economiei naţionale.

Art. 572 (delictul de speculă contra economiei publice) şi art. 573 (delictul de speculă a nevoilor de consum) apără comunitatea contra individului. Libera concurenţă, care era caracteristica economiei liberale cu bunurile juridice respective garantate, este sancţionată penal în codul român. Evident, acest cod pleacă dela alte premize teoretice şi definirea infracţiunii şi pedepsei nu se mai poate încadra în doctrina penală a leziunii bunurilor juridice.

Am ales — *exempli gratia* — cazuri puţine de noui delicte din codul penal care se pot îngloba în doctrina sacralităţii infracţiunii şi pedepselor şi nu pot fi explicate suficient prin doctrina leziunii bunurilor juridice de tip liberalist.

Socotim chiar că o clasificare organică a delictelor din noul cod va trebui să strângă sub acelaşi acoperământ al sacralităţii toate delictele cu semnificaţie simbolică.

Aici nu mai poate fi vorba de discuţii asupra ameliorării infractorului şi despre periculozitate, ci exclusiv despre vindicta societăţii împotriva indivizilor (care denotă o mentalitate josnică) în scopul expiaţiunii şi a purificării lor.

A fura un pahar sau a fura potirul sacru din amvon însemnează, pentru mentalitatea mecanicist-iluministă, cam acelaşi delict, care va avea aceeaşi pedeapsă (cu o simplă agravantă). Agravanta nu scoate delictul din familia sa infracţională. Pentru o societate şi pentru un cod — aşa cum este codul penal român care n'au pierdut antenele intuiţiei pentru valorile sacrale ale omului — paharul şi potirul, cu însuşirile lor, reprezintă nu o atenuantă sau o agravantă, ci două delicte fundamentale şi iremediabil diferite.

O adâncire a interpretării codului penal român şi o punere exactă în valoare a noilor infracţiuni nu va putea ceti textul, de pildă, al reabilitării judiciare din art. 175—180 fără să nu evoce problema salvării, problemă eminamente religioasă şi dogmatică. Interpretul poate fi un pozitivist de strictă observanţă sau un raţionalist uscat până la logistică, dar tocmai marii pozitivişti ai sufletului şi raţionaliştii cari ştiu ce înseamnă scolastica medievală sau neothomismul modern, nu vor putea trece cu vederea peste aceste realităţi.

In acest caz este evident, că asimilarea pedepselor cu măsurile de siguranţă, sub denumirea generică de « sancţiuni », preconizată de neopozitivismul italian şi de majoritatea şcolilor penale sociologice din Europa burgheză, nu corespunde realităţilor de istorie a culturii contimporane, după cum nu este exactă fundamentarea pe utilitate a pedepsei. *Norma agendi* se inspiră din alte considerente. Acordul normelor penale şi al pedepselor cu concepţia societăţii respective este legea de aramă a dreptului penal.

Norma şi pedeapsa înscrise în art. 393 c. p. corespund oare cu concepţia societăţii româneşti din actualul moment istoric?

Garçon neagă acest acord pentru codul penal francez, (art. 189).

Art. 393 c. p. (reproducţie puţin modificată a art. 117 al. I din vechiul cod) stabileşte, în mod indubitabil, existenţa unei categorii de infracţiuni pe care le vom numi sacrale, iar faptul că norma şi pedeapsa au fost reînnoite în 1937 — deci recent — la o revizuire generală a codului, dispensează de a mai discuta inadvertenţa sau oportunitatea. Jurisprudenţa şi comentatorii n'au dreptul de a pune în dubiu legitimitatea şi oportunitatea textelor legale categorice, cu atât mai mult cu cât aceste texte se bucură de un dublu sigiliu de confirmare. Jurisprudenţa trebue să le aplice, iar doctrina are datoria de a stabili o teorie explicativă care să coordoneze organic intenţiile legiuitorului.

Este un joc prea facil de a se vorbi despre stupiditate şi inadvertenţă din partea legiuitorului. Comentatorul

n'are dreptul de a emite judecăţi de valoare asupra codului, decât în anumite cazuri grave, când incoherenţa este vădită şi pentru un ochi banal. Datoria supremă a doctrinei este de a scoate judecăţi de valoare din substanţa codurilor. In c. p. r., pedeapsa pentru crime şi delicte are în permanenţă un conţinut sacral, infracţiunea fiind considerată, în genere, ca o călcare a normei sacrale şi numai pedeapsa contravenţională are un caracter lipsit de fluidul sacralităţii.

Codul penal român nu este un cod pozitivist şi nici măcar un cod liberal.

Infracţiunea în dreptul penal liberal este o leziune a bunurilor juridice. Codul nostru n'a mai acceptat această doctrină curentă şi fundamentală a codului penal francez şi a vechiului nostru cod.

Un delict nou incriminat în art. 417 confirmă trecerea dela doctrina călcării bunurilor juridice la doctrina călcării datoriei faţă de comunitate — doctrina în vigoare a codurilor moderne.

Delictul nou incriminat de către legiuitorul din 1937 se numeşte delictul de sdruncinare a creditului şi operează exact în inima liberalismului economic, adică în materie de libertate nemărginită a operaţiunilor de credit, aşa cum cerea doctrina manchesteriană. Astăzi, după codul penal, comite delictul de sdruncinare a creditului şi se pedepseşte cu închisoare corecţională dela 6 luni la 2 ani şi amendă dela 2.000 la 5.000 lei, acela care, prin răspândire în public de ştiri sau fapte neadevărate, exagerate sau tendenţioase, ori prin diferite manopere, provoacă retragerea de depozite din instituţiile

de credit și economie, ori în scop de speculă provoacă scăderea titlurilor sau valorilor admise la bursă sau negociate în comerț, ori scăderea sau urcarea prețurilor lucrurilor sau mărfurilor de primă sau generală necesitate, ori abținerea dela cumpărare sau subscrierea de titluri sau valori.

Norma înscrisă în art. 417 c. p. înfrânge tradiții seculare de liberalism economic și juridic. Faptul că este delict nou incriminat arată voința legiuitorului de a da o altă înfățișare codului și nevoia părăsirii pozițiilor ocupate de vechiul cod.

In art. 175, al. I s'a înscris facultativ acordarea reabilitării: «orice condamnat la o pedeapsă criminală sau corecțională poate obține reabilitarea judiciară». Mântuirea în comunitate este un reflex al mântuirii religioase, fiindcă în cod nu s'a consemnat obligativitatea, ci s'a lăsat reabilitarea la facultatea instanțelor. După cum se știe, în protestantism s'a pierdut tradiția liturgică și esoterică a Scripturilor, spre deosebire de catolicism și ortodoxie. Dacă codul român n'ar fi fost un cod liturgic, ci un cod raționalist-protestant, ar fi înscris reabilitarea obligatorie, sub anumite condițiuni, pe lângă reabilitarea facultativă. Codul penal român a consemnat, ca și în dogmele mântuirii religioase răsăritene, reabilitarea judiciară facultativă. N'a acceptat nici reabilitarea simoniacă, existentă în catolicism, sau pseudosimonia faptelor bune din pietism, prin generalizarea amenzilor, ca substitutive penale.

Pedeapsa fără nimb de sacralitate, cu funcția ei naturală de expiațiune și purificare interioară, este act de bestialitate. Chiar celor mai decăzuți din grație (și nu întotdeauna infractorul reprezintă forma ultimă a păcatului și a degradării charismatice), dacă nu li se pune la îndemână nădejdea mântuirii în comunitate prin reabilitare ulterioară, cad într'un nihilism decisiv al intelectului și într'o stare de amorfism, condusă de tropisme, care împiedică harul celorlalți semeni ai lor. Nădejdea de reabilitare în penitenciare și de mântuire a infractorului sunt condițiunile de viață sufletească pentru o obște tipic răsăriteană, nu numai pentru infractor. Salvarea condiției umane a individului degradat este o premiză pentru salvarea comunității.

Nu este lipsit de semnificație faptul că dreptul penal pozitivist și sociologismul, aveau tendința să disolve pedeapsa în amenzi și măsuri de siguranță — direcție simoniacă din penalul catolic sau faptă bună anglo-saxonă ori germanic-pietistă.

Fără înțelesul sacralității, nu există fundamentarea severității în drept penal. Fără criterii și valorificări sacrale de unde ia legiuitorul dreptul de a pedepsi înfricoșetor? De unde ar avea individul dreptul de a aplica altui individ — un semen — o pedeapsă?

Inchisorile nu pot fi transformate — nici în sanatorii (concepția medicală), nici în hoteluri de vilegiatură impusă (coloniile, azilurile — concepția pozitivistă), nici în infern fără scăpare (școala clasică).

Dacă am lua conducător pe Dante, am avea: infernul (închisoarea), purgatoriul (purtarea și căința), paradisul (reabilitarea judiciară). In infern trebue să fie smoală, bolgii dantești și severitate. Bolgia și smoala fără sacralitate este bestialitate.

3. In «Römisches Strafrecht» (pag. 901), istoricul Mommsen spunea că legea romană definitivă (promulgată) se numea *lex sacrata*, iar amenințarea cu pedeapsă *sanctio*. In terminologia dreptului roman, orice text, ca să devină lege, trebuia în prealabil să fie *sacrat*.

Prin menținerea Ministerului Public și prin proclamarea principiului urmăririi din oficiu a infracțiunii (cerința plângerii prealabile aplicându-se la o categorie restrânsă de delicte), materia dreptului penal a păstrat caracterul său sacral inițial. Cu toată laicizarea societăților, pare improbabil ca să abdice dela acest caracter, natura irațională și funciar-emoțională a omului poruncind menținerea caracterului sacral al pedepselor și al definirii infracțiunilor. Sacralitatea pedepselor și a infracțiunilor corespunde mai just psihologiei omului și îndeplinește funcțiuni permanente. Atomismul pozitivist și liberalist penal din sec. al XIX și sec. al XX s'a dovedit o eroare. Concepția sacrală în dreptul penal este pe de o parte un derivativ, poate, al mentalităților social-politice conservatoare, dar corespunde, pe de altă parte, cu mai multă atenție, mentalității comunitare instaurate în lumea veacului al XX și ține cont de ultima etapă din istoria culturii.

Cert este, că în codul penal român găsim exprimată o altă gândire juridică decât gândirea liberal-pozitivistă și constatăm, în genere, desfundarea isvoarelor de sacralitate, odată cu dispariția liberalismului. Fără metafizică și fără înțelegere dialectico-teologică față de formele religiozității nu se mai poate face drept penal modern, într'o anumită parte a Europei răsări-

tene. Școala pozitivistă penală română în frunte cu I. Tanoviceanu și Traian Pop au cerut cu insistență abolirea codului clasic al infracțiunii și stabilirea unui cod științific al infractorului — științific, în sensul criminologiei și poenologiei pozitiviste — și legiuitorul ne-a dăruit în 1937 altceva: o splendidă *magna charta* a infracțiunii de tip clasic cu mixtură hegeliană, plus un excelent breviar al infractorului (breviar redactat după canoanele antropologiei filosofice).

Cu toată menținerea formală a diviziunii tripartite (crime, delicte, contravenționi — după tipul clasic), puternica mixtură hegeliană-conservatoare vărsată în codul penal român de către legiuitor, îndeamnă pe comentatori la altă clasificare a infracțiunilor și pedepselor:

a) infracțiuni de sacralitate (crimele și noua categorie de delicte sacrale),

b) infracțiuni de societate (delictele),

c) infracțiuni contravenționale, unde nu se găsește nicio urmă de sacralitate (deoarece la infracțiunile de societate se regăsește sacralitatea în funcția pedepsei și însăși delictele de societate, sunt infracțiuni de sacralitate derivată sau de sacralitate indirectă).

Definirea codului nou penal este o problemă simplă pe latura negativă. Știm ceea ce *nu* este codul penal român. Cod penal liberal *nu* este — fiindcă introducerea delictelor economice a dovedit că nu mai admite principiul lui *laissez-faire, laissez-passer*, introducând principiul solidarismului. De-altminteri au circulat prea mult în doctrina juridică românească (filosofia

dreptului, dreptul constituţional şi dreptul administrativ), ideile solidariste ale lui Léon Bourgeois, care formau o doctrină prea comodă de armonie socială şi statală, pentru ca legiuitorul din 1937 să rămână neinfluenţat.

Codul penal român *nu* este nici un cod al neopozitivismului de tip Enrico Ferri sau din şcoala de politică criminală a lui Franz von Liszt, deşi introducerea şi aglomerarea măsurilor de siguranţă, alături de intensificarea pedepselor pecuniare, ar îndreptăţi la această ipoteză. Ferri şi Franz von Liszt erau aproape marxişti. Modul cum sunt organizate crimele şi delictele contra siguranţei exterioare a Statului şi — cu deosebire — crimele şi delictele contra siguranţei interioare a Statului în cartea II cap. I şi II, demonstrează o categorică oroare faţă de linia generală a unui drept penal de factură democrată şi atomist-socializantă.

In aceste capitole, Statul nu este nici de tip liberalist-iluminist, nu este nici de tip democrat-socialist, ci de tip hegelian şi conservator. In concepţia legiuitorului român, Statul este intangibil, sacral şi sacrat, «un marş al lui Dumnezeu pe pământ», după expresia sesizantă a lui Hegel. Modul cum codul penal disciplinează (drastic) infracţiunea politică, verifică încă odată ipoteza lui Karl Mannheim din «*Ideologie und Utopie*» (1931) că Statul conservator caută să eludeze fenomenul politic (grupări antinomice născute pe principiul «prieten-duşman», după caracterizarea memorabilă a lui Carl Schmitt) pentru a dizolva politica şi grupările politice în pură administraţie. Intr'un stat conservator, fenomenul politic este echivalat (şi minimalizat) cu fenomenul administrativ. Grupările antinomice «prieten-duşman» (partide, ligi, fracţiuni) sunt sau dizolvate sau permise sub condiţia rezolutorie a colaboraţionismului în scopuri de administrare a Statului. Lupta ireductibilă «prieten-duşman», caracteristică fenomenului politic, devine incidentă la legea penală. In contra individului sau a clasei se face apologia Statului, obligând cu texte penale pe cetăţeni la această doctrină

Procedura poate fi omisă, prin neutralizarea politică a cetăţeanului, o neutralitate limitată, fiindcă în materie de infracţiuni politice, într'un cod conservator, găsim — *rara avis* — specia de infracţiune prin omisiune (delictul de omitere a denunţării complotului pedepsit cu închisoare corecţională dela unu la 2 ani, în art. 228 sau delictul de denunţare culpabilă în art. 271 luat din c. transilv.).

In această privinţă, sistematizarea complotului din art. 227 derogă dela regulile obişnuite liberale şi democratice (de tipul Ferri sau Liszt), încriminând simpla reuniune de mai multe persoane, care au luat numai înţelegerea prealabilă pentru a comite anumite infracţiuni politice, cu pedeapsa temniţei grele dela 3 la 5 ani şi degradarea civică dela 2 la 3 ani. Inceputul de executare formează la crimele şi delictele de drept comun, prima treaptă a incriminării. In infracţiunea politică conservatoare, simpla concertare devine primă treaptă, iar actul preparator este circumstanţă agravantă pedepsită cu detenţiune riguroasă dela 5 la 10

ani și degradare civică dela 3 la 5 ani. Complicii, tăinuitorii și cei care vor fi favorizat pe infractori la infracțiunile din titlul, crime și delicte contra Statului (art. 184—231) se pedepsesc ca și autorii, în codul penal ferrist și lisztian.

Tratamentul aplicat de legiuitor infracțiunii politice în codul penal român denotă premizele unei judecăți conservatoare, care proclamă primatul administrativului, aplicând principii de mare represiune fenomenului politic exteriorizat.

Pozitivismul liberalist se caracterizează în materie de activități și infracțiuni politice printr'o lipsă de norme penale care merge până la disoluție statală.

Cât timp latura liturgic-sacrală, catolică și răsăriteană, precum și amintirile liturgice care nu dispăruseră efectiv din anglicanism și din ramurile religioase ieșite din tulpina lui Luther, formau realități vii în viața publică a popoarelor, lipsa de norme penale politice în liberalism nu-și arătase deficiențele. Biserica vie fiind, metafizic, mântuirea întru Christos, iar, laic-moral, « ordinea libertății și liniștea încordată » (Lagrange), societatea utiliza serviciile ei fără contraprestații, acoperind lipsa de statalitate a liberalismului.

4. Doctrina penală liberală consideră infracțiunea ca o apariție naturală a omului bolnav în societate. Fiecare individ este înzestrat cu o cantitate de bunuri juridice *ipso facto* prin faptul nașterii. Tot ce poartă față omenească are drepturi egale cu semenul său. Aceste bunuri sunt « bunuri juridice », derivate din egalitatea în fața

legilor. Bunurile protejate de lege sunt libertatea, averea, onoarea, sănătatea, etc. Infracțiunea constă în jignirea, lezarea sau răpirea bunurilor juridice.

Societatea prin ficțiunea juridică numită « Stat » are — în doctrina liberală — o serie de bunuri, care sunt protejate prin mecanismul legal. Statul are, în primul rând, Constituția, legea legilor. Infracțiunea calcă nu numai « bunurile juridice » ale cetățenilor, ci și « bunurile juridice » ale Statului.

Doctrina modernă penală a părăsit concepția liberală a infracțiunii, care este considerată tot ca o călcare, dar nu a unor bunuri juridice individuale sau statale, ci ca o călcare a datoriei de credință față de comunitatea statală și națională. Individul este subordonat statului și națiunii. Individul are o obligație primordială: fidelitatea față de comunitatea de iubire și de viață în care se găsește încadrat prin naștere și destin. Orice călcare a datoriei de fidelitate față de comunitatea națională este o infracțiune.

In această concepție, un cod penal nu va mai cuprinde decât crimele și delictele, contravențiile fiind simple desordini de natură administrativă, călcări ale unor dispoziții necesare pentru a reglementa cadrele circulației și ale administrației.

Călcarea datoriei de credință este criteriul după care se valorifică în penal. Dacă mentalitatea infractorului se dovedește josnică și jignește legi fundamentale de viață ale comunității naționale, se va pedepsi cu maximum de pedeapsă. Gradarea pedepselor se orientează, așa dar, după steaua polară a interesului esențial comunitar.

Concepţia sau acţiunea infractorului faţă de acest interes comunitar — fidelitate sau necredinţă, puritate sau josnicie — se ia în consideraţie la aplicarea pedepsei, care îşi păstrează funcţiile ei sacrale.

Odată cu pierderea tradiţiilor liturgice şi cu înscăunarea liberului examen, religia n'a mai putut ajuta efectiv societatea. Liberul examen s'a tradus în legislaţia penală cu accentuarea tendinţelor conservatoare şi pur represive la capitolul manifestărilor politice. Atomismul social a început să fie înlocuit cu concepţia organică a societăţii, reluându-se vechile teme ale romanticei europene. (In România junimismul cultural, juridic şi politic-administrativ.)

Influenţa covârşitoare a lui Hegel în ultima jumătate de veac a gândirii şi sensibilităţii europene nu este străină de necesitatea unei contraponderi adusă liberalismului, kantianismul fiind fundamentarea filozofică a Revoluţiei dela 1789 şi a paşoptismului. Intre Kant şi Hegel a pendulat gândirea secolului al XIX şi al XX.

Linia kantiană şi linia hegeliană a culturii româneşti au fost analizate cu discernământ şi bogăţie analitică de către d. I. Petrovici în ceea ce priveşte influenţa kantiană în cultura românească, şi de către d. Tudor Vianu şi d. D. D. Roşca în ceea ce priveşte influenţa lui Hegel la noi.

Nu este vorba de o influenţă directă de texte, ci de o fecundare prin spiritele alese ale unei naţiuni.

Paşoptismul şi liberalismul filosofico-politic român s'a aflat sub steaua polară a lui Immanuel Kant. (Un sistem coherent existent în România, de filosofie juridică, este al lui Mircea Djuvara: un neokantian de autentică specie).

Conservatismul romantic sau ctitoricesc de pretutindeni s'a găsit în permanenţă sub luminile hegeliene.

Noul cod penal român este un cod hegelian de tip conservator. Nu este nevoie ca legiuitorul român să fi studiat pe Hegel în original pentru a fi hegelian, după cum Monsieur Jourdain n'a studiat în prealabil regulile prozei pentru a afla că poezia se deosebeşte de proză, fiindcă făcea proză fără să ştie. Influenţa lui Hegel este europeană. Ca şi Rousseau, Hegel a făcut istorie, a fost creator de istorie.

Influenţa lui Hegel asupra legiuitorului penal din România s'a exercitat pe două căi:

a) calea italiană — prin doctrina, legislaţia şi jurisprudenţa italiană, care are numeroşi şcolari în România. Cât despre existenţa hegelianismului în Italia — este suficient să spunem că Giovanni Gentile şi Benedetto Croce sunt adepţii lui Hegel, iar din şcolile penale italiene care se înglobează în direcţia hegeliană a culturii italiene, în afară de Garofalo şi o parte din neoclasici, în afară de urmele ideologice din Terza Scuola şi de şcoala socialistă (Turatti, Battaglia, Colajanni aflaţi la stânga hegeliană) găsim şcoala neoidealismului penal (Ugo Spirito, Labriola), inspiraţi din Croce şi Gentile, ca o şcoală aflată la dreapta hegelianismului italian şi declaraţi hegelieni ca atare;

b) calea hegelianismului român: Junimea, în doctrina Statului. Hegel a făcut o apologie a lui, care ia proporţiile unei «mistici a Statului», depăşind drepturile

individului şi ale cetăţeanului, subsumate şi integrate în Stat, unde îşi găsesc destinul firesc. Doctrina Statului prusian, aşa cum se cunoaşte de peste un veac, este tipic hegeliană. In atmosfera acestei doctrine statale a crescut şi primul rege al României, Regele Carol I, care a adus în acest peisaj dunărean, aspecte, tendinţe şi o mentalitate care pe planul ideilor, capătă denumirea de concepţie politico-juridică hegeliană. Regele Carol I a fost secondat în această direcţie de către Titu Maiorescu (sfetnic al Coroanei în multiple rânduri, în calitate de ministru al şcolilor şi de prim-ministru) şi de Petre Carp, a cărui factură de junker conservator s'a scos, în repeţite rânduri, la iveală. Teoria primatului administrativ asupra politicului a fost lansată întâia oară de Carp şi toată legislaţia sa în domeniul administrativ şi în domeniul reglementării raporturilor dintre capital şi muncă poartă indelebila pecete hegeliană şi bismarkiană. Teleologia doctrinei statale hegeliane este o solidaritate între clasele naţiunii în jurul Principelui, ceea ce nu contrazice solidarismul de factură şi influenţă franceză a lui Bourgeois şi Léon Duguit.

Legiuitorii din 1937, ai codului penal se pot împărţi în trei categorii: *a)* neojunimişti hegelieni (Ion Ionescu-Dolj); *b)* solidarişti de marcă franceză (amendamentele din comisiunile Camerei şi Senatului); *c)* hegelieni italienizanţi (grupul dela Consiliul Legislativ).

In orice caz, caracterul liberal pozitivist a fost pierdut, revenindu-se la vechile caractere sacrale pe care infracţiunile şi pedepsele le-au avut în folklor şi concepţia populară.

E bine? Este rău? Un comentator îşi interzice judecăţile de valoare, mulţumindu-se în comentar cu judecăţile de realitate.

5. Una din clasificările curente ale materiei dreptului penal este următoarea:

1. Dreptul penal principal, care înglobează normele de mare represiune;

2. Dreptul penal poliţienesc, numit şi drept penal de mică represiune;

3. Dreptul penal special, care cuprinde normele de represiune specială;

4. Dreptul penal formal, disciplină derivată a dreptului penal substanţial, cuprinzând regulile de procedură penală, prin care normele abstracte se concretizează în faţa instanţelor.

In normele de mare represiune, caracterul sacral este implicit inclus în majoritatea normelor şi — întotdeauna — în sancţiuni, o normă juridică fiind permanent compusă din *praeceptum juris* şi *sanctio juris*.

Dreptul penal de mică represiune (dreptul poliţienesc) nu cuprinde sacralitatea.

In dreptul penal special modern există o ramură recentă — dreptul penal valutar — în care reminiscenţele sacrale penale operează cu deosebită virulenţă. Când un pickpocket trece o sută de lei din buzunarul vecinului de tramvay în buzunarul său (furt) şi când un negustor fură, fără avizul Băncii Naţionale, o sută de lei din patrimoniul economiei naţionale, trecându-i în patrimoniul unei economii străine, comite o infracţiune la legea devizelor, care poate avea o penalizare disproporţionată, în

dreptul penal valutar european, până la calificarea de crimă, față de valoarea formal-economică a sumei. Este clar că o sută de lei în contextul legii devizelor și o sută de lei din art. 524 c. pen. român, sunt valorificați și posedă semnificații penale diferite, după cum furtul unui pahar și furtul unui potir din amvon sunt două infracțiuni speciale, fiecare simbolizând mentalități variate infracționale, cu represiuni specifice.

6. Intorcându-ne la punctul de plecare, adică la art. 393 c. pen. prin care se incriminează delictul de falsificare a marelui sigiliu al Statului vom observa, că acest delict capătă o nouă înfățișare într'un cod conservator, deși textul preluat din vechiul cod liberal a fost ușor și insignifiant modificat.

Codul penal român încriminează și dotează cu o puternică represiune falsificarea de sigilii sau de semne de autentificare, certificare sau recunoaștere (art. 393—400).

Grija legiuitorului pentru sigilii din partea specială a codului penal, coroborată cu textele din procedură penală (art. 645—656, art. 135, art. 170—171) relative la amprenta digitală, la cazierul judiciar și la dactiloscopie, vor trebui aprofundate și puse în legătură cu istoria sigiliilor de-a-lungul vremurilor și cu istoria identificărilor, pentru a se verifica vechea concepție în materie de peceți și noua concepție a sigiliilor, dacă există vreo deosebire esențială sau ne aflăm în fața unei identități de substanță cu etichetă nouă.

De altminteri textele penale sunt hieroglife, care au nevoie de un alfabet și de cunoaștere a unor limbi străvechi și altele foarte noui pentru a fi înțelese.

Trezirea lor la viața reală presupune recunoașterea străvechii limbi, care doarme la temelia celei de azi. Textele moderne penale nu pot fi desfăcute de milenare tradiții populare, care se transmit odată cu folklorul. In fond, o codificare penală modernă operează la fel cu codificarea lui Justinian, unde interpolările formează o massă considerabilă de texte, în care cu greu se poate deosebi, ceea ce este drept justinianeu și ceea ce este drept anterior, ceea ce este dreptul legiuitorului și ceea ce este dreptul scribului. Rolul scribului îl are judecătorul de țară și de oraș, care pronunță dreptul *in concreto* și ale cărui aplicațiuni cotidiane dau la iveală adevărata gândire juridică, după o tehnică juridică rareori corespunzătoare cu tehnica procedurală scrisă.

Despre sigilii, în genere, și despre sigiliul amprentelor papilare, se ocupă dactiloscopia, o ramură penală, care a știut să unească patrimoniul intuițiilor populare cu investigația modernă.

Metodele tehnice ale poliției criminale au ajuns în ultimele decenii la o suverană stăpânire a materiei și la o aplicare din sfera științelor exacte în domeniul dreptului penal, disciplină care se încadrează eminamente prin majoritatea sectoarelor sale, în categoria științelor noologice.

Robert Heindl, care a adus covârșitoare contribuții în acest domeniu, relatcază în monumentalul său tratat de «Daktiloscopie» (ed. III, 1926, 779 pag.) cum a ajuns prin 1900 la această metodă și străduințele pentru oficializare, fiindcă, dacă în alte ramuri, libera

cercetare şi-a păstrat şi îşi păstrează prerogativele sale, în materie de dactiloscopie, progresele s'au arătat abia după ce Statul a îngăduit, a facilitat şi a îndemnat la experienţe pe o întinsă scară.

O comisie de specialişti propusese guvernului anglo-indian utilizarea oficială a metodei dactiloscopice, anume a procedeului de înregistrare al lui Sir Edward Henry. Aceste propuneri acceptate la Calcutta au fost înaintate lui Heindl, şeful poliţiei criminale din München, care le-a găsit prea « indiene ».

Nu este o simplă întâmplare că, ceea ce refuza Europa, accepta guvernul anglo-indian. Dactiloscopia are o vechime de peste cinci sute de ani — ca ştiinţă — şi câteva milenii de experienţă. Origina dactiloscopiei nu se află în Occident — care a redescoperit-o tardiv — ci în Orient, ca multe alte tezaure ale duhului omenesc aflate în patrimoniul ştiinţific universal.

In materie de dactiloscopie, cel mai vechi monument păstrat este o petroglifă din epoca preistorică, găsită în sudul Labradorului, în regiuni locuite de Indienii Micmac. Petroglifa reprezintă desenuri amănunţite ale unei mâini, cu linii papilare, cu spiralele, cu elipsele şi cu inelele, care sunt şi astăzi fundamentele în clasificarea tipologică la înregistrare. Petroglife indiene din Kejimboojik găsite pe marginea unui lac din America de Nord sunt pilde de intuiţie populară, din care oamenii de ştiinţă contimporană scot concluzii de eternitatea cercetării şi observaţiei riguroase în domenii care sunt veşnice prin obiectul lor. Liniile papilare care se găsesc precis desenate în petroglifele Indienilor americani nu se întâlnesc în vestigiile preistorice din Egipt, Pirinei şi Australia.

Etimologic, dactiloscopia însemnează « privirea degetelor », în sensul de cercetare a lor. Primul cercetător care a întrebuinţat acest cuvânt este sud-americanul Juan Vucetich din La Plata. Latzina a propus (în 1893) termenul de Icnofalangometrie, iar prof. Oppenheim vorbeşte de « Dermatotipie ».

Dactiloscopia îşi întemeiază concluziile sale pe două premize:

1. fiecare individ are desenuri unice în liniile papilare;

2. liniile papilare sunt definitive, aceleaşi dela naştere până la moarte, neschimbătoare ca o pecete domnească.

După cum spune Heindl, a dactiloscopia pe cineva, însemnează a-l deosebi, graţie desenurilor sale papilare, de alţii, a-l recunoaşte exclusiv după amprentele digitale.

Petroglifele găsite la Indieni şi la Asiro-babilonieni nu aveau un scop dactiloscopic, ci un ţel chiromantic (ghicitul destinului în palmă).

In săpăturile dela Ninive s'au găsit frecvente amprente digitale, cu texte, care descifrate, dovedesc că amprentele jucau rolul unui sigiliu personal, acum patru milenii. Acest soi de sigiliu identificator natural al personalităţii a fost cunoscut şi de Japonezi. Prof. Kohler (jurist etnolog şi arheolog) a sistematizat rezultatele săpăturilor arheologice în lucrarea sa despre « Documente juridice asiriene » (Leipzig 1913). Amprentele digitale luate pe argilă moale, cu texte scrise, trecută apoi prin

foc pentru a fi transformată în cărămidă refractară, care a înfruntat veacurile, formau, în ipoteza lui Heindl, confirmată de Betzold, marele savant și expert în inscripțiile cuneiforme (adevăratele biblioteci ale Babilonului), dovezi de autencitate a actelor juridice și de prevenire a falsurilor. Amprentele papilare mai serveau în Babilon și Ninive ca mijloace de identificare personală a rugăciunilor preoților, depuse pe tăbliță, în altare și la soclul statuilor divine. Dactiloscopia asirobabiloniană mai servea ca sigiliu pentru analfabeți, dar și ca sigiliu magic, de vreme ce era utilizată și de sacerdoți. Cu timpul ajunsese formulă stereotipă la încheierea contractelor, întru cât amprentele papilare se făceau pe cale mecanică, printr'un instrument special confecționat, care seamănă cu pecețile obișnuite, pecetea reprezentând o amprentă digitală oarecare.

Amprentele digitale au fost utilizate în preistoria, protoistoria și istoria Orientului ca motiv ornamental în ceramică, așa cum sunt motivele florale și motivele geometrice.

Intr'un fragment de dosar al unei judecătorii babiloniene, unde se află consemnată depoziția inculpatului Nabu-usibsi, se pomenește despre un contract de vânzare-cumpărare al unei case, perfectat prin aplicarea palmei pe tăbliță de argilă. In limba sanscrită, «anguli mudra» însemnează sigiliu digital, iar în hieroglifele egiptiene cuvântul «sigiliu» este derivat de egiptologi dela «deget».

Arheologia chineză a găsit asemenea sigilii digitale de identificare cu o vechime de două mii de ani.

In Siam, Tibet, Burmah și Cambodja (ca în multe părți ale Orientului) sigiliul digital este până astăzi un obicei destul de răspândit.

Heindl pomenește chiar de o adevărată manie a Orientalilor de a purta cu sine sigiliul (bărbați, femei, copii) și de a-și pune pecetea cu fiecare prilej. Pentru minori, sigiliul este aplicat de tutore. Nu de mult, revizuirea sigiliilor se făcea, pe cale polițienească și administrativă, de două ori pe an. Capacitatea juridică se pierdea odată cu pierderea sigiliului personal. Un proverb oriental asimilează pierderea peceții cu pierderea capului. Cine își confecționează un nou sigiliu, sau își schimbă pe cel vechi, trebuie să anunțe autoritățile și sunt formalități ca la schimbarea numelui în legislațiile europene. Actele juridice semnate cu vechiul sigiliu părăsit nu au nicio valabilitate juridică.

In lumina acestor amănunte orientale, normele codului penal român și francez relative la fabricarea sigiliilor capătă o altă perspectivă, care corespunde cu importanța peceților din istoria vechiului drept românesc și cu sensul pe care-l găsim în folklor.

Dar aceasta este o altă problemă. Romanistul C. Stoicescu a analizat aspectele ei în studiile despre magie în vechiul drept român, studii în care latura sacral-magică a procedurii penale este clară.

Art. 393 c. p. ilustrează iraționalitatea penală, rădăcinile sacrale ale infracțiunii pedepselor și procedurii penale. Hieratismul procedural, formularea după tipic și garanțiile solemnității sunt invaziuni specifice ale sacralității în disciplinele juridice.

Vechile lumi organice s'au caracterizat prin sacralitate în esenţele juridice. Lumile orientale, nediformate de capitalism, poartă aceiaşi amprentă. Ţărănimea balcanică şi enclavele tipic ţărăneşti din România nu s'au lepădat de gândirea sacrală juridică. Nu facem judecăţi de valoare, ci de constatare.

De-altminteri nu există justiţie în sine şi Dreptul pur (aşa cum a vrut să-l construiască juristul belgian Edmond Picard), ci o justiţie cu pecetea clasei, un Drept dedus din realităţi sociale şi cu interpretări sociologice.

CONCLUZII

(Autocritica)

Istoria dialecticei lui Hegel în România este un capitol de istorie ideologică şi de critică literară, care va trebui, cândva, desbătut cu amploare şi osârdie.

Aceste fragmente criminologice încearcă să fie, în oarecare măsură, fragmente hegeliene şi — anume — fragmente pe linia materialismului istoric dialectic.

Intâlnirea mea cu Hegel s'a petrecut în 1927, la Berlin, într'un semestru memorabil la Rudolf Smend, mai mult pe zona filosofiei Dreptului şi Statului, în şase luni dedicate studiului acestor fragmente din măreaţa construcţie teoretică. Cu Hegel am reuşit să lichidăm superstiţii locale, să păşim în universalism şi să stăpânim, parţial, crizele de creştere inerente ale adolescenţei scriitoriceşti.

Din 1927 până în 1933 am urmărit în bibliotecile Apusului (Berlin, Paris, München, Heidelberg) aplicaţiile dialecticei în felurite compartimente şi discipline inclusiv materialismul istoric cu geneza în hegelianism.

Metoda hegeliană este o metodă, întâi, cu finalităţi teoretice, aş spune de pură înţelepciune echilibrată şi apoi, cu posibilităţi magnifice şi eminamente practice.

Am încercat s'o aplic în critica literară, în jurnalistică, în faţa barei, în conversaţii cu discipolii şi prietenii, în controverse cu adversarii.

Lucrarea de ansamblu prezentată acum a suportat, pe lângă condiţii improprii de muncă intelectuală şi de redactare stilistică, mizeriile cătuşelor cenzurii scrisului de sub cele trei dictaturi (multe fragmente fiind redactate pentru revista *Repertoriul Penal* — pe care o conduceam împreună cu Lucreţiu Bănărăscu — pentru *Pandectele Române* şi pentru *Revista Română de Criminologie*).

De pildă, mai mult de o treime din *Metodologia penală* (actualul capitol II) a fost mutilat de cenzura antonesciană cu prilejul publicării în *Revista Română de Criminologie* (An. I, Nr. 2). N'am mai avut răgazul şi nici climatul sufletesc pentru reconstituirea manuscriptului iniţial, pierdut din neglijenţă (cu toate că prietenul meu, tipograful P. Avramescu, deţinut politic, închis la Văcăreşti, unde se tipărea revista, avusese grija să-mi înmâneze conspirativ treimea căzută la cenzură pentru... vremuri mai bune).

Redactarea ştiinţifică sub cele trei dictaturi avea nevoie de un limbaj special compus din contorsiuni stilistice, aluzii de fabulist şi reticenţe de criptograf. Să mai adăogăm că tot capitolul III a fost scos dintr'un manuscript mai mare, redactat într'un bordei, de ostaş, departe de biblioteca personală şi de alte biblioteci (care nu prea există în România), într'o atmosferă de spleen şi într'o tentativă de formulare teoretică a experienţelor profesionale de practician penalist?

Pe condei s'au aflat, deci, cătuşe şi zale felurite, plus diformarea profesională avocăţească (o carieră absolut improprie muncii ştiinţifice, improprie până la catastrofă).

Am dat, totuşi, «bunul de tipar» pentru asemenea lucrare, scrisă în condiţiuni tragice, din motive pedagogice: colegii mei mai tineri, cari se ridică în barou, în parchete şi tribunale, trebue să cunoască, măcar fragmentar, câteva din gravele şi complicatele probleme care au agitat şi agită conştiinţa juridică modernă, probleme care ne-au turmentat deseori şi ne-au bucurat alteori, pe noi, cei cari am ajuns la maturitate, după ce-am trăit intens epoca patetică 1925—1945.

Viaţa sufletească şi ideologică este infinit mai complexă, decât aşa cum s'a arătat, caricatural, sub cele trei dictaturi române, cu mult mai profundă, mai înfurcată în rădăcini, decât aşa cum o prezintă sicofanţii şi energumenii simplişti răsăriţi din neantul sau înnoptarea minţii printr'o curioasă generaţie spontaneie.

Pentru comprehensiunea exactă a acestei *Criminologii dialectice*, dedicată cu deosebire bătrânilor şi tinerilor jurişti, rău educaţi de şcoala formalistă, ar fi, poate, necesară, prealabila lectură a *Predosloviei* din seria noastră de *Portrete* şi *Controverse*, vol. I, deschisă recent în colecţia *Meridian*.

AUTORUL

CUPRINS

	Pag.
Introducere: Perspectivele unei criminologii dialectice . .	5
Cap. I. Metodologia penală română sau Controversa Tanoviceanu-Dongoroz	33
Cap. II. Poenologia sau Esența, tehnica și funcțiunile coerciției	123
Cap. III. Sociologia criminală sau Incitația mediului la comiterea infracțiunilor	217
Cap. IV. Biologia criminală sau Corelația între destin și societate	251
Cap. V. Psihologia criminală abisală sau Infracțiunea este discrepanță psihică	297
Cap. VI. Statistica criminală sau Regularități în geneza crimei și sinuciderii	329
Cap. VII. Criminalistica sau Spre o nouă structurare a probatoriilor	374
Cap. VIII. Politica criminală sau Statul și represiunea .	379
Cap. IX. Problematica sacralității pedepsei agrariene ilustrată la art. 393 c. penal	433
Concluzii	463

MONITORUL OFICIAL ŞI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI, 1945

C. 27.751.